

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacræ
Theologiæ Professoris, Cvrsus Philosophicvs Vniversvs**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Ex libris de Animâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

DISPUTATIONES
IN TRES LIBROS
ARISTOTELIS
DE ANIMA.
PROLOGIUM.

Grediamur pulcherrimam Philosophiae partem, scituque non dignissimam modò, sed jucundissimam, utpote in quâ humana mens in rebus exterioribus, & que corruptioni, ut plurimum subjacent, hactenus vagata, ac veluti peregrina, domum se tandem recipiens, sibiique, ut ita dicam redditum, sui suarumque perfectionum contemplatione, ac notitiâ se oblectat, & ut ex aliis rebus, ita maximè ex suis consideratione primum rerum omnium opificem deprehendit. Quamvis hujus cognitio, ut mox dicemus, præcipue spectet ad Metaphysicam.

I.
Hac est pars
cherimæ
Philosophie
pars.

Quid sit horum librorum Attributionis obiectum, variè varij opinantur. Aliqui obiectum eorum esse volunt vivens in communi, seu corpus animatum. Ita P. Hurt. in Proœmio ad lib. de Anum. num. 2. secutus Paulum Venetum, Toletum hic, & alios; & P. Arriaga ibidem. Afferunt alij, solam animam esse tractatûs hujus obiectum; quod ex ipsâ libri inscriptione desumunt, inscribitur enim libri de Anima. Nobis conformiter ad dicta in Logica, de Homo. subiecto Attributionis, disp. 7. sect. 1. & 4. dicendum, Obiectum Attributionis horum librorum esse hominem.

II.

Ratio est; quia id est subiectum Attributionis cuiusque scientiæ, de quo in scientiâ illa agitur, & ad quod cætera omnia referuntur, quæ in eâdem scientiâ tractantur, sed & de homine agitur in his libris, & alia omnia ad illius, ut ex omnibus corporibus animatis præcipue, notitiam referuntur, ergo. Sicut ob eandem rationem in Logica loco citato diximus, definitionem esse Dialecticæ obiectum, quod scilicet alia omnia ad illius, tanquam præcipui modi sciendi, notitiam referantur. Nec refert expresse hic non tradi ab Aristotele definitionem hominis, in definitione enim animæ traditur virtualiter. Nec erat opus expressam compositi definitionem denuò hic repetere, cum eam tradiderit in libris Physicorum: hic vero paulò magis in particulari, ad compositorum, quorum definitionem tradiderat in Physicis, & præcipue hominis, notitiam indagandam descendit.

III.
Ratio cur
Homo sit ob-
iectum in attri-
butionis
Animistica.

Quod vero Aristoteles, de Partibus animalium circa finem ait, agere de Anima rationali non spectare ad Physicum, sed ad Metaphysicum: per rationalem animam illic intelligit mentem, seu substantias separatas, & præcipue primam omnium substantiam, quam Antiqui, & ipse etiam Aristoteles appellat animam cœli, quam etiam ait non esse naturam: hanc vero afferit esse Deum, cuius considerationem præcipue spectare affirmat ad Metaphysicum; qui proinde bac de causa Theologus ab eodem passim appellatur.

IV.
Per animam
rationalem
nonnu-
quam intel-
ligit Aristote-
les Ange-
lum.
Metaphys-
icus cur di-
ctus Theolo-
gus.

Inò spectat etiam ad Animisticum agere de animâ à corpore separatâ, non tamen ut est separata, sic enim non minus spectat ad Metaphysicum, quam consideratio Angelii: Anima tamen, dum est separata, dicit ordinem ad corpus, tanquam actus illius, sub quo conceptu spectat ad Animisticum. Deinde, ut in Logica diximus, ad Scientiam ad quam spectat agere de toto, R. P. Th. Comptoni Philosophia.

V.

Ad Anima-
sticam spe-
ctat agere de
anima sepa-
rata.

Speciat agere de partibus, sic enim in Physicis agimus de materia & forma etiam separatis, & secundum se, quia scilicet semper in iis involvitur hoc prædicatum, tamen, ut dicant ordinem ad se in vicem, ad constitendum unum totum.

VI.
Animistica
duci simplici-
ter potest Spec-
culativa.

*Hac scientia simpliciter est speculativa, tum ob subiectum Attributionis, quod illa mere spe-
culatur; tum quia omnes penè actus habet speculativos, licet nonnulli etiam in ea reperiantur
prædicti, qualis est hic actus; duobus speculis tali ordine dispositis, videri potest ali-
quid à tergo existens, & alij nonnulli. Imò tractatus de actibus intellectus, & voluntatis
magna ex parte censemur prædictus.*

DISPUTATIO PRIMA.

De essentia Anima

Questio hic est de *Animâ in communi*, non de *rationali tantum de qua præcipue agitur in libro tertio*, qui peculiarter institutus est de *animâ hominis*. Hic ergo conceptum essentiale, ac definitionem anime ut sic inquisimus, quâ repertâ & facto veluti fundamento, facilius ad illius proprietates, & passiones indagandas postea descendemus.

SECTIO PRIMA

Antiquorum de anima sententiae

I. **N**ulli solemnius delirabam Antiqui, quam in anima natura, & essentia declaranda, si physice & in rigore philosophico eorum dicta capiamus, licet si metaphoricè interpretari quis eorum leviter, allegoricum subinde sensu non inconciliari patiatur. Aristotelis verò, ac Peripateticis singula a natura calculos severè exigentibus nihil probari potest, nisi quod justis numeris, & momentis Philosophie plenè est libratum. Nonnulla tamen Antiquorum placita hic obiter recensebimus.

II. Democritus ergo, cùm motu n. ad animam maxime spectare existimaret, quod ita temporibus illis omnium animis infederat, ut illud velut quoddam oraculum tota amplectetur antiquitas, afferebat animam nihil aliud esse quam corpuscula illa, seu atomos quos in radiis solaribus cerni nus, ea potissimum induitus ratione, quod atomos huc, nulle enim flante Vento, sed cubiculo undique ocluso, nunquam videamus quiescere. Unde inquit, nihil aptius appareret, quod statuatur principium motus. Hinc etiam provenire dicebat respirationem animalis quod scilicet inquieta haec corpuscula nullo loco diu fixa persistere possint; ac proinde identem semper erumpunt, & alia eorum loco ingrediuntur. Non tamen omnia perinde corpuscula dicebat esse animam, sed rotunda tantum, utpote ad motum aptissima, reliqua vero horum motu cieri, & ad corporis constitutionem spectare affirmabat. Cui etiam sententiae favere videtur Anaxagoras.

III. Alij animam volunt esse ignem, qui, inquiunt, ut in sua sphæra est quasi anima mundi sublunaris, ita quædam illius particulae animalibus inclusæ, ipsi sunt pro anima, idque eā præsertim de causâ affirmant, quod ignis maximè sit actius, & motu rapidissimus. Alij etiam existimabant esse non unum aliquid elementum, sed subtiliores quasdam & deliciiores, maximèque defæcata singulorum elementorum partes, & veluti quintam eorum essentiam, partes verò subtile dicebant esse corpora. Ita Empedo-

cles, quem non defuere qui hac in parte sequentur, ex iis præsertim, qui novis dogmatibus (quod etiam est magnum nostri temporis) avidiūs inhiabant quām veris.

Alij aërem dicebant esse animam, ut Diogenes: IV.
sicque nonnulli verbum latinum *anima* vel *animus* à vocabulo græco *ἀέρμος*, quod ventum, vel aërem significat, derivari volunt. Alij animam dicebant esse aquam, ut Hippocrates. Quidam verò cum Zeno-
crate animam ex numeris componebant, ut Pytha- rem, aliq.
goræi, ad verbum fortasse ἐντελεχειαν alludentes, Alij confitentur
quod significat quiddam omnino perfectum, & sicut ex numeris
numeris usqueaque absolutum.

numeris unqueque abolutum.
Alij demum animam harmoniam esse existimabant, & veluti quandam musicam, quod nimirum potentias ita inter se coordinatas habeat, & in certum quasi ordinem digestas, ut chorus veluti quidam, & concentus videatur jucundissimus. Unde si-
gnum, inquit, est nobilioris, & perfectioris ani-
mæ, quo quis magis capitur musicā, in quam tan-
quam in centrum animam non minus naturali quā-
dam vi & impetu ferri dicebant, quam ignis fertur in sphæram, eoquæ magis, quo magis est a terrenā magu coi-
concretione immunis, sicut ille. Hi dum postremi mó-
di explicandi naturam anime ascribuntur. Platoni
qui præterea eam appellat circulum, quod nimirum,
sicut circulus in se recurrat, ita dum anima intelli-
gendo supra se reflexit, circulari quasi moru mo-
veatur, ac circulum quandam conficiat. Quos & asebant esse
alios modos latè impugnat Aristoteles hic libro pri-
mo qui totus ex antiquorum Philosopherum hac
de re somniis, eorumque confutationibus est con-
fectus.

Ex quibus constat meritò valvis templi Delphicí
præfixum olim fuisse oraculum illud. *γεωργ. στρατός* *Philosophi*
nosce teipsum, cùm præstantissima quæque ingenia,
& quæ in aliis rebus tam erant oculati, domi tamen *antiquis foris*
ita cæxiebant, ut in turpissimos passum errores
circa seiplos laberentur. *oculatis, domi*
cæci.

SECTIO II.

Vera Anima notio, ac definitio.

U ergo ad reā propiū accedamus, dari animam tam certum est, inquit S. Augustinus, ut sine animā censendus sit qui animam esse dubitaret: id enim probant tot operations ab intrinseco procedentes, ut vegetations, sensationes, actus intellectus, voluntatis &c. quæ alteri principio, quā animæ, tribui non possunt, perfectiori tamen vel minus perfectæ, pro diversis, quæ ab eâ procedunt, I.

Notio, & definitio anima. Sect. II.

operationibus. Vnde, cum mortuo animali, videamus nullas hujusmodi exerceri operationes, colligimus aliquid vitale recessisse, a quo tanquam a principio operationes istae procedebant.

II.
Definitio
Anima.

Animam itaque sic definit Aristoteles h[ic]l. 2. c. 1. t. 6. *Anima est actus primus corporis physici organici potentia vivam habens: unde ubique ait animam, sicut & omnem formam, ordinari ex natura sua ad perficiendum aliud, nempe, suam comprehendit. Animam proinde semper vocat aetum, subiectum potentiam, V[er]o fiat: compositione essentiali physica, debet & forma ordinari ex natura sua ad perficiendum, & subiectum ad recipiendum.*

III.
Cur ani-
ma dicatur
actus
primus.

Dicitur vero Anima ab Aristotele actus primus, quia, licet accidentia etiam sint actus, sunt tamen actus quasi secundus, comparata cum Anima, nempe posteriora dignitate: primus enim seu principius actus corporis, seu materia, vel compositi, est actus substantialis, reliqui vero actus sunt secundi, seu secundarij, & minus principaliter intenti, nec nisi intuitu actus substantialis, licet communiter natura, & nonnunquam etiam tempore, complementum substantiale antecedunt, & hoc sensu dici possint actus primus: semper tamen sunt propter formam, & ad illam ordinantur.

IV.
Secunda
anima de-
finiit in
ordine ad
operationes.

Potest etiam Anima dici actus primus respectu operationum, quae sunt actus secundus, & in ordine ad quas secundam tradit Anima definitione Aristoteles h[ic]l. 2. c. 2. t. 25. his verbis: *Anima est id quo primo vivimus, & sentimus, & intelligimus, divisi vel scilicet, non copulati, & aliquo non competenter h[ic] definitio omni anima, sed solum rationali. Per hanc ergo definitionem significatur, animam esse radicem omnium operationum in compagno, & consequenter actum primum, a quo profluant actus secundi, seu operationes.*

V.

Obligatur
actus pri-
mus esse
simplius
perfectior
secundo.

Actus pri-
mus non est
semp[er]
perfectior
secundo.

VI.
Quid in
definitione
anima in-
telligatur
per corpus
organici-
cum.

Dices, hinc sequi, animam non esse actum perfectissimum: actus enim secundus perfectius actuat quam primus, cum primus adhuc relinquat aliquam potentialitatem, & actuabilitatem, potentialitas autem & actualitas passiva sonat imperfectionem, seu perfectionis alicuius carentiam, ergo actus secundus, qui completere actuat, erit perfectior primo. Negatur tamen consequentia si sermo sit quodam rem, & simpliciter, & non quodam modum, primo enim actus secundus seu operatio tollit solum potentialitatem accidentalem, supponit vero substantiali potentialitatem: etiam jam completam per actum primum. Deinde, actus ille est perfectior qui dat perfectius esse, sed hujusmodi in presenti est actus primus, constitutus enim & dat esse substantiali, secundus vero solum esse accidentale, constitudo scilicet compositionem accidentale. Nec tamen semper omnis actus primus est perfectior secundo, habitus enim, saltem naturalis, inquit ut volunt aliqui, supernaturalis, non est semper perfectior actu, ob vitalitatem scilicet actu: sed de hoc alibi.

Magna h[ic] est inter interpres, quid h[ic] velit Aristoteles per corpus organicum, utrum scilicet per illud intelligatur materia prima cum divisionibus, seu diversa organizatione ad animam recipiendam aptam, an compositionem ipsum, seu vivens. Quoad rem ipsam potest utrumque intelligi, ut nimirum anima & sit actus informans materiam, & constitutus compositionem, eadem enim operatur utrumque praeferat, & eodem modo h[ic] est philosophandum physicè & realiter inter materiam & formam, sicut in Logica Metaphysica inter genus & differentiam, quae sunt actus & potentia metaphysica, sicut h[ic] actus & potentia physica.

VII.

Sicut ergo differentia, quae est forma metaphysica, est actus contractivus, & suo modo informati-

R. P. Th. Componi Philosophia.

vus generis, illudque limitando, & quasi informando comparem suam metaphysicam, constituit speciem, seu essentiam metaphysicam, ita anima forma physica limitando & informando materiam, seu cor, materialis, & constitutus, & informans materiam, & constitutus per se.

Aristoteles autem per corpus organicum intelligere h[ic] videatur materiam primam taliter organizatam: *Aristoteles per corpus organicum intelligere h[ic] videatur materiam primam taliter organizatam: post traditam enim hanc definitionem, subiungit, organicum Anima & corpus est animal, quod signum est ipsum super hoc corpus pro comparte physica anima. Porro omnes formae substantiales, etiam inanimata, primam. sunt actus corporis, sed non organici, hoc enim peculiariiter competit viventibus.*

Dices; multae res inanimatae sunt corpus organicum, ut plumæ avium, marmor, jaspis, cælum etiam, tot stellis & planetis quasi variegatum, inquit cadaver eadem retinet organizationem, cum homo moritur subito, quam habuit forma viventis, ergo habere corpus organicum non est proprium solorum viventium. Resp. posse esse h[ic] questionem de nomine: si sola viventia enim per corpus organicum intelligatur tantum materia habere, etiam diversum temperamentum primatum, vel corpus organicum.

Ad id de celo, dico stellas & planetas non continentari cum suis orbibus, unde non magis faciunt stellæ non cælum corpus organicum quam flores, plantæ, & arbores terram. Quod vero per corpus organicum intelligatur corpus variè dispositum per hujusmodi temperamentum superioris ordinis, quæ disponunt ad operationes vita, quæque ordinantur ad juvandum rem aliquam, ut se perficiat ab intrinseco, & producuntur vel a semine, vel matre prolixi, sic nullæ res non viventes habent corpus organicum.

Circa id quod additur de forma cadaveris, Resp. primo, materiam in qua recipitur forma cadaveris, non habere accidet: in illa superioris ordinis de quibus supra: quia de causa dicit Aristoteles *digitum mortuum, & vivum esse equivocè digitos*. Deinde per accidens est forma cadaveris quod sit cum illis diversis & vivis dispositionibus, & organizatione, (sicut formæ ignis est per accidens quod sit cum humiditate aëris, quem in se convertit, & similiter cum humiditate aliquæ ac frigiditate ligni) quod inde colligitur, quia forma cadaveris non conservat dispositiones illas, sed paulatim eas dissipat, ac dissolvit totam illam organizationem, sicut ignis humiditatem & frigiditatem ligni & aëris.

Ultima demum particula definitionis, nempe, *potentia vivam habens, in eligi duobus modis potest, & sit & corpus organicum, nempe de vita substantiali, & vel accidentali, & ultima hujus particula acceptio pendet ab acceptione corporis organici*. Si ergo per corpus organicum intelligatur materia prima organiza, & proximè ad animam in se recipiendam disposita, tunc h[ic] particula significat vitam substantiali; & in actu primo: si vero per corpus organicum intelligatur totum, tunc h[ic] particula significat vitam accidentalem, seu operationes vitales, quas totum compositionem jam constitutum, seu vivens habet in potentia, qui scilicet est principium eorum elicivum.

Ex dictis infero utramque hanc anima definitionem superiorius positam esse essentiam, licet prima R. T. 2 aliquid

VIII.

corpus or-

ganicum

intelligit

materialis

animam.

IX.

corpus or-

ganicum

intelligit

materialis

animam.

X.

corpus or-

ganicum

intelligit

materialis

animam.

XI.

corpus or-

ganicum

intelligit

materialis

animam.

XII.

corpus or-

ganicum

intelligit

materialis

animam.

XIII.

corpus or-

ganicum

intelligit

materialis

animam.

aliquid in se descriptivum contineat, nempe partculam illam organici; accidentia enim non sunt de substantia hominis, ergo nec anima debet definiri in ordine ad illas: sicut & esset descriptio, si quis definiret hominem per bipes. Secunda verò definitio est explicatio primæ; perinde enim est *id quo primo vivimus, sentimus, & intelligimus*, atque *actus primus corporis potentia vitam habentis*: idem enim est ac si diceretur, anima est prima radix & principium elicitive harum operationum, *verba enim in definitionibus non important alium, sed potentiam*, ut docent Logici. Melior tamen videtur prior definitio, quia explicat omnia prædicta anima, anima quippe non solum dicit ordinem ad operationes, tanquam principium effectivum illarum, sed etiam ad

corpus seu materiam, tanquam actus informativus & compars illas.

Animam esse substantiam non videtur dubium, XIV. cùm ordinetur ad complendam & perficiendam Error eorum materiam: deinde, est pars constitutiva hominis, qui animam dicebant esse tale temperamentum primarum qualitatum. Quare perperam Galenus l. de locis affectis dixit, animam esse temperatum primarum qualitatum, sic enim cum explicat S. Thomas lib. 2. cont. Gen. cap. 63. & in Quæst. dis. q. de anima, a. 1. quamvis alij cum excusent, & ita varium circa naturam anima fuisse illum dicant ut planè quid de ea diceret, nesciret. Sed cujuscunque fuerit illa sententia, merito ab omnibus rejicitur ut erronea.

DISPUTATIO II.

De Anima informatione.

SECTIO PRIMA.

Sitne Anima actus informans, an assistens.

I.
Anima est
actus infor-
mans, non
assistens.

In primis, animam verè informare aliquas partes corporis, & esse actum informantem, non assistentem, sicut est navarchus respectu navis, aut intelligentia respectu orbis seu sphæræ coelestis, definitur in Concilio Vienensi sub Clemente quinto, Clementinâ de summa Trinit. c. 5. & videtur per se manifestum: corpus enim deservit Anima ad sentiendum, quod præstare non posset, si Anima esset merè actus assistens; nec enim cœlum juvat Angelum ad sentiendum, nec navis navarchum. Nec si Anima rationalis esset intime præsens equo, reddebet illum animal rationale, aut anima in inferno constituant cum materia ignis hominem, esto illi materia alligentur, quod tamen facerent si merè assistere, aut quoque etiam modo alligari, esset constituere hominem.

II.
Ostenditur
ulterius ani-
mam esse
actus infor-
mans.

Dices; deesse in his dispositiones ad constitutionem compositi requisitas. Contrà, dispositiones non sunt de conceptu essentiali hominis, sed si verè uniatur anima corpori, constituet hominem, sive dispositiones adhuc, sive non. Deinde, anima omnes materiales educuntur ex potentia materiae, cum producantur per generatiōtem, ergo uniuntur materia, actio enim generativa, seu educativa petit naturaliter unionem termini producti cum materia, seu subiecto, ut dictum est in Phys. d. 14. Præterea, nisi anima, tum rationalis, tum alia uniantur materia, non constituent verum compositum, sed aggregatum tantum per accidens.

III.
Error Aver-
rois, & Pla-
tonis dicen-
tium ani-
mam ratio-
nalem esse
actus assi-
stens.

Malè ergo Averroes, Plato, & alij Animam rationalē dicebant esse actum substantialem assistentem solum, non informantem. Primo enim præter jam dicta, hoc confutatur ex illo Genesis 2. v. 7. *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terra, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vita, & factus est homo in animam viventem.* Per spiraculum autem vitæ intelligunt hinc omnes animam informantem. Deinde, corpus, etiam in homine vivit, ergo informatur, seu actuatur à formâ vivente, cuius informatio ad denominationem viventis non minus requiritur, quam informatio caloris, aut albedinis ad denominationem albi, aut calidi.

Nec obstat, quod Anima rationalis sit spiritualis, & corpus quid materiale: nil enim verat rem spiri-

tualem uniri rei materiali, cùm Verbum Divinum uniatur naturæ humanæ, & juxta communiores sententias, posset uniri lapidi, vel alteri substantiae merè materiali. Deinde, non est necessarium ut Anima habeat formalem extensionem ut correspondat corpori, sed sufficit virtualis: non enim correspondet corpori commensurativè, seu quantitativer, ita scilicet ut pars correspondeat parti, sed definitivè. Et quoad hoc eadem penè videtur difficultas de correspondentia rei spiritualis ad locum, quam tamen nullus negare potest Animæ, & Angelo. Si etiam res spiritualis sit incompleta, potest compleari a re corpore, ad quam dicit ordinem, nec in hoc ulla peculiaris apparet difficultas.

Dices; si anima rationalis sit actus informans, ergo quando separata existit à materia est in statu violento, ergo non potest semper durare, nec est immaterialis, nullum enim violentum perpetuum. Sed contrà, multa sunt, quæ licet connaturaliter alijs uniantur, posunt tamen naturaliter sine ijs existere, nec ullam in hoc patiuntur violentiam. Sic aer naturaliter in se recipit lucem, eiique verâ & physicâ unione connectitur, & tamen etiam sine omni luce existit naturaliter. Sic duæ partes ligni, aut ferri per unionem continuativam sibi naturaliter uniantur, & in unum totum coalescent, & tamen, etiam naturaliter existunt separatae. Idem ergo contingit in animâ rationali, quæ hanc perfectionem habet præ alijs formis, quod illæ ad sui existentiam indigent materiam, & pertant necessariò subiectum; anima autem rationalis, majorem dicit independentiam: unde, licet uniri subiecto possit, & illud informare, non tamen hoc necessariò perit.

SECTIO II.

Quæ partes informentur anima; ubi præcipue de dentibus.

D E varijs viventium partibus dubitatum aliquando fuit, nec satis de quibusdam ex ijs etiamnum constat, informentur anima, necne: ut de sanguine, semine, lacte, & alijs humoribus in corpore existentibus: item de capillis, dentibus, & unguibus: & eadem cum his est ratio de cornibus, & ungulis belluarum, de rostris & plumis avium, de squamis piscium, & alijs hujusmodi. Nos hic quæstionem resolvemus quoad res solidas, quoad alias dicetur disputatione sequente,

Ut à

II. Ut à certioribus incipiatur, Dico primò: Caro & ossa vivunt. Est communis. Ratio videtur clara, nam sunt principia partes animalis, item non augmentur per iuxta positionem sicut ignis, & aqua, sed per inrasumtionem, & vegetantur. Præterea caro sentit, ergo habet manifesta ligna vita. Eadē ratio est de nervis, quos communiter dicunt tam medici, quam philosophi esse principia sedem sensus tactus.

III. Dico secundò: Dentes vivunt. Ita Aristoteles l. 2. de Generat. animal. c. 4. Galen. lib. de ossibus, & l. 5. de medicamentis. Conimbr. l. 1. de generat. q. 23. a. 2. tunc. Suarez l. 2. de Animā q. 5. 9. Quartio convenienter P. Hart. l. 1. de An. l. 6. n. 47. 1. Arriaga l. 1. de An. f. 9. n. 292. P. Oviedo Com. l. de An. p. 4. n. 12. & alij passim.

IV. Probatur præiudicium: nam sunt ejusdem penè temperamenti cum ossibus, unde Aristoteles. l. 1. de gen. animal. c. 4. illis comparat ossibus, cum in dispositiōnibus sint eis valde similes: sunt namque frigidi, sicci, duri, albi, & solidi: que juxta medicos communiter est propria complexio ossis. Deinde, Galen. citatus afferit, sed solore in ipsa substantia dentis sensisse distinctum à dolore in nervo, vel gingivā. Quod si verum sit est clarum signum vita. Sed difficulter distingui possunt illi dolores ob summam conseriōnem dentium & nervorum, maximè tunc nervus ille, qui dentem alligat gingivā, & maxilla, ingrediatur in ipsam cavam partem dentis, & pertingat penè usque ad summum.

V. Item dentes nutritur, ergo vivunt. Secundò probatur: nam nutriti sunt, & augmentur ab intrinseco per intra-susceptiōnēm, sicut ossa: per nervum enim, vel fibras quibus astringuntur maxillæ, confert illis alimento, quod per cavitates, quas in se habent tenuissimas, lugum & in omnes partes vi suā attraktivā diperficit, tuncque in suam illud substantiam convertunt. Nec solum in radice, seu infimā parte augmentur, sed etiam in supremā, idque versus omnem dimensionem, ut constat in pueris, ubi adoleverint in viro, tunc enim superiores partes dentium sunt crassiores versus omnem dimensionem, quam erant in etate illa tenera: & clarissimum idem constat in catellis quorum dentes in initio acutis sunt instar acūs fermè vel acicula, postea tamen versus omnem partem crescunt, ac dilatantur.

VI. In lupis dicuntur multi dentes continuari cum maxilla. Tertiò: in lupis dentes continuantur, ut ferunt, cum eorum maxillæ, quod si ita sit, quæ vivunt ac maxilla ipsa. Quod autem in homine, & ceteris animalibus non continuantur dentes cum maxillæ immediatè, non inde sumuntur argumentum ad probandum eos non informari animā, sicut informantur maxillæ, ad hoc enim sufficit continuari cum iis meditare, neque medis quibusdam nervis, vel fibris, quibus continuantur dentes immediatè, mediatè continuantur cum maxillæ.

VII. Nec refert quod dentes quæ sponte suā decidunt præsertim in senibus: eadem enim opera quis probaret natum, & aures non informari animā, cum in præfrigidis regionibus, ut in Poloniā, & Muscovia, subinde decidunt. Ratio ergo cur dentes decidunt est, vel defectus humoris nutrimentalis, seu medullæ, quam ijs per fibras illas subministrant maxillæ, cui non absimile eriam contingit in foliis arborum, vel ob exuberantiam humoris excrementitum, seu putreum, quæ & nervum quo alligantur dentes maxillæ, & dentes imò & homines ipsos corrumpit: senes enim ut primo humor, seu nutrimentum deficiuntur, (quæ de causa exsiccari dicuntur, & marciuntur, videm usque colligi in rugis cutem, ipsorumque incurvari, & contrahi) ita abundant secundo humor, seu excrementum. Si ergo humor iste homines ipsos subinde destruat, & animam dissolvat

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

à corpore, destruendo eorum unionem, quidni etiam dentes dissolvat à maxillis? corrumpendo scilicet nervum, quo illis astringebantur.

Notandum verò ex Aristotele l. 2. de gen. c. 4. dentes totā vitā cretere. Cū enim ad communendum cibum sint necessarii, & atteri per perpetuū comminuantur, peculiariter ipsis à naturā provisa est vis quadam eorum aqætrix, quæ illorū dispensum recessariatur.

Idem dicendum existimō de cornibus animaliū, nēmpe vivere, idque inde suadetur quod ex eadem materia videantur fieri cum dentibus: nullum enim animal cornigerum est otrinque plenè dentatum, sed primoribus dentibus superioris mandibulae dentata, & materia illa transire in cornua.

IX. SECTIO III. An: unguis & capilli vivant. Prima sententia affirmat unguis & capillos non vivere. Ita S. Bonavent. 4. d. 44. pars. a. 1. q. 1. ad 3. Prima sent. Valp. l. 1. n. 3. p. 36. c. 7. n. 34. Valen. l. p. d. 6. q. 2. d. 3. 6. sed diligenter. Tol. h. c. l. 1. q. 4. Coninc. de Incar. 9. dub. 3. concl. 3. Oviedo h. c. cont. 1. p. 4. Hurt. h. c. 1. l. 6. n. 50. quod capillos, & alij.

II. Secunda sententia est, vivere quidem unguis & capillos, sed non per eandem animam, per quam vivit totum, sicutque informari solā animā vegetativā. Citatur pro hac sententiā D. Bonaventura, sed falsa, exp̄s enim ait eos non vivere. Citari etiam solet Durandus in 4. d. 44. q. 2. sed rem non videtur definire, solum enim ait capillos, unguis &c. specta- re ad ornatum, & ad integratū hominis purè accidentalem. Citatur etiam Fonseca 7. Met. c. 12. f. 13. sed in eo reperire id non potui. Tenet Card. Lugo de Incarn. 14. f. 8. n. 112.

III. Tertia sententia docet unguis & capillos vivere, & eadem animā informari semper cum toto, ut in homine animā rationali, & in bruto animā sensitivā. tentia uniuersitatis vegetativā. Ira Iavell. l. 2. de Animā q. 10. Bannez l. de Gener. c. 4. q. 8. a. 4. coh. 3. Sotus. 5. Phys. q. 3. ad 8. Soncin. 8. vivere eadē Met. q. 10. Capr. c. 2. d. 15. q. 1. ad 6. Suarez To. l. in dem anim. p. d. 15. f. 7. 5. Dico secundò: l. 2. de An. c. 11. n. 5. m. 7. de unguibus. Idem de utrisque tenere videtur Ar. riaga hic d. 1. f. 9. n. 294. & 297. & alij. Conimbr. l. 1. de Gen. c. 4. q. 23. a. 2. omnes tres sententias defendunt problematicē.

Prima conclusio: unguis hominum, & avium; aliorumque animalium, unguis etiam equorum, & Vngues. similiū, item plumæ avium, squamæ piscium, & plume. alia hujusmodi informantur animā, & vivunt. Ita fe. & similia rē auctores secunde, & tertiæ sententie.

IV. Probatur primò: eadem enim videtur ratio de istis ac de frondibus arborum, quas tamen omnes Vngues. communiter affirmant vivere. Secundò, experientia constat unguis, pluma, & alia supra posita augescunt, & quia creverunt, & verus omnem partem, crassiores enim, longiores, & latiores sunt hominibus, & alii animantibus non partent post aliquot annorum, vel mensium decursum quam augentur in initio. Quod autem non augentur semper versus crassiem, sed solum versus longitudinem, non inde inferri potest non vivere; possum enim pervenire ad statum sub una ratione, & non sub aliā: ut ē contra, homines post certum annorum numerum sunt in statu versus altitudinem, non tamen versus Dux nosca in unguis.

V. Dices, si non: entur in unguibus due aliquæ lineæ, temp̄ serpentes, apparebunt ejusdem semper distantie, ergo non avarant, eamque unguis more vitali. Contrā primum, negari dem̄ distantie forte potest antecedens, nec quemquam existimō tam, non hoc unquam accurate observasse. Contrā secundò, arguit eos si in non vivent;

Si in cute duæ hujusmodi nota signentur, non amplius distabunt post mensem quam cùm primò notarentur: hinc tamen nemo rectè intulerit, cutem non vegetare. Contrà tertiod, cicatrix in facie pueri paulatim crecit quandiu crescit ipsa facies, postea tamen per multos annos non omnino crescit, licet nutritatur. Idem ergo dici potest in presenti, probamus enim unguis vivere, non ex augmentatione, quo modo recipiunt in animalibus, qua pervenerunt ad statum, sed solum ex eo quod in animalibus, dum essent parva, crescunt versus omnem dimensionem. Unde si in unguibus puerorum duæ hujusmodi nota signarentur, appareret post aliquod dies major aliquantulum inter eas distincta. Quando vero animalia pervenerunt ad statum, nutritur adhuc unguis, non tamen augmentur propriè vitaliter, saltem more aliarum rerum, cùm experientia constet unam partem propellere aliam, & quæ nunc est infima, tandem tertiè supremam, vel saltem multo longius distare à radice.

VII. Secunda conclusio: capilli vivunt, & informantur anima. Ita anteces supra pro secundâ, & tertiat sententiâ citati. Probat ut primò codem argumento quo usi sumus conclusione præcedente pro unguibus: initio quippe videmus eos augeri versus omnem partem, & paulatim fieri longiores, & crassiores, donec perveniant ad statum versus crassitatem, ut est quotidiana experientia manifestum.

VIII. Secundò, & præcipue probatur: certis enim experientiis non semel compertum est capillum hominis, & barbam subito de nigris reddi: else alba, quod quidquid dicat P. Oviedo citatus num. 16. aperie indicat aliquid nutritum, nempe vaporem aliquem esse per totos capillos ex omni parte dispersum, & cœsequenter illos nutritiri per intus suscepionem, & non per solam jux: a positionem sicut augetur ignis, quod ab omnibus haberi solet signum vita. Hoc ergo nutritum, cùm subito ex accidente aliquo, vita: similiter pilorum radice, mutetur de calido in frigidum, ut ex repentina timore, vel a li: causa, mutatur etiam totum temperamentum capilli, & consequenter color: nam ut rectè in humili S. Bernardus, *si radix in vita est, & ramus.*

X. Tertia conclusio: Probabilius tamen mihi videtur nec unguis nec capillos in homine anima rationali,

nec in aliis sensitivâ, sed sola vegetativâ informari. *Vagiles.* *capilli ha-
bent etiam an-*
Ratio est, videmus enim capillos (idem est de unguibus) eodem modo crescere, & canescere post mortem, & recessum animæ in homine, ergo non vegetabant antea per animam hominis, sed per aliam sibi propriam, cuius beneficio attrahunt vaporem quemdam, & materiam tenuissimam, per exiguos quos in se habent poros, & meatus, & in suam substantiam convertunt.

X. Dices primò: pili præter tenuitatem non habent poros, ergo non possunt nutriti, ergo nec vivunt. Secundò, non habent certum incrementum sui termini, viventia autem habent, ut in libris de Generat. dixit d. sect. 2. num. 6. ergo non vivunt. Ad primum negatur antecedens: proboscides enim muscarum sunt aquæ tenues, & tamen constat eas habere poros, & vivere. Ad secundum, negatur similiter antecedens, ut constat in levis, ac jubis equorum, & leonum, &c. imò in viris etiam ac feminis comam nutriti, quæ ultra certam longitudinem non excedit. Quod capilli vero pili attonsi denudat crescunt, non arguit eos non vivere. Non tamen tam perfectè augmentur sicut viventia perfecta, cum partes inferiores propellant superiores, licet nutriti, etiam ab intrinseco.

XI. Dices tertiod: ergo in homine sunt forma partiales, cùm juxta nos non sit ubique eadem forma. Dicisti quo consequens, sunt plures formæ in eadē parte materia, nego consequentiam; in diversis partibus, transcat: in hoc autem nihil incommodi, & sit, à fortiori urget contra eos, qui dicunt nec unguis, nec capillos nec etiam dentes omnino vivere: hi enim hoc modo ponunt diversas formas, easque non viventes.

XII. Ex dictis colligi potest causa raritatis, aut etiam inopit: pilorum in quibusdam: ab uno namque ex his tribus capitibus oritur, vel ex duriti cutis, seu magnâ constipatione pororum (pili enim semper crescunt in poris) quo sit ut omnes pori occludantur: vel è contraria ex nimio calore, per quem ita aperiuntur pori, ut omnes illi vapores & exhalationes, quæ sunt materia capillorum, prius evolent, quam possint in pilos converti: vel tertiod: ex defectu hujusmodi vaporum, & materia excrementitiae; unde pili, qui quoddam naturæ excrementum dicuntur, originem trahere solent.

DISPVTATIO III.

De partibus fluidis, an vivant.

SECTIO PRIMA.

An sanguis informetur anima.

I. Prima sententia affimat cum Animâ informari, & vivere. Ita Cajet. 3. p. q. 5. ar. 2. Medina ibid. Tol. 1. 2. de Ani. q. 4. Valen. 1. p. d. 6. q. 2. p. 3. 5. Sed diligenter. Bannez 1. de Gen. c. 4. q. 8 ar. 5. P. Hurt. hic d. 1. sect. 6. n. 4. P. Arriaga hic d. 1. f. 9. n. 279. P. Oviedo hic contr. 1. p. 4. n. 2. & ex recentioribus non pauci.

II. Probatur primò: in Scriptura, Leyit. 17. v. 14. prohibebantur Iudei comedere sanguinem, quia anima est in eo, ergo sanguis animatur. Sed contra hanc consequentiam est primò, nam si hoc debeat ita ad literam intelligi, ergo nec deberent comedere carnem, cùm secundum omnes in illa sit anima. Solum ergo propter ea dicitur anima esse in sanguine, quia

semper videmus effuso omni penè sanguine deficere animal, & mori, non tamen ablatâ magnâ quantitate carnis, ut præcis manibus, cruribus, &c. Quod signum est, sanguinem peculiarem habere connexionem cum vita, & anima. Quo modo locum illum Levit. 17. v. 14. explicat S. Augustinus q. 17. in Leviticum.

III. Secundò, & præcipue probatur, quia sanguis est pars hominis, ergo animatur. Antecedens probatur: Concilium enim Trid. less. 13. cap. 3. docet sanguinem secundò: ponit sub speciebus panis in Eucharistia ex vi connexionis, & concomitantia; quæ partes corporis inter se copulantur, ergo censet sanguinem esse partem hominis. Idem docet Innocentius 3. in Extravag. de Celebrazione Missarum, ubi ait aquam & sanguinem fluxisse è latere Christi, ut ostenderetur Christum habuisse quatuor humores, qui pertinent ad veram hominis constitutionem, ergo secundum mentem Pontificis sanguis, & alij humores sunt vera pars

des hominis. Hinc probatur consequentia, nempe quod sanguis vivat, quod enim pertinet ad veram constitutionem hominis, est vera pars illius, ergo sanguis est vera pars hominis, ergo informatur anima.

IV. Resp. sanguinem esse partem constitutivam hominis, non tamen primariam, sed secundariam ad hoc autem non est necessarium ut informetur anima, & vere viciatur, sed sufficit ita requiri, & conjungi, ut sit in eo consistere homo non possit. Quid intuiri videatur in verbis Codicis Tridentini supra in argumento citatis, dum ponit utrumque Verbum, connexionem scilicet, & concomitantiam, quibus innuit, non requiri necessariam veram unionem, & continuacionem inter omnes partes hominis, sed sufficere naturalem concomitantiam ratione autem hujus ponitur sanguis sub specibus panis in Eucharistia, quia scilicet debet ponit corpus vivum: & sub specibus vini ponitur corpus, quia sanguis non potest naturaliter manere incorruptus sine corpore.

V. Dices, ergo aer est pars hominis, nec enim vivere potest homo sine aere. Negatur consequentia, quia aer non requirit illam connexionem eum corpore humano, quam requirit sanguis. Unde accedit & recedit, tanquam quid extrinsecus adveniens: sanguis autem semper manet intra venas conclusus. Calor vero (quod etiam obiecti posse) non est pars hominis; Hec naturaliter ad illius constitutionem requiratur, non enim censeretur homo mutuus, vel manus ad illius ablacionem, sicut ad ablacionem totius, vel etiam ferme totius sanguinis. Deinde, calor est solum dispositio, dispositiones autem a niente voluntari partes.

VI. Urgebis, saltem homo erit aggregatum per accidentem. Resp. illum totum, quod vocamus hominem usquequaque integrum, posse aliquo modo dici aggregatum per accidentem: quamvis non sit aggregatum per accidentem quale est acervus lapidum, cum hic aliqua subordinatio, seu contextio naturalis reportatur inter carnem & sanguinem, & mutua quedam sibi invicem exigentia: inter lapides autem illos nulla omnino reperitur connexio, vel coordinatio ad se invicem. Illud vero to um unde desumpta est denominatio hominis, non est aggregatumullo modo per accidentem: hoc enim solum est materia & forma unitae autem faciunt unum per se, ut nullus negat. Adde, probabile esse, posse vere uniti sanguinem corpori, licet non informetur anima, ut postea videbimus, cum de heterogeneitate partium animalis.

VII. Tertiu probatur eadem sententia: nam Verbum Divinum non solum assumptu animam rationalem, & carnem, sed etiam sanguinem, ergo sanguis informatur anima rationalem. Conf. primò, alioqui dici posse, Deus est sanguis, sicut dicitur, Deus est homo, si nimis sanguis habeat naturam distinctam ab homine. Conf. secundò, sequeretur Verbum Divinum afflupstis duas naturas, rationalem unam, alteram irrationalis.

VIII. Ad argumentum Resp. non esse dubitandum quin Verbum Divinum assumperit sanguinem, ad hoc tamen non requiritur ut sanguis informetur anima, sed sufficit quod sit pars speciei ad integratem humanam naturam. Et hinc probatur, sanguinem alio modo esse partem hominis quam calorem, & reliqua accidentia, haec enim non sunt assumpta: sive ergo informetur sanguis anima, sive non, est peculiaris pars, quo accidentia non sunt, licet haec etiam aliquo modo spectent ad conservationem hominis, ut dicimus est.

IX. Ad primam confirmationem Resp. licet hujusmodi propositiones non sint usurpatae, cum non

reperiatur in Scripturā, & Patribus, posse tamen eas in aliquo sensu esse veras, cum vere sanguis fuerit propositio unitus Verbo: ac proinde, sicut dicitur, Deus est caro, nes vere, licet caro sit solum substantia partialis respectu hominis, ita & dici posse, Deus est sanguis, licet sanguis sit solum substantia partialis. Communiter ramen solum applicantur huiusmodi loquendi ad substantiam totalem & integrā, ut Deus est homo. Et per hoc patet ad secundam confirmationem, concedi enim potest sequela de duabus substantiis incompletis, & inter se subordinatis, seu dicentibus ordinem ad constitutendum unam naturam integrā, ut hic contingit.

Quod vero dicitur a nonnullis, vel inde probari X. sanguinem informari anima rationali, quod fuerit Non dicitur assumptus a Verbo Divino, Deus autem uniri alteri Deum unquam natura rationali non possit, cum dedecet tamen Majestatem uniri hypotheticā natura irrationali: hoc c. inquam, communiter negatur a Theologis, scit enim non dedecet Majestatem Dei, ut quædam modum existit sub specibus panis, ita si velit, existat sub specibus & accidentibus rei cuiusque vilissimā; ita nec ut uniat eadem hypotheticā.

SECTIO II.

Sententia afferens sanguinem non vivere.

S Ecunda sententia docet, sanguinem non vivere I. nec anima informari. Ita S. Thomas 1. p. q. 119 a. Secunda 1. ad 3. S. Bonav. in 4. d. 44. ar. 1. q. 1. ad 2. Alens. 2. p. q. intentia 26. m. 7. Scotus in 4. d. 10. q. 1. ar. 2. Durand. in 4. d. 44. q. 2. ad 2. Sorus ibid. ar. 3. & d. 10. q. 1. ar. 2. Suarez sanguinem non 3. p. To. 1. d. 15. l. 6. initio, ubi eam vocat communem vivere. Theologorum sententiam, & l. 2. de Ani. c. 5. num. 6. Card. Lugo d. 14. de Incarn. sect. 4. numer. 68. Valt. 3. p. 10. 1. d. 36. cap. 5. num. 20. Conimbi. l. 1. de Gen. cap. 4. quæst. 24. art. 2. Rubius l. 2. de Ani. quæst. 8. num. 214. Murcia hic l. 2. d. 1. quæst. 5. 6. His ramen. Quam etiam sententiam Tannerus 3. p. d. 1. quæst. 4. d. 3. num. 24. ait tenere communiter Theologos, Philosophos, & medicos, cum S. Thoma, Aristotele, & Galeno l. 4. de ufo par. estque communissima inter recentiores opinio.

Probatur primò: sanguis juxta Aristotelem & Philosophos communiter, est alimentum ex quo nutritur animal, ergo non informatur anima. Patet cō sequentia, nam nutritio est conuersio substancialis, qua substantia alimenti converti dicitur in substanciali, hoc autem fieri nequit si alimentum ipsum, seu sanguis vivat, & informetur anima.

Répondet P. Arriaga hic d. 1. sect. 9. p. 263. gratis III. dici nutritionem esse conuersione substanciali, Non reale ac proinde aferit ad nutritionem sufficere, quod detur mutatio accidentalis inter qualitates carnis & sanguinis, ad hoc ut dicatur sanguis converti in carnem. Sed contraria primò, augmentatio secundum omnes distinguitur ab alteratione, & accretione, ut vidimus in lib. de Gen. d 5. sect. 1. & nutritio ponitur ut species augmentationis, in augmentatione autem semper producitur nova aliqua substantia. Contraria secunda, nam hanc ratione quando aqua frigida agit in calidam sibi admixtam, & unitam, diceretur tunc augeri, quod tamen concedet, opinor, ne mo.

Also tamen modo solvi potest prædictum argumentum: primò enim non probat sanguinem non omnino vivere, sed ad sumnum non vivere eadem vita, quia animal, cuius est alimentum, posset tamen vivere vita vegetativa. Secundò dici posset, ex doctrina Medicorum, sanguinem non esse immediatum nutrimentum animalis, sed prius converti in vivere.

rotum, deinde in cambium, tandem in gluten, & sic deum in carnem. Tertio, si partes formae in alijs animalibus, vel unionis in homine sint heterogeneae, tunc nutriti poterit una pars ex alia, & fieri conversione substantialis: inducere enim possunt partes carnis dispositiones suas in materiam sanguinis, & consequentur formam vel unionem carnis.

V.
Licit sanguis vivat, non legitur, aperta & scutellata. Responderi potest primum, statim atque egreditur sanguis, amittit spiritum, & dispositiones ad animam, & consequenter animam definire sanguinem illum informare, & illius loco succedere formam cadaveris, & consequenter licet adhuc videatur continuari sanguis in aere & dico, cum sanguine in corpore, vere tamen non continuari. Sicut cum hominis brachium, vel ramus arboris marcescit, licet adhuc videatur continuari cum trunco, vel corpore, vere tamen non continuatur. Secundum, si quis dicere ad breve tempus, dum scilicet manent aliqua dispositiones ad animam, (forma enim via corruptionis informat materiam cum valde tenuibus dispositionibus, ut ostensum est in lib. de Gen. d. 5. f. 3. n. 6. & 8.) materiam sanguinis informari animam, & Animam esse in aere, & scutellata, quid inde inferatur incommodi? sicut si pars aliqua carnis in longum vi extrinsecus portraheretur, non propter ea desideret informari animam.

Resp. Secundum, non esse incommodi quod anima aperita venae, sit ad breve tempus extra corpus.

VI.
Sanguis non potest carnem mediare, namque per secum.

Sanguis immediate unius potest venam, sicut mediata officia.

VII.
Si anima rationale informaret duas partes materialis, non facili est ostendere implicanria. Dices, illud compositum est unum per accidens. Nego ad hoc enim ut non sit unum per accidens, sufficit quod mediare uniantur partes illae inter se, nempe ex eo quod uniantur unum tertio, quod hic fieret, nam utraque pars materiae uniretur per se eidem forma, ergo unirentur inter se mediate, sicut caput unitur cordi, vel pedibus, & dentes maxillae: ad tollendam enim rationem unionis per accidens sufficit quaecumque unio per se.

VIII.
Ex eo quod, dum aliquid sanguinis emititur ex naribus, vel alio quovis modo effunditur ex corpore, non censetur homo mutilus, sensetur tamen si digitus vel auris absindatur, ergo alio modo haec partes sunt de integritate hominis quam sanguis: sed alia ratio reddi huius non potest, nisi quod sanguis non informetur animam rationali, sicut illa informatur digitus, ergo &c. Non urget: eodem enim modo argui posset carnem non informari anima, si enim marcescere consumaret homo, ita ut multum carnis, quam modum habet, amitteret, non deficeret mutilus. Resp. ergo rationem mutili non definiat ex quaunque diminutione vel carnis, vel sanguinis, sed ex peculiari modo auferendi partem aliquam, ut dum praescinditur pes, aut manus. Si tamen

Vnde sumatur ratio mutili.

tutus sanguis effundetur, diceretur homo mutilus, Mitto alia argumenta, ut quod sanguis non nutritur, cum sit liquidus: Quid enim vetat, rem aliquam liquidam nutriti? Secundum, quod si viveret, esset pars corporis, sicque poneretur ex vi verborum nutriti, in Eucharistia sub specibus panis. Contraria enim est, nam in omni sententia est aliquo modo, pars, seu complementum corporis, ergo deberet, etiam juxta aliam sententiam, poni ex vi verborum. Recip. ergo, in Scriptura corpus usurpari pro sola carne, sanguinem pro re fluidam: idque precipe verum est in Sanguissimam Eucharistia, qua a Christo instituta est per modum cibi, & potus.

S E C T I O III.

Quid sentiendum de animatione sanguinis: ubi de alijs etiam humoribus.

Hæc sunt quæ pro utraque sententiâ proponi solent, quæ ambas ira penè ex æquo probabiles utraque reddunt, ut difficile sit statuere quænam sit eligendæ, nec ullum apparet vel pro una parte vel altera argumentum, quod solvi hardi difficulter non possit. In eam tamen sententiam magis inclino, ut negem sanguinem in homine informari animam rationali, aut sensitivam in brutis, immo illa omnino, tum quia non vegetat, nec agetur modo vitali, seu per intussumptionem, sed solum per juxta positionem, nempe per novum sanguinem in hepate, vel corde, quæ sunt officia sanguinis, efformatum, & inde per totum corpus diffusum, & coniunctum præcedenti: si autem nulla omnino sit in eo operatio vita, gratis dicitur vivere, magis quam aqua aut lapis. Deinde, frequentes morbi oriuntur ex nimio sanguine, quod est signum illum non vivere, nec informari animam, saltem illius animalis in quo est.

Quod affirmatur de sanguine, affirmandum etiam cœco de alijs tribus humoribus. Non tamen videntur illi æquiter cum sanguine ad integratorem hominis constituendam spectare: nec enim ita manus videtur, aut mutilus qui omni cholera careret, aut melancholia, ac qui omni sanguine: sanguis enim ad longè plura munera detinat, quam illæ: primum enim sanguis fovet calorem, & temperamentum omnium membrorum; ex ipso etiam sicut spiritus vitales, & animales, qui ad omnes vitæ operationes sunt necessarii; item est vehiculum horum spirituum, eoque ad omnes sensus applicat, ergo longè magis videtur de integrâ hominis constitutione sanguis, quæ melancholia, phlegma, vel cholera, & consequenter peculiari modo requiri præcæreris humoribus.

Probabilius etiam est, lac & semen non vivere. Ratio est, quia animal est integrum sine illis, deinde, non augmentur more viventium. Lachrymae etiam spiritus vitales, & alia hujusmodi non vivunt. Dices, semen plantæ vivit, ergo & semen animalis. Nego consequentiam, semen enim plantæ crescit & augetur sicut reliqua partes plantæ, unde videmus fibris quibusdam semper & uniri plantæ, medijs quibus alimentum ab ea fugit, illudque per venulas quædam per omnes suas partes dispensat.

De pinguedine est difficultas, vivat necne. Conimbi. & Rubius cum multis medicis negant, immo pinguedem secundum Aristotelem dicendum eam non vivere, utpote qui eam vocet excrementum. Distinguendum tamen: pinguedem itaque, quæ hinc inde intermixta carni unum quasi cum illa constituit, videtur vivere, & esse velut unum quiddam cum carne. Alia autem pinguedem quæ scorsum in unum quasi locum segregatur,

gar, ut in renibus, vel omentum in ventre, non
Pinguis, cito videtur vivere: quia mirum in modum gravat ani-
mal subinde, ut videmus, in modo eneat, ac propterea
dicit Aristoteles pinguis cito senescere. Dari etiam

affirmit Aristoteles hujusmodi pinguedinem solum
velut operimentum quoddam intestinorum, ne
diffundat: ac proinde non intenditur a natura ut
pars aliqua vitalis.

DISPUTATIO IV.

De organizatione viventis.

Proponitur **s**tatus **s**ocius **h**uius **d**ispu-
tationis. **O**rganizationem aliquam requiri, & defini-
tio animae supra positiva probat, & compre-
hendit experientia. Quæstio ergo procedit
in presenti, utrum haec organization sit merè acci-
dentalis, ita nimirum ut tota diversitas horum orga-
norum, consistat in solis accidentibus, substantia
autem cuiusvis viventis sit quoad omnes partes
omnino similis, sicut sunt similes omnes partes a-
qua: an vero in ipsis partibus substantialibus vi-
ventis reperiatur aliqua dissimilitudo, ut super a re-
periri diximus in gradibus intensionis.

SECTIO PRIMA.

Sintne partes viventis homogenea, an heterogenea.

I. **A**dmitimus pro praesenti formas perfecto-
rum viventium esse divisibilis, & habere di-
versas partes integrantes. Quo posito, inquirimus,
utrum haec partes sint omnino similes, an dissimiles,
ita scilicet, ut praedicta aliqua habent notabiliter
inter se diversa.

II. **C**ertum est aliquas partes esse ho-
mogenes. Notandum vero, non esse hic sermonem de qui-
buscumque partibus viventis: certum enim est duas
partes carnis non esse heterogenes, seu dissimiles
inter se, sicut nec duas partes ossis, duos oculos, au-
res, pedes, manus &c. Quæstio ergo est, utrum oculus
notabiliter differat ab aure, pes ab oculo, caro ab
osse, & sic de ceteris, ita ut Angelus in uitivè videns
solam formam, nullis visis accidentibus, in modo etiam
separatam ab omni materia, dicere possit. haec est
pars capititis, haec cordis, haec auris, oculi, ictoris &c.
in quo ut in plerisque alijs divisi sunt auctores.

III. **P**rima sententia affirmit partes omnes formæ
viventis esse homogenes, seu inter se similes, ita ut
pars, quæ de facto est oculus, potuisset æquè conna-
turaliter esse auris, cor potuisset esse pes, ictus &c. &
quæ de facto est forma carnis, potuisset esse forma
ossis, & sic de ceteris. Omne proinde differentiam
in vivente sit haec sententia provenire a dispositio-
nibus, & aurem solum accidentaliter differere ab
oculo, cor à cerebro, oculum à pede &c. Ita Greg.
in 2. d. 26. & 27. Cajet. l. 2. de Ani. q. 1. Capreolus in 2.
d. 15. q. 1. ad 6. Soncín. 8. Metaph. q. 10. Bannez l. 1. de
Gener. qu. 7. ar. 4. Soto l. 5. Phys. qu. 3. ad 8. & alij.
Quod etiam tenere videntur Conimbr. l. 1. de Gen.
c. 4. qu. 22. ar. 2. tenet absolute P. Arriaga hic d. l. 5.
n. 204. & P. Oviedo Contr. l. 1. de Ani. p. 7. n. 6. &
multi ex recentioribus.

IV. Secunda sententia è contrario affirmit partes
formæ viventis, equi ex g. esse heterogenes, seu
inter se dissimiles, & specie incompletæ diversas, ita ut
in auro non sit omnino virtus in actu primo viden-
di, nec in oculo audiendi, nec magis forma carnis
possit esse forma ossis, aut pars formæ quæ est in
corde, forma cerebri, quam forma equi forma le-
onis, aquila, vel cervi. Ita Ioan. Andreas 7. Metaph.
qu. 17. Paulus Venerus l. 2. de Ani. c. 5. Niph. lib. 1. de
Gen. c. 26. Suarez d. 15. Met. l. 10. n. 40. & l. 1. de Ani.

cap. 2. n. 19. & 20. Rubius hic l. 2. q. 7. n. 198. Murcia
hic l. 2. d. 1. qu. 3. g. Dicendum tamen: Hurt. hic d. 2.
sext. 5. n. 127. & alij.

Conclusio: haec secunda sententia longè mihi
sempre viva est probabilius. Probatur primo: pars **P**robabilitus
formæ equi ex g. quæ est in pede, petit longè diver-
gas **e**st multas **partes vi-**
tas, & accidentia à parte quæ est in ocu-
lo, ergo haec pars distinguuntur substantialiter, **heteroge-**
& sunt heterogenes; petere enim tales dispositiones
est prædicta intrinsecū longè diversū ab eo quod
est petere alias dispositiones ab his diversas, sique **V.**
partes illa magis differunt quam duas partes formæ **guia petunt**
carnis, quæ petunt dispositiones omnino similes. **diversas di-**
positiones.

Dices; non argui ex hisce dispositionibus ejus-
modi diversitatem entitativam in formâ, cum ani-
ma rationalis eandem habeat diversitatem disposi-
tionum, & tamen in ea non solum non sunt partes
incompletæ specie distinctæ, sed nec numero.

Resp. primo, esse saltem ibi unionem constantem
partibus heterogenes. Secundò, peculiarem esse ra-
tionem de animâ rationali; cum enim constet eam
est indivisibilem, & debeat in varijs partibus exer-
cere varias functiones, debet etiam in varijs parti-
bus habere diversas dispositiones ad eas functiones
aptae. Deinde, anima rationalis, & omnis forma in-
divisibilis petit determinatè habere has omnes dis-
positiones, licet non in eadem parte, & consequen-
ter omnes illæ dispositiones disponunt ad illam for-
mam determinatè: at si partes distinguuntur, & sint
homogenes, nulla habet dispositiones adæquatas,
quas postulat: si enim singulae partes postulant om-
nes dispositiones, & nulla habeat omnes, nulla ha-
bet dispositiones quas postulat.

Dices secundò, pars formæ quæ est in capite, non
postulat absolute, & determinatè dispositiones capi-
tis, vel dispositions pedis, sed solum indetermina-
tè, & conditionatè, id est, posito quod alia pars illas **VIII.**
nihil inde-
non habeat. Contrà gratis ponitur hujusmodi pe-
titio indeterminata dispositionum specie distincta-
rum: licet enim formæ determinentur à causâ pri-
mâ quoad individuationem dispositionum, cum
non magis has numero postulant quam illas, de-
terminant tamen Deum ad speciem, & talis specie
forma requirit tales specie dispositiones ut in aquâ,
igne, & alijs omnibus videmus.

Ad id quod additur de petitione conditionatâ,
nempe formam capitis petere has dispositiones po-
sito quod alia pars eas non habeat, videtur gratis
excogitatum; eodem enim modo dicere quis posset
aqua non petere has dispositiones absolute, sed
solum conditionatè, posito scilicet quod ignis, aut
res aliæ eas non habeant. Dices; disparem esse ratio-
nem, quia haec omnes partes ordinantur ad varia
munera in eodem composito, & ad illius compo-
siti, constitutionem & conservationem. Contra, sic
variae res ordinantur ad diversa munera in universo,
& ad illius constitutionem & conservationem:
quidni ergo exigere poterunt has dispositiones exi-
gentia conditionatâ?

In modo si metaphoricè loqui velimus (ut loqui vi-
den-

IX.
Rejicitur
etiam petitio
conditiona-
ta.

X.

In omni appetitus ordinato bonum publicum præferendum est privato.

XI.

Nulum est vestigium potentia visiva, nec potentia auditiva in oculo, ergo sine fundamento statuitur vel potentia visiva illuc, vel hic auditiva. Conf. pari fundamento quis dixerit esse in vita virtutem producenti rosas, in spina virtutem producenti uvas, aut fucus, & in quavis arbore vim producenti omnes fructus.

XII.

Dices, si partes sint homogeneae, compositum erit perfectius.

Contra, ergo in vita est virtus producenti fucus, in spina producenti uvas &c.

Dices; bonum compositum id exigit, sic enim omnes illius partes erunt magis perfectæ, in unaquaque enim erit virtus ad omnes operationes, cùm in contraria sententiâ in quavis parte ponatur virtus ad unum tantum operationem. Contrâ primò, etiam varietas est bonum compositum, quæ maior est in sententiâ statuente partes heterogeneas, quæ homogeneas. Contrâ secundò, solum maius bonum compositi, sine aliâ probatione, non sufficit: aliqui, ut dixi n. præcedente, eodem modo quis dixerit in vita, & in aliâ, quavis arbore esse virtutem producenti rosas, & omne genus florum ac fructuum. Siquis verò opponat, nullum esse in vita, aut a iâ arbore hujus rei indicium, respondet, eodem modo bonum universi hoc postulare, sic enim erit perfectius, quæ si in re quavis solum sit virtus producenti unum genus fructus, quo enim perfectiores sunt singulæ partes, eo perfectius est totum.

XIII.

Licet partes essent homogeneae, compositum non foret magis unum.

Compositum. Et universum ornatum varietas.

Dicunt aliqui, hinc esse maius bonum compositi, si partes sint homogeneæ, sic enim, inquit, compositum est magis unum. Contrâ, si per magis unum intelligatur magis unitum, falso est compositum ex partibus homogeneis esse magis unum quæ ex heterogeneis, cùm vera & realis unio continuativa tam inter partes heterogeneas intercedat, quæ inter homogeneas. Si verò per magis unum intelligatur, quæ partes sint magis similes: primitus, negatur esse hoc magis bonum compositi, sed magis illud ornat varieras, ut dictum est ad objectionem præcedentem. Deinde, si omnimoda similitudo omnium partium sit bonum composito, erit etiam bonum universo, sicut ut dixi in unaquaque arbore erit virtus producenti omnes fructus, & sic de aliis omnibus rebus.

SECTIO II.

Argumenta contra heterogeneitatem partium viventis.

I. Obii: Non sunt diversificanda entitatis sine necessitate.

Ostenditur necessitas diversificandi partes viventis.

II. Virtus ad aliquam operationem præfendit.

*O*biicis primò: *Non sunt diversificanda entitatis sine necessitate; sed nulla hic appetit et necessitas, quæ salvare non possit, si omnes partes viventis statuantur homogeneæ, ergo non est cur dicantur esse dissimiles & heterogeneæ. Contâ, nec sunt multiplicanda perfectiones sine necessitate. Rsp. ergo distinguendo maiorem, non sunt diversificanda entitatis sine necessitate simpliciter, nego maiorem, sine necessitate etiam secundum quid, seu ad melius esse concedo: hic autem est necessitas etiam secundum quid, cùm hoc modo excusatetur maior multiplicatio & superfluitas virtutis, quæ non est minus vitanda quæ diversificatio entitatum, quam tamen sine necessitate ponit contraria sententia, ut ostenditum est.*

In nostrâ autem sententiâ id solum tribuitur virtutis unicuique parti, quod eius operationes postulant: nullum enim habemus fundamentum afferendum ad esse talem virtutem in aliquâ re, nisi quia vide-

mus tales operationes & effectus: cùm ergo non videamus in oculo nisi visionem, & auditionem in auro, nullam habemus rationem, cur dicamus inesse oculo virtutem audiendi, vel aurâ, aut pedi, videnti, magis quæ in vita vim producendi fucus, aut rosas. Vnde, dici potest, hic esse necessitatem simpli- citer distinguendi has partes, cùm diversitas dispo- sitionum, & operationum huiusmodi distinctionem videatur arguere.

Obiicis secundò: sequeretur has partes specie III. distinguiri, & consequenter uniri & continuari inter partes he- se non posse. Sequela probatur, res enim diversæ terogenes, speciei non possunt inter se uniri, ignis siquidem & vi- venus, nō aqua, homo & leo, lapis & lignum continuari inter specie tan- se non possunt. Ad primam partem sequelæ. Rsp. concedendo partes illas animalis distinguiri non so- fuscunt. tum, sed & genere dif- fuscunt.

Secunda autem pars, quod scilicet hæ partes non Res diver- se specie incompleta inter se uniri, negatur. Ad probationem distinguo antecedens, res diversæ speciei compleæ non possunt inter se uniri, & continuari, concedo antecedens; res diversæ speciei incompleæ, & quæ ordinantur ad constituentium unum totum, non possunt inter se uniri, & continuari, nego: equus autem & leo, lignum & lapis &c. habent se merè disparatæ, non sic partes viventis, quæ ut videmus, inter se concur- runt ad unum totum ex diversis partibus constitue- dum. Quod verò aliqui specie distinctæ possint uni- ri & continuari, probatur ex Aristotele 5. Met. c. 4. ci- tato à P. Suar. l. i. de An. c. 2 n. 20. ait enim ibi Ari- stoteles aliqua esse unum secundum continuationem & quantitatem, & non secundum qualitatem; per qualitatem autem intelligit ibi Aristoteles formam, ut paret ex contextu, & omnes exponunt, ut ait P. Suar. logo citato.

Vt autem hæ melius percipiuntur, & hoc argu- mentum quod sæpè occurrit, plenè solvatur. No- tandum, ut aliqua uniantur non esse præcisè spectan- dam convenientiam in prædicatis essentialibus: si- cut in unione informationis ad constituentium com- positum substantiale hoc non spectatur, magis enim convenient in prædicatis essentialibus duas animæ rationales, vel duas materias, quæ anima & mate- ria, hæ tamen uniri possunt inter se substantialiter, non illæ. In compositione ergo integrali, non est præcisè spectanda convenientia vel distantia in præ- dicatis essentialibus, sed utrum ordinetur ad unum aliquod compositum integrale constituentium; si enim ordinetur, nil refert de distantia in prædicatis. Vnde, afferunt nonnulli magis differere partem ossis in equo à parte carnis eiusdem equi, vel etiam oculum eius ab auro, aut pede, quæ os equi differat ab osse leonis, vel caro, oculus, aut auris huius differat à carne, oculo, & auro illius.

Dices, ergo anima rationalis uniri poterit conti- nuativè cum ligno, vel lapide. Nego consequen- tiæ: verum est quidem non repugnare hoc merè ex distantia in prædicatis, sed quia non appetit quo- modo possit esse subordinatio inter animam & lapi- dem ad constituentium unum aliquod compositum integrale, cuius operationes & functiones exigunt pide, vel huiusmodi unionem continuationis. Deinde, lapis & lignum, ut videmus, sunt quid completa, & consequenter nec inter se, nec cum anima conti- nuari possunt, sicut nec terra, aqua, aut duo equi aut leones, vel quævis alia composita completa ob- candum

etandem rationem uniri inter se possunt continuati-
vè; ibi enim non est peculiaris illa exigentia talium
partium & organorum ad particulares quasdam
functiones, quas cernimus in vivente.

VII. Urgebis; (& est præcipua nonnullorum ratio
contra nostram sententiam) ergo sanguis in equo
v. g. vel leone, licet non informetur anima, potest
uniri, & continuari cum reliquis partibus: quod tam-
en negant multi qui nobiscum amplectuntur op-
tionem de heterogeneitate partium. Ego certè nul-
lam video implicantiam quominus sanguis, licet non
informetur anima, continuari possit cum aliis partibus
equi, vel leonis, aut alterius hujusmodi animalis
quantum ad convenientiam vel disconvenientiam
predicitorum: sicut enim potest vegetativum tan-
tum continuari cum sensitivo, seu sensitivum cum
non sensitivo; ita quidni poterit vegetativum con-
tinuari cum non vegetativo, si dicane inter se ordi-
nem ad constitendum unum totum.

VIII. Dixi, quantum ad disconvenientiam prædicato-
rum; aliunde enim fortè argui posset non uniri san-
guinem & reliquias partibus corporis, sicque sub hac ra-
tione esse quod completum, quod scilicet intelligi
possit præstare omnia sua munera etiam non unia-
tur, nempe fovere corpus, esse nutrimentum, vehicu-
lum spirituum vitalium &c. Imò experientia videtur
potius arguere sanguinem non uniri carni, sed solum
esse in venis tanquam aquam, aut aliud liquidum in
vase, absque eo quod cum iis continuetur.

IX. Objecies tertio: si os sit tantum vegetativum, caro
autem vegetativa & sensitiva, ex alio capite viden-
tur non posse inter se uniri: unio enim illa nec pos-
set pertinere ad os, nec ad carnem; nec enim est
major ratio cur unio sit os quam caro, nec vegetativa
quam sensitiva. Hic qui ponunt duplēcēm unionem
in omni cōposito, inter quos est P. Hurtado, &
alij multi recentiores, nobis insultant, qui solum ad-
missimus unam, dicuntque laborare nos in solutione
hujus argumenti, imò tantum ei non succumbere, à
quo tamē afferunt se facile sese expedire, dicendo
duas esse hic uniones, alteram tenentem sē ex parte
ossis, & esse os, alteram ex parte carnis, & esse car-
nem. Sed non est ita solutu difficultas hæc objectio in
nostrā sententiā, ut ipsi autuantur.

X. Resp. ergo unionem hic continuativam esse uni-
cam, & nec esse carnem, nec os, sed unionem ordi-
natam ad illa inter se connectenda in ordine ad mu-
nus aliquod præstandum: sicut unio inter materiam
& formam nec est materia, nec forma, sed aliquod
tertium ex naturā suā ordinatum ad illa inter se in-
formativè unienda. Imò uniones continuativæ car-
nis non sunt caro, nec unionis continuativæ ossis
sunt os. Unde sicut unio uniens duas partes ossis, di-
citur unio ossis, & uniens duas partes carnis, unio
carnis, ita unio connectens carnem & os dici poter-
it unio carnis & ossis. Sicut ergo Angelus vident
unionem duarum partium ossis, non visis partibus di-
ceret, hæc est unio ossis, ita intuens hanc unionem, non
visis etiam partibus, dicit, hæc est unio carnis & ossis:
quemadmodum visā unione inter corpus & animam
hominis, etiam non visis partibus diceret, hæc est unio
hominis.

XI. Objecies quartio: hinc sequi, equum non esse
uuum specie atomā. Probatur sequela, includit enim
in se plura specie distinctæ, ergo non est unus specie,
sed solum genere. Contrā, ergo ratio hominis abstra-
cta à Petro, Paulo, & reliquis hominibus actu jam
existentibus, non erit una specie atomā. Dixi, actu
existentibus, de hominibus enim possibilibus probable
est aliam esse seriem eorum possibilem, distinctam
ab ea quæ jam est, quidni enim possibilis sit materia,
& anima etiam rationalis specie à materia nostrā &

animā distinctæ? ac proinde homo ut sic si sumatur
in totā latitudine, non videtur esse ratio specifica, sed
generica. Probatur vero consequentia, nullus enim
est homo, qui in se non includat res specie distin-
ctas, materiam scilicet & animam rationalem, quæ
non convenientiunt nisi genere. Quid autem sit conve-
nire, vel differre specie, dicitur disp. sequente.

XII. Objecies quinto: si forma equi componatur ex
aliquibus partibus sensitivis, & aliis non sensitivis,
sed vegetativis tantum, ergo equus non potest ab
solutè dici sensibilis, partim sensitibilis, partim non
sensibilis. Contrā, homo componitur ex una parte
rationali, & alia irrationali, & tamen hoc non ob-
stante, dicitur absolute rationalis, & non partim ra-
tionalis, partim irrationalis: quidni ergo, licet in
equo una pars non sit sensitiva, dicit tamen poterit ab
solutè & simpliciter sensibilis, non insensibilis?

XIII. Ratio à priori est, nam irrationalē, & insensibile
involvunt in suo conceptu negationem, negationes
autem, cūm sint malignantis naturæ, excludunt sim-
pliciter prolatæ omne illud cuius sunt negationes:
unde hæc propositio, Petrus est irrationalis, in re est
universalis negativa ex parte prædicati, seu rei nega-
tive, & facit hunc sensum, Petrus non habet in se ullam
rationalitatem, quod est falsum; ad falsitatem enim
propositi negatiæ sufficit falsitas ex quacunque
parte, ut si quis diceret nullus leo currit, ad falsitatem
hujus propositionis sufficit si vel unus currat cæteris
omnibus non currentibus.

XIV. Si autem quis signaret partem aliquam in parti-
culari, & diceret, equus est insensibilis quo ad ossa, verum
diceret, jam enim restringeret propositionem ad
unam solum partem, & non relinquenter eam suæ la-
titudini. Deinde notandum, non esse necessarium
ut semper denominatio omnis partis tribuatur toti:
sicut æthiops non dicitur albus, licet habeat dentes
albos, nisi addatur esse album secundum quid, nem-
pe secundum dentes. Aliquando tamen hoc contin-
git: sic enim homo dicitur formosus, vel ægrotus, à
facie venusta, vel capite dolente; & sic de aliis non
nullis.

XV. Objecies sexto: si partes in animali sint heteroge-
neæ, sequitur, si uteque parens sit cæcus, debere
equum nasci cæcum, cūm non sit pars in parente,
quæ possit oculum in foetu producere. Resp. animam
matris (posito quod, ab hac producatur forma pro-
lis, & non à solo Deo) non ita formam illam produ-
cere, ut oculus producatur oculum, auris aures &c. sed
omnes partes matris producunt singulis in prole. Pars
ergo substantialis oculi in foetu producitur ab aliis
partibus in parente cæco, que sunt perfectiores
oculo: positis enim per virtutem formatricem limi-
nis debitum ad oculum dispositionibus, habent vim
illum producendi tanquam causæ illius aequivocæ;
sicut reliquæ partes in arbores producunt flores, qui
sunt veluti quidam oculi arboris.

XVI. Dices; cur ergo hæc partes non producunt iterum
partem substantialē oculi in ipsa matre, vel aures, &
aut pedem amissum, sicut his partes producunt in
prole? Resp. hanc difficultatem partem esse utrique
sententie, imò major est in contrariâ: si enim omnes
partes sint homogeneæ, & omnino similes, cur non
possunt in equo reliqua partes recuperare aures,
aut oculum amissum? Sicut ergo hæc respondent ip-
si id provenire ex defectu peculiaris illius tempera-
menti debiti, quod produci solum potest à virtute
formatrice seminis; nullum autem agens potest in-
ducere formam nisi positis dispositionibus requisi-
tis, idem respondere poterimus & nos, si que cellæ
reproducantur in matre, sicut

XVII. Objecies septimo: ramus arboris præcisus, terra
infelix crescit, & radicem, folia, & fructus ex se fun-

*Curramus
arb'is pre-
cisus, terra
infelix tras-
cat.*

dit, ergo omnes arboris partes sunt homogeneæ. Contrà, idem facit semen cuiuscunq' arboris, aut plantæ, ergo semen esset etiam homogeneum cum arbo're, aut plantâ, quod tamen negant adversarij. Resp. itaque virtutem quandam feminalem esse per truncum & ramos arboris dispersam: per hanc ergo simul cum concurso terræ cui insigitur, dispositiones quædam radicis producit: deinde his produc'tis, cælum aut alia causa universalis radicem ex eo format: sicque instar arboris crescit, & folia, flores, & fructum profert.

XVIII.

*Non est ca-
dem anima
in omnibus
hominibus.*

Aliud argumentum contra heterogeneitatem partium proponetur disp. sequente, sec. tertia, n. decimo. Quomodo autem nec sit eadem anima rationalis hominibus omnibus communis, nec plures animæ in eodem vivente dicetur postea disp. 11.

S E C T I O III.

Quid de homine sentiendum quoad heteroge-
nitatem unionis.

*Negat alio
qui unionem
in homine
habere par-
tes heteroge-
neas.*

*Ratio est
quia unio
specificatio-
nem de sumit
ab extremis.*

*Resp. tamen
unionem re-
spicere etiam
dispositiones
diversas.*

*Obic. sumit
in homine
si heteroge-
nea, poterit
etiam unio
heterogenea
sumit in
gradibus in-
tensionis, li-
cet gradus
sumit homo-
genes.*

*Resp. nullo
fidei ratio
uno illius fa-
cetur.*

P. Hurt. d. 2. de Ani. f. 5. & 6. licet nobiscum sentiat partes viventium materialium esse heterogeneas, sectione tamen octavâ ait omnes partes hominis esse omnino substantialiter similes: sicque ab unione hominis omnem heterogeneitatem excludit.

Ratio ipsius est, quia unio, cum sit modus extre'morum, & via ad ipsa, ab iis etiam desumit speciem; quicquid enim in termino relucet ut quod, in via relucere debet ut quo: cum ergo in homine neutra pars distinguatur specie, anima enim ubique est eadem numero, corpus autem seu materia secundum omnes partes est similis, & homogenea, non est unde desumatur diversitas heterogenea in unione. Resp. tamen modum non solum specificari ab extremis essentia'liter, sed etiam à dispositionibus naturaliter, ac proinde cum duplum ordinem dicat, nempe & ad dispositiones, & extrema, ab utrisque desumere potest specificationem. Sicut etiam dicunt aliqui actionem nutritivam distinguere specie à primâ generatione, licet tam agens, quam terminus sit ejusdem rationis, quia scilicet requirit diversas dispositiones: & licet nihil aliud esset, hoc tamen solum aijunt sufficere.

Dices; si unio sumere possit specificationem ab alio quam ab extremis, & esse in homine heterogenea, quidni etiam ejusmodi unio heterogenea ponit poterit in gradibus intentionis lucis, & primarum qualitatibus, licet gradus ipsi sint homogenei? quod si dicatur, solvitur ratio cui nos præcipue innitebamur in libris de Generat. ad astruendum heterogeneitatem graduum in his qualitatibus, quod nimirum quartus aut quintus gradus sit perfectione secundo ac tertio, sicque non possit ab agente calido tantum ut tria produci: responderi enim posset, licet gradus ipsi sint homogenei & æquales, & consequenter sextus vel septimus gradus simpliciter sit intra virtutem productivam agentis calidi ut duo, unionem tamen esse inæqualem, & partes, seu gradus illius superiores non esse in potentia agentis remissi.

Contrà primò, saltem habemus requiri aliquam heterogeneitatem in qualitatibus illis, quod tamen negant auctores illius sententia. Contrà secundò, esto unio illa esset heterogenea, adhuc posset produci à calore ut duo, unus enim gradus caloris est perfectione tota unione, sicque potest eam totam producere.

Unio ergo in homine compónitur ex diversis partibus heterogeneis, sicut partus formarum in viventibus materialibus: primò enim sicut tanta di-

versitas dispositionum arguit diversitatem partium in illis viventibus, ita diversitatem saltem unionis arguet in homine: nec enim unio capit' petit easdem dispositiones, ac unio pedis. Deinde, si anima rationalis ob virtualem suam heterogeneitatem postular heterogeneas dispositiones, quidni in unionem heterogeneam? præsertim cum dispositiones non petat nisi ut unita, vel unita, cum ut separata nullas requirat.

Licit itaque tribuatur exigentia diversarum dispositionum, & temperamenti ut quod, & in actu primo remoto, animæ rationali, unioni tamen tribuitur ut quo, & in actu secundo proximo: est quippe unio quoddam exercitum, & veluti actus secundus animæ, ac proinde diverso quasi modo per illam tendit & extendit se anima in diversas partes corporis, in esse est ut vegetativa, in carne ut sensitiva, in oculo ut visiva, & sic de ceteris: non quod tota anima non unitatur ubique, sed unus tantum illius gradus seu formalitas, ut volunt aliqui, hoc namq' dici nequit, cum enim unio sit quid physicum, tendit physicè, & conseq'uerenter in totam animam. Ratio ergo est, quod anima, licet hos omnes in se gradus contineat, non tamen eos tribuit toti nisi mediâ unionis; ad hoc enim ut sit proximè, & in actu secundo vegetativa, sensitiva, visiva &c. pender ab unione.

Sicut ergo eadem unio cum diversis exeremis dat diversas denominations, unio enim in homine cum anima dat denominationem *informans*, cum materia recipiens, ita quidni eadem anima cum diversis partibus unionis inter se dissimilibus, dari etiam poterit denominations diversas?

Sunt ergo partes in homine substantialiter dissimiles & heterogeneæ ratione diversarum partium unionis, quæ cum spectent ad integratatem substantiali hominis, arguant in ejus partibus diversitatem heterogeneam. Unde videtur mihi dici posse, hominem non esse proximè visivum in pede, aut manu, non solum defectu accidentium ad hoc manus requisitorum, sed etiam defectu unionis substantialis, sicque non solum non esse proximè visivum accidentaliter, sed nec substantialiter. Ad quod tamen non requiritur ut unio influat in operationes tanquam comprincipium earum effectivum, sicut nec influunt accidentia, sed sufficit requiri talem partem unionis tanquam quid composito intrinsecum, & ad completam partis illius constitutionem spectans.

Licit ergo ad hominis constitutionem tam requirantur accidentia, quam unio, longè tamen alio modo se habent illa, quam hæc, unio quippe spectat ad compositum tanquam aliquid essentialiter requisitum, illudque complens, & integrans substantialiter, non sic accidentia, ablatis enim omnibus accidentibus adhuc manet homo, qui tamen non manet ablata unione.

Dices; ratione diversæ unionis, seu diversæ partis heterogeneæ ejusdem unionis, os hominis est tantum substantialiter proximè vegetativum, caro tantum sensitiva &c. ergo tantum cerebrum in homine erit rationale, ergo non poterit homo dici simpliciter animal rationale, cum maxima pars illius non sit rationalis. Resp. negando consequentiam, primò enim est probabile omnes actus intellectus & voluntatis diffundi per totum corpus, sicque ubique homo est rationalis. Secundò, licet admittatur actus intellectus non diffundi ulterius quam per totum, vel saltem partem aliquam determinatam cerebri, & consequenter cerebrum solum esse proximè intellectivum, adhuc nil obstat quo minus homo simpliciter dicatur rationalis: sicut enim non obstat pars essentialis, seu substantialis, nempe cor

pus,

pus, huic de nominationi, ita nec obstat in integratis; ad hanc enim denominationem sufficit unam partem hominis hoc habere, ut supra diximus secundum precedentem, n. 12. sicut etiam dicitur homo velequis visivus, licet una tantum illorum pars sit visiva. Mul-

tò minus poterit homo propterea dici irrationalis, ut ibi diximus, cum haec vox excludat omnem participationem rationis. Adde, radicaliter & remotè hominem esse rationalem in omni parte corporis, cum in singulis sit tota anima.

*Homo in
quavis parte
radicaliter
rationalem.*

DISPUTATIO V.

De aequalitate, vel inaequalitate Animarum & diversitate specifica.

SECTIO PRIMA.

Rejicitur sententia diversitatem specificam statuens in aequalitate.

I. Dicunt aliqui nulli duo aequalia diversae speciei posse esse aequalia, nec eisdem speciei inaequalia. **O** Pinantur aliqui convenientiam specificam consistere in aequalitate, & consequenter disconvenientiam specificam in inaequalitate, ita ut quacunque duo sint substantialiter in perfectione inaequalia, sint etiam diversae speciei: sive aequalia non posse duo individua diversarum specierum esse in perfectione aequalia, nec duo individua eisdem speciei inaequalia: ita Suar. d. 29. Met. f. 8. n. 16. & 17. Vasq. To. 2. in primam p. d. 122. c. 4. & 6. quam etiam sententiam amplecti videtur P. Hurt. hic d. 2. sec. 6. & 7. estque valde communis inter recentiores opinio.

II. Quo sensu dixit Aristoteles sub nomine lateris equivocatur. **A**rguunt hi auctores primò: nam secundum Aristotelem sub genere latent equivocationes, id est, differentiae inaequalares, & specie distinctae, ergo censet Aristoteles ea quæ specie differunt, esse inaequalia. Sed contrà, nam hoc non eruit ex illis verbis Aristoteles: esto enim lateant sub genere equivocationes, seu differentiae specie diversae, non tamen sequitur necessariò debere esse inaequalares; equivoca enim sunt quorum nomen est commune, ratio vero substantia per non significata, diversa, non inaequalis.

III. Omnes species non distinguunt inaequaliter ab ente. **A**rguunt secundò: quæ inaequaliter distant ab ente, non possunt inter se esse aequalia, sicut nec quæ inaequaliter distant, inaequalia; sed omnes species inaequaliter distant ab ente, ergo. Primo negatur minor, incipiendo enim ab ente inaequaliter per prædications formales ab eo distant ignis & aqua, & tamen specie inter se differunt. Deinde, major propositio non est universum vera: sicut enim duo puncta sibi è diametro opposita, inaequaliter distant à centro, ut duo poli, Arcticus scilicet & Antarcticus, qui tamen à se invicem toto cælo differunt & distant, ita quidni duæ species licet inaequaliter distant ab ente, poterunt tamen inter se esse diversae, & distare in perfectione? Præterea, perfectio cuiusque rei præcipue sumitur à differentiâ; hæc enim est quæ dat esse, & distinguunt in metaphysicis, sicut forma in physicis.

IV. Sicut ergo materia prima contrahitur, & limitatur quoad suam capacitatem, & indifferentiam physicam per formas physicas specie diversas, & inaequalares, ita quidni poterunt duæ differentiae inaequalares, & inter se disparatae, immmediatè contrahere idem genus? quod si præstent, tunc illæ species inaequaliter distabunt ab ente, & tamen inter se sunt inaequalares, ergo &c. Adde, quoad inaequalitatem vel inaequalitatem in perfectione parum referre quod inaequaliter vel inaequaliter distant ab ente, plura enim prædicata quæ una species participat, & in se continent, poterunt in altera suppleri, & compensari per unicum, ut Angelus per solum prædicatum intellectivum est perfectior equo, vel leone, qui tamen plura prædicata in se con-

tinent, nempe vegetativum, sensitivum, hinnibile, rugibile &c. quæ tamen non continent Angelus, ut bene advertit P. Arriga hic, d. 1. f. 8. n. 257.

Arguunt tertio: duæ quantitates quantitativer, seu mole diversæ, sunt quantitativer inaequales, ergo duæ res essentialiter diversæ debent esse essentialiter inaequales. Resp. nil mirum diversitatem quantitativer arguere inaequalitatem, hoc enim idem est ac dicere quantitates inaequales in magnitudine esse inaequales in magnitudine: diversitas enim in magnitudine est inaequalitas, cum magnitudo sit species aequalitatis. Hoc autem non tenet in diversitate essentialiter, hæc enim non involvit inaequalitatem, ut ostensum est. Hic ergo modus non rectè explicat diversitatem specificam.

SECTIO II.

Duo modi diversitatem specificam statuentes in dissimilitudine.

Duae ergo alias restant opiniones circa diversitatem specificam & numericam. Prima est, **A**lij diversis quamcunque minimam dissimilitudinem efficere statuunt diversitatem specificam, si tamen inveniri aliquid possit alteri ex illis rebus similius, quam illæ sint inter se, alioqui, inquit hæc sententia, res illæ, licet dissimiles, non erunt specie diversæ.

Dicunt ergo hi auctores visionem Petri differre, **II.** species à visione Pauli, & visionem hujus albedinis à visione alterius, quia scilicet datur aliquid his visionibus similius; similius est enim visioni Petri altera visione eisdem Petri, quam sit visio Pauli, & visioni hujus albedinis similius est alia visio eisdem albedinis, quam sit visio alterius, licet sit in gradibus intentionis prior albedini omnino aequalis.

Convenientia ergo specifica è contrario est maxima similitudo intensiva, vel quasi intensiva, seu quoad substantiam rei quæ reperiri inter aliqua potest, ut duo ignes, duo primi gradus albedinis &c. **III.** **Quid in hac sententia sit convenientia specifica.** intensiva inquam; nam extensiva merè materialiter se habet, nec enim sunt diversæ speciei Petrus & Paulus ex eo quod unus alterum digito supererit in altitudine.

Dices; ergo unio Petri, seu inter materiam & animam illius, distinguitur specie ab unione Pauli, cum unioni illi similius sit alia unio eisdem Petri. Concedunt hi auctores consequentiam. Urgebis, ergo etiam anima Petri & anima Pauli distinguntur specie, immo dari non poterunt duæ animæ solo numero distinctæ, quod tamen nemo concedere audebit. Sequela probatur, sicut propterea unio Petri distinguuntur ab unione Pauli, quod hæc unio dicat ordinem ad animam, ad quam non dicit, nec dicere potest ordinem unio Pauli, sic etiam anima Petri dicit ordinem ad unione, ad quam nec dicit, nec dicere potest ordinem anima Pauli: & anima Pauli similius ad unione, ad quam non potest dicere ordinem.

S

neat

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

nem anima Petri; ergo non minus distinguuntur
specie hæ dux animæ, quam illæ dux uniores.

V. Hoc tamen argumentum, quo putant nonnulli rem ita confici, ut contraria sententia sustineri non possit, non existimo ita efficax, ut autem illius auctores. Quidquid ergo sit de vi hujus argumentationis contra opinionem, quae assertit quamvis dissimilitudinem minimam arguere distinctionem specie. Secundum contra eum puto eam convincere ut patet

cificam, contra quam puto eam conviagere, ut patet: contra hanc tamen sententiam nullam habet vim; non enim dicit h[ab]et sententia quamcunque dissimilitudinem arguere distinctionem specificam, sed eam solam, qua minor aliqua dissimilitudo reperiri potest: unde licet negari non possit esse aliquam dissimilitudinem inter animam Petri & animam Pauli. Ob argumentum numero p[re]cedente possum, cum tamen nulla alia anima, vel res quaecunque, sit similior animi Petri, quam sit anima Pauli, arguere hanc similitudinem esse maximam, utpote qua nulla major dari possit, & dissimilitudinem similiter inter eas esse minimam.

VI.
An in causa
impossibili
Purus &
Bucephalus
possint non
distingui
sp.cie.

Dices; hinc sequi, si non esset possibile aliud. indi-
viduum hominis præter Petrum, & aliud indivi-
duum equi præter Bucephalum, Petrum & Buce-
phalum non distinguendos specie. Ad hoc aliqui for-
te concedunt consequentiam: si enim cujusque spe-
ciei animalis non esset possibile nisi unum indivi-
dum, dicunt animal non fore genus respectu i.lo-
rum, cum non esset prædicabile de pluribus diffe-
rentibus specie.

VII. Respondent tamen secundò, negando consequentiam, dari enim, inquiunt, potest aliquod aliud animal similius a^huc Petro, quam sit Bucephalus, & Bucephalo quam sit Petrus. Dices; saltem brutum illud quod est simillimum Petro, erit eisdem speciei cum illo. Dicunt nullum esse simillimum, sed semper esse producibile similius & similius in infinitum. Et eodem modo solvunt argumentum quo confici possit de creatura simillima Deo, & quo scilicet quis contendet Deum & creaturam illam fore eisdem speciei, negant enim posse producere creaturam ullam tam similem Deo, quin possit alia similius & similius produci in infinitum.

VIII. Dices; saltet tres Personæ Divinitæ secundum hunc modum philosophantib[us] erunt eisdem speciei cùm non possit esse alia Persona, nec quidquam creatum, aut in eorum Divinis Personis similius quæ illæ sint inter se. Respondent aliqui post concedo consequentiā, nec quidquam in hoc apparere incommoti. Quid ego hac de re sentiam, dixi d. 34 Log. sec. 2. n. tertio.

IX. Altera sententia ait, in gradu & differentiâ individuali esse aliquam latitudinem, nec quamcunque dissimilitudinem arguere statim differentiam specificam eam: becque auctores unionem Petri à Pauli non differre specie, sicut nec visionem hujus & illius albedinis, licet abstracta possit una ratio à pluribus visionibus hujus albedinis, que non convenia visionibus alterius, sicut & à pluribus unionibus Petri, quæ non conveniat unioni Pauli. Unde uterius additur, non quia nuncupare rationem abstractam à pluribus specie diversis esse genericam, ut licet becque & equus convenient in hoc quod sint naturâ suâ communi sceni, quod videtur iis esse prædicatum quidam ditativum, & fundatum in eorum essentiis, quod que non conveniat leoni aut cani, hæc tamen ratio, inquit, ab ipsis abstracta non est genericâ quia ad prædicatum genericum requiritur ratio aliqua abstracta à pluribus specie diversis, per quam magis convenient inter se, & differant ab aliis quam per prædicatum suprà positum.

X. Si ergo ab iis quæratur, quid sit aliqua duo indi-

vidia differre specie ? dicunt vix posse quidquam
certi statui : universum tamen assertum non sufficere
quamcunque differentiam, sed requiri aliquam no-
tabilem. Si ulterius queratur, qua sit differentia nota-
bilis, respondent refundendum hoc esse in arbitrium
hominum, & communem omnium acceptancem.
Dicunt tamen ex ijs aliqui, posse hoc subinde pro-
babiliter colligi ex appetitu quodam, & desiderio,
quo homines in res alias diversimodè feruntur :
nam qui semel, inquiunt, vident unum leonem, non
magnopere cupit videre aliū, quia satiatus est iam
eius appetitus, & curiositas circa leonem : non mi-
nus tamen adhuc cupit videre elephanteum : quod
signum est, inquiunt, intercedere notabilem dif-
ferentiam inter leonem & elephagēm, non tamen
inter unum leonem & aliū.

SECTIO III.

*Deciditur quæstio circa diversitatem specificam,
Et inequalitatem Animalium.*

Questio hæc, ut omnes fatentur, plurimum in se
habet de nomine, in re enim omnes conve-
niunt aliquam dissimilitudinem & differentiam esse
inter duas illas uniones, alteram anima Petri, alte-
ram animæ Pauli, sicut & inter animas ipsas. Eo ergo
devoluitur tota quæstio, utrum scilicet hæc differen-
tia vocanda sit specifica, vel non.

Sic ergo decidi videtur posse lis inter has duas posteriores lententias, si dicatur quamcunque differentiam & dissimilitudinem inter aliqua duo, quā possit reperiuntur, esse aliquo modo specificam, saltem logicę, cū de ratione ab iis abstracta verificatur definitio speciei tradita à Porphyrio, & à Dialecticis communiter recepta, nempe, esse predicable de pluribus differentiis numero in quid. Ad differentiam autem specificam constituantem physię & moraliter major requiri videtur dissimilitudo, quam quævis minima discrepantia, qualis est inter duas uniones, & visiones Petri & Pauli, de quibus supra, talis nimurum qualis est inter equum & leonem, ac res hujusmodi notabiliter diversas.

Hinc infertur inter animas rationales que de fa-
cto sunt, licet detur aliqua dissimilitudo, non tamen
inæqualitas, nec etiam dissimilitudo est tanta, quan-
tam diversus subinde accidentium apparatus prese-
fert: illa quippe varietas dispositionum & acciden-
tium habet se per accidens, nec magis perit hæc ani-
ma has dispositiones quam alias: cuius indicium est,
quod eodem subinde die reddatur quis de acuto he-
bes, & è contraria: videmus etiam aliquos nasci gib-
bos, cæcos, & claudos: nullus tamen, credo, di-
cet has ab animabus illis dispositiones peti, ita ut
quædam animæ sint naturâ suâ gibbosæ, quædam
cæcæ, claudæ &c. ita Soncinas 8. Met. q. 26. Sotus in
Log. c. de substan. q. 2. ad 9. Tol. l. 3. de Ani. q. 8. qui
contrariam sententiam ait esse te neraciam, & peri-
culosam. Fons. 5. Met. Conim. hic l. 2. c. 1. q. 9. a. 3.
Hurt. hic d. 2. f. 6. & alij. Contra Capreolum in 2.
d. 32. q. 1. Ma'orem ibid. q. 2. concl. 6. Scotum 8.
Met. q. 1. Cajet. 1. n. q. 8. 5. a. 7. Ferraram l. 1. cont. Gen.
c. 3. Abulen. c. 1. 5. Matth. q. 6. 46. Ruvium hic l. 2.
tract. de plural. animarum, q. 3. n. 6. 1. Murcjan hic
l. 2. d. 1. q. 8. & Dicendum tamen & alios.

Quod si quis objiciat illud Salomonis Sap. 8. v. 19. IV.
puer eram ingenuus, & sortitus sum animam in bonam: Quoniam
intelligatur
illud, Sod-
rus sum
Resp. per animam bonam hic aliud non intelligi. quam
animam cum optimo dispositionum temperamen-
to. Alioqui si id in solam animae substantiam re-
fundatur, sequitur, animas aliquas esse natura sua
animam
stultas,

stultas, aut amentes, quod nemo dicet.

V. *Animæ viri non magis differt ab animâ feminâ, quam ab animâ alterius viri.*
Quæres utrum saltem animæ viri & feminæ magis differant, quæm animæ duorum virorum, aut feminorum? Resp. probabilius videri non magis differre, sed per accidentem esse huic animæ, quod fit in corpore virili vel fæmineo: quia aliquando eadem anima est sub utrisque dispositionibus simul, ut contingit in hermaphroditis, aliquando successivæ, unde non semel contingit feminas mutatas esse in mares: ergo signum est, merè per accidentem esse huic vel illi animæ quod fit in corpore virili vel fæmineo. Nec hinc inferas, partes equi, aut alterius viventis perfecti non esse heterogenæ: nunquam enim vidimus oculum translucere in aum, aut ē contraria, nec eandem partem animæ equi fuisse simul sub utrisque partis dispositionibus.

VI. *Inter animas Petri & Pauli videatur esse minima dissimilitudo.*
Dices, potest saltem Deus creare aliud individuum similius Petro, quæm sit Paulus, ergo juxta sententiam sect. præcedente relatum de maximâ similitudine, Petrus & Paulus distinguuntur specie. Respondent negando antecedens, cùm enim non impliceat creari duo aliqua individua habentia minimam dissimilitudinem, non est, inquit, cur non dicamus de facto ita contingere in Petro & Paulo, cùm omnis differentia in accidentibus, & dispositionibus sit ipsa per accidentem.

VII. *Ad convenientiam specificam non requiri ut nulla inter duo sit dissimilitudo.*
Licet ergo reperiatur aliqua dissimilitudo inter quævis duo individua, non tamen differunt specie: nec enim ad convenientiam specificam requiritur omnimoda similitudo, sic namque nulla duo essent eisdem speciei, cùm unumquodque individuum aliquid in se includat diversum ab alio, nempe suam differentiam numericam. Unde non potest stare illa sententia, quæ, ut aliqua duo sint eisdem speciei, vult ut nulla omnino inter ea reperiatur dissimilitudo: hoc, inquam, consistere non potest, sic enim quævis duæ animæ erunt diversæ speciei, & alia hujusmodi. Ratio hujus est, quia differentia individualis verè spectat ad perfectionem substantialem hominis, estque verum & proprium illius prædicatum substantiale, & aliquo modo quidditativum, ac proinde cum duo individua habeant diversam differentiam individualem, verè erunt dissimilia.

VIII. *Objicitur: differentia individualis vocatur accidentalis, materialis &c. item de individuis dicunt Philosophi omnes cum Aristotele non dari scientiam, ergo nullam continent differentiam individualis perfectionem, & concludentes nec facere poterit dissimilitudinem inter duo.* Resp. quicquid sit de his modis loquendi, certum est differentiam individualem esse quid spectans ad veram & realem constitutionem cuiusque individui, & realiter in eo inventari identificatam cum aliis prædicatis.

IX. *Cur differentia individualis vocatur materialis, accidentalis &c. non intelligitur non esse de substantiâ rei cuius est differentia, sed solum est materialis, & accidentalis in ordine ad scientiam humanam: homines enim parum curant notitiam differentiarum individualium, utpote quæ & innumeræ sunt, & occultæ; ac præterea sicut Philippi in prædicato aliquo omnibus communis, cæterorumque omnium, quæ in individualibus sunt,*

quasi per accidentem se haberent, indagationem omitunt, non quod verè cognitum dignæ non sint, sed quod ad eorum notitiam pertingere desperent. Angelus tamen iphas etiam differentias individuales in singulis rebus perspicit, & ad substantialem illarum constitutionem pertinere videt.

Contra dicta tamen hic & superiori disputatio- ne objici potest, sequi, si partes sint heterogeneæ, & specie aliquo modo distinctæ, equum truncatum auribus, vel oculis orbatum specie distinguui ab alio equo integro. Resp. si sumatur alter equus ut mul- tilus, alter ut integer reduplicative, posse duos illos do diversus equos dici aliquo modo specie distinguui, sicut aero lucidus specie differt qua talis ab aere non lucido: non tamen plenè & perfectè specie differt ab alio equo, cum pars illa, quæ alter careret, non sit completa, sed solum incompleta & mere integralis.

Dices, talpa secundum omnes, differt specie *An equus orbatus oculis dicetur possit specie aliquo modo* completa ab equo, idque quia careret principio, seu *Dices: talpa specie differt ab equo, exigit visionem, sed hic equus eadem caret, ergo quia caret differet ab alio equo specie completa.* Resp. non oculis. præterea præcisæ talpam differre specie completa ab equo & cæteris animalibus videntibus, quod *Negatur sed caret visu, & illa parte substanciali formæ, sed quia petit partes repugnat ei habere visum, singulæ enim talpæ partes mediæ vel immediatæ perunt non connecti cum visione; contrarium petit equus, sicque diversissima est ratio talpæ & equi respectu potentia visivæ, quæ uterque destituitur.*

Urgebis; saltem ratio specifica equi abstracta *XII.* non convenit his duobus equis, cùm uterque non *Ratio ab habeat totam rationem equi, Resp. rationem spe- strata ab cificam equi non abstrahit ab hoc & illo equo ut equis cæsis integro, vel ut mutilo reduplicative, sed præscin- ut cæsis non dere ab utroque: ratio enim abstracta ab equo in- convenit equo mutilo, sicut nec equi ha- ratio abstracta ab equo albo ut albo, convenit vijum.*

Quæres, à quibus ergo partibus abstrahatur ratio, & conceptus equi? Resp. ab iis quæ necessariæ *XIII.* sunt ad conceptum equi simpliciter, ita ut iis, vel partibus aliquâ illarum deficiente, persistere non possit, quæ *A quibus sunt cor, cerebrum &c. alia autem partes, ut aures, oculi, pedes &c. licet requirantur ad equum equi abstrahatur ratio specifica equi.* integrum constitendum, non tamen ad equum simpliciter, his enim omnibus ablatis manet equus, licet non integer.

Aliquæ ergo partes equi, & aliorum animalium *XIV.* sunt magis necessariæ quæm aliae, ac proinde vocari *Partes sub-stantiales,* & ad illas careræ aliquo modo *consequuntur.* quæ de causâ magis propriæ, *seu prima-* oculi, aures, pedes, & cæteræ hujusmodi partes *merè integrantes,* vocantur integræ, quod scilicet merè integræ, *seu secundæ,* alia vero partes de quibus jam diximus, licet etiam *daria.* integræ, non tamen merè, sed magis propriæ con- stituent, ut primaria & necessariæ partes viventis: sicut in arbore flores, folia, & rami integrant qui- dem arborem, sed non sunt ita necessariæ ad illius constitutionem atque alia partes.

DISPUTATIO VI.

De Vita.

Fusissimè disputari solet à multis hæc quæstio, & tamen tandem recidere eam fatentur omnes, magnâ saltē ex parte in controversiam de nomine: nullus enim negat plantas nutriti, ac movere se, & habere perfectionem suam ab intrinseco. Utrum autem hic earum motus, & ratio habendi perfectionem ab intrinseco, dicenda sit vita, necne, multi dubitant, & in hoc declarando principiū veratur præsens quæstio.

SECTIO PRIMA.

Vtrum plantæ vivant.

I. **T**er hac in re circa plantas olim erant sententia: Prima sententia negat plantas vivere. **Secunda & vivere eas dicebat, & sentire.** **III.** **T**ertia in super addebat, & vivere in selligere. **IV.** **P**lantæ verè vivunt. **V.** **S**criptura, & patrum auctoritate probatur plantas vivere. **VI.** **Q**uo sensu literam c. 6. ex iis Scriptura verbis: Gen. 2. v. 7. fatus est homo in animam viventem negare videtur ut plantas vivent: si enim, inquit, solum vegetaret, sicut plantæ, nunquam de eo diceret Scriptura. Factus est in animam viventem. R. c. 7. enim aliud secundum S. Augustinum esse vitam, aliud animam viventem, hanc enim solum tribuit rebus sensitivis. Mens autem S. Augustini de vita plantarum jam satis proximè ostenta est.

VII. **P**lantæ per se, & res aliæ quæ solum per juxta positionem se augent, appingendo nimis & unen- modo au- gentur quæ ignis, & res ignes, & res similes, quæ quod est.

cet per vénas quædam ac meatus fugendo, & in omnem sui partem, animalium instar, dispensando, sive in suam illud substantiam vitaliter conver- tendo. Conf. in plantis non minus reperiuntur varie dispositiones & partes heterogeneæ, diversisque organorum apparatus, ad alimentum in omnes ea- rū partes quaqueversum deferendū, quam in animalibus, ut notavit Aristot. l. 2. de partib. anima- dium, c. 10. ergo longè diverso, magisque per se, modo pertunt augeri, quam ignis, & alia non viven- tia, habentq; principium movendi se ab int; in seco.

Hinc solvit quod objicunt aliqui, vinum etiam nutriri per aquam intra se receptam, & flamman per oleum, quod ad se attrahit. Dico enim vinum non habere certa organa ordinata ad aquam ad se intrinsecè tanquam suum nutrimentum attra- hendum, vinum enim nutrimento non indiget, ino nec per aquam nutritur, nec vires acquirit, ut plantæ per alimentum, sed debilitatur potius, & corripitur. Flamma verè oleum non intra se, sed solum ad se per lycnum trahit, siveque augetur tanum per juxta-positionem.

Probarat tertio: Plantæ & arbores multa habent vitæ indicia, quæ in igne, & rebus aliis non animatis, non reperiuntur. In primis enim instar animalium certas habent veluti artes; nascuntur enim plantæ, & primò ex semine, deinde in juvenili qualibet aetate adolefunt, accedente postea tempore firmantur, ac veluti in aetate v. ge. a. roborantur, immunita deinde virtute suum instar languescunt, ac moriuntur. Secundò, certam sibi figuram, statuq; sicut animalia terminos tum magnitudinis, tum parvitas deter- minant, frondibus & tanquam quibusdam capillis ornant, & alia hujusmodi, quæ sanè arguant perfe- ctiorē longè modum tum in exiftendo, tum ope- rando, quam sit in elementis, & alijs rebus, quas communiter omnes vocant inanimatas.

Dices, Gen. 1. v. 29. ait Deus primis parentibus, Ecce dedit vobis omnem herbam afferentem fructum super terram, ut sint vobis in escan, & universis qua- moventur super terram, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad descendendum; ergo in plantis non est anima vivens. Deinde Gen. 7. v. 22. sic habetur, Universi homines, & cuncta in quibus spiraculum vi- ta est in terra, mortua sunt: nempe per diluvium; sed plantæ non sunt mortui per diluvium, ergo. Ad tur loca primum locum respondeo, sermonem illius esse de quædam foliis animalibus, & secunda verba, videlicet, in Scriptura, quibus est anima vivens, tantum sunt explicatio præcedentium, nempe, quæ moventur super terram: deinde, animalia sunt præcipua, & quasi per anto- nomiam viventia, ac proinde in iis peculiari quo- dam modo est anima vivens. Secundus locus Gen. 7. explicat leipsum, non enim loquitur universum de omnibus viventibus, sed de illis tantum, in qui- bus est spiraculum vita, id est respiratio, ac proinde pisces tunc non sunt mortui, sicut nec plantæ.

Dices secundò, Scriptura aliquando rebus etiam inanimatis vitam tribuit, ut Psalm. 113. v. 3. Mare vi- scripturæ, & fugit & similia; ergo sicut in his, ita & dum quo sensu plās ait vivere, intelligenda est metaphoriæ. R. c. 7. subinde re- negando consequentiam, Scriptura enim & Patres propriè intelligi debent quando line incommodo possumus, non possumus autem hoc modo intelligi dum mari, & rebus huiusmodi aliis visum & scilicet tri- buunt;

biunt: at vero quod plantæ crescent propriè, & nutriant se ab intrinseco, quid incommodi?

XII. Secunda conclusio: Plantæ & arbores non vivunt
 Plantæ, & viâ sensitivâ. Ratio est, quia nec dispositiones & or-
 arbores non gangens sensuum in iis cernimus, nec ullum deprehen-
 vivunt vi- dimus sentiendi indicium; nullum enim signum dol-
 tis sensitivâ. doris edunt dum scinduntur, aut comburuntur. Hanc

*Animalia
dum dor-
miant, vi-
vunt vitâ
planta.*

*S. Auguſti-
nus.*

lors eundem dum ieiunant, aut comburuntur. Hanc conclusionem clarè docet Aristoteles, tum alibi, tum 1.5. de Gener. animalium, c. 1. ubi ait animalia, dum dormiunt, vivere vitâ plantâ; è contrâ verò plantas dicit non esse somni capaces quia expergisci non possunt, nec sentire. Idem docet S. August. 1. de quantitate animâ, c. 33. ubi de sentientia plantis & arboribus vitam sensitivam ascribente sic loquitur: *Non est audienda, nescio qua impietas rusticana planè, magisq[ue] lignea quam sint ipsæ arboreæ, quibus patrocinium præberi, quæ dolere vitem quando uva decerpitur, & non solùm sentire ista cum caduntur, sed etiam videre, atque audire credit.* De quo errore sacrilego aliud est differendi

SECTIO II.

*An detur una ratio vita communis
Deo & plantis.*

1. **N**onnulli qui nobiscum hactenus conveniunt circa plantas, quas fatentur vivere, negant tamen dari unum conceptum vitæ communem iis cum iuvenis una Deo, sicutque rationem vitæ dicunt iis esse & quivocam, vita. Ita P. Arriaga hic, d.2. s.t.n.74. & alij.

II. Contra primitum: est praedicatum aliquod commune
Vera vita plantis cum reliquis viventibus; quod non con-
convenit o- venient rebus non viventibus; haec autem est ratio, seu
mnibus vi- conceptus vita, cum, ut dixi, in nullo non viven-
venitius, te reperiatur, ergo datur ratio vita communis Deo
ergo abfra- & plantis.
bi non est.

in poret,
sicut est una;
III.
Ostenditur
rationem
vita reperi-
tam in Deo
& plantis
non esse e-
quivocam.
Respondet P. Atriaga citatus, rationem illam via-
tæ, quæ comperit Deo & plantis, esse mere æquivoca-
cam, sicut est, inquit, *Gallus* homini *Gallo*, & avi.
Contrà plantæ verè vivunt, ut ipse fatetur, & ostensu
est fact, præcedente ex communi consensu Patrum,
Theologorum, ac Philosophorum, & ratio idipsum
evidens, ut ibidem latè probavimus: ergo non in me-
rà voce *vita* convenient (quod est æquivocorum
proprium) sed in vero aliquo prædicto, quod in-
trinsecè tam in Deo, quam in plantis reperitur. Quod
secus contingit in voce *Gallus*, quæ solo nomine com-
petit duobus illis suprà positis, licet enim in aliqui-
bus prædictis convenient, ut in ratione entis, sub-
stantiæ, corporis, & animalis, non tamen in prædi-
cato illo, quod hac voce exprimitur, ut in Logica
ostendi disp. 39. f. 1. dum de *Æquivocis*.

IV. Probatur ulterius abstrahi posse unam rationem vi-
tae communem Deo. & plantis. Ideo abstrahi potest
una ratio entis communis Deo & creaturis, quia ra-
tio entis in utrisque verè reperitur, sed ratio etiam
vitaे reperitur verè in plantis, ut dictum est, & con-
cedunt adversarii, ergo abstrahi similiter ab ipsis
poterit una ratio vitaе, Conf. alioqui pari ratione di-
cit aliis, non posse nec rationem substantiæ, nec
spiritus, nec alterius cuiusquam abstrahi à Deo &
creaturis.

V. Dices; vita plantæ collata vita Dei tanto illi est
imperfetto
vite in plæ-
non ob-
tagio qui
abstrahit
vissi una
atio vita.
inferior, ut non mereatur nomen vita. Contrà pri-
mò, sic nec ratio entis creati collata enti increato,
quod est ens a se, & necessariò, meretur nomen entis,
sed dici solet umbra tantum entis, ut ostendit in Lo-
gica d.40 l.2, num. 4 & 5. Potest nihilominus, etiam
juxta auctores contraria sententia, abstrahit una ra-
tio entis communis enti creato & increato, quia

scilicet ens creatum, licet sit infinites inferius in-
creato, est tamen verum ens. Sic ergo licet vita plan-
ta sit infinitè inferior vita Dei, cuim tamen, ut ad-
versitatem fatentur, habeant plantæ in se veratum ratione
vita, non mindus abstrahi poterit ratio vita communis
Deo & plantis, quam ratio entis.

Dices secundò; ratio vitæ physicæ, quâ vivit plan-
ta, & ratio vita intentionalis, quâ Deus vivit, sunt
longè diversissimæ, ergo non possunt in unam ali-
quam rationem vitæ convergere. Contrà, etiam ratio
entis creati, & ratio entis increati sunt longè diver-
sissimæ, & tamèn convenienter in unam rationem en-
tis, ergo idem fieri poterit in ratione vitæ: tota enim
illa diversitas provenit à differentiis rationem com-
munem vitæ contrahentibus. Quod magis declara-
bitur infra l. et. 4. num. 2. & præcipue l. et. 6. nu. 4.
c. & 6.

Optima vero impugnatio hujus sententiae est, ut assignetur conceptus ille, seu praedicatum, in quo videntia omnia convenient, quodque Deo communem sit cum plantis: qui praesentis disputationis est scopus.

SECTIO III.

Rejiciuntur quorundam placita circa conce-
ptum communem vite.

O Pinantur nonnulli conceptum hunc vitæ situm esse in operatione per se immanente, quæ res aliqui vitæ non constitutur in statu sibi pro primo instante de- statuum in bito: quod addunt, ut excludant emanationem pas- operatione sionum à ratione vitæ; omnes enim conveniunt emanationem illam non esse vitalem, quod tamen, immanente inquietum, alio modo quam hoc, salvare nequit. ad perfectio- nem non de- viam.

11.
Sed quicquid sit de hoc secundo , de quo postea ,
impugnatur prima pars hujus sententiae primo , nam
Angelo in primo instanti sua creationis debetur a-
etius intellectus , quo se cognoscet , nec enim minus quo primo
hoc spectat ad connaturalem Angeli statum , quam
ulla passio ad essentiam , ut communiter omnes ad-
mittunt , dicuntque non minus connaturaliter debe-
ri tunc Angelo actum intellectus quo se & Deum
cognoscet , quam soli debetur lux , aut igni calor : &
tamen actus ille est vitalis , utpote verum exercitium
potentiae vitalis , ergo ratio vitae non consistit adae-
quatè in operatione immanente non debitâ rei pro
primo instanti quo est : hæc enim operatio est pro
illo instanti debita , & tamen vitalis . Quod à fortio-
ri urget in Deo , cui pro omni instanti est debita co-
gnitio tam sui , quam aliarum omnium rerum . De-
inde , Patri Æterno pro omni instanti debetur pro-
ductio Verbi Divini , & tamen producit eum vita-
liter , ergo .

Deinde actualis gravitatio seu descensus in lapide III.
est actus immanens & non debitus illi pro primo in- Gravitatio
stante quo est: ergo non omnis operatio immanens in lapide ju-
non debita rei pro primo instante est vitalis. Idem xia illam
est in aſcenſu ignis ſurſum, de actione etiam quā ſententiā
ignis ſe auger, &c. Nec ulla videtur ratio, cur ma- effeſtū vitalis.
gis debeatur lapidi in primo instante ſua productio-
nis ubicatio in centro, vel igni in ſuā sphærā, quām
Angelo cognitione Dei, & ſui; imò multo magis hæc
debentur Angelo, cùm difficultius eā carere poſſit,
quām lapis centro: ſepè enim lapis reperitur extra
centrum, & ignis extra sphærā, non tamen Ange-
lus ſine illā cognitione.

IV.
Respondent aliqui : licet hæ operationes non de-
beant igni & lapidi pro primo instante , debetur
tamen virtus illas producendi . Contrà , sic etiam de-
betur pro primo instante vis nutritiva equo & leo-

Virtus operationes illas praedictas primo instantem, non arguit eas non esse vitalis.

ni, intellectiva & volitiva homini & Angelo, & tamen haec operationes sunt vitales; ergo quod virtus productiva alicujus operationis sit debita pro primo instantem quo res est, nil impedit quo minus operatio illa sit vitalis: in modo si hoc impedit, nulla omnino esset operatio vitalis, cum res quaevis, per se loquendo, petat habere omnes potentias, & virtutem operationis primo etiam instantem suam productionis.

V.
Refellitur modus secundum vitam in actione immanente.

Secundum dicunt alii, in eo sitam esse vitalitatem potentiae alicuius, quod posuit omnibus ad agendum requisitis, determinata sit ad operandum immanenter: quare inquit, ignis, aqua, & alia hujusmodi non vivunt, quia posuit omnibus requisitis, agunt transiunt. Sed contra, ignis & aqua agunt etiam immanenter, tunc accidentaliter, producendo scilicet in se calorem, & frigus, tunc substantialiter, producendo scilicet, & uniendo sibi partem ignis & aquae. Deinde potentia nutritiva, quae secundum omnes est vitalis, agit etiam transiunt, producit enim dispositiones, & accidentia in alimento, in modo & formam chyli & sanguinis: haec ergo vita explicatio non subsistit.

VI.
Alij vitam explicant modum eorum, qui dicunt vivere esse mouere se ab intrinseco, & vitam esse motum ab intrinseco: quae ratio, inquit, competit tam vita increata, neque Deo, quam creatae, plantis scilicet & animalibus, in quantum ille mouet se intentionaliter, haec physice. Modum hunc explicandi vitam in re existimo coincidere cum eo quae explicabo post. Sequentia: nec enim per motum intelligent verum & rigorosum motum, qui sit actus entis in potentia prout in potentia, hoc enim sonat incompletionem, & potentialitatem Deo repugnantem. Solum ergo per motum intelligent prae dicatum quoddam, sive physicum sit, sive intentionale, quo & perficiatur res intrinsecè in se, & tendat in aliud, quod facit physicè per actionem physicam, intentionaliter per qualitatem actus intellectus & voluntatis, quae vocatur actio intentionalis, per quam tendit quis in objectum, & denominatur agens & operans intentionaliter, sicut denominatur per aliam agens physicè. Actus tamen vitalis intentionalis non re & eadem vocatur motus.

VII.
Hic modus explicandi modos obiter tantum recenseo, & refello. Qui latius illas impugnat, vide videtur cupit, audeat P. Arriagam qui id fuisse præstat.

SECTIO IV.

Statuitur in quo situs sit conceptus vita viventibus omnibus communis.

I.
Statuitur conceptus vita in se, Deo ceteris viventibus communis.

Conclusio conceptus vita communis Deo, & plantis, ceterisque viventibus in eo consistit, ut res aliqua ita perfectionem habeat ab intrinseco, ut ab extrinseco, saltem naturaliter, habere eam non possit. Hoc modo conceptum vita explicant multi docti recentiores, & videtur juxta mentem P. Hurdi huc d. 3. l. 1. n. 9.

II.
Viventia omnia per se, habent ab intrinseco.

Quod haec ratio competit Deo, est manifestum: Deus enim intellectu suam, & voluntatem ab extrinseco accipere nullo modo potest. Quod plantæ competit, probatur: planta per nutritionem acquirit suam augmentationem, inque tali modo, ut ab extrinseco eam connaturaliter, & sine miraculo accipere non possit; hoc enim indicant tot diversa organa, meatus, ac dispositiones ad nutritionem à natura ordinata, & omnibus viventibus insita, quae indicant peculiari modo præ rebus inanimatis viventia postulare ut habeant perfectionem suam ab intrinseco, & non eam mere accipiant ab extrinseco,

istat igitur, & aliorum non viventium.

Dices, prædicatum quod plantam constituit in esse viventis, est verè se augere intrinsecè, & nutriti, sed hoc non reperitur in Deo, ergo non datur prædicatum aliquod commune Deo & plantæ, in quo peculiari convenient, & à rebus inanimatis distinguuntur. Resp. distinguendo majorem, nutriti est prædicatum quod planta habet jam contractum, concedo majorem; est prædicatum in totâ suâ latitudine acceptum, nego: prædicatum enim vita in suâ latitudine est habere perfectionem ab intrinseco, ut autem contrahitur ad nutritionem, competit planta, ut ad sensationem, animali, ut ad rationali, seu actus intelligenti & volendi cum vero motu physico, homini vel Angelo; ut deinceps contrahitur ad habendum perfectionem ab intrinseco perfectissimo modo, & sine ullo motu physico, competit Deo. Et quod hoc, idem est in omni sententiâ, nam qui excludunt plantas à ratione vita, & statuunt rationem viventis tantum in cognitione, eodem modo urgunt: arguendum posset, rationem cognitionis in equo vel lecone esse materialem, sensitivam, & accidentalem, quod tamen Deo non competit: sicut ergo hic respondens ipsi rationem cognitionis in brutis repertam non iis inesse secundum totam suam latitudinem, & acceptationem communissimam cognitionis, sed esse rationem cognitionis contractam ad has imperfectiones, idem respondere poterimus & nos de ratione vita in plantis.

Hic modus explicandi vitam ex eo capite placet, quod certum aliquod, & clarum prædicatum affigunt, in quo convenienter plantæ cum Deo, Suas tamen habet difficultates, & in primis objicitur, hinc sequi, Deum vivere etiam per omnipotentiam & cetera omnia attributa, videlicet aeternitatem, immensitatem, &c. haec enim ita sunt perfectiones ab intrinseco, ut ab extrinseco esse nequeant. Responderi posset concedendo sequelam: in hoc enim nihil incommodi, in modo videtur peculiariet facere ad excellentiem Dei, qui hoc modo est perfectissima vita. Quam doctrinam tradere videtur S. Thomas I. p. qu. 18. ar. 4. corpore.

Dices, omnipotencia nec est vita vegetativa, nec sensitiva, nec intellectiva, ergo non est vita, cum omnibus ratio vita debeat intra unum ex his gradibus regi. Deus per omnipotentiam & cetera omnia attributa, vel vegetativa, vel sensitiva, vel intellectiva, vel rationalia. & parte rei, est vel vegetativa, vel sensitiva, vel intellectiva, vel rationalia.

Dices secundum; ergo si Deus per impossibile non posset intelligere & velle, & nihilominus haberet si Deus per impossibile reliqua prædicata, viveret adhuc per illa, haberet enim illa ab intrinseco, in quo juxta nos situs est conceptus essentialis vita. Resp. in casu illo fictio habet Deus in reliquis prædicatis vitam inadæquatam, seu non determinatam ad ullam vitam in particulari, quod tamen à parte rei esse realiter non potest, haec ratione, ut suppono, nulla vita sit possibilis, quae non sit vel vegetativa, vel sensitiva, vel intellectiva. Sicut nulla est possibilis substantia à parte rei, quae non sit vel corpus, vel spiritus: si quis tamen fingat substantiam ut sic existere, esset inadæquatum corpus vel spiritus, seu apta ut determinetur ad utrumque. Idem est de formalitate entis respectu substantiarum & accidentis, & de aliis hujusmodi. Verum est quidem, prædicata reliqua Dei in casu illo fictio existentia sine intellectu, licet nullam ex tribus illis vitiis haberent adæquatum, non tamen esse indifferente ad vitam vegetativam vel sensitivam, ob imperfectiones

nes in vitis illis inclusas, sed apta tantum forent ad vitam rationalem.

VII. Dices tertio; hinc sequitur, lapidem vivere, perfectionem enim suam essentialiem habet ab intrinseco, nempe per identitatem. Resp. negando sequelam, ad probationem dico lapidem non habere perfectionem ullam essentialiem ab intrinseco, cum se totum accipiat ab extrinseco, per productionem scilicet à Deo, aut alio extrinseco agente. Quare habere perfectionem suam essentialiem ab intrinseco est proprium unius Dei, qui est essentialiter à se, & nihil accipere potest ab extrinseco.

SECTIO V.

Due precipuae difficultates circa hunc modum
explicandi vitam.

L **P**rima est: quod etiam ignis augeat se intrinsecè, & habeat perfectionem suam ab intrinseco, non minus quam planta aut homo; auget quippe se per actionem immanentem, actio enim sequitur terminum, & in tantum est immanens in quantum terminus ejus est immanens, & inest principio a quo producitur, ut constat in actibus intellectus, voluntatis &c. sed terminus hic est intrinsecus principio a quo procedit, pars enim ignis jam de novo acquisita per augmentationem unitur igni se augenti, ergo non minus operatur ignis ab intrinseco, & vitaliter, quam planta, & consequenter non minus vivit.

II. Resp. licet quidem de facto terminus augmentationis in igne se augente habeatur ab intrinseco, id est, à principio cui adjungitur, idem tamen terminus potuisset naturaliter produci ab extrinseco, nempe à sole, vel alio igne, & adjungi præcedent, sicut modo adjungitur, totumque quod nunc fit, potuisset connaturaliter fieri à principio adæquato extrinseco: terminus autem acquisitus per nutritionem, licet procedere possit, inquit & de facto procedat à principio inadæquato extrinseco, nempe Deo, non tamen potest connaturaliter procedere à principio adæquato extrinseco: cuius indicium est tantus organorum, venarum, & arteriarum apparatus à natura viventibus tributus, quibus sumatur cibus, alteretur, concoquatur, per omnes corporis partes dispensetur, ac demum in substantiam viventis convertatur.

III. Deinde, quotidianâ experientiâ constat viventia omnia per solum appositum exterius alimentum nutritri non posse, sed, si deficit intus sumptus nutrimentum, perire. Unde, quandò terminus aliquis est in differens ut producatur ab intrinseco principio, vel extrinseco, non eget pluribus hujusmodi instrumentis, & organis, ut producatur, ut constat in igne tanta facilitate augente se, ac producente aliud ignem.

IV. Dices, actio quā ignis producit suum terminum, est immanens, nam recipitur in principio à quo procedit: cū enim actio sit intrinseca termino, si terminus sit intrinsecus agenti, ut hic contingit, actio necessariò erit eidem intrinseca. Ad solutionem notandum quod supra insinuavimus, actionem sequi communiter naturam termini cuius est actio: actio ex. gr. quā producitur connaturaliter terminus dependens à subiecto, est etiam dependens à subiecto, & è contrà, actio quā producitur terminus independens à subiecto, est similiter independens, sicut minus habet ille; quod enim in his, & similibus habet terminus ut in quod, quod, actio habet ut quo. Quā etiam de causā motus quo animal se moveat, ut dum homo moveat madum, non censetur actio vitalis, quia feliciter terminus il-

lius actionis non est natura sua immanens; illa enim ubicatio, quae est illius terminus, potuisset et que produci ab alio agente extrinseco movente illud animal, atque ab animali ipso: ubicatio enim quam Petrus producit in sua manu potuisset et que produci a Paulo, si manum Petri per idem spatium movisset, ut potuit.

Ad rem ergo præsentem: cùm actio sit propter
terminum, & specificationem in ordine ad illum
recipiat, ratio immanentis, vel transiuntis in actione
desuinit à termino; cùm enim actio sit intrinseca
termino, ut dictum est, petit connaturaliter esse in manere.
eodem subiecto, in quo petit esse terminus. Cùm er-
go terminus in augmentatione ignis non sit ei natura
sua immanens, id est, talis qui petat connaturaliter
inesse supposito, à quo producitur, cùm de facto vi-
deamus contrarium, naturaliter enim augetur ignis
à sole, vel etiam ab alio igne. Ac proinde licet non-
nunquam producatur augmentum illud ab eodem ig-
ne, est tamen terminus ille transiens, & consequenter
actio quæ illum comitatur, & ad illius se naturam V. *actio se
immanens
terminus de
bet esse in
manere.*
accommodat, erit similiter transiens. Vivens autem Vivens autem
geri nequit
ab extin-
co siens ig-
nitis.
nunquam est indifferens ut augeatur ab alio supposi-
to adæquate extrinseco, cùm augeri debeat per iotus-
sumptionem, ut suprà ostensum est.

Dices cum P. Arriaga hic d. 2. sect. 1. no. 34. etiam VI.
terminum nutritionis esse posse ab extrinseco: si e- Quamvis
num, inquit, duo equi inter se plenè penetrarentur,
posset stomachus equi A agere in cibum in stomacho
equi B, & cibum illum unire equo A. Negatur ^{se unius} nutri-
tamen hoc fieri posse: priuò enim nullam hujus rei trire alium.
habemus experientiam, sicut habemus de quibusdam
saltim passionibus, ut postea videbimus. Deinde tan-
ta dispositionum varietas & apparatus organorum,
quibus alimentum intus trahitur, & per diversos
meatus in varias viventis partes distribuitur, & non
nisi post multas in diversis locis alterationes in sub-
stantiam illius convertitur, ostendit actionem nu-
tritivam, naturaliter non nisi ab intrinseco haberi
posse.

Urgebis; quando ignis auget se, quicquid sit de VII.
actione producente partem formæ, sicutem actio il- Obij, actio
la, quæ producit unio continuativa novæ partis saltem pro-
formæ, erit immanens: terminus enim ille est essen- ducent unio
tialiter immanens, nec enim per divinam potentiam onem conti-
potest unio illa esse in alio quam in illo igne, cum sit nuanivam
modus illius; sed actio illa per nos est immanens, ignis, erit
quæ est actio termini per se immanentis, cum actio immanens
petat ex naturâ suâ inesse eidem subiecto cui inest
terminus, ergo hæc actio est immanens. Resp. negan- Resp. non
do primum antecedens, nempe, actionem illam esse esse effi- effi, quia u-
immanentem. Ad probationem dico, licet nec per no illa po-
Divinam potentiam possit unio illa esse in alio sup- trusse pro-
posito, seu intra alias partes, quam has, cum sit modus trajece.
harum, poterat tamen connaturaliter produci à so-
lo, vel etiam ab alio igne, ergo non est terminus na-
turâ suâ immanens, cum terminus immanens ille sit Quis ter-
qui non potest connaturaliter procedere à principio manus, si
adæquato extrinseco, qualis est pars acquisita per nu- immanens
tritionem, & illius unio.

Instabis: pars formæ viventis quæ jam acquiritur VIII.
per nutritionem, potuisset produci per primam ge- Obi. pars
nerationem, ergo non petit inesse supposito à quo progra- pernuratio.
producitur, plantæ enim naturaliter producuntur à
sole, vel Deo, & animalia à matre, vel causâ primâ, issi pro- natu. pria.
ergo hic terminus non est immanens, Resp. licet hic uici per pri- terminus secundum se spectatus, sit indifferens ut mam gena- rationem.
producatur per primam generationem, vel nutti-
tionem, in his tamen circumstantiis, nempe, posito
quod non fuerit productus per primam generatio- Resp. patero
nem, petit produci per nutritionem, & procedere à in his cir-
principio intrinseco, seu inesse supposito à quo pro- cum stans
procedere

*ab intrin-
seco: in quo
differt ab
igne.*

ducitur. Hoc autem non contingit in termino augmentationis ignis; qui etiam non fuerit productus in primâ generatione, nihilominus à quâ connaturaliter potest produci ab agente adæquatè extrinseco, atque ab intrinseco.

IX. *Actio nutritivæ ex mo-
do tendendi
est ab intrin-
seco, non aug-
mentativa.*

Addo, hoc probabilitet refundi posse in ipsam naturam actionis nutritivæ, quæ ex naturâ suâ petit procedere ab eodem supposito, in quo recipitur, hocque suaderi videtur ex tot diversis organis ad hanc actionem elicendam requisitis. In Augmentatione autem ignis secus contingit, perfectus enim conceptus augmentationis salvari potest sine hoc quod actio sit in principio à quo procedit: quod autem de facto procedat à principio intrinseco dum ignis auget se, est per accidens, & non habetur exceptu essentiali augmentationis.

X. *Secundâ, si
qui videant
essentias
producere
vitaliter
suis passio-
nes.*

Secunda difficultas hac in te est: passiones enim universit procedunt ab intrinseco, producentur quippe ab essentiis, in quibus etiam manent, ergo actio quâ producentur, est immanens, ergo vitalis, habent enim perfectiō suam ab intrinseco. Conf. quando aqua recuperat frigiditatem amissam, id facit per actionem immanentem, nam frigiditas & consequenter actio qua producitur, recipitur in eodem supposito, à quo procedit, ergo hæc etiam actio est vitalis, vel nutritio non erit.

XI. *Respondent
aliqui pa-
ssiones prodi-
ci à gene-
rante.*

Ad hoc respondent aliqui passiones produci à generante, & non ab ipsâ essentiâ, juxta illud, qui dat formam, dat consequentia ad formam: hoc autem si dicatur, clare solvitur difficultas: passiones enim tunc non recipiuntur in eodem principio, à quo profluent, profluent enim à generante, recipiuntur in essentiâ, & consequenter illarum productio non magis est vitalis, quâ cum sol producit metallia aut unus ignis alium. Sed hunc modum philosophandi rejiciunt in Physicis, ubi diximus passiones emanare ab essentiâ: quod ostendunt tum alia, tum aqua recuperans frigiditatem amissam, sicut ergo illam amissam recuperat, ita quidni posset primò eam producere?

XII. *Dicunt alii
possesse passio-
nes unius
essentia pro-
ducere ab aliis
si esset ei
intime pre-
sent.*

Secundò, alij dicunt produci quidem passiones ab essentiis quibus insunt, aiunt tamen ex se esse in differentes ut producentur tam ab aliâ essentiâ quam ab hac. Unde inquiunt, non solum aliis sol posset producere lucem, & proprietates in hoc, si esset illi intimè penetratus, sicut de facto aliquæ partes ignis producent calorem in aliis partibus sibi proximis, frigescatis à nive, vel aquâ, sed etiam affirmant unam partem materiæ posse producere quantitatem alterius, in d. & unam animam intellectum & voluntatem alterius, si ab animâ distinguantur: ac proinde intellectum & voluntatem dicunt non magis pertere produci ex naturâ suâ ab hac anima immanenter, quâ transeunt ab aliâ, sicut per accidens, inquiunt, est quod hæc & nunc producentur immanenter.

XIII. *Possunt ali-
qua passio-
nes unius
essentia pro-
ducere ab aliis
non omnes.*

Hæc solutio, quoad aliquas passiones, videtur probabilis, in d. & vera: quidni enim sol, sicut auget & intendit lucem in lunâ, & reliquis astris, ita & illam totam posset primò producere? lux enim illa non magis petit procedere ab astris intrinsecè, quam à sole extrinsece. Idem viderur de calore respectu alterius ignis. Idem etiam affirmanl aliqui de passiblibus animæ, si distinguantur, & de quantitate, si statuatur unam scilicet animam habere vim producendi intellectum & voluntatem alterius, & unam materiam alterius quantitatem: quorum tamen utrumque multò mihi videtur difficultius.

XIV. *Passiones
sunt in dif-
ferentes ut
producantur.*

Dici tamen in istis posset, licet produci nequeant à causâ creatâ, esse tamen in differentes ut producantur sive à materiâ & animâ, sive à Deo. Quod autem de facto semper producentur passiones ab ani-

mâ, & quantitas à materiâ, inde solum provenit, *tum vel ab* non quod, non sint in differentes quantum est ex se, *essentia. vel* ut producantur à Deo, sed quia anima est causa par- à Deo. ticularior, sicut ad effectum illum magis proportionata. Sicut calor in igne, licet producatur subinde per emanationem ab ipso igne in quo est, est tamen in differentes ut producatur à sole, vel ab alio igne, cum idem numero calor potuisse à sole vel igne produci in aquâ, ferro, aut lapide: quod autem communiter producatur ab ipso igne, est quod ignis præveniat alia agentia, utpote minus indistans, meliusque veluti applicatus. Quod idem est quando ignis se auget: licet enim augmentatione illa fiat communiter ab ipsis partibus ignis, quia sunt viciniores, & melius applicata, & consequenter commodius ab illis fit augmentatione, quam ab agente extrinseco: est tamen virtus in agente extrinseco ad partem illam novam producendam, illaque ex se non magis petit produci ab igne, qui auget, quam ab aliâ causâ. Concluendo ergo, licet producantur communiter passiones ab essentiâ, & augmentatione ignis ab ipso igne qui augetur, id tamen fit ex exigentia, non effe- & tūs, sed causæ, quæ est particularior, & melius quasi applicata.

Si ergo passiones istæ non producentur ab essen- XV. *Passiones
producentur
ab essentiâ,
ex exigentia
causa, non
efficiuntur.*

tia, efficiuntur à generante: non tamen tenetur Deus ut auctor naturæ nutritire vivens; videmus e- *Ego natura
tenetur in
fundere pa-
siones, non
vivere.*

nim semper subtracto alimento perire. Alio ergo modo est in differentes passio aliqua ut producatur à fuisse, non Deo, quam nutritio. Si autem dicat quis non esse in a- *tamen nu-
trire vivere.*

differentes intellectum & voluntatem ut producan- *trum*

tur naturaliter à Deo, sed petere produci à sola ani- mâ & Angelo, tunc afferunt nonnulli eorum produc- *trum*

tionem esse vitalem, & animam ac Angelum per eam vivere, sicut afferunt aliqui actiones, quibus intellectus agens producit species in intellectu possi- bili esse vitales, & intellectum per actiones illas vivere.

SECTIO VI.

Corollaria quadam circa notionem vitæ jam explicatam.

EX dictis totâ hac disputatione infero primò: *conceptum vitæ intentionalis in actu primo* *conceptus* consistere in aptitudine ad habendum perfectionem vitæ intentionalem ab intrinseco, ita ut ab ex- *vita intentione* *trinseco* connaturaliter habere eam non possit. **Hæc** *actu primo* *illatio probata est totâ sectione quartâ, & quintâ.*

Duobus vero modis habetur hæc perfectione: vel per identitatem, quod soli Deo competit, qui secundum prædicatum intellectivi quod in ipso constituit perfectionem actum primum intelligendi, ut cum veriore, & com- munione Theologorum sententia ostendit *l. p. dum co- de scientiâ Dei*, quodque sine illâ imperfectione incompletionis, aut potentialitatis aptum est per actua- lem intellectionem recipere denominationem intelligentis. Secundus modus habendi hanc perfectionem ab intrinseco, est per aliquid realiter distinctum: & huius modus proprius est creaturarum.

Infero secundò: conceptum vitæ physicæ in actu primo situm esse in aptitudine ad perfectionem suam *conceptus* per veram & realem actionem ita ab intrinseco ha- *vita physica* *in actu pri-* *bendam*, ut connaturaliter ab extrinseco habere eam in actu pri- *mo* *hoc modo non possit: quæ proinde vita in Deo non reperitur.*

Infero tertio: conceptum vitæ ut sic communem in actu pri- *vita ut si* *vita physica & intentionalis (de qua suprà sec. secun-
dâ) consistere in aptitudine ad perfectionem aliquam* *in actu pri-* *habendam ab intrinseco, prout abstrahit ab illâ ha-
bendâ.*

V. *Hic vita conceptus non est a vivus, sed vera vita.*

bendâ per actionem distinctam vel non, sed præcisè prout est aptitudo ad illam habendam ab intrinseco, ita ut ab extrinseco haberi connaturaliter non possit.

VI. *Opendatur hunc vita conceptus esse unum, & realem.*

Infero quartò: hunc vita conceptum non esse a vivis, sed vera & propriè unum, per verum & proprium p. & actarum, tamen in actu primo vita intentionalis quam physica repertum. Probatur, ap. i. udo in actu primo vita intentionalis est verum & reale p. & actum aptitudinis ad perfectionem illam, & denominatione intelligentis habendam, t. id per identitatem sit, t. tive per aliquid distinctum, quæ aptitudo non reperitur in lapide, ligno, & aliis rebus perceptionis objecti alicujus non capacibus. Deinde aptitudo triam in actu primo vita physica est vera aptitudo ad perfectionem habendam ab intrinseco per veram & realem actionem physicam, ergo in reali p. & actato convenient.

VII. *Hic vita conceptus convenit.*

Utraque ergo hæc aptitudo est p. & actum reale, rea ite in viventibus, tam intentionalibus, t. cum physica repertum, & in eo solum different, quod unum principium vitalis perfectionem suam petat habere ab intrinseco per actionem physicam, alterum actionem physicam non requirat. Abstrahi ergo hinc potest aptitudo seu exigentia ut sic ad perfectionem suam habendam ab intrinseco, ita ut ab extrinseco haberi connaturaliter non possit; quæ aptitudo & exigentia principio vitali tam intentionalis, quam physico est æquilateri communis.

Dices, Deus longe alio modo perfectionem suam habet ab ext. inteco, quam principia vitalia creatæ: est enim Deus essentia liter improductus, & perfectionem suam petat essentia liter habere à se principia vero vita, a creatâ dñe. Simum modo ab hoc perfectionem suam exigunt, ut conflat, ergo non potest abstrahi una aptitudo seu exigentia utrique communis. Resp. diversitatem hanc non relucere: in ipsa ratione vita, seu habendi perfectionem ab intrinseco ut sic, sed in particularibus differentiis: alioqui sequeretur, homines & Angelos non convenire cum Dœ. in principio intelligenti, cum Deus intelligentia essentia liter à se, & per cognitionem improductam, homines & Angeli per actum intelligentia. Etas realiter distinctum, & productum, qui duo modi intelligenti sunt diversi, ut supra ex aliâ occasione dixi.

VIII. *Vita triplo: physica tantum, intentionale tantum, intentionale tantum, & intentionalis.*

Infero quinto: tria esse genera viventium in actu primo, physicum tantum, intentionale tantum, physicum simul & intentionale. Vivens physicum tantum, est planta: intentionale tantum, Deus, per intellectuonem sicutem essentialem, sed tantum ratione nostri, cum sit essentia liter actualis intellectus: physicum simul & intentionale, homines & Angelus, dum actes intellectus ac voluntatis, & intentionales omnes elicunt.

IX. *Implicat Angelus qui sit sua intellectus.*

Infero sexto: constare ex dictis implicare principium ullum vitale creatum, Angelum ex. gr. qui sit sua intellectus. Ratio est clara, cum enim conceptus vita, ut ostenditum est, in eo situs sit, quod perfectionem suam ita habeat ab intrinseco, ut ab extrinseco habere eam non possit, hic Angelus per intellectuonem illam t. unum identificatam non vivet, cum illam connaturaliter accipiat à p. principio ad aquatæ extrinseco, nempe Deo, à quo nimis Angelus ille productus.

SECTIO VII.

Quibus rebus competit ratio viventis in actio prima.

FE USE hæc disputant aliqui quænam dicenda sint I. viventia in actu primo. Universum hæc dici potest, à quibuscunque vita in actu secundo, seu generum actualem exercitum vita (quales sunt omnes sensations, vegetatio, intellectio, volitio, &c.) peti effici & recipi, illa esse viventia in actu primo.

Composita ergo omnia vegetabilia, sensitiva, & intellectiva sunt viventia in actu primo, sicut etiam anima rationalis, & Angelos respectu actuū intellectus & voluntatis. Forma materialis, equi, leonis, &c. est etiam vita in actu primo, saltem respectu primi, augmenti seu unionis continuativae acquisita in nutritione. Potentia item accidentales animæ, ut intellectus & voluntas, si distinguuntur ab anima, sunt vita accidentalis in actu primo, cum efficiant & recipiant suos actus.

De potentia motiva est difficultas, posito quod III. distinguatur ab anima. P. Suarez ait potentiam motivam esse vitalem. Alij tamen, & probabilis, assertum potius dicunt contrarium, cum ejus terminus non sit per se immanens, sed eadem omnino ubicatio qua producit à principio intrinseco, formaliter, potuisset produci ab extrinseco: sicut enim Petrus suâ manâ dextrâ movere finstram ita altus per idem spatium mouere illam potuisset, & eandem numerum ubicationem producere. Arguitur tamen est vitalis, cum sit signum vita. Quo sensu SS. Patres cam sèpè vocant vitalem.

Species visiva, & aliae hujusmodi non videntur IV. vitales in actu primis, quia concurrunt, non tanquam aliquid ex parte potentia, sed ex parte objecti, cuius vices supplent, ac proinde cum objectum sit quid extrinsecum, concursus specierum que sunt substituta loco objecti, est in influendo quid extrinsecum. Unde licet non recipentur in anima, vel potentiâ, sed essent tantum illis coniugæ, eodem modo ad actum cum potentia concurrent.

De habitibus dubitant multi; sed pendet resolutio hujus ab illo, quid requiratur ad actum immaterialis, de quo postea. Solù n. noto, aliu i. est quod ad rationem vita, in potentia quibusdam accidentibus, si datur distincte ab anima, quæ vocantur aliquo modo vita accidentalis, aliud de vita substantiali: non enim requiritur ut vita hæc accidentalis imperfecta recipiat in se suam operationem: quod, ut habitus omittat, de quibus nihil in praesentia, clarum videtur in potentia nutritiva, si distinguatur, & sit potentia accidentalis, actio enim, cum sit intrinseca termino, in eo solum potest recipi in quo recipitur terminus: terminus autem nutritivæ, cum sit substantialis, non potest recipi in potentia accidentalis, & consequenter nec actio illius productiva in eadem unquam recipiatur. Sufficit ergo ut hæc potentia sit vitalis, quod sit subjecto suo ratio se movendi ab intrinseco, modo supra explicato; sique perfectio hæc subjecti dici etiam aliquo modo potest perfectio potentie, quæ subjecto inest.

V. *Differentia inter vitam substantialem, & accidentalem, & a priori distinguatur.*

DISPUTATIO VII.

De Corpore & Spiritu.

I.
Disputationes de corpore & spiritu con-
jungende.

II.
REN: DES
CARTES
par. 2. Phi.
n. 4. ratio-
nem corpo-
ris ponit in
actuali
extensione.

III.
Rejicitur
hec senten-
tia.

IV.
Tertia sententia
affirmat conceptum corporis
confistere in impenetrabilitate: conceptum vero
spiritus est contra in penetrabilitate. Hec tamen sententia
ita late sumpta non videtur facile sustineri
posse; multa enim accidentia, ut omnes primae qua-
litates, lux, etiā, colores, imo & ipsa quantitas, sunt
penetrabiles cum materiā, & aliis rebus materiali-
bus, & corporeis. Item materia & forma inter se
cōnaturaliter penetrantur, ergo universim loquen-
do non potest ratio corporeitatis confistere in im-
penetrabilitate tā latē sumpta; quidquid sit de im-
penetrabilitate et alio modo explicatā, de qua postea.

V.

Dices, non quamcunque penetrabilitatem obsta-

re conceptui corporis, sed penetrabilitatem cum

aliā re ejusdem speciei:

materia aetem & forma

non sunt ejusdem speciei, sicut nec calor & siccitas,

& alia hujusmodi accidentia, ergo non obstante

hac penetrabilitate, poterunt esse materialia:

res autem

spirituales sunt penetrabiles cum aliis ejus-

dem speciei, ut una anima, vel unus Angelus cum

aliō, cum tamen duae materiae, vel duae quantitates

inter se penetrari non possint. Unde infertur, im-

penetrabilitatem cum aliā re ejusdem speciei con-

stituere rationem corporeitatis, & penetrabilita-

tem cum aliā re ejusdem speciei rationem spiritua-

litatis. Ita P. Arriaga hīc d. 1. l. 4. subf. 6. & alii.

VI.

Contra, est

possibile

corpus sim-

plex, quod

non depen-

det a mate-

riā.

Contra primō, non implicat corpus simplex, imo

cūlum de facto esse ejusmodi tanquā probabilius

asseruimus in lib. de cōcio, d. 3. ergo ratio corporis

universi non confisit in dependentiā à materiā,

hoc enim esset corpus, & tamen à materiā non de-

pendet. Nec ratio etiam spiritualitatis confisit in

independentiā à materiā: hoc enim corpus esset in-

dependens à materiā, & tamen non foret quid spi-

rituale. Contra secundō, eratio accidentis alicuius

materialis & corporei, albedinis v.g. caloris, aut

quantitatis, est corpore, & tamen non dependet

subjectivè à materiā per modum fūstentiantis, nec

ut quod, nec ut quo; sed planè contrarium, ergo. De-

hac tamen creatione postea recurret sermo.

Secunda aliorum sententia est, materialitatem

confistere in sensibilitate, seu aptitudine quādam ad

movendum aliquem sensum: spiritualitatem verō

contra confistere in subtiliori quodā existendi mo-

do, nullo sensu perceptibili. Sed contra, nam sub-

stantia omnes, & multa accidentia non sunt ullo

sensu perceptibilia, & tamen sunt materialia seu

corporea, ergo. Major probatur, & primō de sub-

stantiis est clarum. Idem etiam ostenditur in acci-

dentibus; actus enim sensuum, & species ipsa sensi-

biles non percipiuntur ullo sensu, ac proinde sunt

solum sensibiles aetive id est,

ordinatae ex natura

suā ad sensationes efficiendas: quo etiam modo ad

illas ordinatur anima. Idem est de aliis plurimis

occultis qualitatibus tum in viventibus, qua

constiuntur eorum organizationem accidentalem,

tum in cœlis, stellis, & planetis, per quos variis effe-

cūs in terra visceribus producunt. Et si dicas, licet

nullo sensu qui de facto est, possint percipi, posse

tamen dari sensum horum omnium perceptivum:

id dicunt aliqui de spiritibus, afferunt enim pos-

sibilem esse sensum, qui spiritualia percipiatur.

Tertia sententia affirms conceptum corporis

confistere in impenetrabilitate: conceptum vero

spiritus est contra in penetrabilitate. Hec tamen sententia

ita late sumpta non videtur facile sustineri

posse; multa enim accidentia, ut omnes primae qua-

litates, lux, etiā, colores, imo & ipsa quantitas, sunt

penetrabiles cum materiā, & aliis rebus materiali-

bus, & corporeis. Item materia & forma inter se

cōnaturaliter penetrantur, ergo universim loquen-

do non potest ratio corporeitatis confistere in im-

penetrabilitate tā latē sumpta; quidquid sit de im-

penetrabilitate et alio modo explicatā, de qua postea.

Dices, non quamcunque penetrabilitatem obsta-

re conceptui corporis, sed penetrabilitatem cum

aliā re ejusdem speciei:

materia aetem & forma

non sunt ejusdem speciei, sicut nec calor & siccitas,

& alia hujusmodi accidentia, ergo non obstante

hac penetrabilitate, poterunt esse materialia:

res autem

spirituales sunt penetrabiles cum aliis ejus-

dem speciei, ut una anima, vel unus Angelus cum

aliō, cum tamen duae materiae, vel duae quantitates

inter se penetrari non possint. Unde infertur, im-

penetrabilitatem cum aliā re ejusdem speciei con-

stituere rationem corporeitatis, & penetrabilita-

tem cum aliā re ejusdem speciei rationem spiritua-

litatis. Ita P. Arriaga hīc d. 1. l. 4. subf. 6. & alii.

VII.

Duis forma

genitū pos-

funt, quan-

tum est ex

visionib

duorum

objectionis

similiū.

Contra, est

possibile

corpus sim-

plex, quod

non depen-

det a mate-

riā.

Contra primō, non implicat corpus simplex, imo

cūlum de facto esse ejusmodi tanquā probabilius

asseruimus in lib. de cōcio, d. 3. ergo ratio corporis

universi non confisit in dependentiā à materiā,

hoc enim esset corpus, & tamen à materiā non de-

pendet. Nec ratio etiam spiritualitatis confisit in

independentiā à materiā: hoc enim corpus esset in-

dependens à materiā, & tamen non foret quid spi-

rituale. Contra secundō, eratio accidentis alicuius

materialis & corporei, albedinis v.g. caloris, aut

quantitatis, est corpore,

& tamen non dependet

subjectivè à materiā per modum fūstentiantis, nec

ut quod, nec ut quo; sed planè contrarium, ergo. De-

hac tamen creatione postea recurret sermo.

Secunda aliorum sententia est, materialitatem

confistere in sensibilitate, seu aptitudine quādam ad

movendum aliquem sensum: spiritualitatem verō

contra confistere in subtiliori quodā existendi mo-

do, nullo sensu perceptibili. Sed contra, nam sub-

stantia omnes, & multa accidentia non sunt ullo

sensu perceptibilia, & tamen sunt materialia seu

corporea, ergo. Major probatur, & primō de sub-

stantiis est clarum. Idem etiam ostenditur in acci-

dentibus; actus enim sensuum, & species ipsa sensi-

biles non percipiuntur ullo sensu, ac proinde sunt

solum sensibiles aetive id est,

ordinatae ex natura

suā ad sensationes efficiendas: quo etiam modo ad

illas ordinatur anima. Idem est de aliis plurimis

occultis qualitatibus tum in viventibus, qua

constiuntur eorum organizationem accidentalem,

tum in cœlis, stellis, & planetis, per quos variis effe-

cūs in terra visceribus producunt. Et si dicas, licet

nullo sensu qui de facto est, possint percipi, posse

tamen dari sensum horum omnium perceptivum:

id dicunt aliqui de spiritibus, afferunt enim pos-

sibilem esse sensum, qui spiritualia percipiatur.

Tertia sententia affirms conceptum corporis

confistere in impenetrabilitate: conceptum vero

spiritus est contra in penetrabilitate. Hec tamen sententia

ita late sumpta non videtur facile sustineri

posse; multa enim accidentia, ut omnes primae qua-

litates, lux, etiā, colores, imo & ipsa quantitas, sunt

penetrabiles cum materiā, & aliis rebus materiali-

bus, & corporeis. Item materia & forma inter se

cōnaturaliter penetrantur, ergo universim loquen-

do non potest ratio corporeitatis confistere in im-

penetrabilitate tā latē sumpta; quidquid sit de im-

penetrabilitate et alio modo explicatā, de qua postea.

Dices, non quamcunque penetrabilitatem obsta-

re conceptui corporis, sed penetrabilitatem cum

aliā re ejusdem speciei:

materia aetem & forma

non sunt ejusdem speciei, sicut nec calor & siccitas,

& alia hujusmodi accidentia, ergo non obstante

hac penetrabilitate, poterunt esse materialia:

res autem

spirituales sunt penetrabiles cum aliis ejus-

dem speciei, ut una anima, vel unus Angelus cum

aliō, cum tamen duae materiae, vel duae quantitates

inter se penetrari non possint. Unde infertur, im-

penetrabilitatem cum aliā re ejusdem speciei con-

stituere rationem corporeitatis, & penetrabilita-

tem cum aliā re ejusdem speciei rationem spiritua-

litatis. Ita P. Arriaga hīc d. 1. l. 4. subf. 6. & alii.

VI.

Contra, est

possibile

corpus sim-

plex, quod

non depen-

det a mate-

riā.

Contra primō, non implicat corpus simplex, imo

cūlum de facto esse ejusmodi tanquā probabilius

asseruimus in lib. de cōcio, d. 3. ergo ratio corporis

universi non confisit in dependentiā à materiā,

hoc enim esset corpus, & tamen à materiā non de-

pendet. Nec ratio etiam spiritualitatis confisit in

independentiā à materiā: hoc enim corpus esset in-

dependens à materiā, & tamen non foret quid spi-

rituale. Contra secundō, eratio accidentis alicuius

materialis & corporei, albedinis v.g. caloris, aut

quantitatis, est corpore,

& tamen non dependet

subjectivè à materiā per modum fūstentiantis, nec

ut quod, nec ut quo; sed planè contrarium, ergo. De-

hac tamen creatione postea recurret sermo.

Secunda aliorum sententia est, materialitatem

confistere in sensibilitate, seu aptitudine quādam ad

movendum aliquem sensum: spiritualitatem verō

contra confistere in subtiliori quodā existendi mo-

do, nullo sensu perceptibili. Sed contra, nam sub-

stantia omnes, & multa accidentia non sunt ullo

sensu perceptibilia, & tamen sunt materialia seu

corporea, ergo. Major probatur, & primō de sub-

stantiis est clarum. Idem etiam ostenditur in acci-

dentibus; actus enim sensuum, & species ipsa sensi-

biles non percipiuntur ullo sensu, ac proinde sunt

solum sensibiles aetive id est,

ordinatae ex natura

suā ad sensationes efficiendas: quo etiam modo ad

illas ordinatur anima. Idem est de aliis plurimis

occultis qualitatibus tum in viventibus, qua

constiuntur eorum organizationem accidentalem,

tum in cœlis, stellis, & planetis, per quos variis effe-

cūs in terra visceribus producunt. Et si dicas, licet

nullo sensu qui de facto est, possint percipi, posse

tamen dari sensum horum omnium perceptivum:

id dicunt aliqui de spiritibus, afferunt enim pos-

sibilem esse sensum, qui spiritualia percipiatur.

Tertia sententia affirms conceptum corporis

confistere in impenetrabilitate: conceptum vero

etibz quoad tempus, cum minus perfecte inter se
uniantur.

SECTO II.

Conceptus corporeitatis non consistit in divisibilitate integrali: & spiritualitatis
in indivisibilitate.

I.
Quarta sententia non
unius corporis
partium in di-
visibilitate
integrata.

Q Uarta sententia est P. Vasq. I. p. d. 188. f. 7.
n. 30. Granado I. p. tract. 9. d. 3. sec. 3. Hurt.
d. 2. de Animâ, f. 3. præcipue subl. 4. in novâ editio-
ne, & aliorum, qui dicunt rationem corporis consi-
stere in eo quid res habeat alias partes integrales
extensivas; & è contrâ, rationem spiritus in caro-
dem partium carentia. Argumenta hujus sententiae
affertur sec. sequente.

II.
Contra, non
est unde
in ulterioris
partium ob-
stic rei spiri-
tuali.

Impugnatur hæc sententia primò: non enim est
ex quo capite repugnat res aliqua spiritualis, quæ ha-
beat in se diversas partes integrales, ergo conceptus
spiritualitatis non consistit in negatione partium in-
tegrantium. Dices; repugnare illius simplicitati.
Contra, non minus repugnat simplicitati alicuius rei
diversitas partium secundum intentionem, quæm secundum extensionem: sed posunt res spirituales ha-
bete diversas partes intensivas, etiam juxta auctores
hujus sententiae; dicunt enim habitus naturales inten-
di, & remitti; item gratiam, habitus, & actus superna-
turales docent communiter auctores intendi per
additionem gradus ad gradum, ergo multiplicitas par-
tium non obstat simplicitati rei spiritualis.

III.
Omnis natura
diversas
partes exten-
sivas non
magis r. p.
gnare spiri-
tui, quam
inten. su. u.

Dices: intentionem qualitatis fieri in eadem par-
te subiecti, sicque arguere ex conceptu suo perfe-
ctionem, ac proinde stare potest cum perfectione rei
spiritualis: extensionem autem arguit imperfectionem:
à re proinde spirituali penitus est ableganda. Contra
primò, multæ res spirituales sunt imperficietes plu-
rimis rebus materialibus, ergo non est cur illæ re-
spuant divisibilitatem, cum hæc aliis rebus ipsis longe
perfectioribus connotat. Contra secundò, ex-
tensio est aliqua perfectio, licet non tanta quanta
intensio; res enim magna, & extensa per diversas
partes sibi additas, habet plus virtutis post hanc ad-
ditionem quam antea, ergo cum sit aliqua perfectio,
non est cur spiritum dedebeat.

IV.
Extensio non
magis arguit
incompletio-
nem, quam
intensio.

Dices; extensio arguit indigentiam & incom-
pletionem. Contra, sic etiam intensio, illa versus no-
vam partem spatij vel subiecti, hæc versus eandem.
Deinde, est prædicatum in Deo, quod aliquo modo
quæ correspondet extensioni rerum creatarum,
nempe invenitatis, quæ facit Deum præsentem, &
aliquo modo diffundit per omne spatium, nullum
tamen est in Deo prædicatum quod correspondat
partibus intentionis. Dices; non diffunditur Deus per
diversas partes, sicut cælum, & res materiales, hoc
enim est contra simplicitatem spiritus. Contra, er-
go tota ratio hujus est diversitas illa, ut dixi, & realis
distincio partium quæ obstat simplicitati spiritus in
hac sententiâ, sed non minus partes intentionis rea-
liter distinguuntur quam partes extensionis, ergo si
hæc obstat simplicitati spiritus, obstat etiam illæ;
ergo &c.

V.
Compositio
integralis in
ordine ad
tempus non
repugnat (p-
m), ergo
non in ordine
ad locum.

Secundò impugnatur hæc sententia: Non minus
arguit imperfectionem, seu modum existendi im-
perfectum compositio integralis in ordine ad tem-
pus, quam in ordine ad locum: sed potest dari ali-
quid spirituale constans ex diversis partibus integra-
libus secundum spatium temporis, ergo & secundum
spatium loci. Major videtur certa: si enim imper-
fetio sit ipsa distinctio partium, tam partes sunt di-
stinctæ in ordine ad correspondendum diversis par-
tibus temporis, quam loci: extensio etiam non est
minor in uno quam in alio, immo imperfectior in par-

tibus quoad tempus, cum minus perfecte inter se
uniantur.

Dices; sola extensio partium secundum tempus
non facit molem, sicque non repugnat spiritus. Con-
tra primò, nec sola extensio partium secundum lo-
cum facit molem; moles enim secundum commu-
nem conceptum omnium dicit impermeabilitatem,
ergo in hac potius quam in divisibilitate constituen-
da est ratio corporis. Contra secundò, si moles dicat
solum divisibilitatem partium versus trinam dimen-
sionem, longitudinem scilicet, latitudinem, & pro-
funditatem, ergo idem est facere molem, & habere
partes hoc modo divisibiles, ergo petitus in hac re-
sponsione principium, idèò enim respondet ut non
posse rem spirituale habere partes, quia faceret
molem, & tamen idem planè est & re & ratione se-
cundum hanc sententiam habere partes, & facere
molem, ergo idèò formaliter dicunt non posse rem
spirituale habere partes, quia non potest habere
partes.

Contra tertidò, si sola moles seu tria dimensio
obstet rei spirituali, quidam saltem dari poterit res
aliqua spiritualis in unâ tantum, vel duabus dimen-
sionibus? ut si Angelus constitutus in puncto, aut
lineâ, se moveat in lineam, vel superficiem, retinene-
do prius punctum, aut lineam spatij, tunc quare non
posset ubication illa esse divisibilis secundum diver-
sas partes? nec enim faceret molem. Ac proinde non
tantæ molis est hæc solutio, ut nonnullis videtur. Sed
de ubicatione Angelicâ plura postea.

Nunc ergo probatur minor primi syllogismi in
argumento positi, nempe, posse dari rem spiritualem
habentem diversas partes correspondentes diversis
partibus temporis: primò enim admittitur à pluri-
mis auctoriis hujus sententiae duratio distincta à
re durante, quæ cum sit essentiales correspondentia
cum diversis partibus temporis imaginarij, necessa-
riò habere debet diversas partes successivas & fluen-
tes, & consequenter componetur integraliter ex illis,
& tamen juxta adversarios est spiritualis, ergo res
spiritualis successiva componi potest integraliter ex
diversis partibus extensivis: quidam ergo & res per-
manens: Secundò, admittunt posse dari lumen glo-
riæ transiens, seu fluens, & successivum.

Impugnatur eadem sententia tertidò: quando ap-
plicatur objectum aliquod successivè, oculis, ut cum Sicut species
quis aspicit solem, aut lunam orientem, vel præter- materialia
labentem fluvium, sicut species visiva illorum pro- confitit di-
ducitur successivè in oculo, & actusphantasmatis in veris parti-
bus in oculi o. imaginativâ, ita & species intelligibilis eorundem in ita & pe-
intellectu successivè producetur, & actus similiter cies intelli-
apprehensionis, quæ tamen sunt spirituales: sicut gibili in
enim appetit successivè nova pars obiecti, ita & no- intellectu.
va pars actus illud representans producitur, tam in
oculo, quam in intellectu & imaginativâ, nisi quis
dicere velit singulis momentis perire totum actum,
& alium totum emergere, vel simil manere infinitos actus & species totales in intellectu, & non unum
actum vel speciem totalem ex omnibus illis confla-
tam: quod tamen gratis diceretur, & non vitatur
petitio principij, cum aliam illius causam reddere
non possint, nisi quia res spiritualis non potest habere
diversas partes extensivas, quod est in quæstione:
Nec ulla appetit ratio, cur non æquè possit esse una
species ex omnibus illis conflata, ac tanta farrago spe-
ciarum inter se discontinuitatam, cum continuatio
addat aliquam perfectionem.

Responderi posset, novas illas partes speciei in-
telligibilis, & actus intellectus fore partes intensi- Dices; novas
vas, cum recipiantur in eadem parte subiecti. Con- ille partes
tra primò, si hoc sufficiat ad intentionem, ergo nul- species sunt
la omnino potest esse pars extensiva speciei in intel- intensiva,
lectu, ut non extensi-

lectu, vel anima, in modo nec specie visibilis in oculo, cum necessariis recipiantur omnes partes in eodem subjecto, nulla enim est pars oculi, quae non recipiat partem specie visibilis a singulis partibus objecti. Contra secundum, nova pars intensiva specie longior aliud munus habet, & ordinatur ad idem omnino obiectum, seu eandem ejus partem, clarius videndum, non ad representationem novae partis objecti, sic enim est extensor solum visus, seu intellectio, non intensior: nec enim intensius quis videt lunam, seu priam illius medietatem, postquam tota jam emersit supra horizontem, quam dum media tantum illa appareret. Unde contra tertium, secunda enim medietas, vel ultima quarta pars visionis, aut intellectio, correspondet praeceps ultimae medietati, vel quartae parti objecti, non aliis, ergo non reddit visionem aut intellectio magis intensam, sed solum magis extensam.

SECTIO III.

IV. *Impugnatur ulterius sententia conceptum corporis statuens in divisibilitate integrati.*

I. *Angelus movens se successore productus ubicationem spirituali extensam.* **Q**uarto impugnatur praeceps sententia: Angelus secundum omnes moverur successive continuae, ergo terminum habere debet continuum & successivum; motus enim nihil est aliud quam productio ubicationis, quae est illius terminus, ergo ubicatione hæc debet habere diversas partes correspondentes diversis partibus spatiij & motus, & tamen ubicatione Angelica est spirituale, juxta adversarios, ergo aliquid spirituale potest habere diversas partes integrales extensivas.

II. *Angelus partes haec sunt solum fluentes.* **D**ices; partes illas esse fluentes, & solum successivas, nil autem contra naturam spiritus habere hujusmodi partes. Contra primum, non appetat cur potius convenire possint rei spirituali partes fluentes, & successivæ, quam permanentes, cum non minus sint partes integrales & extensivæ, quam illæ, ut supra diximus. Contra secundum, ponamus Angelum in media parte gymnasij existentem; se successive extendere ad aliam medianam partem, retinendo adhuc ubicationem in præcedente, tunc non ita sunt successivæ partes hujus ubicationis acquisitæ, quin maneant & constituant unam ubicationem permanentem, ergo saltem in hoc casu ubicatione illa, quam tamen docent adversarij omnes esse spirituale, habebit diversas partes extensivas.

III. *Ubicatio, quam Angelus acquirit successore non potest esse indivisibilis.* **D**ices, non erit ubicatione illa divisibilis, sed indivisibilis, diffusa per totum spatiu[m]. Contra primum, hoc enim nullo modo sustineri potest de ubicatione per motum acquisitam, illa enim cum novis semper, ac novis corresponeat partibus spatiij, omnino eadem esse non potest. Contra secundum, d. 13. Phys. f. 5. & 6. ostendi repugnare hujusmodi ubicationem vel unionem indivisibilem correspondente spatio vel subiecto divisibilem, divisibiliter existenti.

IV. *Si ubicatio anima sit indivisibilis, sequitur animam ad aliquod spatiuum antecedere, vel subsequi corpus.* **C**ontra tertium, si ubicatio hæc sit indivisibilis, sequeretur, animam prævertere, ad aliquod spatiu[m], seu antecedere corpus, quando homo moverit; dicunt enim auctores hujus sententiae nihil indivisibile posse producere in tempore, & consequenter cum ubicatio corporis sit divisibilis, & producatur in tempore, ubicatio autem animæ indivisibilis, & semper producatur in instanti, sequitur, quando anima moverit, & redditus præsens spatio novo, corpus non moveri, & è contra: ergo in infante A. y. g. anima sit præsens spatio A., cui non sit tunc præsens corpus, ergo anima anteverit corpus, sique ad aliquod spa-

tium erit extra corpus, & Angelus intuitivè videns hominem, videt animam ad spatiu[m] aliquod exiguum loci non unitam corpori. Quod si admittatur, quidni ibi possit anima cognoscere res intuitivè, cum in illo spatio non alligetur corpori, nec ab eo ullo modo dependeat.

Quarto, simile argumentum fit de Unione spirituali, quam ponit P. Hurt, in homine, quæ videtur necessariò concedenda esse divisibilis, & habere diversas partes extensivas, quando enim homo nutritur, anima extenditur, & unitur novæ parti materiae, hominu[m]. sed hoc fieri non potest per eandem unionem, quæ prius uniebatur aliis partibus, sic enim mutaret essentiam, ergo debet esse nova, saltem partialis.

Dices; priori unione deperditâ, emergit nova totalis, quæ unitur anima & prioribus partibus, & his denudò acquisitis. Contra; quando nutritur homo, non potest eo instanti quo acquiritur nova pars materiae, deperdi unio præcedens, ergo. Probatur antecedens, nutritio est actio vitalis, ergo pro aliquo sibi priori uniri debet anima, quam producat nutritiōnem, ergo in illo instanti reali non potest perire illa unio, & alia emergere; sic enim pro illo priori non est anima unita, & consequenter pro illo priori non est homo, nec vivens, seu principium vitale, sicque non est nutritio, quæ, ut dixi, est actio vitalis; actio enim vitalis procedere nequit nisi a principio vitali.

Dices; pro illo priori unitur anima corpori per alteram unionem materialem, & corpoream, quod sufficiat ad nutritionem. Contra: secundum auctores illius sententiae una unio non constituit vivens, seu principium vitale, sed nutritio est actio vitalis, ergo debet procedere a principio habente duplēcēm unionem, ergo non potest illo instanti mutari altera unio, sic enim pro illo priori quo producit secundam, non haberet nisi unam, cum hæc secunda non possit præsupponi ad seipsum.

Dices primò cum P. Hurt. citato; S. Thoman & S. Augustinum asserere rationem corporis consistere in divisibilitate, seu compositione ex partibus integrantibus, & inde probant Deum non esse corpus. At mirum esset ita generatim loqui Santos Doctores, ut nihil velint esse corporeum, quod non constet partibus integrantibus, cum manifestum sit, & ipse P. Hurtado cum aliis hujus sententiae auctori bus fateatur S. Thomam statuerit animas brutorum indivisibilis, quas, tamen nullus unquam affirmabat esse spirituales, sed omnes & ipse S. Thomas ubique asserit esse materiales, quia pendent ab hac nostra materia, & ex illius potentia generantur. Idem etiam clarissime varijs in locis docet S. Augustinus; ergo universum non censent quicquid carer partibus, esse spirituale. Tantum ergo negant Deum esse instar rerum materialium, quæ hic oculis subjiciuntur: eorum proinde auctoritas non contra nos, sed potius pro nobis facit, ut constat.

Dices secundò; res omnes corporeæ que de facto sunt, sunt divisibiles in partes extensivas, & è contra res omnes spirituales indivisibilis, ergo gratis asseritur esse possibile aliquid corporeum indivisibile, & aliquid spirituale divisibile. Resp. antecedens esse dubium: unde enim ostenditur ubicationem Angelicam, & unionem spirituale, quam ponunt hi auctores inter animam & corpus, non habere partes: certè clarius multò intelligitur motus continuus Angelorum dum se extendunt ad novum spatiu[m], & nutritio in homine, si statuantur divisibiles extensivè ubicatione & unio. Deinde, puncta sunt indivisibilia, & tamen quid corporeum. Præterea, formæ perfectorum viventium sunt indivisibiles juxta S. Augustinum & S. Thoman sequentes hac in parte opinionem

nionem Aristotelis; qui tamen omnes, ut dixi, vocat temperas formas materiales, ergo res omnes corporeas, quae de facto sunt, non sunt divisibilis, & res incorporeas, seu spirituales indivisibilis.

tatem, sive substantiam, sive accidentalem spectibus: ac proinde nulla res est materialis, cui haec connaturalis dependentia & physica connexio cum quantitate non competit.

SECTIO V.

*Obiectiones contra nostram sententiam de
Corpore & spiritu.*

Obijcies primò: non est evidens implicantia cur non possit dari unio indivisibilis subiectata in anima, & terminata ad corpus; ita ut tota sit in toto, & tota in qualibet illius parte, qualem de facto ponit P. Hurt. & P. Vafquez; sed haec unio est spirituialis, res enim indivisibilis estducta ex potentia subjecti spiritualis, est spirituialis, ergo. Retor quoque argumentum, non est evidens implicantia cur non possit dari unio, vel forma indivisibilis educta est potentia subiecti divisibilis, quales de facto ait S. Augustinus & S. Thomas esse animas brutorum, talis autem unio & forma est corporea & materialis, utpote educta est potentia materiae, & subiecti quantitativi, ergo conceptus rei spirituialis non confluit in indivisibilitate. Quod si dicas, hanc formam & unionem fore spirituales, eodem modo dicam ego unionem illam fore corpoream: sicut enim dependentia à materia & quantitate hinc secundum te non impedit rationem spiritus, ita indivisibilitas, & eductio est subiecto spirituali non impedit ihi rationem corporis. Dicinde d. 13. Phys. Sect. 5. & 6. ostendi implicare eiusmodi unionem.

Quid sit. **lis. Corpus mathematicum** est sola quantitas, ideo **corpus ma-** vocata **corpus mathematicum**, quod mathematici **mathematicum** illam solam abstractam à materiâ consideret in ordine ad suas dimensiones, & figuras, ut circulos, triangulos &c. quos ipsi ex lineis & superficiebus ad finē ubi intentum imaginariè consciunt.

Non quicquid est *corporum*,
sed *corpus*; nec quicquid est *spirituale* *spiritum*, sed *nomē*
corporis & *spiritus* *principis* *tantum* *in* *vitro* *gen*; *ordi-*
ne *tribui*. *Corpus* *ergo* *Mathematicum* *simplici-*
ter *sumptum* *sonat* *aliquid* *trinē* *dimensionum*, *seu* *ha-*
bens *longitudinem*, *latitudinem*, & *profunditatem*.
In *physicis* *vero* *Corpus* *est*, *vel* *simplicissimum* *de* *quo*
suprā, *vel* *compositum* *aliquod* *completum*, *vel* *sal-*
tem *illius* *partes*: *eliqua* *auctem* *omnia* *qua* *spectant*
ad *prædicta*, *vocantur* *corpora*, *non* *corporā*.

III. ad predicta, vocantur *corporis*, non *corpora*.
Aliud *etia* tuali per se subsistente, ut est Deus, Angeli, & anima
est spiritus rationalis; reliqua vero dicuntur non *spiritus* abso-
aliud res lutus & simpliciter, sed *res spirituales*; actus enim in-
spirituale. tellectus & voluntatis, species intelligibilis, vibratio
Angelica, vno inter animam & corpus hominis, si
sit *spiritualis*, non vocantur *spiritus*, sed *spirituales*.
Non tamen hic ita riguose adhæremus huic acce-
ptioni corporis: licet enim Corpus perfectissimum
substantialiter sit vel simplex illud, vel compositum
ex materiâ & formâ, in ratione tamen corporis for-
maliter potest quantitas, vel aliquid aliud esse cor-
pus. Nec obstat quoniam eadem quantitas diversi-
modè accepta, sit & Corpus mathematicum, &
physicum. His potitis,

IV. Dicendum: rationem corporis seu rei corporeæ
Res corporæ in genere est, vel quid habens connexionem aliquam physicam
quæstus, vel cum illa, ita ut sine cæ existere connaturaliter non
possit. Ratio huius est, quia hic conceptus competit
omnibus & solis rebus corporeis, vt inductione cō-
stabit discurrenti: primò enim competit materia &
forma materiali: item corpori completo, tam sim-
pli quam composite: omnibus item accidentibus
ab illius completementum spectantibus, albedini scil-
licet, nigredini, & reliquis coloribus, luci etiam pri-
mis qualitatibus &c. præterea modis omnibus ad
eō pororum completorum constitutionem & integrati-

Objicies secundò : assignari deber una aliquata
tio in quā materia, quantitas, & accidentia materia-
lia convenient, sed nulla est alia præter divisibilitatē
secundum partes integrales, ergo, Probatur minor, Tam in
nostrā sen-
tentia, quā
in aliā a-
lii assigna-
tur vana
concepio
rei corpo-
rea.
secundum nostram sententiam ratio corporis deber
uni convenire primariò, nempe quantitati, alijs fo-
rum secundariò, & in ordine ad illam. Contraria etiam
in contraria sententiā non convenit eadem ratio
corporis omnibus; ratio enim quam assignant, est
sæpe *divisibile*, seu habere partes integrantes, sed pun-
ctum non habet partes, nec est *divisibile*, sed indivi-
sibile, ergo una ratio non competit omnibus rebus
corporis, etiam in hac sententiā.

Dices; rationem corporis seu rei corporeæ esse ut constet partibus & punctis. Contrà, punctum non constat partibus & punctis, & tamen est quid corporeum. Dices; saltē ordinari punctū ad constitutionem aliquid rei ex partibus & punctis, hoc autem sufficit ad rationem rei corporeæ. Contrà, ergo conceptus corporis non est unus, ut contendunt adversarij, sed debet sumi sub disjunctione, nempe ut corpus sit illud quod vel constat ex partibus, vel ad tale aliquid constitūdum ordinatur, quod in re contentur ipsi, nihil enim apud eos frequentius, quam corpus esse omne id quod habet partes, vel ut quod, vel ut quo ergo quoad hoc est pars difficultas uero iusque sententiae: nec magis est una ratio quod habet partes ut quod vel ut quo, seu quod est divisibile in partes, vel quod ordinatur ad aliquid hoc modo divisibile constitūdum, quam est una ratio quantitatis vel quod ordinatur ad quantitatem, seu aliquem ad eam dicit ordinem.

Respondebis; posse abstrahi unam rationem ab omnibus rebus corporeis, nempe ordinari essentialiter ad constitutendum unum totum, haec autem ratio tam competit punitis, quam partibus proportionatis, cum & haec dicant essentialem ordinem ad dum unum puncta, utpote sine quibus nullo modo esse possunt; totum. neque haec vicissim sine ulla. Contra primò, nullus

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

hactenus rationem corporis hoc modo constituit. Contrà secundò, probabile enim est, sicut datur pù-
ctum continuativum, seu quod petat utrinque par-
tes, & terminativum quod solum petat eas ex una
parte, ita & posse dari punctum aliquod ab solutum,
& quod nullum requirat partem, quod & plurimi
fatentur ex adversa ijs, & in motu seu tempore reali
non viderur negari posse.

V.
Sequuntur
ipsa comi-
sta non effi-
corpora.

Contra tertio, & pricipiè ergo composita ipsa,
ut homo, equus, leo &c. non sunt corpora, cum non
ordinentur essentialiter ad constituendum corpus;
quod enim est corpus, non ordinatur essentialiter ad
constituendum corpus; nec enim homo ordinatur
essentialiter ad constituendum alium hominem, aut
equus ad constituendum alium equum: inò repu-
gnant haic conceptui. Tandem ergo constituere de-
bent conceptum corporis sub distinctione, nempe
ut illud sit res corpora, quod vel est divisibile, seu
corpus, vel ad illud constituendum ordinatur.

VI.
Suffici
quòd assig-
natur con-
ceptus ali-
quis rei
corpora,
sub distinc-
tiōne.

Assignatur
vixus con-
ceptus cor-
poris.

Ad argumentum ergo responderetur primum: non
esse inconveniens ut ratio corporis latissimè compa-
ta, prout distinguitur à spiritu, & idem sonat ac cor-
poreum, primariò competit uni, alijs secundariò. Secundò dico: postea saltem sub distinctione assignari
unam aliquam rationem, que modo etiam sibi pro-
portionatio, seu sub distinctione conveniat omnibus
iuncti, ibus; quicquid enim est corporeum, vel
est quantitas, vel cum ea habens connexionem. Ter-
tio dico: posse assignari rationem unam simpliciter,
nempe habere dependentiam in esse à quantitate.
Quòd hęc ratio conveniat alijs rebus corporis non
est dubium, quòd competit ipsi quantitati, in quo
est difficultas, sic ostendo, nulla enim est pars quanti-
tatis, que non sit quantitas, cum nulla sit pars
quantitatis ut ulna, palma &c. que non habeat in
se duas medietates, vel quartuor quartas partes à qui-
bus dependeat, totum enim necessariò penderet à suis
partibus.

VII.
Optime ex-
plicatur
imperfetto
corpori per
dependen-
tiam à
quantitate.

Obijcies tertio: debere assignari aliquam ratio-
nem, in quā certatur imperfetto, quam corpus ex
conceptu suo dicit, & spiritus excludit: sed hęc im-
perfetto non potest esse alia, quam compositionis in-
tegralis, ergo. Nego minorem, primum, quia composi-
tio integralis non est hęc imperfetto, cum conve-
niat aliquibus rebus spiritualibus, tam secundum
partes extensivas, quam intensivas, ut ostensum est.
Deinde, alia potest assignari ratio in quā consistat
hęc imperfetto, nempe dependentia, vel connexionio
cum quantitate, ita ut sine ea connatur aliter, exis-
tere non possit: per se enim loquendo quantitas arguit
in conceptu suo maiorem imperfectionem, cum sit
crasum quiddam, quam ut habere diversas partes:
sub hoc enim conceptu pricipiè constituit quanti-
tas molem, que ex natura sua sonat quid crasum, &
non subtile, instar spiritus.

VIII.
Dices: actio
qua grata
obedientia
liter edace-
reus est sa-
pide de pen-
deret à
quantitate,
& tamen est
spirituaria,
Res. actio
num illam
est mate-
rialis.

IX

Obijcies quarti: actio generativa, que secundum
probabilem sententiam de potentia obediens, gratia edoceretur ex potentia lapidis, vel alterius
subiecti materialis, est spiritualis, ergo potest aliquid
spirituale habere neccesariam connexionem cum re
materiali, & quantitate. Res. actionem illam fore
materiali & corpoream. Nec magis mirum est
potest actionem materiali produce rem spiritualem,
quam posse actionem accidentalem (qualem
contraria sententia aucto. es dicit esse creationem
Angeli, & alias actiones terminatas ad substantias)
produce substanciali, & actionem, que est modus,
potest produce rem compleam.

Urgebis: ergo & actio naturalis producere po-
terit terminum supernaturalem. Nego consequen-
tiam, nec magis sequitur hoc ex eo quod actio ma-
terialis possit producere rem spiritualem quam quod

actio accidentalis, seu quae sit in substantia accidentis, Quare a-
potest producere substantiam aut actio modalis rem ^{atio natu-}
complexam, & alia haec modi. Ratio ergo dispara- ^{ratio pro-}
tatis est, quia cum actio sit exercitium, & quia ap- ^{ducere ne-}
plicatio virium agentis, si terminus supernaturalis ^{minum su-}
produceretur per actionem naturalem, sequeretur, ^{ternatura-}
agens naturale applicare vires plane natura liter ad ^{lem.}
terminum quod est supra vires eius naturales.

SECTIO VI.

Alia obijciones contra nostram sententiam
de Corpore & Spiritu.

I.

Obijcies quinto: multæ operationes spirituales, ^{Obijcies actus}
ut intellectio & voluntio in via perunt coniungit ^{intellectus,}
materia postulant enim exerceri cum conversione ^{voluntas in via}
ad phantasmatum, seu dependenter ab illis tanquam ^{ad excitantibus.}
ab excitantibus. Resp. nullum actum intellectus vel ^{materiali.}
voluntas in via ita pendere à materia, vel quantita- ^{et tamen}
te, ut sine ijs existere naturaliter non possit; sicut e- ^{sunt pater-}
nim anima ipsa potest naturaliter existere separata: ^{suas.}
ita & secum naturaliter fert, ut ait S. Thomas I. p. q. ^{Quia a-}
89. ar. 6. omnes ius species & habitus spirituales, ut ^{deus intel-}
pote que non corrumpuntur: ac proinde docet ibi ^{lectus elicit}
dem S. Doctor animam separatam exercere plane si- ^{potest inde}
miles operationes ijs, quas exercebat in corpore. ^{pendent}
Qia de causa Cajetanus ad illum articulum tertio ^{à quanti-}
omnes adhortatur ad studia litterarum, quippe quo- ^{ta.}
rum fuctus daret etiam post obitum, & futurus sit ^{Adhorta-}
sempiternus. ^{tio Cajetani.}

Obijcies sexto: saltem actio quae phantasma pro- ^{phantas-}
ducit species impressas in intellectu, existere nequit ^{m, non ef-}
ni: dependenter ab ipso phantasmate, & consequē- ^{ferentia, sed}
ter dependenter à materia & quantitate, à quibus intentione- ^{inten-}
phantasma, upore sensus materialis, dependet; & ta- ^{naturae tan-}
men actio illa est spiritualis, cum educatur adæqua- ^{rum concur-}
tè ex subiecto spiritali, nempe anima, ergo non ^{rit ad for-}
omne quod penderet à quantitate, & existere non po- ^{ciem mili-}
t est naturaliter sine illa, est materiale, & corporeum. ^{gibulum.}
Resp. iuxta probabilem multorum sententiam (de
qua tamen postea) phantasma non concurreat effe-
ctivè ad speciem intelligibilem producendam, sed
solum intentionaliter, seu excitando intellectum, &
occasione quasi præbendo ad speciei illius
productionem.

Obijcies septimo: actus intellectus quo anima ^{visio intuiti-}
bea, illissima Virginis in celo intuitivè se videt unita ^{va quæ ad}
corpori, est spiritualis, & tamen habet connexionem ^{ma videt/}
intrinsecam cum quantitate, ergo per hanc conne- ^{unitam cor-}
xionem non rectè explicatur natura rei corporeæ. ^{unitam posse, & pote-}
tua. ^{ta.}
Resp. faciliè, connexionem hanc non esse physicam,
inò nec propriè, & ex genere suo intrinsecam, sed
extrinsecam & obiectivam, que non est dependen- ^{ad for-}
tia intrinsecæ. Unde, si anima aliqua esset in duobus ^{ciem mili-}
locis maximè disiunctis celi Empyrei, & in uno tamen ^{gibulum.}
loco unita corpori, posset in illo loco ubi non ^{illæ inten-}
est unita, habere hunc eundem actum numero, quo ^{tuæ.}
intuitivè videtur corpori, & consequenter quanti- ^{concur-}
tati unitam. ergo hic actus non potest intrinsecam ^{reum, etiam}
connexionem cum quantitate, cum connaturaliter ^{connexis,}
existere possit ei intrinsecè non unita. Inò si anima ^{illæ inten-}
in istante A eliciat actum quo se videt intuitivè u- ^{tuæ habet}
nitam corpori in illo instanti, & in instanti B sepa- ^{reatur et à corpore, & corpus una cum quantitate an-}
ratur et à corpore, & corpus una cum quantitate an- ^{quilitatur, posset adhuc coniungere actum, & dicere.}
tibet. ergo pro instanti A sum unita corpori, ergo hęc ^{est tamum}
connexion non est intrinsecæ sed obiectiva & extrin- ^{extra in-}
secam, cum ex iste connaturaliter possit actus, etiam ^{trinsecam}
non existente quantitate, nec corpore. ^{ta.}

Obijcies octavo: creatio albedinis est materialis,

& ta-

Obj. creatio-
nem al-
bedinis fore
spiritualem.

Resp. esse
materialis
et habere
connexio-
rum quanti-
tatis.

V.
Differentia
inter animam
rationali-
m et acciden-
tialem, in
dependentia
a subiecto.

Anima vero rationalis non dicit necessarium con-
nectionem cum materia, seu subiecto informationis,
quia licet sit quid incompletum, utpote forma, non
tamen tam strictum dicit ordinem ad suum subje-
ctum, sicut accidens *cujus esse est inesse*, estque ex na-
turā suā *enī ens*, manusque ipsius est ut sit ornatus
quidam, & complementum substantiae. At vero ani-
ma multas habet operationes independentes a corpo-
re: ex quo fit, quod possit naturaliter existere sine
illo, præcipue cum operationes illæ sint, per se loquē-
do, nobiliores iis, quas exerceat in corpore.

VI.
Creatio illa
albedinem ita independentem ab omni connexione
albedinis dic-
ti posset spi-
ritualis.

Secundò responderetur, creationem hanc, si reddit
albedinem ita independentem ab omni connexione
cum materia & quantitate, ut connaturaliter sine
iis existere possit, fore spiritualem. Quod autem ex
antiquis nullus hoc asseruerit, nil mirum, cum haec
quaestio hoc solum tempore exacte discuti cooperit.
Ponenda itaque cuique sua sunt principia, iisque ad-
hærendum, & cuncta cuique ad eam, quam statuit,
normam reducenda.

VII.
Res quedam
ne spiritu-
les propri-
tates, &
corporis clas-
sificatio in
media.

Deinde, ponamus albedinem divinitus creari per
creationem indivisibilem: si haec creatio est corporis
nec aliqua indivisibilis est corporis: si spi-
ritualis, aliquid materiale seu corporeum potest pro-
duci per actionem spiritualem: si tandem dicatur
haec indivisibilem creationem albedinem nec pro-
prie fore spiritualem, nec corpoream, sed tertia cu-
jusdam classis, idem dicam de creatione illius divisi-
bili in nostra sententia, nempe, fore tertia illius clas-
sis & series, quod scilicet non habeat propriam &
immediatam connectionem cum quantitate, sed re-
motam solum, & impropria, in quantum nimis
respicit talem entitatem immediatam, quæ naturaliter
existere non potest sine quantitate. Et ad hanc clas-
sem multæ aliae res de quibus est controversia utrum
sunt corporeæ an spirituales, reduci possunt.

VIII.
Quomodo
unatio
eo poris
Christi in

Objicies nonò: ubicatio corporis Christi in Eu-
charistiæ est materialis & corporeæ, & tamen non est
impenetrabilis, cum per se non petat conjunctionem
cum quantitate speciebus, ergo. Resp. primò, mul-
tos affirmare ubicationem illam esse spiritualem, vel

saltem erit tertia illius classis, quam supra posui. *Eucharistiæ in corporeæ.*
Deinde, ponamus statu hoc modo corpus Christi in
Eucharistiæ per ubicationem indivisibilem, saltem
creatam, quam non est cur negent adversarij esse su-
pernaturaliter possibilem cum hujusmodi admittant
naturaliter inter animam & corpus in homine: quæ-
ro utrum haec ubication est spiritualis, an corporeæ
dicere necessariò debent in suis principiis fore spiri-
tualem, vel saltem media illius classis, quidni ergo
& nos idem dicamus nostras?

IX.
Resp. secundò, non statuere me rationem corpo-
reitatis in impenerabilitate, sed in ordine ad quan-
titatem. Cum ergo haec ubicatio sit vel modus ipsius Christi di-
quantitatis, vel saltem illius quod eam petit natura-
liter, nempe materia, quæ postulat quantitatem, u-
bicatio sacramentalis corporis Christi dicit aliquo
modo ordinem ad quantitatem, sicque erit corpo-
rea, idque sive ubicatio sit modus, sive qualitas ab-
soluta.

X.
Objicies decimò: dos subtilitatis in corporibus
Beatorum est corporeæ, & tamen non reddit corpus Dos subtili-
illud impenetrabile, sed potius contrarium, cum per-
donum illud corpora Beatorum penetrantur cum re-
bus quibusque durissimis, ergo. &c. Resp. eodem mo-
do quo difficultati præcedenti, nos non statuere ra-
tionem corporis in impenetrabilitate, sed in depen-
dentiæ, & connexione cum quantitate: dos autem
subtilitatis habet hanc dependentiam & connexionem
cum quantitate, ergo est corporeæ.

XI.
Secundò resp. cum P. Suarez To. 2. in 3 p. d. 48.
s. dorem subtilitatis non est qualitatæ aliquæ An dos sub-
distinctam ab ipsis corporibus beatorum: nec enim titubatis di-
videtur possibilis qualitas quæ reddit duo corpora corporibus
apta inter se penetrari, & esse in eodem loco, magis beatorum.
quæ qualitas quæ reddit calorem & frigus apta
ut sint simul in eodem subiecto in gradibus in-
tensis.

XII.
Est ergo dos subtilitatis in corporibus beatorum
affinitas extrinseca Dei, simul cum potentia obe- In quo con-
dientia ex parte ipsis corporum, quæ vult Deus sicut dos
concurre cum iis ad penetrandum coelum, terram, subtilitatis.
elementa, aliaque hujusmodi. Quod exinde suade-
tur: dicunt enim Theologi communiter cum S.
Thoma, non posse unum corpus gloriosum pene-
trari cum alio corpore gloriose, nec unam partem
eiusdem corporis cum aliâ, quod probabiliter ostendit hanc subtilitatem non consistere in qualitate ali-
quæ, sed in sola voluntate Dei, cum potentia obe-
dientia ex parte ipsis corporum, quæ vult Deus
ut cum his rebus penetrantur, non cum aliis. Plura
afferti possent contra nostram sententiam, sed quæ
ex jactis jam fundamentis solutionem admittant
non difficilem.

DISPUTATIO VIII.

De divisibilitate & indivisibilitate formarum materialium.

SECTIO PRIMA.

Sintne forme materiales perfectorum viven-
tium divisiles.

I.
Formas
plantarum,
G. infor-
rum certum

In primis, animas plantarum, & imperfectorum animalium, ut lacertæ, vermis, & hujusmodi aliorum, esse divisiles & componi ex partibus integrantibus videtur per se manifestum, siquid tri-

R.P. Th. Comptoni Philosophia.

buendum sit experientia: videmus enim vermes in se divisiles.
duas partes seculos diu vivere & sentire, surculos et-
jam plantarum & arborem abscissos & alibi vel ter-
ra, vel trunco alterius arboris, insertos, germinare
& crescere, quæ fieri non possunt, nisi vel anima, tam
vernis quam planta sit in duobus locis discontinuis,
vel dicatur Deum producere in altera parte novam
animam, imò in utrâque, cum in verme non sit ma-
jor ratio cur prior anima informet unam partem,
quam aliam. Imò eadem ratione dicere quis posset

T. 2. sem-

semper diviso ligno, vel aqua, produci ut utraque, vel altera parte novam formam, & alia etiam accidentia, cum tot signa hinc sint novae formae, ac inveterme.

II.
In quo sita
sit praeſens
conſidera-
ſia.

III.
Prima ſen-
tentia ani-
mas bruto-
rum ponit
divisibiles.

IV.
Seconda
ſententia ait
eas eſe indi-
viduables.

V.
Quod ab-
ſiſſo capi-
morium
animal non
inferit ani-
mam ejus
eſe indivi-
ſibilem.

VI.
Quod e-
quis tactus
moveat to-
rum corpus,
non arguit
individuati-
onem.

Spina dorſi
ſedes vita in
inſectis.

VII.

Probant tertio: si equus alterum pedem impo-
nat rei solidam, alterum molli, ut si cum infigat luto,

discernet inter unam & alteram, ergo anima illius *Quoniam* *formae egni* *discernat in-*
est indivisibilis, cum ad discernendum inter duo re- *discernat in-*
quiratur ut utrumque percipiat ab eodem princi- *ter durum* *& molle.*
prio. Contrà, idem contingit in verme & aliis in-
ſectis. Resp. ergo eodem modo quo objectioni prae-
cedenti, nempe ab utroque pede trajici species ad
potentiam cognoscitivam in equo, & illam iſthac
discernere.

Quod verò urgeri in hac difficultate posset, spe- *VIII.*
cies utriusque objecti eſſe in eadem parte potentiae *Quoniam* *etiaſcū* *discernat in-*
cognoscitivae, & consequenter non posse equum *par inter* *duo obiecta* *loci diffici-*
cognoscere utrum species objecti molliis proveniat *duo obiecta* *loci diffici-*
a dextro pede, an a ſinistro. Resp. species non eſſe *loci diffici-*
repreſentatiſas objecti quomodoconque, ſed objecti *loci diffici-*
in tali loco: ſicut oculus non ſolum videt lucem & *loci diffici-*
colorē undē, ſed ut modicata tali vel tali diſtan- *loci diffici-*
tia, ſeu ut in tali vel tali loco, & conſequenter po- *loci diffici-*
tentia cognoscitiva ſeu phantasia, vel imaginativa *loci diffici-*
equi, cognoscit objectum illud ut applicatum illi vel *loci diffici-*
illi pedi. Adde, probabile eſſe, in aliquibus anima- *loci diffici-*
libus, praefertim in inſectis, potentiam cognoscitivam *loci diffici-*
diſpergi per totum corpus, ut dictum eſt ſu- *loci diffici-*
prà, n.6. cum partes minimae, etiam ſeparatæ ſu- *loci diffici-*
giant quia & vitent contactum.

Efficacius ergo probatur, primò ex Aristotele de *IX.*
juventute & ſenectute, c. 1. ubi poſtquam de anima- *Probatur ex* *Ariſto. ani-*
libus imperfeciis dixerat eſſe quia multa animalia *maſteria* *maſteria* *maſteria*
naturā cohærentia, ſubdit, *ai qua ſunt optimè confi- etiū vi-*
tuta, hanc quaquam vivere diſcepta queunt, quod eorum venient *et iū vi-*
natura quam maximè potest, una habeatur. At non eſſet *eſſe indivi-*
corum natura quam maximè potest, una, niſi forma- *ſibilis.*
corum, ſeu anima foret indivisibilis, in eorum ma-
ximè ſententiā, qui animas materiales indivisibiles
admitunt eſſe poſſibiles, ergo.

Dices; si haec ratio defumpta ex verbis Aristotelis *X.*
quidquam probat, probat equum, non ſolum quo- *Hoc dictum* *non probat*
ad formam, ſed etiam quoad materiam, eſſe indi- *animalis*
vidibilem: ait enim Aristoteles horum animalium *perfecta eſſe*
naturam maximè unam, quae potest eſſe, ſed non indivi- *quoniam* *teriam.*
ſibilis, tam quoad materiam, quā quoad formam,
ergo equus eſſe debet hujusmodi, cum habere na- *teriam.*
turam debeat maximè unam, quae potest eſſe. Reſp.
negando ſequitur: ad probationem diſtinguo ma- *teriam.*
jorem; ait Aristoteles hanc naturam eſſe maximè *teriam.*
unam, quae potest eſſe abſolute & ſimpliciter, ne- *teriam.*
go majorem; quae potest eſſe in his circumſtantiaſ, *teriam.*
& falſis experientiis, quas habemus de hiſce animali- *teriam.*
bus, concedo: experientia autem quotidiana docet *teriam.*
haec animalia ſecundum materiam diſidi; nulla au- *teriam.*
tem eſt experientia quae probet animalia perfecta di- *teriam.*
vidi quoad formam.

Probatur ſecundò: ſicut non ſunt multiplicanda *XI.*
entia totalia ſine neceſſitate, ita nec partialia, ſed hic *In anima-*
nulla eſt neceſſitas, ergo. Confirmatur, eodem mo- *qui nullum* *teriam.*
do videmus omnia contingere in his animalibus, & *eft vicijs* *diviſibilis.*
in homine quoad mortem, & diſiōnem partium; ita
ergo ſicut in homine ſtatuitur anima indiviſibilis
ſpiritualis, ita in his anima indiviſibilis materialis,
cum nullam ſit in iis vestigium diſiōbilis. Con- *diviſibilis.*
firmatur ſecundò, nihil eſt cur non ſint indiviſibiles,
ergo. Antecedens probatur, nec enim quod anima inſectorum ſint diſiōbiles, ſequitur animas per-
ſectorum animalium ſimiliter eſſe diſiōbiles, cum, ut
dixi, non ſint eadem experientia de his ac de illis,
nec quidquam aliud eſt quod huic diſiōbilis obſteret. Haec meo iudicio tam efficacia ſunt ad pro-
bandum diſiōbilis. harum formarum, ac quid-
pam fermè quod afferetur ad probandum eatum di-
ſiōbilis, ut in ſequentiibus videbimus.

SECTIO II.

Argumenta contendentia animas perfectorum viventium non esse indivisibiles.

I. *Licet quae-
rundam a-
nimam sint
indivisi-
biles, non se-
guitur om-
nes esse.* Arguitur primò: hinc sequi, formam serpentis fore indivisibilem; illa enim, & multæ alia formæ animalium, quæ vocantur imperfectæ, excedunt in perfectione formam muris, vel talpæ. Contrà, sic etiam excedunt in perfectione ubicationem Angelicam, vel speciem intelligibilem musæ, negationis, aut Chimæræ; & tamen hæ species sunt indivisibiles juxta P. Hurtado. Resp. itaque, non ex perfectione desum ad hoc argumentum, sed quia videmus manifestè experientiæ posse illas formas perfare divisæ, quod non videmus in formis animalium perfectorum.

II. *Potentia
brutorum
si dissi-
guantur,
sunt pos-
sunt indi-
visibiles.* Arguitur secundò: omnes potentia brutorum sunt divisibiles, ergo & formæ ad quas sequuntur. Confirmatur, operationes eorum sunt divisibiles, ergo & potentia & formæ. Ad argumentum negatiæ potest antecedens, præsertim si recipiantur potentia in ipsa formâ quæ est indivisibilis. Deinde, pluriini asserunt potentias materiales in homine esse divisibiles, licet anima, ad quam sequuntur, sit indivisibilis.

III. In confirmatione major est difficultas. Resp. ergo, non præcise repugnare actiones illas materiales esse indivisibiles quia sunt materiales, nec enim hoc nomine major est ratio de illis, quam de formâ ipsâ. Dices; subjectantur actus in animabus, subjectantur indivisibilibus, ergo sunt indivisibiles. Primiæ antecedens est dubium, nam dicunt aliqui, & est opinio ipsius P. Hurtado, actus materiales in homine subjectari in solâ materiâ, non in animâ, ne quidem partialiter, quidni ergo & in equo idem posset contingere? Secundò, admisso quod actus materiales brutorum subjectentur in eorum animabus indivisibilibus, non sequitur eos esse indivisibiles; dicunt enim multi actus materiales in homine subjectari saltem partialiter, in animâ, quæ tamen est indivisibilis, & spiritualis, & consequenter subjectum magis improportionatum, quam forma cuius respectu suorum actuum, licet concederetur eos esse divisibiles.

IV. *Argumen-
tum de su-
perfluitate.* Arguitur tertio: nos suprà partes viventis statuimus heterogeneas ob superfluitatem quæ aliqui in iis inventirentur; sed hic etiam est superfluitas, ergo. Contrà, multi ex auctoribus negantibus formas materiales perfectorum viventium esse de facto indivisibiles, admittunt tamen hujusmodi formæ esse possibiles, ergo nulla est in his superfluitas, quæ non est in illis. Hujusmodi ergo superfluitatem non abhorret natura, cum talis secundum omnes detur jam in animâ rationali. At si in aure constitutatur virtus videndi, in pede audiendi &c, in primis est superfluitatem constituere sine ullo exemplo. Deinde, posset eodem modo dici in vite esse virtutem producendi rosas, aut aliud, in omne genus florum & fructus, ut suprà est latius declaratum.

V. *Potest for-
ma indivi-
sibilis na-
turaliter
acquirere
novum lo-
cum, reten-
to adduc-
prioris.* Arguit quartò P. Arriaga h̄c d. i. f. 4. n. 150. Nullam rem materialem videimus posse naturaliter acquirere novum locum, etiam proximum, nisi amittat locum præcedentem, ergo non est cur hujusmodi virtus concedatur formis animalium perfectorum. Contrà primò, possibilis est secundum ipsum formam materialis indivisibilis; illa autem naturaliter acquireret novum locum, non amittendo priorem, quid ergo vetat formam leonis, aut equi, de facto esse hujusmodi? Contrà secundò, secundum communem philosophorum sententiam de rarefactio-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

ne, ut suprà vidimus d. i. Gen. sect. 4. n. 1. in rarefactione aquæ e. g. singula illius partes extenduntur ad novum locum inadæquatum, retento ex parte, priori: quid ergo miri si simile quidam concedatur formis perfectorum viventium?

SECTIO III.

Argumenta alia contra indivisibilitatem formærum perfectorum viventium.

A. Arguitur quinto: quando equus primò nutrit se, & præducit novam partem unionis in novâ parte materia, sequeretur, actionem illam procedere sine principio sufficiente. Quero enim à quo procedat illa nova causalitas in novam partem unionis? Dices; à formâ, seu vivente prius naturâ existente ad illam nutritionem. Contrà, vivens illud, equus ex gr. erat immediate antè in minimo naturali, sed partes illius minimi naturalis minuuntur per decrecione, dum equus acquirit novas partes, (omne enim agens agendo reparatur) ergo non sunt principium sufficiens illius novæ operationis, seu nutritionis, cum prius sit habere sufficientia ad existendum, quam ad operandum; nihil autem potest existere in parte minore minimo naturali.

Dices secundò: Deum conservare formas semel productas. Contrà, Deus nullam formam conservat *Deus res* nisi ad exigentiam dispositionum, & aliorum requi- *conservat* *Argumen-
tum ductum* *ex nutri-
tione.* *ad exigentiam* *causa-* *aliquid ex parte ipsius, Deus ut auctor naturæ non* *formæ natu-* *potest illam conservare, sicut nec naturaliter con-* *fervare potest equum vel hominem sine capite.*

Contra, hoc argumentum à quæ urget, sive forma *III.* sit indivisibilis, sive non, nam minimu illud naturali *Illud argu-* *mentum* *perinde ur-* *gat si ha-* *formæ* *sunt* *divisibiles.* *non debeat solvi in omni sententiâ.*

Resp. itaque posse vivens conservari in minori quantitate quam possit primò produci, nec tot ac tam perfecta organa requirunt via conservationis, atque prima productionis, ut omnes fatentur. Confirmatur, nam secundum omnes potest forma conservari, servari cum imperfectioribus dispositionibus, quam pri- posse primò produci, ergo & in minori quantitatibus, quam enim major ratio unius quam alterius. Secundò dico: licet in viventibus requiratur minimum (id est talis quantitas, ut in minori produci primò vivens naturaliter non possit) probabile tamen est vix unquam contingere ut vivens in illâ minimâ quantitate producatur, cum videamus animalia ejusdem speciei, e. g. non nasci semper in eadem magnitudine, seu mole quantitatis, sed aliquos in majori, aliquos in minori, ergo etiam primò concipiuntur in quantitate inæquali, ergo licet deperdantur aliquæ partes dum aliae acquisuntur, adhuc manet principium sufficiens nutritionis. In hoc tamen sensu producuntur semper viventia in minimo naturali, id est, requiriunt tot partes heterogeneas, ut cor, cerebrum &c, sine quibus produci primo non possunt, licet hæ partes in magnitudine patiantur aliquam latitudinem.

Tertio diei posset, quando primò producitur proles, fuisse plus materia proximâ dispositione ad re- *Proles, dum* *cipiendum formam illius viventis, & consequenter nutritur,* *poterit facilè nutriti absque eo quod quidquam non semper* *materiæ, pro tam parvo saltem tempore, deperdat.* *aliqui* *Quartò, tandem mihi viderur probabile (estque de-* *prioris* *claratio præcedens solutionis) problem, dum in deperdit.* *uero matris est, fugere totum, vel penè totum aliæ-*

Mater parturens materiam disponit pro foet. tum à matre cui per umbilicum jungitur, eo ferè modo, quo sirculus unius arboris insitus trunco alterius ab eo nutritum haurit: cuius indicium est, quod parturientes longè magis egeant cibo, quam alia fæmina. Mater ergo disponit alimento penè proximè, & consequenter facile illud convertit proles in suam substantiam, sicutque toto tempore quo est in utero materno, potest semper augeri sine ullâ ferè diminutione.

VI. Arguitur sextò: Formæ omnes materiales educti ex potentia materia, & dependent materialiter ab illâ, ergo non possunt esse indivisibiles. Antecedens conceditur ab omnibus, consequenter probatur; hinc enim sequeretur, dari plures causas totales, & adæquatas ejusdem effectus: sequela probatur, singulæ partes materia influunt in totam illam formam, ergo singulæ partes sunt causa illius adæquata.

VII. Dices; omnes quidem partes concurrere ad productionem & conservationem illius formæ, non tamen singulas ut causam adæquatam, sed partialē; unde attemperare possunt suum influxum, & conservare unam causam adæquatam & totalem, sicut plures partes alicujus causæ efficientis simul concurrunt ut una causa adæquata ad eundem effectum. Contrà, ubicumque est res aliqua creata, debet habere actionem sui completem conservatam, ut ostendi in libris de Gen. d. 3, l. 4, n. 1, & 2, & d. 35. Phys. l. 8. ubicumque enim est, debet habere omnia requiri ad existendum; unum autem ex requisitis est action conservativa, vel productiva, ergo in omni parte materia habet actionem adæquatam, ergo dantur plures actiones & causæ adæquates illius effectus.

VIII. Dices; actionem etiam esse indivisibilem, sicut formam, & una cum illâ extendit, sicutque ubicumque est, habet actionem adæquatam, non tamen diversam, sed eamdem, sicutque viratur inconveniens, jam enim non sunt duas actiones totales, sed unica. Sed tamen dicunt enim hoc verum sit de actione conservativa animæ rationalis, quæ est creatio, nullo modo contraria, licet enim hoc verum sit de actione productiva, vel conservativa materiae indivisibilis, est enim action eductiva, seu passio, passio autem & influxus materialis necessariò debet esse per intrinsecam presentiam, ut diximus in Physicis, tum quia per passionem subjectum mutatur, tum quia passio est modus intrinsecus, tam subjecti, quam termini, ergo non potest ullibi esse, quin ibidem sit totum subjectum, alioquin non haberet ubique eamdem efficientiam, ut late ostendi d. 13. Phys. l. 5, n. 6, & sequentibus.

IX. Hinc patet, tam in parte esse disparitatem inter causam efficientem & materialem: causa enim in operando efficiens noti operatur cum intrinsecâ mutatione sui, tunc operatur materialis: unde sufficit quod secundum aliquam partem sui tangat passum, at causa materialis, ut diximus, concurrit cum intrinsecâ mutatione sui. Si autem exemplum de causâ efficiente quidam efficeret, probaret, licet anima equi est solum in pede, posse tamen materiam capitis, & reliquarum omnium partium corporis ad eam materialiter concurrere, quod tamen nullo modo est concedendum.

X. Hoc argumentum adhuc fortius urgetur in nutritione equi, aut leonis; ubi acquiritur nova pars animæ, & adjungitur praecedenti, ergo anima equi est divisibilis. Dices; extendi solum priorem animam ad novam partem materiae, ut contingit in animâ rationali. Contrà, anima rationalis non pendet omnino à materia; forma autem brutorum ab ea pendet: cum ergo dependeat forma equi à novâ parte materiae, & non desinat pendere à prioribus partibus, à quibus dependebat adæquata, jam vel dabitur

duplex actio totalis, vel saltem una totalis, & alia partialis, quod similiter non debet concedi.

Hoc est præcipuum fundamentum, quo nituntur aliqui ad probandum formas animalium perfectorum non esse indivisibiles, quâ de causâ latius illud cum totâ luâ probabilitate proposui: existimo tamen, si quis accurâte et perpendat, facile solvi posse.

Ad argumentum ergo supra positum maximè n.

10. in replicâ de nutritione, quam putant habere ma-

xi. xii. maximam vim. Respondeo, in eo casu esse novam actionem partiale eductivam procedentem à novâ illâ parte materiae, cui jam de novo inest forma: materialiter non nihilominus prior actio totalis, nec enim est cur non possit dari hujusmodi duplex actio in hoc casu, propterè enim solum repugnant duæ actiones tales, vel una totalis, & alia partialis, ut in Physicis diximus, quia altera est superflua; hic autem nova illa partialis actio adveniens non est superflua, nec enim formæ illi accederet in eadem parte materiae, sed in diversâ, & redderet eam aptam informare aliam partem materiae, sicutque de serviret diverso numeri ab actione præcedente, quod sufficit ut non sit superflua. Sicut repugnat naturaliter eidem rei duplex unio, & ubicatio totalis, vel partialis in eodem loco, & eadem parte materiae, non tamen in diverso loco, & diversa parte, ut constat in Angelo & anima rationali, respectu spati & corporis.

Eodem modo respondeo ad id quod ponebatur XIII. n. 6. de primâ productione formæ materialis indivisibilis in parte divisibili materiae: dico enim actionem primâ prædictam, ad eamque ducitur diversis partibus ejusdem actionis, quarum singulæ non proveniunt ab omnibus partibus materiae, sed quæque est divisibilis ab illâ solâ, quam afficit. Nulla autem ex his partibus sufficeret sola ad formam illam conservandam, sufficit tamen simul cum reliquis. Aptius proinde haec actiones vocantur partiales, quæ sunt totales. Et quoad hoc eadem planè est difficultas de pluribus partibus inter se unitis, quibus producuntur diversæ partes formæ divisibilis.

Objicies septimè: hinc sequi formam equi, leonis, aut cervi mutare subjectum; post multum enim temporis tota prior materia deperditur, & acquiritur tota nova: videtur autem inconveniens quod formæ materialis mutet subjectum, & contra communem illud Philosophorum dictum non posse aliquid tare tamen migrare de subiecto in subiectum. Resp. dictum illud suum sub non esse ita univiale, ut hic ponitur, sed solum dicendum, hoc autem nihil facit contra formas substanciales. Addo ulterius etiam accidentis posse mutare subjectum, & migrare de uno in altius, quantum est ex se, & nisi aliud obstat: quod enim maius inconveniens quod effectus aliquis mutet causam materialis quam efficientem, quod tamen sè videmus contingere, calor enim productus ab igne, potest naturaliter conservari à luce, sole, vel Deo.

Unde si posset uno momento subrogari alia causa materialis, capax illorum accidentium, sicut subrogari potest causa efficientis, non video cur accidentia aliqua non possent migrare de uno subiecto in aliud. Naturaliter tamen hoc non potest contingere, cum duæ partes materiae, quarum singulæ correspondet sua pars quantitatis, inter se penetrari non possint. Si ergo Deus conservare inter se penetratas vellet duas materias, quarum altera informaretur etiam in oculo gradibus caloris, & formâ ignis, altera nullum particulariter haberet accidentis, nec formam substancialis, si Deus posset mutare subtraheret concursum à materia hoc modo informatâ, posset alia materia sustinere, naturaliter accidentia illa, & formam, sicutque possent accidentia, & forma illa substancialis mutare subiectum. Ego

XVI. Ego, ut quid hac in re sentiam, aperiam, magis
Probabilitus videatur formas materiales
formulas, brutorum esse divisibilis,
in eam sententiam inclino, quæ formas materiales
perfectorum viventium asserit esse divisibilis, & ex
partibus integrantibus compositas: tum quia est
longè communior hodie opinio: tum quia rationes

pro eâ allatae, licet nulla convitcat, videntur tamen aliquantulum efficaciores. Ob auctoritatem tamen tantorum virorum exissimo contrariam opinionem esse valde probabilem.

DISPUTATIO IX.

De Anima Rationali secundum se.

Licet hic liber peculiariter de *Animâ Rationali* instituatur, illiusque præcipue notitiam spectet, cum tamen anima rationalis multa habeat cum animabus alijs communia, ut vegetationem, sensationes, &c. (unde ipse Aristoteles hic tribus primis capitibus de sensibus externis & internis disputationem instituit) de animâ etiam vegetativâ & sensitivâ nonnulla subfine necessariò erunt intermixtâ, utpote quæ ad animâ etiam rationalis notitiam conferunt.

terialis percipere objectum spirituale.

SECTIO PRIMA.

*Sitne Anima Rationalis spiritualis, &
indivisibilis.*

I. **S**piritu variè sumitur: nonnumquam pro vento,
Spiritus subinde variè sumi-
tus adduxit spiritum super terram, & im-
minuta sunt aquæ: aliquando pro animâ sensitivâ, ut
Ecclesiastici 3. v. 21. quis novit si spiritus filiorum Adam
ascenda sursum, & si spiritus iumentorum descendat
deorsum. Subinde pro humore quodam corporis, ut
Prov. 17. y. 22. spiritus tristis exsiccat ossa: ubi per spi-
ritum tristem intelligitur humor melancholicus.

II. Strictè hic & propriè spiritum sumimus, prout distinguitur a rebus materialibus, & sicut varijs locis Scripturæ accipitur, ubi hæc distinctio insinuatur, & peculiariter applicatur animæ hominis: ut cùm Iohannis 19. de Christo dicitur *inclinato capite tradidit spiritum*: & in canticis B. Virginis Luce 1. *Magnificat anima mea Dominum, & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*. item Matth. 26. *spiritus quidam promptus est, caro autem infirma: & in manus tuas commendo spiritum meum*, & alibi sene-

III. *Animam itaque homini esse spiritum stricte & propriè, prout distinguitur spiritus ab alijs animalibus, ac rebus corporeis, probatur & locis Scriptura proximè allatis, & definita Concil. Lateranens. sub Innocentio 3. cap. Firmatur de summa Trinitate & Fœde Catholica, his verbis: *Ab initio temporis uiramq[ue] de nubo condidit creaturam (Deus) corporalem & spiritualem, Angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humana quasi communè, spiritu & corpore constitutam. Quod idem etiā in alijs Concilijs definitur.**

Ratio est prius: quia Anima rationalis existere naturaliter potest sine connexione cum quantitate, & materia, ut constat in animabus separatis, ergo est spiritualis, juxta dicta disp. praecedente, sec. 4. Secundo probatur, ex subtilitate in discurrendo de rebus abditissimis, & a tensibus remotissimis, ut de Deo, de Angelis, de rebus post aliquot annos futuris, in de solis etiam possibilibus, de negationibus &c. Tertiò, hoc idem indicat summa praestantia liberi arbitrij, quod ex praestantissimo modo operandi testari videtur animam hominis esse ab omni concretione materiali immunem. De his tamen duabus postremis rationibus postea recurret sermo cum de potentij sensitivis agemus, ubi questionem illam examinabimus, possitne sensus aliquis ma-

Sed quidquid sit de hoc, de quo lect. sequente, cer-
tè ratio ob quam communiter negatur ejusmodi Substantia
substantia spiritualis coposita integraliter, non spiritualis
convincit, nempe, quod foris intellectiva: respón- composta
deri enim possit primò, non necessariò fore intellectiva: integralis-
ter non fō
ctivam ex eo quod sit spiritualis. Deinde, quid mali, ret necessa-
fi concedatur possiblēm esse substantiam spiritua- riò intellectu-
alem intellectivam integraliter compositam, qua- diva.
que possit, si non omnes alias res, saltem sui similes
cognoscere, nempe composita integraliter? Prä-
terea, sicut res composita substantialiter, homo Res compo-
v. g. potest cognoscere rem substantialiter non sita cognos-
compositam, sed simplicem, ut Angelum, vel Deum, cere possunt
quidni res composita integraliter poterit cognos- ces, & simi-
cere rem integraliter simplicem? Sic etiam res plies com-
posita ex subiecto & formā accidentalī, Ange- posstas.
lus v. g. qui varia in se accidentia recipit, potest
cognoscere rem talis compositionis expertem, neimpe Deum. Non ergo tam religiosè modus cognoscendi sequitur in omnibus modum effendi, ut in
plurimis exemplis non semel declaravimus.

Licet ergo fortè non implicet huiusmodi sub- VII.
stantia spiritualis composita integraliter, non ta- Nullum est
men est facilè concedenda. Certe nullum est fun- fundamen-
damentum affirmandi Animam Rationalem de fa- tum dicen-
cto esse talem: licet enim assignemus partes aliqui- di animam
bus rebus spiritualibus jam existentibus, ipse tamen rationalem
solummodo illas assignamus, quæ respiciunt termi- habere par-
num aliquem divisibilem, à quo divisibilitatem tes inter-
suam desumant, ut in unione, & ubicatione constat grantes.
in ordine ad materiam & spatiū. Anima vero non
respicit immediate, & essentialiter, & tam arcta
respectu em divisibilem. Licet enim dicat ordinem
ad materiam, non tamen ita quin possit, etiam na-
turaliter, sine illa existere: unde non est ea necessitas
statuendi diversas partes integrales in anima, quæ
est in alijs nonnullis rebus spiritualibus.

Accedit communis omnium auctoritas, qui ita constanter, unanimique consensu asserunt animam esse indivisibilem, ut nullus discreperet, quod sine dubio magni momenti est in hac materia. Vnde, quidquid sit de possibili, de facto tamen omnino negandum est Animam humanam esse integraliter divisibilem.

VIII.

IX. Dices; ergo non potest probari evidenter Animam Rationalem, & Angelum esse indivisibilis, potest quod admittatur rem spiritualem, substantem, & absolutam posse habere partes integrales extensivas, & esse hoc pacto divisibilem, ergo vel ob hos unum resilendum est à sententia afferente rem spiritualis posse habere partes integrantes, & dicendum hunc esse proprium conceptum corporis, spiritualitatemque confistere in indivisibilitate integrali.

Resp. in nullâ sententia hoc probari evidenter. Contrâ in nullâ sententia probari potest evidenter Angelum & animam esse indivisibilis secundum partes integrales, cum non evidenter probent sententiam illam de indivisibilitate rei spiritualis illius auctores, cum ergo id à quo hæc sententia de indivisibilitate Animæ secundum ipsos dependet, & à quo totam suam evidentiam & certitudinem recipit, non sit evidens, id quod inde deducitur nō poterit esse evidens, cum ex præmissis incertis & inadvertibus deduci nequeat conclusio certa & evidens.

X. Circa ultimum in titulo propositum, utrum licet Animæ Rationalis componatur ex actu & potentia, seu subiecto, & formâ, dicendum, sicut Animæ est ex parte compositionis integralis, ita & essentialis, idque multò videtur certius. Ratio est primum, quia nulli fini ibi statueretur hujusmodi subiectum, seu materia receptiva Animæ, cum nostra materia prima, quam de facto informat, esset sufficiens una cum Animâ ad omnia munera quæ præstantur in homine, & consequenter gratis ibi ponetur aliud subiectum.

XI. Secundò, illud aliud subiectum quod ibi ponetur, esset simili forma, cum actuaret materiam primam, & in illâ recipiceretur; quare ergo non componeretur ex materia & formâ, seu potentia & actu, sicut anima ipsa rationalis in hac sententia, siquæ daretur processus in infinitum. Tertiò, anima esset ex completum substancialiter, & consequenter nō posset in eo genere ordinari ad aliud complendum, sicut; constitueret unum per accidens cum materia.

SECTIO II.

Possitne dari materia spiritualis.

I. **Q**uestio hæc alijs verbis proponi solet, utrum scilicet possibilis sit compositionis ex materia & formâ spiritualibus. Per materiam autem hic non intelligimus talēm, qualis nostra est, nempe subiectum quantitatis, & habens diversas partes extensivas impenetrabiles, sed quārum utrū dari possit subiectum substancialis spirituale formâ spiritualis, animæ nimirum rationalis.

II. **S**Bonav. in 2. dist. 3. a. t. qu. 1. afferit Angelos de facto componi ex materia & formâ spiritualibus, licet ita de materia illâ loquatur, ut videatur eam statuere nostræ non multum absimilem. Alexander Halensis q. 20. memb. 1. & q. 44. memb. 2. distinguunt triplicem materiam, elementarem seu sublunarem, celestem & spiritualem. Idem docere videtur Richardus in 2. dist. 3. a. 1. q. 2. saltem quoad possibiliterem talis materiæ. Cujus etiam opinionis videtur esse Aureolus & alij nonnulli: quam sententiam tenet P. Bubalus ad quæst. 50. p. partis, art. 2. quæst. sua 2. dist. 2. q. 1. licet de facto neget hoc modo Angelos componi.

III. **N**egant multi hujusmodi materialiam, seu subiectum substancialis spirituale, nonnullam negat Angelos de facto hoc modo constitui, de quo hodie nullus dubitat, sed ulterius affirmat hujusmodi compositionem omnino esse impossibilem, ac proinde implicare ejusmodi subiectum spirituale. Hoc insinuare videtur varijs locis S. Thomas, de ejus tamen mente in fine sectionis sequentis nonnulla subjun-

gemus P. Suarez d. 13. Met. sect. 14. præcipue numer. 14. formâ spiritualis quem sequitur P. Hurt. d. 2. de Anima sect. 2. estque ritualis esse communior inter recentiores opinio. Hæc sententia possibile.

quoad utramque partem non est perinde certa, licet enim de facto nullus jam affirmet Angelos esse hoc modo compositos, sed simplices, implicare tamen aliquam hujusmodi compositionem non ita facile ostenditur, ut ex ijs quæ pro hac sententia adduci solent, constabit.

Arguitur primum: est possibile genus aliquod & IV. ordo naturæ excludens compositionem essentialis, Argunt seu ex materia & formâ, sicut & aliud genus excludens compositionem integralis, ergo cum natura completa spiritualis sit perfectissimum genus naturaliter, est completae creabilis, debet illi peculiariter competere hæc simplicitas, ita ut contrarium ipsi responsum, ergo pugnet. Unde, sicut rebus completis corporis ita competit compositionis essentialis ut repugnat simplicitas in illo genere, ita est contra rebus spiritualibus ita competitre debet simplicitas, ut repugnat compositionis essentialis. Multa in hac probatione involvuntur falsa, & illud in primis quod dicitur rebus corporis repugnare simplicitatem essentialis; in libris enim de cœlo d. 3. ostendit nō repugnare corpus substantialiter simplex, ergo compositionis essentialis non est de conceptu rei completae corporis ut sic.

Resp. ergo, licet in quibundam naturis spiritualibus completis non reperiatur ejusmodi compositionis essentialis, non tamen sequitur hanc à rebus omnibus spiritualibus completis excludendam, magis quam simplicitatem essentialis à rebus omnibus corporis: unde in re completa spiritualis est quoad hoc aliqua latitudine, sicut & in corpore. Dices; res spiritualis ex genere suo est perfectior re materiali, ergo debet habere exclusionem hujus compositionis, cum in aliquo debeat illam excedere. **Resp.** in hoc excedere rem materialem, quod sit productiva perfectiorum operationum, quod constet partibus ex genere suo perfectioribus, quod non dicat dependentiam à quantitate, & alia hujusmodi, quæ arguant majorem subtilitatem rei spirituali peculiariter congruentem.

Arguitur secundum: non potest natura spiritualis VI. incompleta esse imperfectior naturâ materiali in qualitatibus corporeis, sicut nec accidens spirituale imperfectius accidente materiali. Sed contra, ut ab hoc ultimo incipiatur, quare lux, vel potentia visiva in equo, (si fuerit res ipsa) distinguitur ab ejus animâ, aut secreta illæ qualitates, quas omnes fatentur esse in sole, cœlo, & planetis in ordine ad effectus varios in mundo sublunari producendos, dici non poterunt perfectiores species intelligibili musæ, negationis, aut Chimæra, vel ubicatione etiæ Angelicâ, aut habitu aliquo vitorio?

Ad argumentum ergo dico, universum loquendo VII. falsum esse quod assumitur in antecedente, licet Potest formâ enim fortè non possit dari forma spiritualis imperfectior formâ materiali, cum sit principium nobiliorum operationum, nil tamen obstat quo minus materiali detur materia spiritualis imperfectior formâ aliquâ spirituali materiali. Quod verò ita urgent nonnulli illud S. Dionysij, *Infimum supremi est perfectius supremo infini*, ex quo deducunt non posse rem ullam materiali æquare in perfectione rem spiritualem, ut potest superioris ordinis, iudicio etiam ipsorum, qui hanc sententiam sequuntur, non potest hoc axioma universum in omni rigore intelligi, cum concedant ipsi cœlum esse perfectius plantis viventibus, unionem Hypostaticam, licet sit modus, perfectiorum tamen esse equo, vel leone, accidentis etiam aliquod perfectius esse aliquâ substanciali, & sic de alijs plurimis, ac proinde solvere ipsi debent hoc axioma.

Tertio arguit P. Suarez citatus; ad nihil deservit VIII. **et**

Obj. mā ter illa materia, seu subjectum spirituale substantia-
teriam spi-
ritualē ad
mīhi defor-
mire.

le, ergo non est cur affirmemus posse dati. Ante-
dens probatur, si enim ad aliquid deservirerit, maxi-
mē ad operandum, sed ad hoc non deservit, ergo.
Probatur minor, non eliceret compositum hoc spiri-
tuale nisi operationes purē spirituales, sed ad ope-
rationes purē spirituales non egeret materia, cūm
illas in se recipere posset forma illa spiritualis sine
concurso materiæ: anima autem nostra ideo egeret
materiæ, quia eliceret operationes materiales,
inō sensations ipse sunt entitatib; tales, & con-
sequenter requirunt subjectum sibi proportiona-
tum.

IX.
Resp. primō, formam illam spiritualem egere hac
materiæ ut compleatur, & operetur modo sibi con-
ducere materia
spiritualē m-
u formā il-
la existat
modo con-
naturali.
naturali: unde, licet hæc forma non egeret materia
spirituali ut sit, egeret tamen potest ut completa sit:
est enim si separaretur, posset etiam operari, modus
tamen illi existendi non est ei tam connaturalis: sicut
si albedo, & calor separaretur à subjectis, opera-
rentur & producentur, illa speciem sui, hic alium ca-
lorem. Inō animæ nostræ, est status separationis
non sit violentus, ut postea videbimus, non tamen est
tam connaturalis ac status conjunctionis; cūm enim
sit forma, & consequenter quid incompletum sub-
stantialiter, ut sit in statu maximè connaturali petit
completionem substantialē, licet ob operationes
perfectas quas exercet separata, status separationis
non sit illi violentus.

X.
Resp. secundō, posse dependere naturaliter for-
mam spiritualem à subjecto spirituali, & educari ex il-
lius potentia, sicutque materia hæc ad illius produc-
tionem conduceret. Nec enim ex eo quod anima ra-
tionalis sit independens à subjecto sustentante, se-
quitur omnes formas spirituales esse codem modo
independentes. Sicut nec è contraria, ex eo quod for-
mæ aliquæ materiales sine dependentes à materiæ
tanquam à subjecto sustentante, & materialiter in
eas influente, sequitur, omnes formas materiales hoc
modo ab illa dependere, cūm ipse Suarez afferat for-
mas cœli de facto produci per creationem.

XI.
Non sequi-
tur formam
spiritualem
causalē ex
illa materiæ
esse corrup-
tibilem.
Dices; ergo forma illa est corruptibilis. Nego
consequentiam, sicut nec formæ cœli, licet pende-
rent à materiæ in genere causalē materialis, essent cor-
ruptibiles: ad corruptibilitatem enim non sufficit
quod dependat à materiæ, sed ulterius requiritur ut
carum unio sit corruptibilis, quod si desit, formæ
simpliciter sunt incorruptibiles, quantumvis educan-
tur ex subjecto. Sicut si res aliqua haberet ubicatio-
nem incorruptibilem in hoc loco, peteret semper esse
hic, & si haberet durationem incorruptibilem, de-
beret semper durare, licet educatur ex subjecto.

XII.
Forma spi-
ritualis e-
ducta ex
hac materiæ
efficit imper-
ficiatur ani-
mā nostrā
rationali.
Arguitur quartō, sequi, fore formam illam per-
fectiorem & imperfectiorem anima nostræ rationali:
perfectiorem, quia penderet à materiæ perfectiore;
imperfectiorem, quia penderet ab eā materialiter,
seu tanquam à subjecto sustentante, ergo. Resp. ne-
gando sequelam, sed videtur fore formam illam sim-
pliciter imperfectiorem, quia anima nostræ & est in-
dependens ab omni subjecto sustentante, quod si
ceteris paribus arguit perfectionem, & principium
plurium operationum, quarum non esset effectiva
hæc forma. Pendere autem à perfectiore materiæ præ-
cisè non arguit majorem perfectionem, formæ enim
sublunares pendent à perfectiore materia, quām cœ-
lestes, si materia cœli specie distinguitur à subluna-
ri, ut diximus in Physicis disp. decimâ.

SECTIO III.

Alia argumenta contra materiam
spiritualem.

A Rguitur quinto: materia illa seu potentia passiva
va est æquè perfecta ac nostra anima, ergo Materia spi-
ritualis non
est intellectiva, ergo actus & forma, quia est prin-
cipium intelligendi & volendi; operations autem
tribuuntur formis, non materiæ. Resp. non esse ne-
cessarium ut sit principium intelligendi & volendi, lenti-
vel aliarum operationum, sed erit pura potentia pa-
siva spiritualis, & ordinata ad constitendum unum
totum cum formâ illâ spirituali, sicut materia nostra
est pura potentia passiva corporeâ.

Urgebis; res spiritualis ex genere suo est perfecta. II.
Etior corporeâ, ergo debet hæc materia esse perfecta. Duo sensa
res spiritua-
tis, omni saltem formâ materiali, & consequenter lis sit ex ge-
debet esse operativa & vitalis. Resp. distinguendo nre suo per-
antecedens, si sensus sit, intra genus rerum spiritua-
lium, esse aliquid quod sit perfectius omni re cor-
poreâ, est verissimum: Deus enim est res spiritualis,
& infinitus in perfectione superat res omnes mate-
riales, & corporeas; si vero sensus sit, rem spiritua-
lem ex genere suo, id est, ipso facto quod sit spiritualis,
est, esse perfectiorem omni re corporeâ, est falso;
multæ enim res materiales, ut equus, leo, &c. sunt
perfectiores speciebus intelligibilius, inō actibus
quibusdam intellectus, & voluntatis, habitibus, ip-
soque intellectu & voluntate, si ab animâ distinguantur.

Hinc infero, non recte recentiores quosdam affe-
ter animam nostram esse formarum omnium spiri-
tua non est
tualium imperfectissimam. Sicut enim inter Ange-
los datur major & minor perfectio, hisque deben-
tū perfectiores, & universaliores species quam illis
ita & in animabus. Unde quidni dari potest ejus-
modi forma, cui non debeatur tam perfecta spe-
cies & operationes ac anima nostræ? Deinde anima
nostra est elicita diversarum sensationum quas illa
quæ informaret materiam spiritualem elicere non
posset; quod ceteris paribus arguit majorem perfe-
ctionem. Præterea, formæ illæ receptæ in materiæ
spirituali, educerentur ex illâ tanquam ex subjecto,
quod anima nostræ respectu materia prima non
competit.

Quod autem anima nostra dicat ordinem ad ma-
teriam, nil refert: sic enim dicit forma cœli, ut su-
per vidimus, & tamen est perfectior infinitis formis terrena spi-
ritualibus. Habent se ergo forma illa spiritualis tali, & a
& anima nostra sicut excedens & excessum, sub una anima nostra
enim ratione anima nostra est illa perfectior, sub habeti se si-
aliâ imperfectior, sicut contingit in accidente super-
naturali respectu substantiæ naturalis, in vivente ali-
quo imperfecto, ut plantâ, respectu non viventis
perfecti, ut cœli, & sexcentis hujusmodi.

Arguitur sexto: materia illa est intellectiva; pro-
batur, nam esset substantia spiritualis per se subli-
stens, ergo intellectiva. Confirmatur, ex elevato Forma re-
modo operandi anima nostræ colligimus eam esse
spiritualem, ergo cum huic materia non compete-
ret hujusmodi modus operandi, non esset spiritua-
lis: sine fundamento enim dicimus esse possibilem
substantiam spiritualem subsistenter, non intellecti-
vam, cūm nullam videamus hujusmodi quæ non sit
intellectiva.

Ad argumentum resp. negando primū antec-
dens. Ad probationem distinguo antecedens; est substantia
spiritualis quæ sit subjectum, concedo spiritualem
antecedens; quæ sit forma, nego. Idem ergo munus
habe-

Obj. mate-
ria illa est
substantia
spiritualis
subsistens
ergo intellectu-
va.

subjecti, non
formae.

haberet in rebus compositis spiritualibus hæc materia, ac haberet materia nostra in corporeis, nempe, ut sit pura potentia spiritualis, sicut illa est pura potentia corporeæ.

VII.
Occasione
unius rei
spiritualis
recte ad altas
invenit
gandas dis-
cendas dis-
currunt.

Ad confirmationem dico, licet primò deprehensa forte fuerit natura rei spiritualis ex illo modo operandi, postea tamen occasione ab hac re spirituali sumptu, discurrimus ad alias indagandas: sicut ab accidentibus ad substantias, à rebus substantialibus compositis ad simplices, à materiâ hujus speciei ad alterius, ab hac serie primarum qualitatum ad aliam seriem possibilem, demum ab hoc universo, & rebus in eo existentibus ad aliud cum rebus alterius longè ab his rationis, quas occasione harum quas videamus, affirmant omnes esse possibles. Dicinde, licet res omnes substantes operantes tam elevato modo sint spirituales, non tamen sequitur è contrâ quicquid est spirituale substantens, debere illo modo operari, inò nec operari omnino, cùm aliud possit ipsum unius assignari, nempe, ut sit subiectum rei illo modo operantis.

VIII.
Angelos de
facto non
esse ex ma-
teria &
formâ spi-
ritualibus
compositis
auctoritate
magis pro-
batur, quam
ratione.

Septimò tandem arguitur: hinc sequi, non posse probari Angelos non posse de facto hoc modo compositos. Resp. non posse probari evidenter ratione, cùm nihil obsteat quo minus componi possint ex hujusmodi actu & potentia: de facto tamen hoc modo eos non constitui afferendum ob auctoritatem omnium qui illos simplices esse affirmant & omnis compositionis expertes, ut videbimus ex loco Sancti Thomæ statim citando.

Dicendum ergo, non implicare hujusmodi compositionem essentialium ex subiecto & formâ spirituales, & consequenter dari posse materiam spiritualem, cùm non solum non afferatur evidens ra-

tio hujus implicantia, sed videatur facile percipi posse quomodo queat contingere, cùm tanta sit propria inter materiam & formam spirituales ad unum compositum perfecte spirituale constituendum, atque inter materiam & formam corpoream, inò longè major quā inter materiam corpoream & formam spiritualem, quas tamen in homine coalescere videamus ad unum totum constitendum. Imò si de facto non videtur fieri unum totum ex animâ spirituali & materiâ corporeâ, longè videtur difficultius, & magis impossibile, quā posse coalescere compositum ex materiâ & formâ spirituales, ut-pote inter se magis proportionatis.

Circa mentem sancti Thomæ, licet contrari velint ipsum sine controversia affirmare implicare hujusmodi compositionem substantiali inter materiam & formam spirituales, & in aliquibus locis negari non possit favere ipsum huic sententia, quæstione tamen sextâ de potentia, art. 6. ad 4. exp̄sè tenet nostram. Cujus mens ut clarius innotescat, ipsa ejus verba h̄c attexam. Quartum ergo argumentum loco citato contendebat, Angelos & dæmones, si sint compositi substantialiter, debere necessariò esse corporeos, & constare nostra materiâ & formâ: cui arguendo responderet S. Doctor his verbis: Ad quartum dicendum, quod si Angeli ponantur ex materiâ & formâ compositi, non proper hoc oportet quod sit corporei ex ratione prædictâ, nisi ponatur quod sit eadem materia Angelorum & corporum. Posset autem dici, quod esset atia materia à materia corporum divisâ, non quidem dimensionis divisione, sed per ordinem ad alterius generis formam nam potentia actu proportionatur. Magis tamen credimus quod non sint Angeli ex Materiâ & formâ compositi, sed quod sint formæ tantam per se stantes. Quid clarius?

DISPUTATIO X.

De Immortalitate animæ.

DE hac re Lessius l. 2. de Numinis Providentiâ Hurt. d. 18. de Ani. sect. 1. & 2. Conim. tr. de Animâ separata, disp. 1. Ruvius h̄c tract. de Animâ separata, q. 3. 4. & 5. Murcia de Immortal. animæ d. 7. Suarez l. 1 de Anima c. 10. & 11. ubi Aristotelem ab errore de mortalitate Animæ, quæ multi & graves auctores, ex antiquis, ei ascribunt, fusè vindicat: de eodem etiam subiecto alij plures, in quibus quæstio hæc fusius tractata videri poterit.

SECTIO PRIMA.

Vtrum Anima rationalis sit immortalis.

I.
Animâ ra-
tionalis est
naturâ suâ
immortalis.

Dicendum cum Orthodoxis omnibus, Animam Rationalem esse naturâ suâ immortalem & incorruptibilem, ac post corporis mortem manere, ut debitum iis quæ in hac vitâ gessit præmium recipiat. Hæc est veritas Catholica, inò totius Christianæ vitæ basis, ac fundamentum, de qua veritate nullus, sine Atheismo notâ, vel leviter dubitare potest, in qua proinde ita conspirant Catholicæ omnes, ut auctores recensere sit supervacaneum.

II.
Probatur a.
nima im-
mortalitas
ex Scriptu-
râ.

Probatur primò auctoritate Scripturæ, & ut alia loca qua ad animâ immortalitatem probandam affruntur, omittam, locus ille Matth. 10. v. 28. ad hoc maximè mihi videtur efficax, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: ergo anima est ex naturâ suâ immortalis, alioqui si destruто corpore deberet ex naturâ suâ interire, posset

sequi ab hominibus occidi, ac occiditur anima bruci.

Dices; non posse animam rationalem ab hominibus occidi, non quod naturâ suâ sit immortalis, Quoniam sed quod Deus decreverit eam perpetuò conservare: loca scrip- tū sic adhuc Adamus in paradiſo si non peccasset, occidi non potuſſet, licet natura sua non eſſet illuc immor- talis, sed ex solo Dei beneficio. Anima ergo licet mortalitatem ex Dei benignitate sit immortalis, non potest occidi.

Contra, locus hic Scripturæ plus probat: alio enim modo plerumque loquitur Scriptura, quando alio Refutatur quid naturâ suâ eſt impossibile, alio quando solum hoc responſo ad eſt impossibile per voluntatem, & decretum Dei loquendū nolentis aliquid fieri: in primo enim significat eſſe scripturæ repugnantiam, & impotentiam antecedentem in rebus ipsis: sic Matth. 7. v. 18. ait Christus, Non potest arbor bona malos fructus facere, &c. Non potestis Deo seruire & mammona, Matth. 6. v. 24. Non potes unum capillum album facere, aut nigrum, Matth. 5. v. 36. Quia potest adiudicare ad staturam suam cubitum unum? Lucas 12. v. 25. Sicci palmes non potest ferre fructum à semetipso, &c. si nec vos nisi in me manseritis, Ioan. 15. v. 4. Sine me nihil potestis facere. v. 5. & alia hujusmodi, quæ passim in Scripturâ reperiuntur.

Hujusmodi ergo loquitiones in phrasi Scripturæ non arguunt impotentiam & repugnantiam tantum consequentem, seu provenientem ex decreto scripturæ de Dei, sed antecedentem, & rebus ipsis innatam. Alio impossibili- tatem quidem modo de iis loquitur, quæ impossibilita- tis ex deo duci.

tantum sunt mero Dei beneficio: sic Luce 21. v. 18. dicit Christus, *Capillus de capite vestro non peribit: & tamen ex providentia Divina non potuit perire.* Diversus ergo hic modus loquendi arguit diversitatem ex mente Scripturae in rebus ipsis.

VI.
Decretum Concilij Lateranensis circa immortalitatem animae. Secundum probatur ex Concilio Lateranensi sub Leone 10. cfl. 8. ubi hoc aperie Concilium declarat, & Philosophie magistris praecepit ut argumenta solvant quae contra hanc veritatem fieri solent. Verba Concilii quoad nostrum propositum haec sunt. *Cum diebus nostris nonnulli aucti sint dicere de natura anima rationalis, quia mortalitatem suam afferunt, & aliqui temere philosophantes secundum saltem philosophiam veram esse assertaverent; sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes afferentes animam intellectuam esse mortallem, aut unam in cunctis hominibus, & haec in dubium veritatem cum illa non solum vere & essentialiter humani corporis forma existat &c. verum & immortalem, & pro corporum quibus infunditur, multipliciter singulariter multiplicabilis, multiplicata, & multiplicanda.*

VII.
Non satis consueto argumentum, quae rationes pro anima immortalitate efficiunt solitas enervare conantur. Longe sanè melius, Reipublicaque Christianæ utilius operam suam collocant in doctrinâ hac, quæ totius honestæ vita fundamentum est, pro viribus stabilendâ, ac firmandâ potius, quam suis eam probationibus destruendo; cum nulla ratio sit tam clara ac solida, cuius vim innuovere quis si velit, & argumentis quibusdam offendere ei tenebras non possit.

In hac de anima immortalitate doctrinâ tradendâ ac propugnandâ multi sunt sancti Patres. S. Augustinus librum in regnum de anima immortalitate scripsit, ubi cap. 4. *Manifestum est, inquit, immortalem esse animam humanam.* S. Gregorius Neocæsariensis lib. de Animâ sic habet: *Cum anima corpore caret, simplex est: consequens autem mihi videtur, ut quod simplex est, sit immortale.* S. Chrysost. oratione 4. de Providentiâ, in anos appellat eos qui animam negant esse immortalem, & perinde facere, ac si in die diem esse negent. Quod etiam alij Patres uno ore pronuntiant.

SECTIO II.

Ratione offenditur, Animam hominis esse immortalem.

I.
Immortalitas triplex est: *essentialis, naturalis, & gratuita.* Essentialis immortalitas illa est, quæ omnimodam habet necessitatem existendi, ita ut nulla potentia destrui possit. Hæc soli Deo convenient, de quo proinde ait Apostolus 1. ad Timo: h. 6.v.16. *Qui solus habet immortalitem.* Naturalis immortalitas illa est, quæ res aliqua, posito quod producatur, ex naturali quadam exigentia poterit, ut semper duret, unde circa violentiam, ne quidem a Deo potest destrui, licet absolute possit. Immortalitas gratuita est illa, quæ rei cuiusdam ex merita Dei benignitate, & decreto provenit, quo statuit rem aliquam perpetuam ab interitu vindicare, eamque semper conservare incorruptam.

II.
Corissimum to Dei perpetuo duratura, id enim variis locis clarè testatur Scriptura, ut sap. 5. v. 16. *Iusti autem in perpetuum vivent.* Sap. 3. v. 1. *In seculo anima in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis, vijs sunt oculis insipientium mori, ille autem sunt in pace.* Io. 12. v. 25. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* Discedite a me malefacti in ignem aeternum, Math. 25. v. 41. & v. 46. *Ei ibunt hi in supplicium aeternum, tuisq; assent in vitam aeternam.* Inde sec. praecedente, n. 2. testi monio scriptura pro-

bavit animam esse ab intrinseco, & natura suâ immortalem. Nunc rationibus quæ mihi ad demonstrandum hoc efficaces videntur, id ipsum ostendere conabor.

Prima ratio desumitur ex appetitu innato, quem omnes habent ad quietem & tranquillitatem, ac per appetitum, f. etiam beatitudinem obtinendam. Quæ ratio vi innotescit, clarius procedat, ponamus homines non esse a f. si habent beatitudinem supernaturalem elevatos, sed in purâ naturâ re- beatitudinem naturalis. Homines ergo appetitu innato perfectam beatitudinem obtinendam, aperientur: quod adeò certum est apud binnes, vt à probat animam esse immortalem. Philosophi censeantur principium per se notum. Hic vero appetitus frustra hominibus est à natura inditus, si anima una cum corpore interiret, in hac enim vita inter tot perturbationes & pericula, perpetuasque rerum vicissitudines, ac molestias nullas hunc finem, seu tranquillitatem inconcussam, ac stabilem conseruit potest. Quia de causa solo luminis naturalis ductu Campos illos Elysios fixerunt: Antiqui, loca feliciter ab omni dolore, molestiâ, ac per turbatione libera, ubi anima, quæ hanc vitam in virtute traduxerant, cum omni quiete, tranquillitate, verisque deliciis degarent, fineque suo naturali fruerentur.

IV.
Dices: hoc solum probat animas petere ad aliud tempus, ut per horam, diem, aut mensum, post mortem durare à corpore separatas, non tamen in animam semper. Contrà primò, si anima una horâ, vel die, per tempus possit & petat naturaliter existere post separationem a corpore, poterit & poterit eo modo semper naturaliter existere, vt postea ostendam.

Contrà secundò, ad beatitudinem requiritur le- curitas, ergo nisi anima illa separata sciant se quiete hac, & voluptate semper fruitor, erunt in per- petuo timore, follicitudine & anxietate illam amittendi, & que nullum fere erit gaudium, ut pote- tem maximo permixtum. Quæ ergo delicia, quam suavitatis capiti gladii, semper impendet, quo timet ne momentis singulis in nihilum redigatur. His proinde non incongrue applicari posset illud Eccle. 41. v. 1. *O mors, quam amara est memoria tua homini pa- cem habeti in substatâ suis.* Inde recordatio annihilationis, quam momens singulis timet, ed estet huiusmodi animabus amarior, quam huic homini memoria mortis quæ delicia illarum sunt huius voluntatis maiores. Acutissimo proinde doloris iaculo transfigerentur, quoties animam aliquam ex iis, quibuscum degunt, annihilari cernerent, & evanescere. Quia de causa Theologi omnes per perturbationem & securitatem dicunt esse de ratione beatitudinis supernaturalis, leu hominis iam ad finem supernaturaliter elevati. Hanc rationem existimo esse efficacissimam. Alias etiam non in iudicis efficiaces subiungam.

Secunda itaque ratio est: videmus multos ex re- ratione dictamine, delicias huius mundi, volu- ptates, & humanam omnem felicitatem, ac proprium huius mundi, id vitam ipsam contemnere, & ubi id pietas exigit, profundere: & tamen flagitiosissi- mus quisque haberetur his felicior, si nihil restaret post mortem, sed anima simul cum corpore interi- ret. In quem sensum loqui videtur Apostolus, dum primæ ad Corinth. 15. docet, si non ut resurrectio mortuorum, nos, id est eos qui vitam in virtute, & pietate exigit, miserabiliores esse omnibus hominibus.

VII.
Tertia ratio desumitur ex justitia Dei: Inde canim videmus multos exeleratissimos homines cum omni prosperitate in hoc mundo degere, & per longam annorum seriem in suis flagitiis omni voluptate, ac deliciis frui: bono è contraria opprimi hic & vexari, perpetuusque doloribus, miseriis, & cruci- tibus affligi: spectat ergo ad in initiam Dei Iustitiam, prudens.

prudentemque rerum administrationem, ut pio homini hic afflito alibi virtutis & laboris premium conferatur, cum in hoc mundo illud nunquam recipiat, & ut est contra mali supplicij debitis officiat.

VIII.
Ethnici solo natura lumine novem bonos premium, malos peccata post mortem habuiros.

Dices primus, abunde utriusque huic ratroni satisfactum iri, si Deus de facto animas post mortem conservet, licet id anima natura sua non postalent. Contraria lumine natura constat huiusmodi, sceleratos homines debere alicubi puniri, & bonos est contra perpetuam hic afflictos premium bonorum operum aliquando recipere. Vnde & Ethnici solo natura ducet hoc neverunt, locaque quibus boni vita in virtutibus acta premium, mali debitam sceleribus nam lucent, assignarunt. Hoc ergo non meret ex liberalitate Dei voluntate, sed ex animarum, & universi exigentia provenit: libera enim Dei decreta natura lumine non innotescunt. Omnibus proinde insitum est hoc ex summi rerum omnium moderatoris aequitate, non solum fieri posse, sed debere, rectamque universi administrationem id postulare.

IX.

Si anima aliquatenus per post mortem maneat naturaliter, semper manebit.

X.

Contra secundum, & principem, De ratione premium, qui vitam hic in virtute & pietate traduxerunt, debet est perpetuitas, & securitas, ut iam ostensum est n. quinto. Quoad sceleratas vero animas, Deus deinceps eas non per diem tantum, aut annum post separationem a corpore, sed perpetuam conservabit, & punies, idque solo lumine natura Ethnici sunt sequuntur, ergo hoc provenit ex exigentia aliquam ex parte rerum creatarum, nempe ex gravitate & malitia peccati mortalis, sive infinita ea sit, ut volunt multi, sive superioris ordinis, ut affirmant alii, ob uitatem persona offendit, & maiestate infinitam personae offendit: de quo prima secunda, & tercias partem non enim est nostri instituti rem hanc isthie discutere. Solum addo, si anima piorum petant semper manere, ut iam ostensum est, nullam esse rationem cur non petant idem anima scelerorum.

S E C T I O N I I I .

Aliis rationibus ostenditur anima immortalitas.

I.

Res rationes sec. praecedente allatae, maximè efficaces sunt, & aperi meo iudicio ostendunt animam esse immortalem: nunc alias subiectam, que suam etiam vim habent ad hoc ipsam demonstrandum.

II.
Ex indipenden-
tia a
subiecto
probatur
anima im-
mortalis.
104.

Quarto itaque probatur animam esse immortalem: anima enim, praterquam quod sit independens a subiecto, sicut Angelus, nihil habet sibi contrarium quod ipsam destruerat. Dices, posse aliquid destrui quod non habet contrarium: lux enim, species soni, & alia huiusmodi non habent contrarium, & tamen indies pereunt. Recipit in his peculiarem aliquam causam assignari posse cur pereant, immo & experientiam; nulla tamen est eiusmodi in anima rationali. Ac primum, lux scire non destruitur nisi ad

destructionem, vel ablationem agentis, aut interpositionem alicuius corporis opaci inter lumen & passum: si autem aliquid ex his contingat, nil mirum si lux destrueratur. Deinde diversissima ratio est de minutis hisce rebus, & de anima & Angelo.

Quoad tonum & similia, diversissima ratio est; cum enim sint qualitates per se defactiva, non debent tota simul, sed paulatim desinere, unde statim postquam sunt, incipiunt desicere secundum diversas sui partes; anima autem nullas habet partes, nec paulatim potest desinere. Quae ergo ratio naturalis assignari potest, cur ubi incorrupta mansit per quinquaginta, vel centum annos, postea subito perireat? Deinde, de illis habemus experientiam, de anima nullam.

Nec urget quod obiecti possent de duratione indivisiibili, potente durare per horam, & post horam perire: primò enim probabilius est implicare eiusmodi durationem indivisiibilem, ut in Physicis ostendi d. 13. l. 5. & 6. & d. 38. sec. 3. n. 7. Deinde, ea data, diversissima ratio est de illa & de anima rationali; illa enim cum respiciat essentialiter talis tempus, eo toto clatio, & deficiente connotato essentiali, nil mirum si duratio deficiat: at vero anima rationalis non alligatur nec respicit essentialiter ullum tempus.

Quinto probatur: multi non solum supernaturaliter, sed etiam naturaliter patiuntur extasim: vnde Comitenses narrant Socratem, Platonem, Trismegistum, & alios saepe fuisse in extasi raptos; & ab omni sensu alienatos. Imo S. Augustinus l. 4. de Civit. Dei c. 24. refert de quadam sibi nota, qui pro libito in extasi rapiebat naturaliter, ita ut nec ignem, nec gladium sentiret. Ex quibus inferitur, cum extasis sit alienatio anima sensibus, & sola attentio ad operationes intellectuales, tunc posse animam operari independenter ab omni sensu corporeo, & consequenter posse sine corpore existere, independentia enim in operando arguit independentiam in essendo.

Dices, ad summum probat haec ratio, posse animam manere una vel altera horam, aut die sine corpore: non tamen semper: unde non probatur hinc, animam esse immortalem; nec aeternam. Contra, si, ut dixi, possit anima durare per unam horam, vel diem sine corpore naturaliter, ergo & semper, cum nihil sit secundum horam, vel die, quod eius destructionem exigat, magis quam primam. Cui etiam favet communis illud Philosopherum dictum, Causis eodem modo se habentibus, effectus eodem modo conservatur.

Probatur sexto ex honore mortuis habito: quod indicat animas adhuc esse superstites, alioqui frustra illis hic honor exhibetur. Septimo, ex eo quod nunquam licet mortuis detrahere, eoque diffamare quod ex eo provenit, quod mortui habeant ius ad suam famam, ergo eorum animae sunt, seu existunt; nec enim quidquam habere potest ius quod non est. Octavo, hoc idem suadet horror qui naturaliter omnibus incurrit ex conspectu hominis mortui, & loca ubi mortui sepulti etiam ante longum tempus fuerunt, ingrediendi: qui tamen non magis ex hominis, quam equi, vel canis mortui praesenti nobis evenirent, nisi eius animam adhuc crederemus vivere. Siquis autem respondeat his omnibus eo modo quo obiecti rationibus praecedentibus, ut respondet quidam, quamvis, meo iudicio, malè operam suam collocet, eodem etiam modo refellitur responsio quo ibi.

III.
Differentia
inter ani-
mam, & so-
nus & hu-
mum
in media
crica des-
tinationem.

IV.

Differencia
inter ani-
mam & du-
rationem in-
divisiibilem.

V.
Offendit
anima ma-
ortalitas
ex eo quod
multi na-
turaliter
pariantur
extasis.

VI.
Causis eo-
de modo se
habentibus,
effectus eo-
dem modo
conser-
vatur.

VII.
Varia alia
probatio-
nes pro in-
mortali-
tate ani-
mae.

S E C T I O N I I I .

SECTIO IV.

Objectiones contra Animarum immortalitatem.

I. **O**bijecies primò illud Ecclesiastæ 3. v. 19. unus est interitus hominis & jumentorum, & aqua utriusque conditio, sicut moritur homo, & illa moriuntur. Resp. primò cum S. Thoma, I. p. q. 75. a. 6. ad 1. verba illa à Salomone dicta est in persona impiorum. Secundò dico, sermonem ibi non esse de morte animarum, sed hominis, seu totius compositi, quoad totum namque eodem modo moriuntur; tam enim non manet homo, seu illud compositum post mortem, quām non manet equus. Hoc modo locum hunc explicant S. Gregorius Nazian. S. Hieronymus, & alii.

II. **O**bijecies secundò illud Ecclesiastæ 9. Melior est canis virus leone mortuo: viventes enim sciunt se esse mortuorum, mortui autem nihil moverunt amplius. Et v. 10. Nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quod tu properas. Respondent multi hæc verba proferri in personā impiorum. Secundò dici potest verissimum esse nec rationem, nec sapientiam futuram apud inferos: quod autem dicitur, mortuos nihil amplius nosse, intelligitur eos, qui tunc erant, maximè in Purgatorio & inferno, ignaros fuisse eorum rerum, quæ in hoc mundo contingunt, cùm nullum amplius habeant cum viventibus commercium, nisi Deus ipsi peculiariter species nonnullarum rerum, quæ in mundo geruntur, infundat.

III. **O**bijecies tertio ex sexta Synodo Generali, Actio- ne 11. in epistola Sophronij approbatā à Concilio, in qua dicitur, intellectualia, & spiritualia, qualia sunt anima & Angeli, non per naturam, sed per gratiam Dei esse immortalia. Resp. gratiam duobus modis subinde sumi, primò & præcipue, pro gratia sanctificante, & donis Dei supernaturalibus, quæ sunt plenè supra omnem exigentiam naturæ. Secundò, latius sumitur gratia pro omni eo quod quocunque modo est donum Dei, licet sit quid omnino naturale. Cūn ergo Deus gratis animas & Angelos creaverit, possitque absoluere ob perfectum, quod in res omnes habet, dominium, illos destruere, licet natura sua sint immortales: quod non utatur hoc suo domino, nec eos destruere sed conservere, est aliqua illis praestita gratia, & beneficium.

Obijecies quartò: animam horrere separationem à corpore, quod arguit illam tunc debere perire, & amittere esse. Negatur sequela, horror enim ille vel provenit ex ignorance quid de ea post separatio-

nem futurum sit, vel ex dolore quod debet amicos in hoc mundo, & res quaque sibi charissimas relinquere. Unde multi qui hæc in vita contemperunt, non modò non horrent, sed vōtis omnibus expetunt separationem à corpore.

V. **O**bijecies quintò: anima rationalis nullam potest exercere operationem separata, ergo non manet. **Obj. anī-** **mam exer-** **corpus nul-** **lam opera-** **cere posse,** **ergo nec effe-** **ctum.** **C**onsequentiā videtur clara, nihil enim existere potest quod non potest operari. Antecedens probatur, si enim quidquam anima agere posset, maximè intelligere & velle, sed hoc non potest, nam in omni intellectione, & consequenter volitione, dependet a phantasmatibus & sensibus; sed separata nullus habet sensus nec phantasmatum, ergo. **R**esp. animam juxta multos, etiam dum est in corpore, exercere aliquas operationes intelligendi & volendi independenter à corpore, tum in extasibus illis, quæ natura- liter quibusdam contingunt, ut suprà retulimus, tum quando intelligit se intelligere, & reflectit supra suos actus intellectus & voluntatis. **S**ed quidquid sit de hoc, deunia saltem à corpore non est cur superiore **R**esp. anī- **ratam pa-** **restituere à** **quodam & excellentiore modo non operetur, & in-** **dependenter ab omni sensu corporeo per species sibi** **enīsibus.** **i**nditā à Deo, vel etiam per illas, quas in hac vita acquisivit.

VI. **O**bijecies sextò: argumentum illud ex vita hic ista virtute à quibusdam, in sceleribus ab aliis transacta **Dices; vita-** **deuctum, nihil probare; qui enim vitam in pietate **utem effe-** **transigunt, præmium suum hic recipiunt, & è con-** **sumptum** **trà qui scelerate vivunt, pœnam: virtus namque est pœnam.** **S**ibimet præmium, vitum pœna. **H**inc Romanus Philosopher epist. 8. 1. Redde facti, inquit fecisse merces **Redde facti** **est. Et S. Augustinus, tu nisi Domine, & ita factum est, ut **fecisse merced** **omnis animus malus, ipse sit pœna sibi.** **N**on est ergo cur post hanc vitam, vel præmium illi, vel hi pœnam expectent.****

VII. **R**esp. tamen, virtutis exercitum sèpè cum mali- gnis laboribus, ærumnis, ac difficultatibus, cum cru- ciatibus etiam ac tormentis, imò cum mortis ipsius **R**esp. exerci- **tionis** **perfectione frequenter esse conjunctum, ergo præter **ian virtu-** **us cum ma-** **honestatem virtutis aliud ei præmium debetur, quod **gnis sèpè** **ærumnis effi-** **cum hujusmodi acerbitate non conjungatur.** **U**nde, **conjunctione** **scelerum suorum seu afficiuntur, sed cum summā **sueq. aliud** **excentibus semper proponi cernimus.** **D**einde, ho- **præmium** **mines, quod sceleratores, ed cuni minori conscientiæ **exigere.**** **S**timulo se virtutis dedunt. **I**mò frequenter nul'o plane scelerum suorum seu afficiuntur, sed cum summā voluptate luxuriantur, quibus proinde vita non **via qui-** **sunt pœna, nisi aetere, ut ajunt, & causaliter. **E**qui- **busdam non** **tatis ergo ratio postulat, ut virtutis præmium illi, hi **aut pœna,** **scelerum pœnam alibi recipiant.** **nisi casu ab-** **teri.************

DISPUTATIO XI.

Alia quadam discutiuntur circa animam Rationalem.

SECTIO PRIMA.

De multiplicitate animarum, & modo quo producuntur.

I. **Q**uæres primò: utrum animæ rationales multiplacentur ad multiplicationem corporum? **S**olūtus hoc minimum corporibus singulis insinuantur animæ. **R**esp. affirmative contra Pythagoræos statuentes transmigrationem animarum ab uno corpore hominis ad aliud, imò & in corpora brutorum. **C**onclusio tamen nostra est de fide, & definita in Concilio Lateranensi, loco disp. præcedente, sec. primâ citato: **R**atio est, quia Deus ut auctor naturæ semper dispo-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

sitis diversis corporibus, animas ad eorum dispositiōnem infundit.

Quod vero non transmigrent animæ in corpora brutorum, multo videtur certius; tum quia non est cur in pœnam, ut dicebant illi, infundantur flagitorum hominum animæ in corpora brutorum, illa enim propriè non est pœna, cùm non sciatur, nec sentiatur: neque enim cognoscunt animæ in brutis **animæ secundum** **lerorum** **hominum** **non transmig-** **gratia in cor-** **rum** **rebus** **se ed esse ablegatas, nec quidquam recordantur eo-** **rum** **longè vero magis abest à vero illud nonnullorum** **delirium, qui unam tantum numero afferebant esse** **animam, sicut Averroës posuisse fertur unum in-** **tellectum universalem omnibus hominibus com-** **munem.**

III.
*Anima ra-
tionalis non
producatur a
parentibus.*

Error Plat-
tis & Or-
igenis circa
animarum
prod. &c.

IV.
*Anima non
sunt creata
ante corpo-
ra.*

Ostenditur
animam ra-
tionalem esse
formaliter
vegetati-
vam. & sen-
situam.

II.
*Diversitas
barum ope-
rationum
non arguit
diversitatem
formarum.*

III.
*Sequuntur
tot esse ani-
mas in ho-
mine, quo
rum diversa*

munem : de quo in Logica, cum de universalis.
Quæres secundò : Utrum anima rationalis producatur a parentibus? Resp. negativè, ut etiam est de fide ; sed disposita a parentibus materia, producitur a solo Deo. Ratio est, quia anima est independens a subjecto, sicutque produci debet per creationem ; nullum autem agens naturale, saltem de facto, creat, quicquid dicant aliqui de possibili, ut in Physicis vidimus d. 4. s. 6. De fide etiam est non fuisse producta animas rationales prius quam unirentur, ut volebat Plato, & Origenes, hoc affirmans ex illo Gen. 2. v. 2. ubi dicitur, *Deus requievisce ab omni opere quod patraretat.* At hic locus, siquid probet, probat omnes etiam formas materiales, & accidentia fuisse intra sex illos primos dies producta.

Cum ergo anima sit natura sua forma corporis, Deus qui, ut auctor naturæ, se ad exigentiam causarum secundarum accommodat, positis in materia dispositionibus requisitis, animam creat, & infundit. Deinde, nulla sunt indicia fuisse animas creatas ante corpora ; aliquos enim actus in statu illo separacionis elicuerunt, & jam recordarentur rerum quas ibi gesserant : sicut quando animæ redeunt ex Inferno, aut Purgatorio, recordantur eorum quæ isthinc videbuntur. Ac proinde, nisi velimus ponere tot miracula, non possunt animæ primò fuisse productæ, & tanto tempore extitisse sine corporibus.

S E C T I O N I I .

*Vtrum Anima Rationalis sit formaliter vege-
tativa & sensitiva.*

I.

R Esp. affirmativè: anima enim rationalis est formaliter sensitiva, ut mox ostendam, anima autem sensitiva est etiam formaliter vegetativa, potest siquidem disponere materiam ad extensionem sui, vel ad novæ partis animæ sensitivæ, aut unionis productionem, eamque producit, & consequenter sauget & nutrit: sed hoc est formaliter esse vegetativam, seu nutritivam, nec enim ob aliam causam dicuntur plantæ vegetare, nisi quia novam partem formæ, vel unionis producunt in novâ parte materiæ, & se nutrunt. Quod autem anima sensitiva producat novam illam partem formæ, vel unionis videatur certum, sicut enim anima vegetativa producit partem sui, ita & sensitiva sui, vel unionis. Cum ergo anima rationalis possit hoc modo disponere materiam ad extensionem sui in ea, & producere novam partem unionis, erit formaliter vegetativa. Deinde, est formaliter sensitiva: nam eadem anima in homine intelligit & sentit, ergo elicere sensations, ergo est sensitiva : si enim idem principium non esset intelligens & sentiens, sed sensations efficerentur & reciperentur in aliâ formâ, non possent conducere animæ ad intelligendum. De quo postea latius.

Secundò probatur : si enim hæc diversitas operationum arguat diversitatem formarum, non erunt in homine tres solum formæ, sed plures : quidni enim hoc modo erit una forma ad assentiendum, alia ad dissentendum, alia ad amandum, alia ad odio habendum &c. cum hæc operationes non sint diversæ solum, sicut nutritio, & sensatio, sed etiam contrariae, & consequenter magis repugnantibus, ut procedant ab eodem principio : sicut calor & frigus in gradibus intensis requirunt diversa principia, ignem scilicet & aquam.

Conf. primò, eodem modo ad singulas operationes sensuum diversa deberet assignari anima, & alia erit anima visiva, alia auditiva, & sic de cæteris. Dices; sufficit diversum principium accidentale ad has operationes. Contrâ, ergo & ad nutritionem, & sen-

sationem. Conf. secundò, in omnibus propè rebus se operationes cundum hunc modum philosophandi deberent assensiva. gnari plures formæ, sol enim diversissimos effectus, ut plantas, vel saltem metalla producit : item exscat, liquefacit, indurat &c. Sicut ergo in his diversissimæ operationes possunt ascribi eidem principio, poterunt similes in animâ.

Si tamen per vegetativum intelligitur idem atque *vegetabile*, seu quod potest augere se, anima rationa- *Aliud est* lis non erit hoc sensu vegetativa ; sed jam erit quæ vegetatio de nomine : ad vegetationem enim sufficit quod producatur nova pars unionis, & consequenter nova pars viventis, hæc enim est propriissimè nutritio & vegetatio, licet forma ipsa non augetur in se.

S E C T I O N I I I .

*Quæ forme precedant animam in primâ ejus
infusione.*

Q Uæstio est, utrum ante animam rationalem in- *I.* fundatur in materiam, in quam illa postea indu- *An ante* citur, anima primò vegetativa tantum, postea hac animam rationalem expulsâ, sensitiva tantum, & tandem expulsâ priori *animam rationalem* alicui anima sensitivâ, rationalis. Affirmant Conim. l. 2. de Ani. c. 1. mat. 1. q. 4. ar. 2. & favere videtur S. Thomas I. p. q. 118. iam inde ar. 2. fine, licet explicari possit quod solum velit ho- *animam rationalem* citat, minem primò vivere vitâ plantæ, deinde animalis, terræ hominis, id est, prius exercere operationes vegetandi, deinde sentiendi, ultimò ratiocinandi.

Contrarium tamen videtur probabilius: tum quia *II.* certum est, & apud omnes in confessu, imò sèpè infi- *Autem ob-* nuatum in Scripturâ nasci homines, ergo tunc quan- *mamnam* rationali, alioquin non essent homines; sed tunc non alia anima potest anima illa exercere operationes ratiocinandi, in matr. ergo quod ab initio defectu dispositionum non potuerit sentire, non magis arguit non habuisse compitum illud animam sensitivam, quam quando na- scitur, non habere rationalem, cum tunc nullum actum rationis possit elicere. Deinde, si immediatè ante animam rationalem fuit aliqua anima sensitiva in illo corpore, non fuit anima sensitiva in communi, sed aliqua particularis, ergo materia ex qua potest constitutus homo, immediatè ante constituebat brutum.

Tertiò, quia ad omnes formas brutorum, saltem *III.* perfectorum, deberent eodem modo procedere duas *Sequuntur* aliæ, nempe una vegetativa, alia sensitiva : sicut enim *animália* id est ab his ponitur alia prior anima rationali, quia perfectorum non potest tunc anima rationalis elicere ultimam debet alia suam operationem, ita & ad formam equi vel leonis *animas as-* ponit alia deberet, cum non possint etiam in initio *tecedere*. elicere ultimam suam operationem. Quartò, quia in cane statui debet alia forma post nonum diem, si ad singulas novas series operationum velint ponere novam formam.

Dices; *natura incipit ab imperfectioribus, & paulatim ascensit ad perfectiora*, ergo immediatè à formâ *Naturam in-* feminis non debet materia transire ad animam *ascensit ab im-* perfectalem, formam nobilissimam. Contrâ primò, er- *perfectio-* ribus: *qua-* go nec à formâ illâ sensitivâ imperfectissimâ transire immediatè debet ad animam rationalem, cùm *modò intelli-* multæ sint formæ intermediae, per quas, si aded reli- *giosè obseruanda esset hæc gradatio, deberet transi-* re. Contrâ secundò, materia viâ corruptionis im- *mediate transit ab anima rationali ad formam cada-* vericam, omnium fortassis formarum imperfectissimam, ergo sicut in descensu non observatur semper hæc gradatio, ita non est cur observetur in ascensu.

Hoc

V. Hoc ergo dictum non intelligitur semper de gradatione substantiali, sed de accidentalis: hoc autem in ea videmus semper, per se loquendo contingere, & consonat dictum illud Philosophi supradictum, nempe homo primò vivit vitâ plantæ, deinde vitâ animalis, postea vitâ hominis. Et sic gradatim obliteratur in ascensu, ita vice versâ in descensu: primò enim per se loquendo deicit hominem moribus

*Homo, ut
primo, ut a po-
sitione, ut vivis
loquendo; nam in subitis quibusdam casibus omnes
forte operationes, & sensus in simili deficiunt, ut con-
stat dum quis subito extinguitur.*

VI. Infunditur ergo anima rationalis quamprimum materia est organizata virtute semenis ad corpus humandum. Quod verò non possit statim exercere omnes suas operationes, id ei provenit per accidentem: & si hoc obstatet, non deberet, ut dixi, infundi anima rationalis nisi diu post natum infans, cùm nec statim post nativitatem possit defectu dispositionum requisitatum elicere operationes rationis, saltem non potest ante nativitatem, & tamen certum est ante eam infundi animam rationalem, alioqui non nascerentur homines. Sicut eodem modo in osse & carne hominis est eadem anima, quæ in capite, licet defectu dispositionum, in osse vivat tantum vita plantæ, in carne vitæ animalis, & in capite vitæ hominis. Quod ergo hic contingit in eadem anima respectu diversarum partium corporis & loci, fit ibi respectu diversi temporis.

SECTIO IV.

Virum status separationis sit Animæ & Ratio-
nali connaturalis.

I. **A**nte resolutionem, notandum primum: connaturale duobus modis sumi; vel prout distinguitur contra supernaturale, vel contra violentatum. Quæstio autem hinc procedit de secundâ acceptione, nam de primâ, non dubium quin sine miraculo existere possit anima sine materia. Notandum secundum cum omnibus communiter: posse aliquid esse violentum, quod non solum est contra efficientiam, sed etiam contra exigentiam, vel inclinationem alicujus rei. Sic communiter dicitur materiam fore violentam sine omni formâ, cùm tamen formas non efficiat, & tam connaturaliter est sub animâ rationali, quam sub aliis formis, ad quam tamen non concurrit, ne quidem materialiter.

II. *status præ-
senz contro-
versia.* *quidem materialiter.*
Ne ergo quæstio sit de nomine, quærimus utrum
status separationis sit contra inclinationem animæ
sive dicendus sit violentus, sive non. Tertio, notan-
dum: ablationem illius, quod rem aliam valde per-
ficit, non semper rei esse violentam, sicut ablatio
lucis non est acri violenta, licet à luce valde perficia-
tur. His positis,

III. Dico primum: respectu totius compositi, animæ se-
paratio est violenta. Videtur omnino certum, cùm
sit à principio extrinseco, passo non conferente vim,
sed restringente.

IV. *Deus ut autor naturalis produce
re nequit animam primò nisi uitam corpori. Ratio
led recinetur, cùm per destructionem illius unionis
compositum destruatur.*

re aequa annam primo, nii unitam corpori. Ratio est, quia ut auctor naturæ agere debet secundum exigentiam causarum secundarum: cùm ergo nihil sit ex parte causarum secundarum, quod exigat annam primò produci sine corpore, sed potius contrarium, cùm semper prius di frontatur materia. *8. 1. 1.*

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

lius dispositionem Anima producatur, consequens est debere eam primò produci conjunctam corpori. Quo tamen non obstante potest postea conservari separata, cùm agentia naturalia petant destrucciónem unionis, per quam est in materia, & consequenter exigunt ut separetur; destrucciónem enim unionis est separatio.

Dico tertiò. hæc separatio non est animæ violen-
ta. Probatur, licet enim unio sit animæ perfectio, si-
que illam perdendo, perfectionem aliquam amittat,
aliam tamen non minorem, in dñi aliquo modo
majorem acquirit, nempe modum operandi nobis-
liorem, aetus scilicet intuitivos, & perfectam rerum
notitiam; cum tamen in corpore, saltem corruptibili-
li, eæc penè modo omnia cognoscat. Sicut ergo
materia quando deperdit unam formam, non pati-
tur violentiam, quia accipit aliam, nec natura huma-
na dum in Incarnatione impeditetur à propriâ sub-
sistentiâ, quia accipit Divinam; ita nec anima, licet
in separatione amittat aliquam perfectionem, dici
poterit pati violentiam, cum altam illius loco reci-
piat.

Obijcies primò cùm Conimb. tract. de Anim. se-
paratà, d.2. ar. 3. unio cum corpore est naturalis ani-
mæ, ergo illius amissio est contra naturam, alioqui
verificarentur duo contradictiones. Resp. distinguen-
do consequens, illius amissio est contra naturam,
quando non datur ipsi aliquid aliud, quod unionem
hanc in aliquo genere compenset, concedo conse-
quentiam; quando datur aliquid compensans, nego:
ut in exemplis proximè allatis de materia prima, &
natura humana Christi constat.

Objicies secundò: ergo anima hic in corpore est violenta, cùm privetur illis perfectissimis a cibis, & altiori cognoscendi modo. Resp. negando sequelam, ad probationem dico, licet privetur illis perfectis a cibis dum est in corpore, habet tamen complementum substantiale, & alias actiones, nempe operationes omnium sensuum, quas exercere non potest separata. Unde fortè perfectio hæc substantialis in corpore, simul cum aliis illam comitantibus censeri posset æqualis alteri, sicque uterque status erit æquus naturalis.

Secundò dico, non semper est alicui rei violentum quando privatur re quapiam perfectiori, & solù in aliquid imperfectius illius loco recipit: sic enim non est violentum materiæ amissâ animâ rationali recipere illius loco formam cadaveris, nec naturæ humanæ, si dimitteretur à Verbo Divino, esset violentum recipere propriam subsistentiam: sicut nec intellectus vim ullam patitur, quando relinquendo actum scientie elicere actum opinionis, vel etiam quando reliquo actu scientie cessat ab omni operatione. Nec quoad hoc spectandus est appetitus elicitus, esto enim anima maller forte existere separata, conjunctio tamen non est illi violenta: sicut nec subsistentia propria est humanæ naturæ violenta, licet maller habere Divinam; nec actus opinionis, licet maller habere scientiam. Quare non ita ad amissim bi hac in parte correspondentem appetitus innatus, & licitus.

Objicies tertio cum P. Hurt. d. 18. de Ani. sect. 3.
12. Mors est violenta homini, ergo ratione alicujus
artis; non ratione materiae, utpote quæ indifferens
est ad formam viventis vel non viventis, ergo ra-
one animæ, quicquid enim convenit toti, conse-
tuit ratione alicujus partis Conf. dispositiones in
omine resistunt morti, sed haec peculiariter tribuunt
animæ, ergo anima resistit morti, & contraniti-
tus separationi, ergo separatio est ipsi violenta.

Ad argumentum Resp. primò, non quicquid con-
enit toti, semper ipsi convenire ratione alicujus in ^{Resp.} _{per se}

V.
*Status separa-
rationis non
est anima
violentus.*

VI.
Non est separatio contra naturam, quando locum unionis datur aliquid, quod eam comparet.

VII.

VIII.

IX.

x.

quid conve-
nire tota ra-
tione ali-
cuus partis.

Mors est
vioenta toti
ratione
unionis.

XI.

Quomodo
dispositiones
ad separa-
tionem ten-
dentes sint
anima vio-
lenta.

eo contenti, sed ratione ipsius totius adaequatè sumptu-
tis, ut constat in infinito, & in his & similibus pro-
positionibus, omnia elementa sunt quatuor; &c. Resp.
Secundò, mortem esse violentam toti nec ratione
materiæ nec ratione formæ præcisè & secundum se
sumptuæ, sed ratione unionis: unde mors non est vio-
lenta animæ secundum se, sed solum ut unitæ, &
ut est pars totius, cuius, quæ pars est, præcipue bonum
spectat, est autem talis formaliter per unionem.

Et per hoc patet ad confirmationem, esto enim
dispositiones illæ resistant dispositionibus tendentibus ad destructionem unionis, hæc tamen non sunt
violentæ animæ secundum se sumptuæ, utpote quæ
sunt violentæ animæ ut unitæ, & consequenter
unioni, quod enim tribuitur alicui reduplicatiæ ratione alterius, tribuitur ipsi rationi reduplicatiæ: sic
cum dicimus partes ut albus videtur, sensus est videri
solam albedinem. Secundò dici posset, esto sint etiam
animæ violentæ illæ dispositiones, utpote naturali-
bus ipsius dispositionibus contraria, id tamen non
provenire ex eo quod tendant ad separationem ani-
mæ à corpore, sed quod obstant quominus anima
habeat perfectionem sibi in hoc statu debitam, &
consequenter impediantur operationes, quas etiam
in corpore elicere debeat: qua de causâ ipsas expel-
lit, & recuperat proprias, ut melius possit producere
operationes sibi pro hoc statu connaturales, & debi-
tas, ad quas, nisi dum unita est corpori sit expedita,
est in statu aliquo modo violento.

SECTIO V.

Quos actus elicere possit anima in statu
separationis.

I. Anima sepa-
rata non po-
test elicere
actus sen-
tium.

Potest elicere
actus intelle-
ctus.

II. Anima sepa-
rata elicere
actus abstrac-
tivos, similes iis,
quos elicuit
conjunctione.

I. Nprimis, non posse elicere operationes materiales
seculum æquè videtur certum, ac posse elicere spir-
ituales, actus scilicet aliquos intellectus & voluntatis. Primum constat, vel enim non defert secum poten-
tias materiales, auditum, visum &c. si ab animâ
distinguntur, vel saltem non habet dispositiones materiales, & organa ad operationes illas requisita. Secundum probatur, tunc enim perfectissime debet
intelligere, cum libera sit à mole & gravamine corporis, versarique debeat cum aliis animabus & Angelis, & consequenter species intuitivas habebit, vel
infusas sibi à Deo, sicut habent Angeli, vel produc-
tas ab objectis ipsis spiritualibus, ut volunt aliqui, & insinuat P. Suarez l. 6. de Anima, cap. 6. & de-
inceps.

Præterea, anima exercet actus intellectus, & con-
sequenter voluntatis similes iis quos exercuit in via, nempe abstractivos & imperfectos. Ita omnes com-
muniter cum S. Thoma l. p. quæst. 86. a. 6. Ratio est,
quia non est unde species in via acquisitæ corrum-
pantur, cum non dependant à corpore, sed sint me-
ra instrumenta animæ, sicut sunt intellectus & vol-
untas. Idem est de habitibus vel voluntatis vel intel-
lectus, si dentur distincti à speciebus, de quo postea.

Cum ergo deferat secum anima principium harum
operationum, non est cur eas elicere non possit, etiam
separata.

Excitantur autem hæc species in eo statu à solâ vo-
luntate, non à phantasmatibus ut hic in via commu-
niter contingit. Deinde, recordantur animæ eorum
quæ egerunt vel didicerunt in vita, ergo retinent
species memorativas illarum rerum: & licet quidem
possit Deus species de novo ad hæc munera nisi in-
fundere, non est tamen cur id præter, cum priores
sufficiant. In animabus Beatorum nullus ma-
net habitus vitiatus siquem fortè in hac vita acquisi-
verant, sicut nec honestus ullus in inferno, cum hisce
statibus non convenient.

Dices primò; habet anima in eo statu perfectio-
res species, cur ergo retinebit has? Contrà, sic vir eli-
cit operationes perfectiores iis, quas eliciebat puer,
alias tamen etiam tunc habet, similes iis quas habe-
bat puer, quæ nimirum elicuntur à speciebus quas
acquisivit in pueritâ. Quo sensu intelligendus Apo-
stolus 1. ad Corinth. 13. v. 10. ubi ait scientiam
evacuatum iri ex parte, id est, quoad imperfectio-
nem, seu non mansuram in patriâ scientiam nostram
de Deo imperfectam & ex parte solum, sed perfectè
eum cognoscemus sicuti est. Sicut hic etiam in via
sæpè habemus simul scientiam & opinionem de eo-
dem omnino objecto.

Ind Christus habuit simul varias scientias earum-
dem rerum, ut communiter docent Theologi ter-
tiâ parte, cum de Incarnatione, primò enim habuit
scientiam beatam, seu visionem beatificam, quâ res
vidit in Verbo: scientiam etiam per se infusam, quâ
res vidit in seipso: præterea scientiam naturalem
earundem rerum per accidens infusam, & tandem abstractive
experimentalem. Quod autem in patriâ non sit fu-
tura fides, sicut nec Christus illam habuit, nil obstat
quominus sint ibi actus naturales habiti per species
abstractive, fides enim solum subordinatur visioni
quasi lucerna, donec dies illucescat, ut loquitur S. Petrus
Epist. 2. c. 1. v. 19. unde in patriâ, illucescente die, &
tenebris cessantibus, ac fine ad quem fides ordinatur,
cessat.

Cognoscit ergo anima separata intuitivè objecta
ut plurimum intra se, præter secreta cordium, vider
etiam intuitivè Angelos, eo modo quo Angelus infe-
rior cognoscit superiorē: ita Suar. l. 6. de Anim. c.
6. 7. & 8. per species autem quas hic acquisitas se-
cum defert, discurrit etiam separata, & discurrendo
longè perfectiores species abstractivas indies com-
parat.

Quæres utrum in Animâ separata sit potentia
motiva? Quod possit anima separata seipsum move-
re non est dubium. Ind nec dubitandum videtur,
quoniam habeat virtutem movendi alia à se, sicut habent
Angeli: alioquin essent animæ separatae in statu tot
statuarum, & spirituum. Nec sequitur, potentiam mo-
tivam animæ esse materiale, magis quam poten-
tiam motivam Angelii: sicut enim potest potentia
motiva spiritualis Angelii producere terminum ma-
teriale, nempe impetum, & motum in rebus cor-
poreis, ita quidam idem poterit potentia motivâ
animæ?

DISPUTATIO XII.

De Potentiis Anima.

Potentia Animæ rationalis sunt in duplii differentiæ, materiales alia, ut sensus tam interni quam externi; alia spirituales, ut intellectus, & voluntas, quæ Angelis & animabus, etiam a corporibus separatis, conveniunt. De utroque potentiarum genere hic agendum. Prius tamen quedam de potentiis generatum præmittenda.

SECTIO PRIMA.

Propositus sententiis, statuitur quid de potentiarum distinctione sit tenendum.

I.
Decem vel
duodecim
diversæ sunt
de distinctiō
ne potentiarū
sententiæ.

Decem vel duodecim diversæ hac de re sunt sententiæ. Alij enim potentias sensitivas distinguunt, non vegetativas. Alij materiales in homine ut sensus, non spirituales, intellectum scilicet & voluntatem tam in homine, quam in Angelo. Alij potentias materiales distingui volunt à formâ in solo homine, non in aliis animalibus, quod scilicet actus materiales subiectari non possit in formâ spirituali. Alij, scilicet de facto nullam dari afferant substantiam, & consequenter nullam animam quæ operetur sine potentis distinctis, talem tamen affirmant non esse impossibilem. Alij ita per potentias distinctas, operari substantias omnes volunt, ut nullam vel de potentia absolute creari posse existimant, quæ sine potentia operetur. Omnes tamen hæc tentientia præcipue reducuntur ad duas quæ hodie celebriores sunt in scholis: altera est Thomistarum potentias universim ab animâ distinguendum; Scotistarum altera, & Nominalium, qui hanc potentiarum ab animâ distinctionem universum negant, quas proinde accusati discutimus.

II.
Prima sententia affirmat potentias omnes distingui ab animâ: ita Albertus Magnus in 1. d. 3. ar. ult. & 1.2. de Anim. q. 7. Alensis 2.p.q.65. memb. 1. Cajet. 1.p. q.77. ar. 1. Sotus in Logica, cap. de Proprio, q.2. & tota Thomistarum schola. Tolet. hic 1.2.c.4.q.9. Suar. hic 1.2.c.1.n.5. Valen. 1.p.d.6.q. 3.p.2 Nihilominus Mol. 1.p.q.14.ar.3. Conini, hic, c. 3.q.4.ar.2. Ruvius tr. de potentia, q. 1. Murcia hic, 1.2.d.2. q.1. §. Dico secundò. & alij. Estque sine dubio sententia valde probabilis.

III.
Secunda sententia est D. Bonaventura in 1. d. 3. q. 3. Scoti in 2. d. 16. q. unica. Ockami in 2. d. 10. q. 2.4. & 26. Gregor. in 2. d. 16. q. 3. Gab. in 2. d. 16. q. unica, concl. 2. Henric. quodl. 3. q. 14. P. Hurt. d. 4. de Anim. sect. 1. n. 63. P. Arriagæ hic d. 3. f. 3. n. 118. P. Oviedo hic cont. 3. p.2. n. 8 & plurimorum ex recentioribus. Dicit ergo hæc sententia, potentias non esse accidentia animæ & Angelus superaddita, ut volebat prior opinio, sed esse ipsam Animæ, & Angelis substantiam. Et licet Scotus inter animam & potentias statuat distinctionem quandam formalem, seu ex naturâ rei, ut vocet, hæc tamen re ipsa non est nisi distinctio rationis, cum eandem ponat inter animal & rationale, & inter Relationes & Naturam Divinam.

IV.
Ratio præcipua hujus opinionis est, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, cuius tamen necessitatis hic nullam appareat vestigium. Sicut ergo aliqui, licet male, hoc titulo negant modos, utpote, ut ajunt, otiosos (quos tamen ægræ quisquam, ut exi-

bito, nisi difficultiore, & obscurissimè philosophari plicanda est, ita longè majore ratione tolli poterunt tia sine nō-
potentia intellectivæ & volitivæ, cum non minus, cessante.
in modò magis superfluus sit intellectus otiosus;
quam modus. Conf. anima secundum S. Thomam,
ut suprà vidimus, & alios auctores contrariæ sen-
tentiae, est principium ipsius intellectus & voluntatis,
quidni ergo & actum intellectus ac volitio-
nis? cum non minorem in productione proporcio-
nem habeat cum actibus, quam cum potentiis.

Secundò probatur, siquid suaderet necessitatem
distinguendi potentias ab animâ, maximè experien-
tiae, in quibus videmus aliquas substantias operari
per potentias accidentales à se distinctas, sed nulla
omnino est experientia, quæ probet ullam substan-
tiam operari ad intra vel totaliter, vel partialiter per
potentiam, aut accidentis distinctum, ergo.

Tertiò probatur hoc idem auctoritate S. Augusti-
ni lib. de Spiritu & Animâ, cap. 13. quam afferit
P. Hurt. loco proximè citato: anima, inquit, secundum
sui operis officium varia nuncupatur nominibus: dicitur
namq. vitalis anima dum vegetat spiritu dum contempla-
tur, sensu dum sentit &c. ista tamen non differunt in sub-
stantia, sicut in nominibus, quoniam omnia ista una anima
est &c. & licet hic liber communiter non censetur
S. Augustini, ut exinde probatur, quod in eo mentio
far. Boëtij, qui diu vixit post tempora S. Augustini;
omnes tamen facentur esse auctoris docti & eruditii,
multiq. censent esse Hugonis de S. Victore. Idem
asserit S. Isidorus. 1. 1. Etymologiarum: *Anima*, in-
quit, dum vivificat corpus, anima est; dum, vult, volun-
tus; dum intelligit, mens; dum recolit memoria; dum
aliquid sentit, sensus. Sanctus item Bernardus Ser. 1.
supra Cant. si habet, in animâ tria intueor, rationem,
memoriam, & voluntatem, & hæc tria eandem esse ani-
mam.

Dicendum ergo cum hac sententia, Potentias ani-
mæ esse realiter ab ea indistinctis, exceptâ fortè pot-
entia motivâ, de qua postea. Sensus autem materia-
les sunt ipsa substantia animæ, quæ est adæquatum
principium effectivum sensationum ex parte poten-
tia, connotat tamen organa, & dispositiones materia-
les ad hæc operationes requisitas: quod sensu si quis
contendat sensus distingui ab animâ questionem fe-
cerit de nomine: quod enim dicimus, it, non requiri
potentiam aliquam accidentalem, quæ vel sola visio-
nem, ex. gr. auditionem, aut tactum efficiat, vel una
cum animâ ad hos actus elicendos physicè concor-
rat, sicut affirmabat prior sententia.

Dixi, exceptâ potentia motivâ, utpote quæ non
sit purè operativa ad intra, cum Animæ & Angelus Difficultas
per hanc operentur etiam ad extra, producunt enim
impulsum, & motum in aliis rebus; unde probabile tia motiva
est ad hoc munus dari potentiam aliquam ab eorum
substantia distinctam; sicut omnes aliae substantiae
ut operentur ad extra, habent potentias distinctis;
licet nec hoc forte sit necessarium afferendum, ut vide-
bimus disp. sequente, sect. 4.

V.
Nulla expé-
riencia pro-
bat potentias
distinguere ab
animâ.

VI.

Ostenditur
auctoritate
potentias ab
animâ non
distingui.

VII.

Probabilis
est potentia
ab animâ
non distin-
guere.

SECTIO II.

Argumenta quadam contendentia potentias
adæquatæ distingui ab Animæ.

Obj. requiri potestias ad determinandum animam ad agendum.

Contrà, ergo etiam in hominibus sunt plures intellectus, & voluntates. A quo determinatur anima ad agendum.

Dices, ergo anima amat intellectum, & voluntatem in intelligitur.

Resp. nō ganis, quia ha propositio faciunt solum formam for malum.

IV. Obj. habens in supernaturales distinguuntur à gratiâ, ergo & potentia ab animâ.

Hec objectio nimum probat.

V. Objenditur dispartitas inter habitus supernaturales, & potentias.

VI.

Arguitur à nonnullis primò: quodcumque res aliqua est indifferens ad diversas operationes, habere debet aliquod determinativum, per quod ad unam potius determinetur, quam ad aliam. Sic, si indifferens ad indurandum, vel liquefaciendum determinatur ad hanc vel illam operationem à dispositionibus ceræ, & lutæ. Cum ergo anima sit ex se indifferens ad intelligendum & volendum, debet per aliquid determinari, ergo dari debent hujusmodi potentia, per quas determinetur.

Sed contra, eodem modo argueretur, non unum solum intellectum & unam voluntatem pondemand esse in homine, sed tot, quot sunt diversæ operations, sicquæ alius deberet esse intellectus ad apprehendendum, alius ad adjudicandum, unus ad assentiendum, alius ad dissentendum: una voluntas ad amandum, alia ad odio habendum &c. Resp. itaque ad intelligendum determinari sufficiunt animam perspeciem, ad volendum vero per actum intellectus, qui voluntem semper antecedit; nec enim aliud ad hoc requiritur, quam ut ipsi proponatur objectum quod amet, vel aversetur, ne feratur in incognitum, alia autem determinatio non est necessaria.

Arguitur secundò: si intellectus & voluntas non distinguuntur, ergo anima amat intellectum, & voluntatem intelligit. Contrà primò, idem argumentum solvi ab omnibus debet in intellectu & voluntate Divinâ, quæ inter se realiter identificantur. Contrà secundò, animal & rationale identificantur in homine, & tamen non propterea dicere licebit, homo sentit per rationale, & per animal discurrat. Ratio est, quia haec propositiones faciunt sensum formalem, ut in Logica ostendimus, & in iis includitur tacita reduplicatio. Resp. ergo materialiter & identice animam intelligere per voluntatem, & per intellectum velle, sicut etiam homo materialiter intelligit per animal, & per rationale sentit, propter realem inter utrumque identitatem.

Arguitur tertio: in supernaturalibus habitus supernaturales, qui sunt quasi quædam potentiae, distinguuntur à gratiâ, quæ se habet in supernaturalibus instar naturæ in naturalibus; ergo & potentia distinguuntur debet ab animâ. Contrà primò, assertunt multi gratiam non distinguuntur à charitate, ad quod affirmandum non leve præbet fundamentum. Concilium Tridentinum sec. 6. cap. 7. ergo omnes potentiae non distingui ab animâ in naturalibus, sicut nec omnes habitus distinguuntur à gratiâ in supernaturalibus. Contrà secundò, ergo quot habitus dantur diversi in supernaturalibus, ut fides & prudentia in intellectu, misericordia, justitia, spes, caritas, pœnitentia, & cætera in voluntate, tot erunt potentiae distinctæ in naturalibus.

Resp. ergo, ex separabilitate horum habituum colligere nos eorum distinctionem: quod enim à se & à gratiâ distinguuntur habetur ex Con. Tridentino sec. 6. cap. 15. & can. 28. ubi definitur fidem non destrui per quodvis peccatum mortale simul cum gratiâ & charitate, quæ per quodvis peccatum mortale destruuntur, & idem est de spe: ergo spes & caritas distinguuntur ab aliis habitibus supernaturalibus. Nil autem tale habemus pro distinctione potentiarum ab animâ.

Arguitur quartò: potentiae materiales distinguuntur & inter se, & ab animâ: inter se, nam non est

idem sensus visus, & auditus; ab animâ, quia vidimus hominem vivente deperdi hos sensus. Resp. ob ne vivente hanc experientiam non necessariò concedendum *est*, ergo percuti *est* distinguuntur hos sensus ab animâ, saltem adæquatè, sed *stinguntur* dici poterit eos præter substantiam animæ includere. ab animâ, re organa & dispositiones, quibus destrutis, percuti *est* inadæquatè. Principium tamen adæquatè elicivum *est* operationum omnium sensuum est sola anima.

Hoc verò argumentum si quidquam probet, probat periferit etiam intellectum & voluntatem cum quis Alioquin *est* incidit etiam in insaniam, & pueros recens natos *est* ne sequitur habere intellectum nec voluntatem; vel si haec perire eius potentiae possint esse, & tamen in operationibus dependere ab accidentibus quibusdam, & organis rebus & voluntate dispositis, quidni ab iisdem in operando pendere tem poterit anima?

Arguitur quintò: si anima sit potentia visiva, auditiva, &c. ergo anima defert secum has potentias, ergo quando est separata, petet concursum ad operationes sensuum: quod tamen nullus concedet. Non sequitur animam separatas, quod priori difficultati, inquirimus, enim cur puer in infantiâ non petat concursum ad perfectas operationes intellectus & voluntatis? Si ob defectum dispositionum, idem dic in præsenti de actibus sensuum.

Sextò arguit P. Suarez ab inductione in aliis rebus. Videmus, inquit, alias omnes res agere mediis operationibus quibusdam, & accidentibus distinctis: corpora celestia mediâ luce, & alias qualitatibus, per accidentia quas in sublunaria influunt: elementa mediis primis qualitatibus: mixta similiter & per primas qualitates, & alias sibi connaturales: quidni ergo idem dici debet de animâ, & Angelis, nempe operari per potentias distinctas? Contrà, hæc inducunt nimum, & consequenter nihil probat, probat siquidem intellectum & voluntatem operari possit etiam ab Angelo & animâ separatas, quod tamen Suarez, & alii negant, habentque pro maximo inconvenientia, si concederetur. Quod autem hoc sequatur, probo, nam aliae qualitates, & potentiae operantur separatae, ut albedo, calor & reliqua accidentia & species in sanctissimo Sacramento, quæ eodem modo operantur separatae à substantiâ panis, atque illi unitæ.

Resp. ergo disparitatem esse, quod illæ omnes operations sint ad extra, haec operations autem animæ ad intra; unde nullum hinc desumitur argumentum ad probandum potentias distinguuntur in animâ, licet distinguuntur potentiae ab aliis rebus. Imò hinc potius conficitur argumentum contra hanc sententiam: docet enim P. Suarez & plurimi ex auctoribus illius sententiae, essentias universim per emanationem producere suas passiones, & aquam se reducere ad suam frigiditatem, ergo substantia, ut operetur ad intra, non eget potentias à se distinctas, sed operationes animæ, ut intellectio, volitio &c. sunt ad intra, ergo ad has operations exercendas non eget anima aliquo à se distincto.

SECTIO III.

Alia argumenta pro distinctione potentiarum.

Arguitur septimò: potentiae animæ intenduntur & remittuntur, ergo sunt qualitates. Antecedens probatur ex modo earum operandi, perfectiores enim operations elicere possunt homines uno tempore quæ in alio: & in potentia visiva & auditiva res videtur clara, paulatim enim decrescent, & senes quippe minus perfectè vident & audiunt in ea ætate quam cum essent juvenes. Contrà, eodem modo probaret quis intellectum & voluntatem intendit ac remittit, sapientia enim contingit homines, ut vide-

Contrà, ergo dere, ita etiam acutius intelligere, intensioresque actus tum intellectus tum voluntatis uno tempore elicere quam alio, ergo vel haec etiam potentia intendantur, sicut illa; vel si in his actibus refundi potest varietas in dispositiones, poterit ibi. Imò sicut senes multis annis non ita perfectè vident, ita idem pueri non ita perfectè intelligant: & illis senescentibus, repuerascit frequenter intellectus: sicutque in omnibus est paritas.

II. Quid verò refundi possit haec major & minor perfectio in actibus visionis vel in minus perfectas dispositiones organi, vel in qualitates quafdam noctis admixtas, inde suadetur, quid videamus qualitates medijs officere visioni, quidni ergo id etiam præstabilitur qualitates in organo? Addo, probabile mihi videri, possit subinde fieri mutationem aliquam in figurā, & situ partium ipsius organi, quæ, quantumcunque exigua, maximè obstat aut conduce reportest ad visionem, ut constat in vitris ad species vel recipiendas vel refringendas efformatis, in quibus minima, & oculo vix perceptibilis mutatio, minimum est quantum ad effectus hujus alterationem conferat.

III. Alio causa varietatis vniuersitatis illam operacionem re-fundi posse in diversitatibus dispo-sitionum.

Alio quando verò imperfectio illa visus contingere potest, non per diminutionem potentia, sed quid subtilis quedam & tenuis membrana, ac veluti tela oculis (nobis etiam non advertentibus) obducatur. Frequenter etiam ex aqueis quibusdam nebulis & vaporibus qui ex oculis, senum præsertim, perpetuò emituntur & evaporant, quibus fascinatio ascribitur in vetulis. Quid verò haec nebulæ impedire possint visionem videtur clarum; cum quotidianè constet experientia nebulas & vapores inter objectum & potentiam fitos illam maximè impedit.

IV. Deinde inquiero, quid causæ sit cur gradus aliqui potentia visus amittantur & acquirantur, ut vult haec sententia. & cur haec potentia materiales intendantur per vices & remittantur? Dices; ob varietatem dispositionum, à quibus dependent; tanquam à conditionibus ad hoc requisitis. Contrà, sicut ergo ipsæ partes potentia possunt dependere à diversis dispositionibus, tanquam à conditionibus, quidni dependere ab iis poterit major vel minor perfectio actuum? sicut de facto pendent operationes intellectus & voluntatis, ut in pueris cernimus, & amentibus: nisi & has potentias intendi similiter velint & remittit, intensio remque habere intellectum viros quam pueros, quod nullus dicit. Intensior ergo & perfectior operatio voluntatis penderit à magis vel minus perfecta cognitione bonitatis, vel malitiae objecti, haec à maiore vel minore perfectione speciei intelligibili, hujus autem perfectio penderit à perfectione actuumphantasmatis, & sensuum externorum, hi demum à diversa dispositione organi, & alii causis jam assignatis.

V. Arguitur octavò: experientia quotidianè constat corpus motu defigiri, nec ita posse hominem se mouere expeditè post diuturnum motum & laborem, atque antea; quod signum est aliquas vires esse desperitas, ergo vis, seu potentia motiva non est sola anima, nihil enim hujus desperit, imò anima, quantum est ex se, aquæ velociter mouere posset corpus languidum, ac firmum, & validum. Sed contrà, nam anima habet potentiam motivam spiritualem, eindem enim retinet conjuncta cum corpore, quam separata. Quid autem separata habeat potentiam motivam, non video rationem dubitandi: quis enim dicet animam separatam esse instar statuæ, at stipitis, & nec posse se, nec res alias mouere? quidni enim Angelos, ut in viriente intellectivâ, ita etiam in motiva imitantur Animæ?

VI. Hæc ergo difficultas communis est utriusque sen-

tentia; haec enim spiritualis potentia motiva non diminuitur: sicut ergo si esset separata, posset per hanc hanc affermationem spiritualis potentiam aquæ celeriter mouere languidum & debile corpus, ac sanum & vegetum, cur non poterit conjuncta? certè non provenit ex eo quod quidquam diminutur de potentia illa motiva, quæ spiritualis est, & consequenter juxta adversarios non magis diminuitur quidquam illius, quam intellectus aut voluntatis, sicut nec Angelus confundit quidquam sive potentia motivæ movendo tantam machinam quanta est sphæra aliqua cælestis.

Si autem dicatur, idèò non posse aquæ celeriter animam mouere corpus languidum in statu conjunctionis, ac sanum & vegetum, quia in eo statu non est actus assistens, sed informans, & consequenter ad organa corporea accommodare se debet quoad motum, sicut ad illa accommodat se quoad actus intelligenti & volendi; idem dici poterit licet potentia motiva sit ipsa substantia animæ; sicut par omnino est quoad hoc difficultas in unâ sententia, & in alterâ. Quid verò dicunt nonnulli, potentiam motivam animæ in statu conjunctionis esse materialem & corpoream, sicut intendi & remitti, longius mihi abertare videtur à veritate: primò, quia materialis illa potentia motiva superaddita esset omnino superflua, cum habeat anima aliam spiritualis: & argumenta omnia, quæ fieri possent contra potentiam motivam identificatam cum animâ, urgeri possunt in potentia hac spirituali. Deinde, sicut eodem intellectu utitur anima separata & conjuncta, quidni etiam utetur eadem potentia motiva?

Ad argumentum itaque respondent aliqui, corpus languidum esse ponderosius sano ac vegeto, quia consimiliter jam sunt magnâ ex parte spiritus vitales, qui reddebat corpus levius, & consequenter non tam facilè moveri potest ab animâ. Hæc responsio quoad priorem partem videtur vera, cum enim spiritibus vitalibus igneus quidam insit vigor, sunt ex naturâ suâ leves: unde manifestè constat experientia cadaver esse ponderosius eodem corpore adhuc vivô, & ex subito gaudio homines multò leviores reddi certum est, sicut è contrâ ex mortore multò ponderosiores fieri, & quasi plumbeos.

Quoad secundam verò partem non satisfacit, esto enim sit nonnulli ponderosius corpus lassum & languidum, quam sanum & vegetum, non tamen tanto excessu, ut anima quæ antea expeditè illud in omnem partem deferre poterat, poscatur agere idem mouere queat, præsertim, cum si esset separata: deinde majus pondus sine difficultate quolibet rapere posset, sicut Angelus rapit cælum, & demum invertere magnam orbis partem posset, nisi à Deo conhiberetur. Hæc ergo esse nequit sola causa hujus mutationis.

Secundò ergo dici potest, quid agerius quis se moveat lassusquam vegetus, ex eo provenire, non quid non possit. Anima tunc corpus illud mouere, quæ celeriter ac antea, sed quid non audeat; de terrâ scilicet dolore qui ex motu illo provenit, cum deveniret ne enim corpus diuturnâ agitatione sit quassatum, & organa lassa, minimus motus causat dolorem; unde, ne sentiat dolorem illa anima, non audet vires suas, quas etiamnum habet integras, exercere. Sicut si quis spinam plantæ pedis infixam haberet, vel nudis pedibus incederet per viam scabrosam, & lapillis asperis stratum, non moveret se tam celeriter ac si abesset spinam, vel per viam faciliorem incederet, cum tamen ipsius vires nec in uno casu, nec altero minuantur.

Tertiò, tandem dico: cum Animi in corpore sit actus informans, non assistens, sicut in aliis operationibus, ita & in motu dependet à dispositionibus, spitiibus

obenditur
banc affer-
mationem effe
communum
utriusque senten-
tia.

VIII.

IX.

Dicunt alii
qui corpus
languidum
esse pondero-
sus vegeto,
sicut diffi-
cili mouer-
tur.

Solum ma-
jus pondus
non potest esse
causa cur-
ania cor-
pus languidum
expeditum
te non mo-
veat.

XI.

Animam in corpore, lysis organi, non est proxima ad motum expedita.

ritibus vitalibus, & organis corporeis. Deficientibus ergo superioribus vitalibus, & dispositionibus ad motum requisitis, vel lysis organis, non potest vires, quas habet in actu primo, tam commodè in hoc statu exercere, sicut nec actus intellectus, vel visionis lysis potentiarum illarum organis, tam perfectè elicit. Imò multi ex sola organi lysis redduntur amentes.

XII.

Exstenditur quomodo sola lysis organi vim operantis impedit.

Dices, rationem cur anima non tam perfectè intelligat conjuncta ac separata, esse quod non habeat tam perfectas species, quæ sunt partiale comprincipiaum intellectus. Contrà primò, quando quis, postquam per multos annos recte ulus est ratione, tandem incidit in amentiam, habet & quæ perfectas species atque antea easdem enim retinet, quas antea acquisivit, cum species intelligibiles nunquam naturaliter corrumpantur, & per has iterum separata recte poterit discurrens; ergo hoc non contingit defectu specierum, sed qui intellectus uti his species, non potest in hoc statu, nisi dependenter ab organis corporeis, ergo idem dici poterit de potentia motiva, non posse scilicet animam in corpore defatigato tam dextrè illa uti, licet non sit quidquam immutata.

XIII.

Animam pro hoc statu non petit concursum ad species, & mouitiam perfectum.

Contrà secundò, quare non habet tam perfectas species conjuncta corpori, ac separata, nisi quia in productione & receptione specierum dependet ab organo corporeo? sicut ergo in hoc statu non petit concursum nisi ad species imperfectas, idque juxta dispositionem organi, ita nec petet ad motum: sicutque in pueris, quando organa motus sunt imperfecta & debilia, petit anima concursum ad motum tantum imperfectum: quando autem membra corporis sunt firma, exigit concursum ad motum perfectum: si vero membra casu aliquo ledantur, motus etiam erit imperfectior: sicutque esto potentia motiva in actu primo sit ipsa substantia animæ, vel potentia spiritualis, & semper eadem, in actu tamen secundo, seu quoad exercitum, pendet à dispositione organorum.

S E C T I O N I V.

Reliqua argumenta contendentia potentias ab Animâ distinguunt.

I. Onde possibilis est anima est substantia, quæ operatur per potentias distinctas, ergo anima est substantia.

Arguitur nond: Possibilis est substantia intellectiva, & volitiva, quæ operatur per potentias distinctas, ergo anima rationalis de facto habet potentias distinctas, & per eas operatur: hoc enim

D I S P U T A T I O N I X I I I.

De modo quo anima concurrit ad actus vitales.

S E C T I O N I P R I M A.

Utrum Animam immediatè recipiat & efficiat actus intellectus, & voluntatis.

I. Status presentis concurrit.

Questio procedit posta distinctione potentiarum ab Animâ: si enim non distinguuntur, nullus est dubitandi locus. Quærimus ergo utrum, si intellectus distinguatur ab animâ, is solus actus intelligendi efficiat & recipiat, animâ mera negativè se habente (& idem est de voluntate

conformius est experientiis in aliis substantiis compertis. Resp. primò retorquendo argumentum, possibilis est substantia operativa sive potentia distinctis, ergo anima est ejusmodi. Secundò resp. negando consequentiam: sic enim possibilis est secundum quodquid multos substantias quæ operetur in distans, corpus possibilis existit. simplex, materia alterius speciei &c. & tamen pluri- mi negant de facto dari. Ad probationem ductam ab experientiis, & exemplis aliarum rerum, dico illis probari potius oppositum: nulla enim est experientia, ut dixi, quæ probet substantias egere potentias accidentalibus ut operentur ad intra, sed tantum ad extra.

Tertiò dici posset, implicare substantiam intellectu. & voluntavim quæ operetur per potentias distinctas: cum enim illæ potentias sint omnino superflua, non possunt connaturaliter, seu tanquam proprietates illi substantiae debiri. Si autem appareret operetur per peculiariis aliqua necessitas cur substantia aliqua re-quireret potentias distinctas, posset quis illas ei considerare.

Arguitur decimò ex lucta inter appetitum sensitivum & rationem. Unde ait A postolus ad Gal. 5. v. Ex lucta in 17. Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem. Et ad Rom. 7. v. 23. Video aliam legem in tum sensu membris meis repugnantem legi mentis mee. &c. ergo habentem non potentias distinctas, ergo consequentiam: solum probatur enim opponuntur sibi quoad actus, actus enim appetitus sensitivus, seu animæ ut appetitus, inclinat ad tentiarum contrarium illi quod dictat ratio, seu anima ut intelligentis, sicutque ut appetens adversatur sibi ut intelligenti, & videt meliora, probatque, deteriora sequitur. Imò hoc probaret esse in homine duas voluntates: sèpè enim inefficaciter vult homo unum, & efficaciter contrarium, ut peccatores inefficaciter volunt gratiam Dei, & gloriam cælestem, efficaciter vero peccatum & maledicentiam.

Arguitur undecimò: si substantia possit esse sua potentia, quidni & suus actus: Hæc ratio mille patitur instantias: accidens enim quando producit aliud quod substantia sit potentia, quidni ergo poterit esse suus actus, seu sua potentia? Idem est de essentiâ respectu passionum in sententiâ S. Thomæ & eorum qui dicunt passiones produci per emanationem: quidni ergo & erunt essentia omnes sua operatio? Ratio ergo est quia secundum omnes hoc est proprium Dei, essetque, ut ajunt, nimia perfectio, & actualitas quedam non cadens in creaturam, quia semper esset intelligens & volens, idque necessariò. Aliam hujus rationem assignavi supra, d. 6. f. 6. n. nono.

te respectu actuum amandi, & odio habendi) vel utrum anima simul cum potentias ad hos actus efficienter concurrit, eosque in sua substantia immediate recipiat, vel solum mediata, nempe quia immediate recipiuntur in potentias, quæ subiectantur in Animâ.

Non eodem modo hac in re philosophantur autores, ac de Potentiis: plurimi enim ex illis qui ad Anima concurrit immediatè recipiuntur, assertunt nihilominus ita ab ea penderere illas in operando, ut sine illius concurso nihil possint. Ita Suar. d. 18. Met. f. 5. n. 2. & 3. Valsquez 1. 2. d. 9. n. 17. & plurimi ex recentioribus, quibus nos etiam subscribimus: licet, potiùs

sitā distinctione potentiarum, non sit fortasse necessitas ut anima ad omnes operationes effectivē concurrat, ut disputationis decursu constabit.

III.
Nisi anima per se concurrat ad operationes, erit in illis stolidus.

Ratio est primō, quia in contrariā sententiā animae ponuntur tanquam tot statuz, & stipites, utpote quae omnino nihil agant, nec operationem ullam vite eliciant, magis quā si essent ex ligno, vel lapide. Dices; licet non operentur per se, id tamen praestant per potentias sui vicarias, intellectum scilicet & voluntatem; hoc autem animae praestantiam commendat, & ad illius dignitatem spectat: sicut ad dignitatem Regis vel Principis pertinet quod per se nihil praeest, sed per substitutos, & famulos. Contra, si Princeps ille nihil per se praeferare posset, ut si esset claudus, vel mente captus, & consequenter ex necessitate haberet hujusmodi substitutos, certe non argueret ullam praestantiam, vel dignitatem in Principi. Imō qualis esset ille paterfamilias, qui nihil aut intelligere posset, aut velle? certe quantumcumque famuli, & alij illius loco substituti intelligent, & recte omnia disponerent, si tamen ipse in se non perciperet, nec percipere posset res ad domū suā, & familiā administrationem spectantes, non hoc ipsi laudi, sed summo dedecori verteretur, nec paterfamilias censendus esset hujusmodi homo, sed stipes. Idem autem est in nostro casu, anima enim nihil omnino percipit in se, secundūm hanc sententiam, sed solum denominativē, & impropriē quia scilicet aliquid in eā existens percipit, seu intelligit, nempe intellectus. Ex quo

Egere alterius operā non arguit praestantiam, sed imbecilitatem.

IV.
Nisi anima immediatē recipiat actus intellectus, & voluntatis, non erit propriē beata, nec damnata. VI.

Secundūm sic argumentor: anima non solum denominativē, sed verē & propriē intelligit & vult; anima enim in celo non denominativē tantum, sed verē in substantiā & entitate est beata, & non solum quia intellectus ejus est beatus, ergo in se immediatē recipit beatitudinem, seu actum intellectus, qui videt Deum. Sicut ē contrā, anima in Inferno verē & in se est damnata, & non denominativē tantum; alioqui propriē solum esset beatus intellectus, & consequenter non posset propriē de animabus affirmari illas esse vel beatas, vel damnatas, sed merē denominativē; quia nimurum denominatio quae propriē & immediatē tribuitur alicui potentiae in animā existenti, impropriē & mediate tribuitur toti, quod & durum videtur, & contra communēm omnium conceptum, qui animam in se verē beatam ad damnatam censent: & hoc modo omnes Patres loquuntur: alioqui non magis in se esset anima beata & damnata, vel operationes bonas aut malas efficeret, & reciperet, quā paries diceretur videri & emittere species, quia albedo in eo recepta videtur, & species emitit.

V.
Gratia recipit immediatē in substantiā animae, ergo actus intellectus, ac voluntatis.

Conf. gratia secundūm omnes immediatē recipitur in ipsā substantiā animae, alioqui non posset ipsam verē & propriē denominare gratiam, & amicam Deo: sed non minus anima in se est verē & propriē inimica Deo, & objectum odij ipsius per peccatum, quā grata per gratiam, ergo. Conf. secundū, non minus verē & propriē fōdatur anima per peccatum, quā ornatur per gratiam; ergo sicut gratia recipitur in ipsā substantiā animae, quam alioqui non propriē ornaret, ita in eādem recipi debet peccatum, alioqui solus intellectus vel voluntas verē & propriē fōdaretur per peccatum in animā. Conf. tertīo, gratia recipitur immediatē in animā, ergo & peccatum, cū sint contraria, contraria autem sunt circa idem subiectum, ut cum Aristotele afferit communis schola Philosophorum.

VI.
Si anima non concurrat immediatē ad bona opera laudem mereri, nec per mala vituperium. Sequela probatur, non alio modo, secundūm hanc sententiam, concurrit anima ad hos actus, quam

quād potentias, quae eos eliciunt, sustentat, sed ob hanc sustentationem non meretur vel laudem, vel vituperium, quando potentiae peccant, ergo. Probatūr minor, concursus iste quem praebet anima ad potentias, est indifferens ad actum bonum & malum, nec magis inclinat ad unum quād ad alium, ergo ob hoc solum quād concurrat hoc modo ad illarum conservationem, nec laudem meretur, nec vituperium: sicut nec vituperium meretur Deus dum animae peccant, quād eas & earum potentias conservet.

VII.
Dices; ut actio aliqua vertatur anima vel laudi, vel vituperatio, non est necessarium ut immediate in illam per se influet, sed sufficet si influet mediata, & per suum instrumentum, nempe potentiam: sicut in moralibus, ut actio filij & pupilli imputetur Patri, aut tutori, non est opus ut hī influet immediate in hōs actus, ut est manifestum. Sed contrā, nullæ actio-nes filij imputantur patri nisi quas potest pater impe-dire, vel quae sunt sub ipsius dominio: cū ergo ope-rations potentiarum non sint in potestate animae, nec in illas habeat ullum dominium, ut possit vel ef-ficere eas, vel impedire, ut docent contraria sententiā auctores, non possunt animae tribui, neque hæc ob illas vel laudem mereri vel præmium.

SECTO II.

Si non requiratur immediatus concursus Ani-mae, voluntas sola & separata posset peccare.

Quartū probatur: alioquis voluntas esset sepa-rata ab animā, posset operari liberē, in hac sen-tentiā, & consequenter peccare: experientiā enim illæ, per quas probant potentias distingui ab animā, etiam hoc probant, cū omnes alias potentias videamus posse a subiectis separatas operari, ut calorem, frigus, albedinem &c. ergo tunc denominaret animam peccantem, sicut etiā peccatum illud posset anima damnari: quod sanè dīctū videtur durissimum.

Dices; si voluntas esset separata ab animā, pecca-tum ab eā commissum, & in eā receptum, non pos-set denominare animam, nec illi tribui, quia non est illi tunc unita voluntas, unio autem ad hanc deno-minationem est necessaria. Contrā, ergo saltem si posset illi uniret voluntas cum peccato illo mora-liter, vel physicē manente, denominaret animam peccatorem, & ob hoc peccatum damnari posset anima illa, quod tamen non videtur ullo modo admittendum: quare enim cūm nec actus ipse, nec ejus unio sit animae libera, tribuetur ipsi peccatum volun-tatis, quod nullo modo erat in illius potestate, sol-lumque propterē damnatur, quia habet sibi unitam voluntatem peccantem, quam tamen nec à se deunire posset, nec à peccato colibere.

Contra secundū, juxta auctores hujus opinionis, ut operationes instrumenta tribuantur causæ princi-pali, non requiritur ut instrumentum, seu substitu-tum illi unitatur: sic enim cūm accidentia sola pro-ducunt substantiam, ut cūm rana generatur ex putri, & alia hujusmodi, tribuitur isthac operatio in hac sententiā alicui rane in particulari, vel toti speciei, vel denique rane in communī, quæ non quidem in se sed in suō substituto operatur, licet nulli ex his acci-dentia illa unitantur. Cū ergo in hac sententiā vo-luntas si instrumentum animae ad operationes libe-ras, quamvis voluntas existat separata, denominabit animam liberē operantem, & peccantem.

Dices; peccare seu liberē operari: dicit etiam re-ceptionem actus liberi, seu peccati: nec enim pec-care

Si non re-gatur concursus animae, vo-luntas separata posset peccare.

Dices; peccatum illud non tribueretur anima, quia voluntas ei tunc non unitur. Contrā, ergo saltem si voluntas posset anima unitatur, anima peccabit.

Contra secundū, juxta hanc sententiā ut actio instrumenta tribuantur causæ princi-pali, non requiruntur unio.

IV.

510 Disp. XII. Anim. De modo quo anima concurrit ad actus. Sect. 111.

Dicitur ad
peccandum
requiriur
receptio a fuis
peccami. off.

care Angelus, si Deus per impossibile ipsum eleveret ad producendum simul cum anima Petri actum peccati in ipsa anima Petri, sed ut peccet, debet etiam peccatum illud recipere. Distinguo primum antecedens, peccare & liberè operari dicit receptionem actus in ipsa substantia animae, nego antecedens; in illius substituto, concedo: quidni enim æquè sufficiet substitutum ad receptionem, atque ad effectionem?

V.

Contra in
hoc senten-
tia ergo re-
tetur non re-
quiri in ani-
ma receptio
nem ad
peccaminis.

Sicut ergo quia potentiam efficit, dicitur anima efficere, ita, si potentia recipiat, quidni dicetur anima recipere? cum quicquid in hoc genere fiat in substituto, fieri dicatur in eo cuius est substitutum. Hinc autem sequitur, si anima esset in gratia, & potentia ab ea separata, & in alio loco posita peccaret (ut secundum hos autores potest) sequitur, inquam, animam per actum illum peccaturam, & gratiam amissuram. Quod idem continget si anima esset beata. Deinde si voluntas separata ab anima poneretur in duobus locis distinctis, & in altero peccaret, in altero amorem Dei aut alium actum bonum eliceret, anima in eodem loco existens esset simul in gratia, vel gloria, & in peccato.

VI.

Alio modo
concurere
debet in ma-
ta peccatum,
quam posse
Ad am ad
illum pecca-
tum.

Dices; per peccatum Adami peccarunt posteri, quidni ergo & anima dici poterit peccare per peccatum potentiarum? Contraria, hoc potius probaret, potentias debere peccare peccante anima, quam hanc peccantibus potentias. Respondent ergo nonnulli propterea peccatum originale non puniri poenam sensus, quia scilicet non est physicè elicatum ab iis, qui illum contrahunt, sed punitur sola privatione, seu poenam danni: cum ergo peccatum commissionis puniatur poena sensus, signum est physicè animam ad illum concurrens, & alio modo quam posteri Adami concurrunt ad peccatum originale.

VII.

Alio dispa-
ratus circa
concursum
animi ad
peccatum, &
posteriorum,
ad peccatum
Ad am.

Secundum Refp. voluntatem Adami per transfusionem illam fuisse factam moraliter voluntatem omnium posteriorum, qui proinde in eo peccarunt moraliter: at verò anima non potest fieri unum quiddam cum voluntate, nec physicè, ut constat, cum physicè, ab ea distinguatur, ut unio physica quæ ipsi unitur, supponit physicam distinctionem, cum omnis unio sit distinctionum, & eo modo distinctionum quo uniuersit: nec etiam moraliter; primum quia tunc anima non diceretur physicè peccare, sed sola voluntas. Præterea, non requireretur unio physica ad hoc ut operationes unius tribuerentur alteri, sicut non requireretur unio physica inter voluntatem Adami & posteriorum: unde, ut supra dixi numeri. 1. & 2. dum voluntas ab anima separata peccat, peccaret anima.

SECTO III.

Nisi anima immediatè recipiat actum in-
tellectus, voluntas feretur in-
cognitum.

I.
Nisi anima
immediatè
recipiat in-
tellectus, volun-
tas feretur in
incognitum.

Quintus itaque probatur conclusio: nam in contraria sententia sequeretur, voluntatem fieri in incognitum, sed hoc fieri non potest, ergo. Major probatur, actus intellectus proponit objectum in genere causæ formalis, seu informando, sed actus non informat nisi intellectum, ergo illi soli repræsentat, & proponit objectum, ergo voluntas nihil per actum illum cognoscit, ergo ipsi non proponitur objectum, ergo fertur in objectum, quod non novit, & consequenter in incognitum. Minor, quod hoc fieri non possit, sic ostenditur: voluntas fertur in objectum preferendo unum alteri, ergo cognoscere debet bonitatem utriusque, quo enim pacto unum alteri præ-

feret, nisi utrumque cognoscat, & utriusque præ-
-implicat ut
ribilitatem consideret? quod enim intellectus duo voluntas
objecta percipiat, quid hoc juvat ut voluntas allicia-
-tatur in in-
-cognitum.
etiam utriusque bonitatem percipiat?

Dices; voluntas est potentia cæsa. Resp. non esse II.
cæcam hoc sensu, nempe quod nihil omnino videat; Quo sensu
hoc enim est impossibile, ut dixi, cum fieri nequeat
in objectum quod ipsi non proponitur. Hoc ergo
tantum sensu est cæsa, nempe, quod nihil videat per
actus suos, utpote qui non sunt repræsentationes re-
rum. Hoc tamen non arguit eam non videre per
actus intellectus; hi enim sunt formales repræsen-
tationes seu visiones rerum, & consequenter per eos
repræsentantur res, non intellectui solum, sed vo-
luntati, quæ propterea potentia non distinguuntur.
Imò si voluntas distingueretur ab anima & intelle-
ctu, non esset propriæ voluntas, seu potentia quæ fer-
retur amando, sed esset instar habitus cuiusdam qui
efficit quidem actum amoris, sed non dicitur ama-
re: sicut nec species, siquæ sint in intellectu, intelli-
gunt, licet actus intellectus effectivè unà cum intel-
lectu producant.

Conf. primò, idèo prærequisitur ad actum volun-
tatis actus intellectus, ut illuminetur voluntas, & in-
tentionaliter excitetur & moveatur, vel bonitate ob-
jectum ad illud amplectendum, & quasi ad id acceden-
tibus illa-
dum, vel malitiâ ad odio habendum, & ab eo rece-
-muntur ut
-minetur, quod sine illustratione & cognitione illius go voluntu
fieri non potest. Dices; cum puer ducit cæcum, ut vidat.
cæcus recta incedat, & ad locum constitutum per-
veniat, non est opus ut ipse cæcus videat, & cognoscat viam, sed sufficit cognosci viam à puer: ergo si
militer sufficit cognosci objectum ab intellectu, ut ducit cæcum, ut debet cæcum
voluntas in illud tendat; ducitur enim voluntas ab intellectu, sicut cæcus à puer. Sed contraria, nisi ali-
-viam per
qua notitia via derivetur à puer in cæcum, ita ut pere,
ipse occasione pueri dentis aliquo modo apprehendat quæ sit eundum, tam errabit ac si nullum haberet
ducem, uide semper videmus debere vel apprehensam
manu duci, vel alia quapiam ratione tangere pue-
rum mediatae, vel immediatae.

Eodem ergo modo per actum intellectus debet IV.
aliqua ratione voluntas illustrari, & percipere obje-
ctum; frustra enim illi faciem præfert intellectus si cæm volun-
tatis illa-
tum, vel lucem omnino non percipiat; cæco enim perinde intellectus,
est faciem extinctam præferri atque accensam; imò si voluntas
aliud quidlibet æquè ac faciem. Ex quo efficax de-
lucem possit
ducitur argumentum pro nostrâ sententia, nam si videre,
cundum omnes, id à actum voluntatis præcedere
debet actus intellectus, ut faciem quasi voluntati
præferat, ergo ut ipsam illuminet, & proponat boni-
tatem, vel malitiam objecti, ut hanc viendo fugiat,
illam prosequatur, sicut homo luce facis advertens
in viâ foveam, illam vitat, & per viam planam, quam
beneficio similiiter facis perspicit, incedit.

Conf. secundum, quantumcunque Paulus objectum V.
aliquod cognoscat, non propteræ Petrus excitabi-
-offendit
tur ad illius rei amorem, quia non est idem qui co-
gnoscit & amat, sed si potentia distinguatur inter se, & ab anima, non est eadem potentia cognoscens & cæco, qui
amans, ergo. Dices; Petrum & Paulum non radica-
ri in uno tertio, sicut radicantur hæc potentia, nem-
pe in eadem anima. Contraria, si Petrus intelligeret per
actum illum elicatum à Paulo, posset ipse objectum
illud amare: unde ratio cur non possit prodire in
actum amoris circa objectum illud, est quia illud non
percipit; sed non magis percipit objectum voluntas
in hac sententia per actum intellectus. quād Petrus s'la radica-
per actum Pauli, ergo. Deinde, quod sola radicatio tio in uno
in eodem non sufficiat, probatur: hæc enim radica- terio ad hoc
tio nihil est aliud, quād unio cum eodem tertio, sed non sufficit.
hoc

hoc non sufficit ut voluntas excitetur ad amandum, licet enim anima Christi uniat Verbo Divino rea-
liter identificato cum cognitione Divinâ, non tamen
inde excitatur ad amandum, quia scilicet non reddi-
tur per cognitionem illam cognoscens, ergo radicari
vel non radicari in eodem parum refert ad hanc ex-
citationem intentionalem, nisi voluntas inde perci-
piat objectum quod proponitur.

VI. Durantia di-
stinctio in-
tellectus, &
voluntatis.
Hez ratio probat intellectum non distingui à vo-
luntate, non tamen probat vel intellectum vel vo-
luntatem non distingui ab animâ: unde si quis cum
Durando affirmare vellet, intellectum & voluntate-
m esse unicam potentiam, eamque ab animâ distin-
ctam, non convinceretur hoc argumento; nec
etiam ex illius vi cogereretur asserere animam imme-
diatè insluere in actum vel intellectus vel voluntatis,
aut eos immediate recipere.

SECTIO IV.

Objectiones contra immediatam affectionem, &
receptionem actuum Intellectus, &
voluntatis in Animâ.

I. Obj. ad in-
telligentum
non requiri;
et anima
aliam physi-
ca producatur.
Objic. primò: ratio præcipua cur nos asseri-
mus animam immediatè concurrere ad actus
intellectus & voluntatis, est quia idem debet esse
principium intelligendi & volendi, sed ad hoc non est
necessarium ut anima efficiat intellectum, si enim
Deus infunderet intellectum in animam, quam
intellectionem ipse solus produceret absque concur-
su animæ, anima per illam intelligeret; ad denomi-
nationem siquidem intelligentis non requiritur
aliud, quam ut sit forma in subiecto apto: sicut enim
lux physica in subiecto apto denominat illud illu-
minatum, à quoquaque deum producatur lux illa,
ita & lux intentionalis, seu actus intellectus; ergo
non est opus ut eliciatur ab animâ intellectus.

II. Reip. debet
esse idem
principium
intelligendi
& volendi,
sicut recipi-
tum.
Objic. secundò: propterea dixisse me suprà non esse perin-
de necessarium ut omnes actus efficienter procedant
ab animâ, sed solùm ut anima concurrat immediatè
aliquo modo, efficiendo scilicet vel recipiendo, re-
ceptione saltem latè sumptâ, sicut anima rationalis
recipi dicitur in materiâ, seu ut recipere idem sonat
atque informare. Imò ob hoc ipsum argumentum
dicunt multi, & probabiliter, ad intelligentum non
requiri ut anima efficiat actum intellectus, de quo
postea. Hoc tamen non obstante manet, idem esse
principium intelligendi & volendi; nam principium
intelligendi non dicit aliud quam principium percipi-
ens objectum, sive perceptionem illam physicè effi-
ciat, sive non.

III. Obj. suffi-
cere sym-
pathiam inter
has poten-
tias, licet
voluntas nô
huius percipiatur.
Objic. secundò: posse voluntatem amare objec-
tum cognitum per intellectum, licet voluntas illud
non percipiat; quidni enim statui inter potentias
illas poterit naturalis quædam sympathia, ita ut ipso
facto quid intellectus objectum aliquod cognoscat,
voluntas consequenter illud velit? unde, non se-
quitur, ferri in incognitum, esto enim voluntas illud
non cognoscat, cognoscit tamen intellectus, siquæ
fertur quidem in incognitum à voluntate, sed non
ab intellectu; quod sufficit ut non dicatur ferri sim-
pliciter in incognitum.

IV. Obj. sym-
pathiam huius
modi inter
intellectum
& voluntas
non faciat
impossibile.
Sed contrà, nam quicquid sit de his sympathiis,
quas universem tollere est difficile, hic certè non po-
test per sympathiam emergere actus amoris in vo-
luntate, posito actu cognitionis in intellectu, nisi vo-
luntas per actum intellectus videat objectum: sicut
enim frustra per viam aliquam incidenti præfertur
lux physica, nisi illam percipiat, vel saltem illius be-
neficio videat viam, nec ad alium finem ipsi accen-

ditur lucernâ nisi ut illuminetur, & per lucernâ illam
viam cernat; ita contingit in luce intentionalis, quæ
non ob alium finem accenditur quasi, & præfertur
voluntati, nisi ut per illam illuminetur voluntas, &
objectum cernat, in quod feratur.

Ratio est, quia motus, & excitatio voluntatis non
est physica, sicut excitatio habitus, aut alterius hujus-
modi principiū, sed intentionalis: nihil autem
intentionaliter ad aliquid moveri potest, quod il-
lud non percipit, cum intentionalis motio sit percep-
tio: diego autem voluntatem intentionaliter mo-
veri denominativè, quia conjungitur in eadem ani-
mâ intellectui hac ratione motu, est in te dicere non
omnino moveri intentionaliter, quod enim solum
mediata & denominativè dicitur intelligere, verè
non intelligit, nec percipit objectum, quod tamen re-
quiritur, ut in illud feratur & amerit.

Deinde, si sola conjunctio in eadem animâ cuni-
potentia intelligente sufficit ut aliquid dicatur in-
telligere, habitus etiam ira, odio &c. dicentur intel-
ligere, cum sint in eadem animâ cum voluntate: vel
salem gratia habitualis, quæ secundum omnes est in
substantia animæ, aut habitus fidei & prudentiae, quæ vo-
luntas non sufficit ut operetur.

Unde, notanda lata disparitas inter ea quæ moventur
ab alio merè physicè & despoticè, & inter ea
quæ moventur politicè & intentionaliter: priora
enim non egerint cognitione, sed merè quia sunt ad
nutum quasi moventis, ut possit ipsis ut pro libito: posse
sic baculus moventur ab homine, habitus à voluntate
&c. At vero voluntas moventur politicè & intention-
aliter, ac veluti usus quædam allicitur, donec
præbeat consensum: debet ergo ipsis proponi ob-
iectum, cuius bonitate allicitur.

Objic. tertio: experientia constat, unam partem
animalis cognoscere, aliam se moovere, ergo hic in-
tercedere debet sympathia. Antecedens probatur Imperfetta
spargitur
per totum
corpus.
in quo; cognoscit enim capite, percudit pede, ergo
hic non est eadem pars seu principium cognoscens
& moventis. Resp. primò, quando equus pungitur in
pede, & statim illum movet, posse probabiliter dici,
in ipso pede, & omnibus partibus sensitivis corporis
diffusam esse imperfetam quandam potentiam ima-
ginativam, & appetitivam (quales communiter di-
cunt spargi per totum corpus insectorum) eo fine à
naturâ insitas, ut ea quæ sunt mala, apprehendat &
fugiat.

Secondò dico cum recentioribus quibusdam, IX.
Dum equus
velocissimo quodam motu species ad cerebrum, ubi pede percus-
communiter dicitur resideri potentia cognoscitiva, tit, unde in
civitas mo-
tus.
quando tangitur aliqua pars corporis equi, transmitti
velocissimo quodam motu species ad cerebrum, ubi pede percus-
se moventur; sufficit enim quod pars illa unde primò
incipit motus, cognoscat, alia enim partes possunt
moveari physicè, nec est opus ut moveantur intention-
aliter. Sicut cum voluntas unâ cum habitu charita-
tis elicit actum charitatis, nil opus est ut habitus co-
gnoscatur, & moveatur intentionaliter, sed merè phy-
sicè modò principium unde primò incipit motus mo-
veatur intentionaliter, nempe voluntas.

Quid vero hoc ita contingat, suadetur primò ex X.
S. Thomas
& Aristote-
li docere ut
motivum
animali esse
appetitum
ut diximus, hoc suipsum motivum est animal, quo est app-
etitum. S. Thomas etiam 2. cont. Gen. c. 82. & 1. part. appetitum
q. 75. ar. 3. ad 3. insinuare videtur alia membra merè
se habere passim respectu motus, & non se move-

V.
Alia dicitur
sympathiam
est in physi-
ca, aut in
intentionalit-
bus.

VI.

Conjunctio
cum intellectu
in eadem
animâ non
sufficit ut
operetur.

VII.

Differentia
in ea, quæ
moventur
deporticè, &
politicè.

VIII.

Imperfetta
spargitur
per totum
corpus.

IX.

Dum equus
velocissimo
quodam motu
species ad
cerebrum, ubi
pede percus-

re, sed moveri ab appetitu. Uade non debet ita in-
rurum videtur, ut nonnullis videtur, pars motualem non
movere se, sed pati motum ab aliâ parte, cuius mu-
nus est motum illum in aliis membris corporis pro-
ducere, vel per se solam, vel saltu[m] partialiter, ut di-
ximus.

XI.

Motus in
animali pro-
tent pri-
marii è ce-
rebro.

Deinde, hoc idem probatur ex communi Philo-
sophorum & medicorum consensu, qui docent, vim
effectricem motus in animali provenire primarii in
cerebro: ex anatomis namque compertum esse di-
cunt, nervos omnes, qui præcipua sedes sunt motus,
dervari è cerebro, sicut rami omnes arborum der-
vantur à radice; unde etiam certum est nervorum
partes, quod propiores sunt cerebro, eò esse latiores,
& robustiores, quod vero remotiores sunt à cerebro,
eò esse tenuiores: sicque etiam hoc modo homo est
arbor inversa.

XII.

Ostenditur
tulerius mo-
tum prove-
nire è cere-
bro.

Quod vero quoad hujuscemodi motum influxus
aliquis proveniat reliquis partibus à cerebro, pro-
batur: si enim nervus ille solus in aliquâ parte colli-
equi, vel tauri incidatur, quantumvis reliquum col-
lum maneat integrum, non potest animal illud pedi-
bus amplius confistere, sed itarum in terram prola-
bitur, multo minus potest, sicut ante, incedere. Nec
dici potest, hoc inde provenire, quod trahicatur cere-
brum spiritus vitales in alias partes: primò enim cum
spiritus vitales sint res quædam materiales, & com-
posita corporeæ, inò sanguis ipsæ defæcator & pu-
rior, non appareat quo modo à cerebro equi ad inam
nusque calcem tam subito per totum corpus transmis-
tantur. Deinde, non est cur spiritus hi eò etiam trans-
fundantur, cum sufficiens in iis partibus spiritus ad
hujusmodi motum antea exiterint.

XIII.

Ex mou-
ari facio ci-
taradi
ostenditur
principium
loco moti-
vum non
posse ab in-
tellectivo, &
volitivo.

Debere autem principium loco-motivum esse
idem cum intellectivo, & volitivo, hinc probatur: eum enim cithareodus artificiosè moveri manus,
principium intellectivum & volitivum vel concur-
rit ad motum illum eff. ative, vel directivè: si effe-
ctivè, conceditur quod intendimus; si directivè, er-
go dirigitur potentia motiva per regulas artis, nem-
pe per actus intellectus, modum quo artificiosus ille
motus fieri debeat, præscribentes; ergo percipere
debet has regulas, & esse illarum capax: sicut pictor
dirigi nullo modo posset per prototypon, nisi illud
perciperet. Affirmare autem sufficere quod intellectus
dirigatur ad hoc ut potentia motiva motum
artificiosum efficiat, est perinde ac dicere, Petro co-
gnoscere modum artificiosè movendi, Paulum sal-
tare posse ad numeros, ut suprà ostendimus. Sicut
ergo Petrum nihil juvat ad saltum artificiosum tonus
aliquis musicus, nisi ipse intellectu audiat; ita nec
regula illa dirigere potentia in motivam potest nisi
eam aliquo modo percipiat. Ratio est quam suprà
atculimus, quia potentia motiva vel debet moveri ab
intellectivâ & volitivâ effectivè, vel directivè, seu
intentionaliter. Unde hæc ratio ad minimum pro-
bat debere animam simul cum potentia motivâ ad
motum illum artificiosum concurrere.

XIV.

Cur, licet
motus inci-
piat à cere-
bro, digitu[m]
samen &
manu cele-
ritus mo-
veantur,
quam parcs
intermedia.

Solum hoc occurrit difficile: si nimurum motus
incipiat in cerebro, cur dum cithareodus pulsat fides,
partes intermediae non tam celeriter moveantur, ac
manus & digitus. Ad hoc tamen resp. sèpè contingere
magis moveri partes remotas, quam proximas,
licet ab his incipiat motus, quia nimurum sunt motu-
ti aptiores: sic cum quis motum immediatè impi-
mit tronco arboris, magis moveantur folia & rami,
quam truncus, licet ab hoc motus incipiat. Manus
ergo & digitus sunt aptiores huic motui, quia agili-
ores & habiliores ad motum, ut ait S. Thomas loco
suprà citato, unde & celerius moveantur. Quod ad-
huc facilius intelligitur, si dicamus, potentiam moti-
vam in manu ad motum illum non receptivè tan-

tum, sed etiam effectivè concurrere.

Quæres, utrum distinguatur potentia motiva in
animali ab ipsa formâ? Notandum, duplum in quo-
vis animali esse potentiam motivam: primò, gravita-
tem, per quam more aliarum rerum animalia ferun-
tur deorsum: deinde aliam habent animalia poten-
tiam motivam, quæ est illorum propria, & vocatur
communiter potentia loco-motiva, & progressiva.
Quoad gravitatem ergo & levitatem dixi in lib. de
Gener. d. 14. l. 1. num. 4. eas esse qualitates à rerum
gravium & levium substantiis distinctas, has enim
habent cum rebus inanimatis communis.

Quoad potentiam loco-motivam, videtur, non
posse adéquatè distingui ab animâ, ob argumentum
suprà positum, cum necessarium videatur ut anima,
sætem partialiter ad motum concurrat. Ad hoc au-
tem quod anima per potentiam motivam operetur
ad extra, non necessario videtur statuenda in eâ po-
tentia distincta: Vici enim posset nunquam animam,
vel aliam formam motum aut impetum in extraneo
subiecto producere, quin eum prius producat in se,
& per impetum in se producetur producere impetum
in aliis. Quod si dicatur, cessat difficultas. Conf. Sicut
enim sol producit primò lucem in se, & ignis calo-
rem, mox in aliis rebus, ita quidni Angelus eadem
ratione impetum in se primò producat, deinde in
aliis?

S E C T I O . V.

In quo subiecto recipiantur actus materiales
in homine.

Dificultas procedere potest vel de subiecto to-
tali, vel partiali, utrum scilicet actus vitales ma-
teriales in homine, ut visio, auditio &c. recipiantur
in sola animâ, an in illa simul & materia. Et quod ponitur
non recipiantur in sola animâ, videtur certum: cùm
eum sint materiales, non possunt hoc modo adæqua-
tè respicere subiectum spirituale. Deinde, si hi actus
adæquare subiectari possint in animâ subiecto spiri-
tuali, quidni etiam & species ad eos requisita? quod
si dicatur, eodem modo poterit anima separata ex-
ercere sensations, atque actus abstractivos intel-
lectus, cùm deferre secum possit adæquatum ea-
rum principium, nempe speciem materialem, & po-
tentiam.

P. Hurt. d. 4. de Anim. l. 2. §. 44. acriter conten-
dit non posse actus vitales materiales recipi, nec par-
tialiter in animâ rationali. Ratio illius est primò,
quia quicquid recipitur, ad modum recipientis recipitur:
ergo cùm anima sit indivisibilis, actus etiam in eâ puer.
recepti esse debent indivisibilis. Sed contrâ primò,
nam ipse P. Hurt. afferit punctum indivisibile subje-
ctari in partibus divisibilibus. Contrâ secundò, for-
ma equi indivisibilis juxta sententiam S. Augustini,
S. Thomas, & Aristotelis, recipitur in materia divisi-
bili. Contrâ tertiod, materia quæ est substantia, reci-
pit qualitates, quæ sunt accidentia: & alia hujus-
modi.

Seus ergo illius axiomatis non est, quod, quic-
quid recipitur, esse debeat in eodem planè ordine
cum recipiente, eique arithmeticè conformati, sed
quod accommodare se debeat ad illius capacitatem,
nempe, ut non possit recipi, nisi in subiecto illius ca-
pace, sicut accommodatur ad modum recipientis,
non in effendo, sed in recipiendo. Deinde, anima ratio-
nalis indivisibilis recipitur in materia divisibili, nec
enim hic per receptionem intelligi debet causatio.

Præterea, visio, & aliae sensations, licet recipian-
tur in animâ, seu illam informant, non tamen forte

ex

*Nil obstat
quo minus
sensationes
recepiantur
in anima
rationali.*

ex eâ educuntur, sed solum ex materia. Ultimò tandem, nam qui dicunt formas perfectorum brutorum esse indivisibiles, non multum fortasse refugent concedere visionem & alias sensationes in homine esse indivisibiles. Communis etiam inter recensiones opinio est, unicam esse unionem in compagno humano, illamque recipi & in materia & in anima, quarum altera est divisibilis, altera indivisibilis.

V. Arguitur secundò: actus materialis est ex ensus, ergo non potest recipi naturaliter in anima, cum illi non possit tribuere hunc suum effectum formalem. Sed contrà, non enim est opus ut forma tribuat omnem effectum formalem subiecto cui inest; actus enim amoris intentus in Angelo non denominat illum intensum, ergo & actus extensus poterit uniri anima, licet illam non denominet extensam. Non ergo est necessarium, ut dixi, ut forma tribuat subiecto cui inest omnem effectum formalem, sed sufficit quod tribuat aliquem; effectus enim formalis non est sola forma, sed forma, subiectum, & unio. Deinde, sic anima rationalis, licet sit indivisibilis, potest, imò & petit naturaliter inesse materia, cui tamen non potest tribuere denominationem & effectum formalem indivisibilis, ita & è contrà quod enim educatur vel non educatur, patrum refert ad effectum formalem; albedo enim & lux creatrix, non minus denominarent pariem & aërem album & lucidum, quam genitata.

*Lux crea-
ta tamper-
fida reddi-
to aërem
lucidum,
quam gene-
tata.*

VI. Nulla est repugnancia ut res cor-
poreas sub-
iectur in re-
spirituali.

Arguitur tertio: non potest res spiritualis recipi in subiecto quantitativo, & corporeo, ergo nec res corporeas in subiecto spirituali. Nego consequentiam; disparitas est, quia conceptus spiritus, ut dixi supra d. 7. f. 4. consistit in independentia a materia & quantitate; ergo ipso facto quod dependere a materia & quantitate, non est res spiritualis. Quando vero res corporeas recipiuntur in subiecto spirituali, ut in termino inadäquato, nihil sit contra illius essentiam, cum adhuc retineat dependentiam a re materiali corporeâ & quantitativa, qui est conceptus corporis. Quod idem est, in probabili sententia de unione corporeâ in homine, quam multi dicunt subiectari in utroque extremo.

Instabis: quando duæ causæ inæquales concurrunt ad eundem eff. Atum, effectus sequitur principalem: sic quando habitus supernaturalis concurrit cum potentia & speciebus naturalibus, actus evadit supernaturalis; sic etiam à specie, & potentia vitali producitur actus vitalis perfectior specie, ergo pari ratione, si recipiantur hi actus partialiter in anima, subiecto spirituali, erunt spirituales.

Contra, antecedens non est universum verum: primò enim, in moralibus, si alter parens sit ignobilis, proles absolutè censetur ignobilis. Deinde, in physicis, ab anima spirituali & specie impressâ materiali producitur sensatio, seu visio materialis. Item conclusio sequitur debiliorem partem: ergo effectus non sequitur semper perfectionem principij. Imò ex primo exemplo quod assertur, desumitur instantia contra eos, qui hoc argumentum proponunt: anima enim est perfectio habitu supernaturali, & tamen producitur ab illis duabus concausis actus supernaturalis, non naturalis. Unde deducitur, effectus non sequitur semper naturam causæ perfectioris.

Nec vim ullam habet quod tantopere urgent aliqui, tantam scilicet, esse improportionem inter rem spiritualem & corpoream, atque è contrà, ergo si potest res corporeas recipi inadäquata in spirituali, poterit & spiritualis recipi in re corporeâ. Retorquetur argumentum, tanta est improportionem inter rem corpoream & spiritualem, ac è contrà, sed potest forma spiritualis elicere actum materiali & corporeum, ut anima rationalis visionem, ergo &

*Improprio-
sita non ob-
stat, quo mi-
nus res spi-
ritualis reci-
piantur in
subiecto cor-
poreo.*

R.P. Th. Comptonis Philosophia.

forma materialis actum spiritualem, quod tamen negant hujus sententia auctores. Non ergo id negamus, eb improportionem præcisè, sed ob rationem jam dictam desumptam ex concepcione spiritus suprà explicato, d. 7. sec. quarta.

Arguitur quartò: materia est subiectum sufficiens formæ equinæ, ergo & sensationis in homine, quæ est multò formæ illâ imperfector. Nego consequentiam, nec enim semper res, quo imperfectior, perfectior, eo pauciores requiri causas, Angelus enim tantum eo pauciores requirit Deum, cum tamen actus visionis requirat speciem, potentiam, & Deum: sic anima sola producit intellectum si distinguatur, non tamen intellectum, licet intellectus imperfectior, quia scilicet intellectus, ob formalites in se contentas, petit plures, & peculiares quædam causas, quas non petit intellectus. Non ergo desumitur perfectio vel imperfectio alieius rei ex eo quod plures, aut pauciores requirunt causas, materia prima enim res imperfectissima requirit eamdem causam, quam Angelus. Sicut ergo effectus aliquis requirit subinde plures causas efficientes, ut de intellectione & visione jam dictum est, ita & requiret potest plures materiales: quod peculiariter in sensationibus contingit, ut postea videbimus.

Arguitur quintò: si possit actus vitalis materia, si recipi inadäquate in anima rationali, cur non poterunt alia qualitates materiales, ut lux, color, odor, &c. in eadem recipi? & sic habebimus albas, & odoriferas animas. Retorquetur argumentum: actus vitales materiales possunt recipi in animabus brutorum, ergo & calor, odor, &c. in ipsis non recipi poterunt, siue habent illa albas, rubras, & odoriferas animas; quod tamen negant omnes communiter, alioqui extincto animali, fieri deberet resolutio ulque ad materiam primam.

Res, ergo, peculiarem esse, rationem cur in anima cuiusque animalis recipi debeant actus vitales, & consequenter illa est proportionatum subiectum his qualitatibus, non alijs, sicut materia cœli est capax nostra quantitatis & lucis, quia ad particularia cœli, estum corporum munera conducunt, non tam est capax, nec subiectum proportionatum aliorum accidentium sublunari, ergo non sequitur, subiectum aliquid est capax hujus vel illius qualitatis, ergo omnium.

Sexto arguitur, & difficilius, ut proberet hos a. Etus debere recipi in sola anima, non potest forma, ut forma naturaliter in subiecto cui non potest tribuere effectum suum formalem; sed visio non potest tribuere materiae denominationem videntis, ergo non potest illi inesse. Res, non esse necessarium ut possit forma tribuere omnem suum effectum formalem, sed sufficit quod tribuat aliquem: sic enim species visibilis subiectatur, etiam adäquate in aere, cui tamen non tribuit denominationem visivi, seu effectivi visionis, sed solum oculo, & alia hujusmodi.

Dicendum ergo, actus materiales sensuum in homine esse tam in materia quam in forma. Ratio est, quia alioqui omnia argumenta supra facta pro immmediato insl. xii. animæ in actus spirituatus nihil probarent, si enim dicatur sufficere ut totum videat, ad hoc ut appetat, eodem modo dici poterit sufficere ut totum sit cognoscens ad hoc ut vellet, ac proinde licet, actus intellectus recipiantur in solo intellectu, sufficienter excitabit totum, sicut hic excitatur totum ad appetendum, licet recipiatur materialis probatur cognitione in sola materia. Contra ideo anima, seu voluntas, debet immutari in se recipere cognitionem, quia per illam determinatur intentionaliter ad agendum, seu ad operandum, nempe ad elicendos actus spirituales amoris, sed non minus anima, seu appetitus.

X.

*Non semper
res quo in-
conveniuntur
causas, Angelus
enim tam
eum requiri-
t, eo pauciores
causas.*

XI.

*Obj. si visio
corporea
possit in ani-
ma rationa-
li, ergo &
color, odor,
&c.*

XII.

*Res pecu-
liarem esse
rationem
cur actus
vitales sub-
iectur in
animâ.*

XIII.

*Atus ma-
teriales in
homine sub-
iectantur &
in materia.
Et in anima.*

XIV.

*Atus ma-
teriales in
homine sub-
iectantur &
in materia.
Et in anima.*

Sensus dignitate praecipius est Visus. Sedes hujus potentia est in fronte, ubi oculi, ut ait S. Ambros. lib. 6. Hexam. c. 9. velut in quādam speculā sūi sūt, unde omnia fācile prospicent. Mira est oculi fabrica: tribus constat humoribus, crystallino, qui planè in medio oculi situs est; albugineo; & aquo: tunicis quinque, prima seu intima vocatur *specularis*, quod sit in speculi: proxima dicitur *reticularis*: tertia *uvea*, & ex colore hujus tunicae oculi dicuntur *nigri*, & *si. glauci* &c. hæc sola non ambit totum oculum, sed foramen in medio habet, per quod pupilla cernitur: quarta tamen est *cornea*: quinta demum vocatur *adherens* & *alba*. Habet ulterius oculos musculos septem, qui ei ad motum & miram illam volubilitatem deserunt: quatuor ut eum sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum flectant; duo alij eum in gyrum volvunt; septimus demum illum sedi suæ, & loculamento infigit, ibi quæ firmè retinet.

III.
In oculo duo sunt nervi species. **Tunicas** quinque, & septem musculos.

Duo præterea sunt nervi, qui opticū seu visorū vocantur, quorum alter à dextrā parte cerebri ad dextrum, alter à sinistrā ad sinistrum oculum tendit, sed postquam non nihil à cerebro proceruerunt, coēunt inter se, & postea iterum ab invicem separantur, & utrumque oculum intrant. Per hos nervos & spiritus animales à cerebro ad oculos, & vicissim species rerum ab oculis ad sensum communem, & phantasiam transmittuntur. Hinc sit ut ex vino liberalius hausto turbetur subinde visus, quod scilicet tunc per hos nervos spiritus turbidi ad oculos à cerebro mittantur: unde, ut ait Aphrodiseus. 2. Probl. q. 52. qui aquam bibere conseruant, acutius vident. Qui oculos etiam habent prominentes, & emisstios, non ita clarè: qui profundos, & non nihil in caput demissos, acute vident, quod species melius colligantur: unde cùm quisvisum vult intendere, oculos ex parte claudit.

IV.
Objectum visus lux, & color. **Qui aquam** bibere conseruant, acutius vident.

Quæres primò, quid sit objectum visus? Resp. proprium illius objectum esse colorem & lucem: color vocatur materiale objectum, non quod verè & in se non moveat visum, sed quod sine luce videri nequeat; qua de causâ lux vocatur objectum formale quod scilicet lux sine colore videri possit, non verò color sine luce. Præterea, objectum visus & aliorum sensuum est figura cuiusque rei, & ubicatio.

V.
Ut objectum videatur non est opus rotum medium illuminiari. **Quæres** secundò, utrum ut objectum videatur, nec sciarum sit totum medium illuminari? Resp. negatè, ut manifestè constat experientiâ, cùm noctu è loco obscurissimo videtur ignis à longè: imò quo locus est obscurior, è cæstèr paribus melius videatur. Deinde, si lux illuc esset, posset discerni, maximè si quis per spatiū aliquod notabile propius accedit, si enim quis tantillum ad lucem propius approximaret, adverterit mutationem. Sufficit ergo objectum ipsum illuminari.

VI.
Exsistit cuiusdam experientiâ circa lumen. **Dices**; experientiâ constat, vitris quibusdam lumen in maximâ distântiâ, etiam in loco, qui maximè tenebrosus est, colligi, ergo illuc est lux, licet non cernatur. Resp. experientiam illam solùm probate colligi illuc species lucis, per quas non visas lux ipsa à longè constituta cernitur. Evidens enim videtur, si illuc esset lux, fore ut cerneretur, præsertim, si quis, ut dixi, multò propius accedit ad luminosum.

VII.
Visus materialis existeret naturaliter, non negat, si existente obiecto. **Quæres** tertio, utrum visus aut alia sensatio exteriora existere possit sine suo objecto? Resp. naturaliter non posse. Ratio est, quia vel dependet effectivè ab objecto ipso, vel à specie illius vicariâ; sed destructo objecto non potest manere vel illius species, vel influxus, ergo. Imò nec divinitus existere eam posse sine objecto existimant nonnulli: dicuntque sicut unio dependet physiè ab extremis existentibus, ita visionem & sensationem omnem exterioram ab experientiâ sui objecti dependere intentionaliter.

VIII. **Dices**; sèpè contingit dum fixis oculis intuetur R. P. Th. Comptoni Philosophia.

quis solem, aut aliud corpus lucidum, præcipue variagatum ut cancellos, videri sibi clausis oculis; vel etiam facie aversâ videre hoc idem objectum; quod argumento est species esse naturâ suâ ad breve tempus durabiles sine objecto, ergo si Deus destrueret tunc objectum, maneret illa visio. Resp. in his casibus non existere visionem horum objectorum, sed solam vivacem imaginationem excitatam à vehementi sensatione præterita: quæ est mens Aristotelis hic tex. 156. docentis imaginatione percipi id quod appetit oculis clausis, & in hoc distinguit imaginationem à sensu.

Quæres in quâ parte oculi formetur visio? **IX.** **Puntum** aliqui formari in pupilla; alij, & propius verò in retinâ, quæ est postrema pars oculi, quæque species recipit, & in se rerum omnium oppositarum figuræ habet depictas. Illam proinde probabilissimè existimare quis posset esse sedem visionis.

S E C T I O II.

Vitrum color distinguatur à lumine.

Prima sententia universim affirmat colorem à lumine non distingui: sicutque noctu colores omnes abeunte sole perire assent, & eodem redeunte revivisci. Ita plurimi ex antiquis, Plato in Timæo. Avicen. 1.6. part. 3. c. 1. Averroës hic, tex. 7. com. 65. Alexander 1. 1. quæst. natur. q. 1. c. 2. Idem docere videtur Albert. Magn. 1. de sensu & sensibili, tract. 2. c. 1. Caget. hic 1. 2. c. 7. J. vell. hic q. 53. Soncin. 10. Met. q. 2. & alij. Cui etiam opinioni subscrubunt recentiores quidam non indocti.

Secunda sententia est contratio colores omnes veros & permanentes distinguit à lumine, alios tamen ait esse apparentes, docetque hos in lumine consistere. Ita Suar. hic l. 3. c. 15. n. 2. Conimb. hic l. 2. c. 7. q. 2. a. 2. Rubius hic l. 2. tract. de Visu, q. 1. n. 13. Murcia l. 2. de Ani. d. 6. q. 2. 5. Quibus suppositis, Tol. hic. q. 17. Hurt. hic. d. 17. f. 2. n. 17. Arriaga hic. d. 5. f. 3. n. 41. Ovid. Cont. 4. de Anima, q. 1. n. 4. & alij.

Prima conclusio: possibilis est color identificatus cum luce. Ratio est, quia nulla hujus repugnantia assignari potest: cùm enim hæc prædicata sibi invicem non opponantur, non est cur in unam aliquam entitatem coalescere in eâque inventi identificata non possint, sicut vegetativum & sensitivum in equo, leone, & aliis.

Secunda conclusio: possibilis etiam est color à luce realiter distinctus. Ratio est, quia non videtur a significabilis hujus rei implicantia, aut ex quo capite repugnet.

Tertia conclusio: dantur de facto colores multi realiter à luce distincti, quales sunt albedo, nigredo, viriditas &c. quæ in rebus hisce sublunaribus passim reperiuntur. Ita auctores secundæ sententiae.

Probatur primò: de crescente lumine, imò validè jam immunito ac remissò, color rubedo ex. g. apparet æquè intensa, licet minus clarè cernatur, ergo manifestum videtur rubedinem, & alios colores permanentes esse aliquid realiter distinctum à lumine; alioquin, quo gradu lux decrescit, decresceret color, cùm forent idem, clarissimâ tamen experientiâ constat contrarium, nec ad id probandum alio opus est, quam oculis. Hoc argumentum existimo esse efficacissimum. Secundò, sequitur in interioribus partibus auri, argenti, æris, marmoris, & similium, nullum omnino esse colorem, cùm lux ed non pertingat.

Dices; canit Ecclesia Rebus, jam color reddit: vultus nitenit sideris, ergo abscedente luce pereunt colores, **VII.** **Quo sensu** abscedente luce, color non immunitur, ergo distinguuntur.

§ 16. Disp. XIV. Anim. De sensibus externis. Sect. II. III. & IV.

reant nocte colores; sed solum occultantur, & tenebris quasi abduntur. Et eodem modo respondeatur ad id quod quidam objiciunt, *Nox absulit atra colores.* Resp. inquam, solum velle Poëtam, noctem seu tenebras colorum aspectum impedit; id autem auferri metaphoricè dicitur, quod oculis subducitur.

VIII.

Dantur etiam veri colores cum luce identificati.

Quarta conclusio; dantur etiam de facto colores aliqui veri à luce indistincti. Ita auctores primæ sententiae. Probatur, lux enim, seu radij solares constanter apparent aurei cuiusdam coloris; sine fundamento, ergo quis negaverit radios illos, seu lucem æquè esse coloris aurei, atque est ipsum aurum. Quod si quis idè hunc neget esse verum colorem, quod facile transeat, & interpositione corporis opaci subitò evanescat, quæstionem fecerit de nomine. Quæ enim necessitas dicendi permanentiam esse de conceptu omnis veri coloris, ut bene Suarez citatus, c. 15. n. 8.

IX.

In Iride, & nubibus sunt veri colores à luce in distin- dicti.

Conf. in Iride etiam & nubibus sunt veri colores, ut afferit P. Suarez citatus n. 7. & 8, nec enim diversi apparent hi colores pro diverso situ vel rei, vel intuentis, ut contingit in coloribus in collo columbae, qui proinde non censentur veri colores, sed quædam visus deceptio: sed quocunque situ quis illos colores intueatur, eodem semper modo apparent, sicut & radij solares de quibus numero præcedente. Nulla autem est necessitas colores in nubibus, & Iride distinguendi à luce, ergo.

X.

Dantur etiam colores merè apparentes.

Vnde dignoscatur color apparet in visu.

Quinta conclusio: dantur etiam colores aliqui merè apparentes, quicquid licet colores videantur, verè tamen colores non sunt. Hæc conclusio probatur ex coloribus qui certi videntur in sericis quibusdam, & collo columbae, in uno enim situ unius coloris videantur, in alio alterius, nunc rubri, nunc cœrulei, nunc aurei, nunc vitudis, & tamen in ipsa re nulla facta est mutatio, sicutque sunt colores tantum apparentes, & quædam visus deceptio: sicut contingit dum remus in aqua fractus videtur, quæ tamen est fractio, & curvitas tantum apparent, ut constat.

S E C T I O III.

De Auditu.

I. Se los auditu.

Avisi fabri- ca.

II. Objectum auditum est sonus.

III. Voca de fini- tio.

Auditus in materia quædam fluida & subtilissima instar aëris purissimi consistit, sicut visus in humore illo crystallino. Sita est materia hæc in imo tortuoso cuiusdam tractus instar labyrinthi, qui per varios flexus & tandem ducit. Tria sedem infinitam auditus tenuia ossa ambient, unum instar inuidia, instar maleoli alterum, tertium ad formam stapedii. His vicina est membrana per quandam cavitatis illius partem transversa, quam tympanum vocant: & hæc forte est causa, cur si quis aurem obtinet, statim strep' tum quendam intus & quasi tumultum audiat, quod scilicet aura intus inclusa calore dilatetur & motum aliquem cœat, sicutque allisa ad tympanum strep' tum quendam edit. Demum ut ad oculos, ita ad aures nervi à cerebro derivantur, ut spiritus animalis eas deferant, & ut cerebrum vicissim per eas species rerum ab auribus recipiat.

Objectum auditus est sonus, qui qualitas quædam est ex corpore inter se collisione producita, ex natura sua defensiva. Ubicatio etiam & duratio, nec enim tantum percipimus sonum, sed eum præterea hæc & nunc seu ex tali vel tali parte existere.

Aristoteles hæc tex. 9. vocem definit quod sit percusio respirati aëris ab anima in pulmone existente ad arteriam. Nec hinc sequitur Sanctos non locuturos in cælos voce externâ: primò enim, ut ait S. Thomas

non est necessarium ad locutionem & vocem, ut aës ab extrinseco attrahatur, vel extra fauces emitatur, sed sufficit, ut aës in pulmone motus, percutiat eum, qui est in gutture. Secundò dici potest, purissimum aërem in pulmonibus Beatorum contentum, habitum donum penetrabilitatis, & consequenter posse exspirari & attrahi, penetrarique cum cælo Empyreo. Tertiò, non caret probabilitate quod afferunt aliqui, ipsum cælum Empyreum interius esse liquidum, & continere materiam quandam spirabilem delectissimam, cuius ministerio Sancti pro libito loquuntur. Et hoc modo, ut in lib. de cælo noravid. 4. f. 2. n. 7. & 8. explicant nonnulli aquas qua supra cælos sunt.

Echo juxta Aristotelem est sonus ex solidis, & continuo corporibus reflexus. Fit ex reflexione vel ipsius soni, vel specierum. Ratio verò cur subinde non tota vox vel oratio, sed ultimæ tantum syllabæ, & veiba audiantur, est, non quod tota non reflectatur, sed quia sonus prolatus à loquente, utpote major, impedit ne audiatur nisi illa pars quæ reflectitur post sonum à loquente absolutum: si enim aliquod intervallum intercedat ante reflexionem, existimo totam vocem auditum iri.

Reflexio verò soni, vel speciei nihil est aliud, quād quod sonus aut species in superficie corporis solidi recepta, cum facilis producere possit aliam speciem vel partem soni in aëre vicino corpori illi solidi, utpote aptiore ad species vel sonum recipiendum, quād in ipso corpore, in eo potius iterum versus loquenter, quād ulterius in illo corpore sonum, aut speciem producit. Sicut ob eandem ferè rationem pila resiliat versus projicientem: licet diversitas sit in modo, cum pila resiliat per motum localem, non tamen sic reflectatur sonus, saltem ut plurimum.

Sonus contrarium non habet; nec enim sonus gravis & acutus (quorum ille provenit cum multum aëris percutitur, acutus cum parvum) sunt sibi contraria, scilicet sunt albedo & nigredo, vel calor & frigus; in eodem quippe subjecto soni diversissimi recipiuntur, ut constat in concerto multarum vocum, aut fidium in eodem aëre, vel aure simul recepto.

S E C T I O IV.

De olfactu, gustu, & tactu.

Olfactus in summitate interioris partis narium situs est in duabus particulis carnis spongiosis instar mamillarum, quæ cerebro sunt proximæ. Objectum hujus sensus est odor, qui est qualitas ex primatum permixtione orta, prædominante tamen calore, qua de causâ per calorem excitantur odores, per frigus è contrâ minuantur, & cessant. In hoc sensu bruta quædam multis gradibus superant hominem, cum tenuissimos quoque odores in magnâ etiam distantiâ percipiunt. Hinc minus mirum videri debet quod circa visum de hominibus quibusdam refertur, qui certissimè dicunt ubi sub terrâ lateat aqua: vident namque vapores quosdam supra terram ab aquâ illâ emissos, quos utpote delicatissimos, alij discernere non possunt.

Quod hic à nonnullis queritur, utrum res odoriferæ solas qualitates producant in subjectis appositi, an etiam substantiam aliquam ex se emitant? olfactus mihi probabile videtur utrumque subinde præstare: unde & resquidam odoriferas per hujusmodi exhalationes minui paulatim cernimus, & homines subinde per odorem cibi non nihil nutriti, inò & satiari, ita ut appetitum omnem ad cibum amittant: quod tamen per solius odoris productionem contingere difficulter posset.

Genus

III. Gustus in tota quidem lingua, sed praecipue in ipsa cuspide locatur. Distinguitur a tactu, cum aliquando ab eo separetur, non in alijs tantum corporis partibus, sed etiam in lingua, quae primas subinde qualitates sentit, non tamen sapore, vel saltem valde imperfecte. Imo objectum aliquando nullum habet saporem, ut aqua, quam nihilominus tangit vitaliter lingua; ergo distinguitur gustus a tactu.

IV. Sensus tactus diffunditur per totum ferè corpus, sensus tactus residetque in carne & nervis, sed praecipue in nervis. Necessarius maximè animalibus est hic sensus, ut dum per illum dolorem sentiunt, noxia fugiant, & vitam conservent. Ossa non sentiunt, nec dentes, licet dolor aliquando in ipsa etiam dentium substantia existere videatur, sed est tantum in gingivis, vel nervo quo dentes maxillæ affiguntur, qui cum in interiorum partem dentis a radice intret, dolor in eo receptus, recipi videtur in ipso dente, ut dictum est d.2. f.2.n.4.

V. objectum hujus sensus sunt primæ qualitates, mollieties item & durities, impulsus, qualitas etiam causans dolorem & volutatem. Quæres, quænam sit hæc qualitas dolorifera? Aristoteles & Philosophi communiter, sicut & Medici cum Galeno, dicunt esse divisionem continuu: sed est definitio solum causalis, quod scilicet divisione continuu communiter dolorem causet, licet in eā formaliter dolor non constat, cum sèpè dolor sentiatur ubi nullum continuu dividitur. Mos ergo est Aristotelis res obscuras per aliqua nobis nota exponere, sicut sonum ait esse percusione aëris, odorem evaporationem fumosum &c. quæ ad summum definitiones sunt causales. Qualitas ergo illa dolorifera non est divisione continuu, sed accidentis quoddam inde resultans, quod dolorem causat.

VI. Dices; si primæ qualitates sint objectum tactus, ergo vel quæ sunt in sensorio, carne scilicet & nervis, vel quæ in subjectis extraneis: non illæ, tunc enim essemus in continuu sensatione, cum nunquam non sint aliquæ ex primis qualitatibus in carne & nervis; nec etiam alia, cum enim primas qualitates semper habeamus nobis insitas, non possumus eas percipere quæ sunt in alieno subiecto: nam, ut ait Aristoteles, intus existens prohibet extraneum. Resp. non percipi qualitates in sensorio existentes, cuius licet difficile sit rationem assignare, ea tamen reddi potest ducta ex ipsa naturâ potentiarum, visus enim perit, ut experientia constat, objectum aliquantulum remotum, tactus vero utpote imperfectus perit ut objectum sibi sit quidem contiguum & applicatum, non tamen intimè præfens, hic enim videtur conceptus tangendi aliquid nempe non ut sit illi intimè.

præsens, sed proximum, multo minus ut ab illo informetur: præcipua tamen hujus rei ratio desumitur ab experientia.

Nec in febri, quando intus sentitur calor vehemens, vel frigus, id inde provenit, quod in eadem parte sentiatur ubi est, sed est calor ille vel frigus in sanguine aut aliquo alio humore maligno per totum corpus disperso, qui sentitur a carne, ad quod tamen necessariò debet humor ille esse intensioris frigoris, quæ tunc habeat caro, vel nervus a quibus sentitur.

Hinc solvit quod obiectebatur contra sensationem qualitatum in objectis extrinsecis: licet enim sint aliquæ primæ qualitates semper in sensorio, sentit tamen qualitates, quæ illas in intensione superant, non alias, nisi sint alterius rationis; ut manus calida ut sex potest in objecto calido ut sex sentire gravitatem, vel impulsu, duritatem, mollietatem &c. Imo manus valde calida sentire potest frigus in objecto quod habet plus caloris quam frigoris: quæfortè est causa cur idem objectum, in eadem temperie, respectu manus calidæ videatur frigidum, & respectu frigidæ calidum. Quod vero semper intus existens non prohibeat omnino extraneum, videtur manifestum: nam in oculo est aliquid lucis, & tamen videt lucem in extraneo subiecto.

Existimo tamen, non esse necessarium ad tactum seu sensationem vitalem alicujus rei, ut semper objectum in subiecto discontinuo, seu non unio, videtur enim valde probabile unam partem carnis sentire calorem aut frigus in parte sibi proximâ, præsentem si magna sit diversitas in temperamento. Hoc tamen non est verum de omniis qualitatibus, nec enim caro sentit duritatem ossis sibi uniti, ut constat. Probabile etiam videtur sentiri subinde qualitatem in æquali, vel minore intensione: dux enim manus æqualis duritiei vel mollietiei sentiunt invicem duritatem aut mollietiem, & si altera esset paulo durior, subinde posset tamen aliquam duritatem sentire in aliâ, ut manifestum videtur experientia. Imo licet aliquæ qualitates non sentiantur, dum sunt in sensorio, non tamen videtur perinde certum de omniis, ut de impulso, motu, vel gravitate.

Solum noto, esto in uno aliquo sensu supereretur homo a quibusdam animalibus, ut visu ab aquilâ, olfactu a cane & vulture &c. in collectione tamen omnium sensuum longè superat homo ullum aliud animal: quod tum ipsius animæ perfectio requirit, superas reas eisdem intensitatibus, cum ea quæ est in sensu.

X. Homo in collectiōne omnium sensuum.

DISPUTATIO XV.

De sensibus internis.

SECTIO PRIMA.

An præter sensus externos, detur etiam aliquis internus.

I. *Oportet* *dari* *sensum* *internum.*
Aristoteles hic l. 3.c.2. & 3. probat dari sensu aliquem internum præter externos, quod per se videtur manifestum: primò enim constat a singulis sensibus ad cerebrum nervos quosdam & fibras protendi, quibus & ipsis species rerum cere-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

bro subministrent, & ab eo spiritus vicissim animales recipient, ut suprà diximus f.2. r. num. 3. Deinde, bruta recordantur objectorum quæ sensu aliquo percepunt; ferae enim recordantur loci, in quo catulos reliquerunt: canes domini sibi ita meminerunt, ut subinde supra tumulum illius demortui inediâ & dolore consumantur: equus recordatur stabuli &c. Imo canes subinde in somnis latrant, ergo tunc ipsorum imaginativæ objectum aliquod prius sensu perceptum occurrit, in somno enim nullo sensu exter- no ut plurimum utuntur.

X. 3

Hac

II.
Recordatio
brutorum
non est pro-
prie memo-
ria.

Hæc tamen recordatio non potest propriè vocari memoria, quæ juxta Aristotalem lib. de Memoriâ & Reminiscentiâ, ca. i. est cognitio præteritæ cognitionis; bruta autem non cognoscunt suos actus, ut plerumque dicitur, sed solum objecta, quæ prius noverant, per speciem scilicet objecti ex priori cognitione reliquam. Aliqui tamen & probabiliter, dicunt sensum internum, etiam in brutis, posse cognoscere non objecta solum, sed etiam operationes sensuum exterorum per speciem modificatam, seu quæ sit species, non objecti tantum, sed actus: aint enim actus sensuum exteriorum posse etiam speciem sui sensui interno imprimere.

III.
Statuunt
aliqui septem
sensus in-
ternos cog-
noescivos.

Utrum autem distinguendæ sint tot potentia in-
ternæ cognoscitivæ quo distinguunt aliqui, qui se-
pem numerant diversas, videlicet, sensum communem,phantasiæ, imaginatiæ, & estimatiæ, cognitatiæ, memoriam, & reminiscentiæ, jure dubitare posset. Mihi certè superflua videtur tanta potentiarum multi-
plicatio ad intra, etiam ratione nostrâ, eadem quippe
ratione tot distinguiri possent intellectus cum non mi-
nor varietas operationum spiritualium illi compe-
rat, quam septem his potentijs materialibus conve-
niat diversitas operationum materialium.

IV.
Vnus tantum
est hujus-
modi sensus
communis,
isq; in cere-
bro sicut.

Caro voce-
tur sensus
communis.

Hæc ergo omnia existimo posse non incongruè
reducere ad unum sensum communem in cerebro si-
tum, ut Philosophi omnes hodie affirmant, non in
corde, ut volebat Aristoteles, hoc enim nervi ab
omnibus sensibus in cerebrum protensi indicant. Præ-
terea nimio studio defatigatur imaginatio, & caput,
ad quam intemperiem curandam remedia non cor-
di, sed capiti applicantur. Hic verò sensus non pro-
pterea communis dicitur quod perciptiat sensibilia
solum aliqua communia, seu quæ à pluribus sensibus
percipiuntur, ut sunt ubicatio, & figura, sed quod u-
niversalis quodammodo sit in cognoscendo, & per-
ciptiat objecta omnium sensuum, sicut virtualiter
in se omnium perfectionem continet.

V.
Humiditas,
& siccitas,
divesimod
ad memo-
riam con-
ducunt.

Vnde in or-
dine ad u-
nam ope-
rationem
lædatur
imaginati-
va, non in
ordine ad
aliam.

Ad varios tamen actus varias requirit hic sensus
dispositiones: sicut enim figura quæpiam aquæ, vel
mollis ceræ facilè imprimitur, & facile etiam dele-
tur; sili autem in marmori, rebus duris & siccis
difficulter insculpitur forma aliqua, semel autem incisa semper ferè permanet; ita ad aliquid facilè ad-
discendum requiritur humiditas tanquam præcipua
dispositio; quo genere memoriz præcipue excellunt
pueri, utpote qui cerebrum habent humidum: ad
aliquid verò memoriam retinendum maximè oppor-
tuna est siccitas. Hinc etiam redditur ratio cur in in-
genijs, judicijs, & memorij hominum tanta sit di-
vergenter, sicut etiam cur lædatur imaginativa in or-
dine ad unam operationem, non aliam. Nec propte-
reà necessarium est tot multiplicare potentias; si en-
im tot essent potentia in internæ distinctæ quo sunt
objecta & operationes, in quibus homines insa-
niunt, ut stultorum, ita potentiarum nullus esset nu-
merus.

SECTIO II.

De Appetitu.

I.
Sedes etiam
appetitus
est in capite.

Sensum communem, seu Imaginativam sequitur
Appetitus, per quem feruntur animalia omnia ad
bona delectabilia, & contraria aversantur, ac fugiunt.
Situs est Appetitus similiter in capite (sicut & sensus communis, à quo intentionaliter ad operationes
movetur) non in corde, ut volebat Aristoteles, alio-
qui non esset idem principium appetens & cognoscens. Hoc tamen postremum non negabat Aristoteles, ipse enim sensum similiter communem pone-
bat in corde, licet ex anatomis, quas non viderat A-

ristoteles, & nervis à cerebro procedentibus, con-
trarium operâ medicorum sit compertum.

Dividitur verò Appetitus in concupisibilis &
irascibilis, quæ non sunt diversæ realiter potentiae,
sed diversæ tantum rationis ejusdem in ordine ad
diversos actus, & objecta. Concupisibilis proinde
fertur in bona, ut illa consequatur; irascibilis in ma-
bia, ut illa depellat, vel ut aliqui volunt, in bona ar-
dua, ut difficultates perrumpendo ad ea perve-
niat.

Dices; operationes Appetitus sunt in corde, ut
ira, tristitia, melancholia, &c. ergo & potentia app-
petitiva. Contrà, verecundia est in facie dum rubore
suffunditur, quo nimis sanguis confluit, ut faciem
& quantum potest, hominem ipsum ab aliorum o-
culis occulter, & tamen verecundia est operatio po-
tentia appetitiva, ergo appetitus erit etiam in facie.
Sic cum quis appetit cibum, saliva confluit ad os,
ergo in ore etiam erit appetitus. Resp. ergo, iram non
esse solum ebullitionem sanguinis circa cor, ut subinde
definitur, hoc enim potius est effectus iræ; sed est a-
etus aliquis Appetitus, quo quis appetit vindictam
vel aliqui hujusmodi, hic autem actus efficere po-
test ut ebulliat sanguis, maximè circa cor, ubi san-
guis est calidissimus. Sic etiam possunt actus tristitiae,
& alij commovere alios humores, & efficere ut illis
opprimatur cor, ibique sentiatur dolor ille ex humo-
re melancholico, licet in hac cordis oppressione non
consistat formaliter actus doloris.

Scotus, quem sequitur P. Hurt. d. 17. de Anim. sec. IV.
11. ait, præter appetitum internum residentem in ce-
rebro, esse alios quinque externos appetitus corre-
spondentes quinque sensibus: primò, quia dolor &
delectatio sentitur in singulis partibus corporis, ergo
ibi est appetitus. Sed hæc ratio non urget, nec enim
quævis delectatio, vel dolor est actus voluntatis aut
appetitus, sed subinde cognitionis, ut multi proba-
biliter afferunt, nam anima delectatur ipsa cogni-
tione & intellectione rerum abditarum: Sancti etiam
delectantur per visionem Dei &c.

Secunda ratio est, quia omne bonum cognitum
est objectum appetitus, ergo cum cognoscatur per
sensus, poterit per illam cognitionem mouere app-
petitum, cum objectum illud debite proponatur. Mibi partibus
ob hanc rationem videatur probabile inesse omni-
bus partibus corporis imperfectum quendam ap-
petitum, non qui perfectos illos actus appetitus eli-
git, sed tantum quosdam imperfectos de objectis iuum,
singulorum sensuum, quæ per illam cognitionem
sufficienter proponuntur.

In Appetitu sensitivo solo propriè reperiuntur
passiones: in voluntate autem non nisi per analogiam
quandam & similitudinem, quod scilicet actus limi-
tates his actibus appetitus ab illâ eliciantur, ut ait S. Thomas 1.2. quæst. 22. ar. 3. ad 3. Definitur ergo pa-
satio, quod sit motus appetitus sensitivi ex apprehensione
boni vel malum, cum aliquâ mutatione non naturale corporis:
quæ mutatione præcipue exercetur in corde, quod per
actus gaudij & lœtitiae, seu persecutionis dilatatur;
per actus verò ad fugam spectantes contrahitur, &
coarctatur.

Actus Appetitus concupisibilis, qui ad opera-
tiones irascibiles supponuntur, numerantur sex à S. Thomas 1.2. q. 1. 23. ar. 4. Amor, Desiderio, Fuga, Dole-
nitatio, Tristitia, & Odium: hæc enim potentia vel ver-
cuptuabile satur circa bonum prosequendo, vel circa malum,
illud fugiendo. Actus irascibilis communiter con-
suntur hi quinque, Spes, Desperatio, Audacia, Timor, Ira:
qui ita circa bonum illud versantur, ut aliquam et
iam difficultatem in eo, & rationem ardui conno-
tent.

Ex delectatione oritur risus, non tamen semper,
sed

*Si quis unde
admiratur.*
Sed solum dum conjungitur delectatio cum aliqua admiratione (unde pueros & fatuos semper penè rideare cernimus, quod scilicet omnia admirantur) sœpe enim rebus varijs delectantur homines, quæ tamen risum non movent, ut in diversis objectis visu, & gustu cernitur. Quæ assignatur causa à nonnullis, cur Christus nunquam riserit, quod scilicet nihil unquam verè admiratus sit, nec quidquam ei acciderit inexpectatum. Est autem ipse actus ridendi *vi-bratio quædam, seu tickillatio septi transversi* (quod à nonnullis diaphragma appellatur) & *musculorum thoracis, seu pectoris, & oris.* Risus proinde plurimum homines dilatati: quod in causâ est, cur qui hilaritati & risui multum dediti sunt, facile pingueſcant.

*IX. Vnde oritur
tum.*
Risui opponitur fletus, qui ex dolore, contrariâ causâ oritur. Sicut ergo per delectationem dilatantur partes supradictæ, ita per dolorē cædem, & partes quædam circa oculos coarctantur, & constringuntur: ex quo fit, ut exprimantur ex oculis lachrymæ. Has tamen etiam subinde contingit exuti risu: dum enim alia dilatantur, partes juxta oculos constringuntur, sicut exiliunt lachrymæ, licet non in tantâ copiâ ac dolore & fletu.

*X. Possunt
sensus ma-
terialis
percipere
objectum
spirituale.*
Quæres, utrum sensus materialis percipere possit objectum spirituale? Communis sententia est, sensus qui de facto sunt, non posse percipere objectum spirituale, vel divinitus. Hoc tamen constantius assertur, quâm probatur, præsertim cum concedatur posse oculum nostrum elevari ad videndum lucem & colore supernaturalem, quæ a iuncti nonnulli esse in corporibus beatorum. Ad hoc tamen dici potest, sicut intellectus, qui potest cognoscere objectum aliquod naturale, potest etiam elevari ad cognoscendum objectum supernaturale; ita eodem modo poterit sensus aliquis, quia est virtus videndi colorem, elevari ad videndum colorem supernaturalem, seu

ad percipiendum objectum quod solum est improportionatum, quia supernaturale; hanc enim improportionem supplet elevatio. Unde, si posset etiam dari sonus aliquis supernaturalis, probabile est posse auditum nostrum ad eum percipiendum elevari: quod idem est de alijs sensibus respectu suorum objectorum, quæ solum habent improportionem supernaturalis: proprium enim est potentia obedientialis suppleret defectum, & improportionem in efficiendo actus supernaturales.

At verò non potest Deus efficere ut res habeat effectum formalem, cuius non est capax: quare sicut non potest Deus efficere ut auditus videat, quantumcumque ipsum elevet ad efficiendam & recipiendam visionem coloris, quia scilicet non potest auditum facere potentiam videndi, ita nec facere potest ut oculus videat objectum aliquod spirituale, quantumcumque efficiere possit ut eliciat & recipiat actum perceptivum illius objecti, ut in *Physicis* diximus, cum de potentia obedientiali, *disp. 27. sect. 4. & 5.* hic *l. solum* *potentia* *obedientia* *in intellectu respectu actus & objecti supernaturalis, sed aliud genus improportionis, quale est* *supernaturalis* *inter visum & sonum, auditum & colorem &c. quæ* *improportionis secundum omnes non potest suppleri* à Deo.

Quod si ulterius inquirat quis, utrum saltem sit *possibilis potentia materialis, que videre possit na-* *implicat* *turaliter objectum spirituale?* Existimo talem potentiam implicare: sequeretur enim ex iam dictis, posse materialis, *que videat* *talem rem materialem elevari ad videndum Deum;* *objectum* *quod per se videtur à rectâ ratione alienum: sic* *spirituale.* namque sequeretur, brutum elevari posse ad videndum Deum: quod tamen omnes maximum reputat incommodum.

*XI. Elevari
nequit au-
diens ad
videndum.*

DISPUTATIO XVI.

De species impressis.

SECTIO PRIMA.

Sintne species impressæ in sensibus.

*I. Ex objecto
& potentia
varietur no-
titia.*
Ex objecto & potentia paritur notitia: cum ergo jam viderimus quo facto, & per quid potentia concurrat, videndum, quid hac in parte agat objectum, quod est alterum actuum comprincipium.

*II. Species est
implex, im-
pressa, &
expressa.*
Species in duplice sunt differentiæ, alia enim est species impressa, alia expressa. Hæc est formalis similitudo, seu expressio, & representatio objecti, estque formaliter actus ipse intellectus, vel potentia materialis cognoscitivæ. Illa est comprincipium determinans potentiam cognoscitivam ad elicendam speciem expressam: vocatur verò impressa, quod imprimatur communiter ab objecto, ut color imprimat speciem sui in oculo. Hæc proinde species dicitur vicaria objecti, utpote cuius loco ad actum concurrit.

*III. Species sunt
accidentia,
non substan-
tia.*
Sunt autem species impressæ accidentia quædam ab objectis per medium diffusa, non substantia, ut volebant aliqui; nec enim ad earum munus requiriunt substantia, sed sufficiunt qualitates quædam intentionales, ut nimirum actus vitales partialiter producant. De his ergo præsens instituitur disputatio. Quia verò potentiae sunt in duplice differentiæ, materiales alia, alia spirituales, de utrisque inquirendum, an habeant in se hujusmodi comprincipia efficiens actuum, seu species impressas.

*IV. In oculo sunt
species im-
pressæ.*
Primò ergo, si inter potentiam & objectum interjectiatur corpus aliquod opacum, non videtur objectum illud; quod indicio est trajici aliquid rectâ probatur per medium ab objecto in potentiam, quod imprimatur interpolatione corporis rei illius per medium træctæ incapaci: nisi enim hujusmodi aliquid træceretur, quod recipi deberet in medio, non esset cur visio magis impeditur per corpus illud interjectum, quâm intellectio, nec cur requireret medium diaphanum. Secundò, idem ostenditur in visione objectorum per speculum, & res alias diaphanas obductas à tergo corpore opaco, quod indicat ob ijs reflecti aliquid in oculum, hoc autem nil aliud est quâm species impressa, ergo.

*V. Variis ex-
perientiis
probatur
dari in o-
culo speciem
impressam.*
Tertiò idem ostenditur ex interjectione vitri inter oculum & objectum, ex cuius variatione varia lumen tur visio: quod signum est, aliquid per illud trajici a subinde oliquo modo conducens ad visionem. Imò lædi subculo interinde experimur oculos per interpositionem hujusmodi, quod

X x 4 cemo.

arguit aliquid ab obiecto in occasione transmitti, quod dolorem in ipsis efficiat. Quartus, virga media ex parte aquae immersa videtur curva; quod arguit, esse aliquam ibi reflexionem, aut refractionem specierum. Quinto, in longissima distantia non videtur exiguum aliquod objectum, quia scilicet non potest tam procul emittere speciem sui: si autem merè visum terminaret, posset videri; ad terminandum enim præcisè non requiritur ut objectum sit præsens, ut constat in intellectione, inter quam & objectum, licet intercipiatur corpus aliquod opacum, constituturque objectum in maximâ distantia, per quod sit ut non sit præsens, adhuc tamen percipiatur.

IV.
Denturne
in auditu
species, est
incentum.

V.
Quomodo
species, vel
sonus dif-
fatur.

Non potest
sonus de-
fieri per
motum loca-
lem aëris.

VI.
In olfactu,
gusto, &
tactu non
datur spe-
cies.

VII.
Dices, sub-
stantia non
sunt per se
operativa,
ergo geni-
speciebus.

Resp. Sub-
stantia non
per se, sed
per suas
qualitates
hinc operari.

VIII.

cemodi vitri, quod indicat, aliquid per illud in oculos transmitti, quod dolorem in ipsis efficiat. Quartus, virga media ex parte aquae immersa videtur curva; quod arguit, esse aliquam ibi reflexionem, aut refractionem specierum. Quinto, in longissima distantia non videtur exiguum aliquod objectum, quia scilicet non potest tam procul emittere speciem sui: si autem merè visum terminaret, posset videri; ad terminandum enim præcisè non requiritur ut objectum sit præsens, ut constat in intellectione, inter quam & objectum, licet intercipiatur corpus aliquod opacum, constituturque objectum in maximâ distantia, per quod sit ut non sit præsens, adhuc tamen percipiatur.

In auditu etiam dari species asserit communis sententia, quod tamen non tam clare ostenditur, atque de visu. Probatur ex reflexione & velocitate quæ sonus auditur, vel directus, vel reflexus; ergo trajectus debet per medium speciem sui. Posset tamen dicari, non species tunc, sed sonum realem per medium diffundi.

Quæres, quo modo species, vel sonus realis deferratur? dicunt aliqui id fieri per motum localem. Sed contraria, licet enim sonus, ut supra dictum est disp. precedente, sc. & 3. producatur primò per motum localem, & corporum collisionem, fieri tamen nequit, ut aëris tantæ velocitate sepatur in locum præseruimus tam distantem, præcipue quando tam leviter primò moverur aëris, sicut dum homo loquitur vel ex levi tactu fidum. Contrà secundò, cum duo homines rectâ sibi oppositi loquuntur, non possunt se invicem audiri; aëris quippe ad utrumque pervenire non potest, sed motus ab uno occurrens aëri moto ab altero illum impedit. Imò in hoc casu, dum duo ex adverso positi sibi invicem simul loquuntur, si sonus sit in motu locali, vel per illum deferatur, sequitur aërem moveri motibus contrariis. Contrà tertiod, etiam flante vento, fertur contra eum sonus; ergo non defertur per motum. Contrà quartod, cum Petrus in medio templi vel gymnasij loquitur, vox undeque diffunditur, & in partes planè oppositas; vox autem solùm versus illam partem ferri deberet, versus quam imprimitur motus, nisi impedimentum aliquod occurrat, ut constat in alijs omnibus rebus motis. Novæ ergo, & novæ partes soni producuntur successivè & continuè, utd. 5. de gen. sc. 4. latius est declaratum.

In olfactu, gusto, & tactu nulla videris necessitas statuendi species. Ratio est, quia species est ex naturâ suâ vicaria objecti, seu ordinata ad supplendum ipsius defectum: tunc ergo solùm requiritur, quando objectum non adest; sed objectum horum sensuum nunquam non adest, ergo nunquam eget vicariâ, & consequenter non potest naturaliter dari species odoris, gustus, & tactus in his potentijs, cum objecta ipsa per se semper concurrant.

Dices; objecta omnia, debere agere per species, quia substantia non sunt operativa immediate ad extra. Contrà primò, nec operantur, sed solè qualitates, nempe sonus, odor, sapor, &c. Contrà secundò, producunt per adversarios species in subjectis extraneis, ergo operantur ad extra, cum non minùs productio speciei sit ad extra, quam productio actus auditienis, olfactionis, &c. Deinde, cum in visione requirantur species videtur peculiaris ratio præ alijs sensibus, visus enim petit objectum non esse omnino præsens, sed in aliquâ distantia: alijs autem sensus non hoc petunt, ut constat; ergo licet ponantur species in visu, nulla tamen urget necessitas eas ponendi in alijs potentijs.

In phantasiam dari species videtur clarum: primò enim, homines dormientes exercent actus imaginati-

tionis, quando nullus sensus, nisi ad summum valde inphantasiæ exigue, & imperfectè operatur, ergo habet phantasiam suam suas species independentes ab operationibus & speciebus sensuum externorum. Quod etiam alijs animalibus contingit, præcipue canibus. Præterea, homines & bruta recordantur præteritorum, ergo habent illorum species.

Quæret aliquis, an in phantasiam sint species insensatae? Insensatae dicuntur earum rerum species, quæ nullo sensu percipiuntur, ut in communis exemplo, ^{phantasiæ} cùm ovis fugit lupum, vitat venenosam, carpit salu-^{autetur ipsa} cies infor-
brem herbam: quæritur utrum ovis tunc apprehensum, dat lupum ut inimicum, sanitatem in hac herbâ, insalubritatem in illâ, &c.

Ad solutionem Notandum quod quotidie usum venit, etiam hominibus; cibus enim qui huic sapit, alteri ita est insipidus, ut eum ne gustare quidem sustineat. Sic etiam nonnulli conspectu felis toti cohoruscunt: alij hunc, alij illum florem, licet suayissimum ferre nequeunt: unde nonnulli rosæ nec aspergunt, nec contactum, nec odorem pati possunt: hocque etiam ante discursum rationis, per meram scilicet imaginacionem.

Quo posito, dico; mihi ob hæc non videri necessarium concedere esse in phantasiam hujusmodi species insensatas, cùm omnia referri possint in species parvissimæ sensatas, seu rerum perceptarum à sensibus externis. Ovis ergo non apprehendit in lupo inimicitiam, illum quippe fugit, cùm primò statim conspicit. Ratio ergo horum omnium est, quod est diversâ complexione diversarum rerum, nonnulla quæ alijs jucunda videntur, alijs planè displicant, ut jam ostendit. Ipse ergo aspergus lupi est horridus, & injuncundus ovi, sicut aspergus felis homini, qui tamen tunc non apprehendit ullam inimicitiam, aut hujusmodi quidquam in fele: unde si postea interrogetur cur ita cohoruerit, nullam reddit hujusmodi causam; sed solùm quod aspergus felis sit ei injuncundus. Quare licet cognoscat felem non esse ullo modo nocivum, non minùs tamen cohoruscit quam antea.

Sic quia odor hujus herbarum est ingratuus ovi, gratius odor illius, propteræ hanc comedit, non illam: sicut etiam equos videmus comedere fœnum, vel avenam, non carnem: canes è contrâ carnem, non secundum, non secundum, non venantem, tamen quæ hic diximus, ita intelligenda sunt, ut nihil omnino cognoscat imaginatio, nisi quod directè prius cognoverit sensus externus, ut postea dicemus, sed quod asserimus, est phantasiam non habere species hujusmodi rerum purè insensatarum, qualis est inimicitia, odium &c. licet fortè in homine, cuius perfectior est imaginativa, alia sit ratio.

SECTIO II.

Peculiaria quædam de speciebus, & sensibus materialibus.

Quæret aliquis, utrum sensus externus habeat species sensibilis communis? Sensibile communne dicitur, quod vel percipitur pluribus sensibus, vel ad quod cognoscendum, ab intellectu vel imaginatione desumitur occasio ex varijs sensibus, ut sunt figura, motus, ubicatio, duratio, magnitudo, dimensiones, numerus, &c. de quo dictum est supra d. 14. hanc sensu, quamvis non omnino clare & perfectè, per communem.

Dices; ut intellectus discernat duo inter se distare, non est opus ut oculus ullas ubicationes videat, sed

Videre cor-
gas interje-
tum, est in
aere ubica-
zum, est in
aere ubica-
zum.

III.
Visio dura-
tionis est suc-
cessiva.
Dices secundò; si videatur duratio, ergo visio fin-
gulis momentis petit, cum duratio fluat. Resp. nihil
esse incommodi quod visio durationis sit successiva,
sicut objectui ipsum. Quod omnes concedere de-
bent in visione dum quis spectat fluvium præterla-
bentem, aut rem aliquam ante fenestram, vel angu-
stam rimam transcendentem, cum singulis momentis
sit nomen objectum.

IV.
Species non
est imago
objecti prius
visa.
Quæres secundò, qualis imago aut similitudo ob-
jecti sit species? Resp. non esse imaginem prius vi-
sam, sicut est imago Cæsaris ex. gr. alioqui oculus
non videret immediatè objectum ipsum, inquit nec
omnino illud perciperet, nisi per discursum: ideo
enim discurrat intellectus, quia ab una re peruenit in
cognitionem alterius, sicut visâ imagine Cæsaris
statim à cognitione imaginis transit ad cognitionem
ipsius Cæsaris.

V.
Cur species
vocatur
imago ob-
jecti.
Lumen glo-
rie non est
propriè im-
ago ob-
jecti.
Dicitur ergo species imago & similitudo objecti,
non quod sit quid prius cognitum, sed quod sicut
imago Cæsaris tanquam quid prius cognitum dicit
in notitiam Cæsaris, ita species tanquam semen ob-
jecti est simul cum potentia causa cognitionis, &
sic est similitudo virtualis & effectiva objecti. Sicut
cognitionis, quia reddit nos formaliter cognoscentes
objectum, dicitur similitudo illius formalis, licet ipsa
entitativè sit subinde objecto dissimillima, nam
accidens est similitudo & representatio substantiae,
res spiritualis rei corporeæ, finita infinitæ, & è con-
traria. Et licet intellectus ipse, & lumen glorie possint
aliquo modo vocari imago objecti hoc sensu, cum
concurrent ad efficiendum illius cognitionem, pecu-
liari tamen modo hoc tribuitur species, utpote semi-
ni & vicariae objecti, & illius loco specialiter ad hoc
minus substituta.

VI.
Experiens
probatur non
ridet spe-
ciam im-
pressam, sed
ipsam ob-
jectum.
Alia ejus-
dem res ex-
periens.
Quod vero species impressa visualis non sit ima-
go aliqua visa, sed solum terminetur visus ad ob-
jectum ipsum, probatur: primò enim quicunque in-
spiceret speculum, videret imaginem illam, sicut
imaginem Cæsaris in pariete depictam, quod tamen
est falsum: manifesta quippe constat experientia
hominem brevis visus, si stet propè speculum, non
posse in eo quidquam clare cernere, si res repre-
sentata sit paulò remotior: quod signum evidens est
non cerni aliquid quod est in speculo, cum illud sit
propè, & consequenter objectum proportionatum
curto hominis illius visui. sed videt rem ipsam remo-
tè à tergo positam. Deinde, si quis astans speculo, uta-
tur perspiciliis, quæ juvent ad rem videndum propè,
nihil videbit clare in speculo, si res representata pro-
ponatur à longè, secus si perspicilia juvent ad rem
videndum procul: manifestum ergo est non videri
quidquam in speculo.

SECTIO III.

Satis fit quibusdam experientiis circa species.

I.
Conducit
hac sectio ad
naturam
speciei de-
clarandam.
II.
Cur objectum
apparet
quasi sit in
speculo.

Hec sectio & utilitati deserviet, & curiositati:
plura enim & dissimillima indies contingent,
quaenam declarasse expedire, præsertim cum ex eo
rum explicatione, specierum, quarum hic notitiam
præcipue spectamus, natura clarius innotescat.

Quæres ergo primò, cur objectum apparet qua-
si esset in speculo, & non in loco ubi est? Resp. non
appare in ipso speculo, seu in illius superficie, sed
velutum demissum interius, & quasi à tergo, in eadem
distantia versus illam partem, quæ objectum seipsa

distat ex altera. Ratio vero cur videatur objectum
esse versus illam partem, seu à tergo speculi, est, quia
species ex illa parte reflectuntur, & veniunt ad oculum, sicutque quasi ibi de novo incipiunt: unde sicut
in visione directa, ideo videtur abjectum ex illa par-
te quæ est, quia inde primò incipiunt species; ita in
reflexa videtur esse ex alia parte, quia per illam re-
flexionem ex altera parte species denuo quasi inci-
piunt. Quæ etiam est causa, cur Echo audiatur ab ea
parte à qua vox reflectitur, non ab ea in qua vox pri-
mo incipit.

*Cur Echo
audiatur
quasi in lo-
co, unde vox
reflectitur.*
Quando vero appenso in sole velo serico rubro,
aut alterius coloris, omnia in quæ reflectitur lux illa,
videtur illius coloris, ratio est vel quod verè tunc
per reflexionem illarum specierum videatur ipse co-
lor ruber in velo, licet valde imperfectè, quia corpora
in quod emituntur species, non est ita aptum refle-
xioni, vel quod tunc per radios solis producatur lux
rubra, juxta dicta supra d. 14. f. 2. n. Octavo.

Quæres secundò, cur in fluvio res omnes cernan-
tur ordine inverso? homo enim se in fluvio aspiciens,
capite apparet deorsum, & pedibus sursum. Ratio
est, quia omnia cum proportione, eodem ordine ex
altera parte fluminis, & speculi quasi retro appare-
re debent, quo sunt ex illa parte, ex qua primò spe-
cies incipiunt: unde caput hominis, cum sit in re
cælo vicinus, quām sicut ejusdem pedes, debet etiam
hoc modo apparet.

*Cur in fluvio
res appa-
reant ordine
inverso.*
Et hæc etiam ferè est ratio, cur in speculo facies
apparet inversa, ita ut pars dextra correspondeat
dextra intuentis, & sinistra sinistram, quæ scilicet re-
cta reflecti debent omnia, prout speculo opponuntur,
& non ordine transverso, seu contraria viæ. Si
ergo facies directa respicit orientem, reflexa neces-
sariò respicit occidentem, non tamen mutando la-
tera, sed ut dixi, ita, ut dextra adhuc correspon-
deat dextræ, & sinistra sinistram.

*In speculo
cur facies
apparet in
verso.*
Hoc autem quod ita se habeat, manifestè constat
experiens: nec enim habet se facies in speculo sicut
si homo se invertet, ita ut cum obvertit faciem
versus Orientem, dextra pars corporis correspon-
deat austro, sinistra aquiloni; si vero se invertat, &
respicit Occidentem, sinistra correspondat Au-
stro, & dextra Aquiloni. Sed in speculo cum homo
respicit Orientem, dextra pars tam corporis & fa-
ciei in se, quām ut apparet in speculo, correspondet,
Austro, sinistra Aquiloni. Unde, si quis habeat næ-
vum, vel maculam in aliquā parte faciei, illa pars in
speculo, responderet eidem parti cæli, cui responderet
in ipsa facie. Quod idem contingere quis animad-
vertet, si, dum speculum intuetur, alteram manum
moveat.

*Non se ha-
bit facies in
speculo, sicut
si homo se
invertet.*
Id vero notandum, nempe, cum quis speculum in-
spicit, non solum videre ipsum se in speculo, sed in
suo etiam oculo. Cujus ratio est, qui per specu-
lum reflectuntur species in oculum, qui cum sit dia-
phanus, & quoddam veluti speculum similes vicissim
species reflectit, & hac ratione videt se in suo oculo
representatum. Quæ similiter est causa cur echo ter-
vel quater subinde multiplicata audiatur, nempe ob
multiplicem refractionem vel specierum, vel soni.

*Homo in spu-
cens specu-
lum videt se
sicut in suo
oculo repre-
sentatum.*
Quæres tertio, cur virga in se recta apparet in
aqua, curva si media solum immergatur? Resp. id
provenire ob diversitatem medijs, quod cum ubique
non sit ejusdem crassitatis, diversi nodi accipit &
transmittit species: ex quo sit ut una pars diverso mo-
do representetur ab aliâ, & videatur esse diversæ ra-
tionis. Quo pacto putantur circulatoris variis subin-
de modis illudere oculis intuentum, nempe per im-
mutationem medijs: ita tamen, ut non percipiatur.

*Cur virga
ex parte im-
mersa aqua
apparet
curva.*
Hic notandum, non omnia corpora esse media
perinde apta soni, & specierum coloris: sono nam-
que

*Vnde ex vlo-
lo serico ru-
bro reflec-
tur color rru-
bus.*

III.

IV.

*In speculo
cur facies
apparet in
verso.*

V.

*Non se ha-
bit facies in
speculo, sicut
si homo se
invertet.*

*Homo in spu-
cens specu-
lum videt se
sicut in suo
oculo repre-
sentatum.*

*Cur Echo
latere sub-
inde repre-
sentatur.*

*Cur virga
ex parte im-
mersa aqua
apparet
curva.*

*Quonodo
circulatoris
oculis subin-
de illudetur.*

VII.

*Cur virga
ex parte im-
mersa aqua
apparet
curva.*

*Cur Echo
latere sub-
inde repre-
sentatur.*

*Quonodo
circulatoris
oculis subin-
de illudetur.*

IX.

*Specierum coloru corpora-
rancium diaphana, soni densa-
eis opaca sunt
capaces.*

*Quid super-
erum re-
flexio.*

X.
Aquæ et submersum sonis.

Quæres quinto, utrum etiam aqua sit subiectum soni? Negat P. Hurt. h. d. 17. s. 3. n. 23. Contrarium tamen existimo probabilius cum Conimb. h. l. 2. c. 8. q. 2. a. 1. P. Arriaga h. d. 5. s. 3. n. 45. P. Oviedo h. c. Cont. 4. p. 1. n. 10. & aliis: tum quia id affirmat Aristoteles l. 2. de Ant. c. 8. tum quia strepitum aquæ per loca aspera decurrentis, & in imo murmur edentis audimus: tum quia filere eâ de causâ solent pescantes, ne pescis abigant: tum denique quia, ut refert Plinius l. 10. Nat. Hist. c. 70. pescis in quibusdam variis strepiti quodam ad cibum vocari sunt soliti.

XI.
*Vnde ex ve-
hemente sono
lædatur sub-
inde poten-
tia.*

Quæres sexto, unde proveniat ut ex vehementer sono lædatur potentia? Primo, si afferamus verum & realem sonum usque ad auren pertingere, minor est difficultas: tunc enim dici posset, licet moderatus sonus delebet auditum, sicut & calor tactum, qui tamen, si nimis sit, eum lædit, sicut etiam & sonus vehemens. Sed quia etiam albedo intensa disgregat, & lædit organum visus, ad quod tamen realiter pertinet non pertingit, sed solum per speciem, alia reddit hujus rei debet causa, sicut in colore. Probabile ergo mihi videtur intensum sonum, & speciem albedinis rapere veluti potentiam ad actum valde intensum, & hac ratione excitare, & attrahere ad illam partem corporis spiritus vitales magnâ copiâ, qui calore suo inflamant & lædunt sensorum; sicut simili ratione intenso studio læditur caput, ut constat experientia.

SECTIO IV.

*Denturne species in intellectu; & in quo
genere concurrant.*

I.
*Malè aliqui
dicunt: spe-
cies esse eius-
dem species
cum objectu*

Antequam statuamus quid hac in re sit dicendum, quædam circa naturam specierum annotanda. Dixerunt ergo aliqui, species impressæ esse ejusdem speciei cum suis objectis. Ita sentire videtur Durandus in 2. dist. 3. q. 3. & alij nonnulli. Sed contraria, tunc enim species leonis estet leo, species lapidis lapis, species Dei Deus, &c. Deinde, si species albedinis sit albedo, & nigredinis nigredo, ergo in aere, speculo, & oculo est si nul albedo, nigredo, & omnes colores, qui tamen sunt incompensibiles in eodem subiecto, omnes enim horum species sunt in aere, & speculo.

II.
*Species est
enidem spe-
cies intentio-
nalis cum
objecto, non
p. y. u. e.*

Si quando ergo dicantur species impressæ esse ejusdem speciei cum objectis, intelligi debet, non quod sint ejusdem speciei physicæ, sed intentionæ, quod scilicet objectum virtualiter & effectivè ad vivum exprimant, & representent: sicut actus intellectus dici potest hoc sensu ejusdem speciei intentionalis cum suo objecto, quod scilicet illud formaliter referat ac representet, non tamen ejusdem speciei physicæ, cum omnis creatus actus intellectus sit accidentis, qualitas, spiritualis, finitus, objectum subiecte substantia, quantitas, corporeum, infinitum, in negatio, vel Chimæra.

Nec etiam, ut volebant alij, sunt species impressæ III. idolum quoddam, seu formalis similitudo objecti, *Species imo* per quod idolum prius visum percipiatur objectum: *pressa non* sic enim, ut diximus, sensus discurrent, per unius *sunt quid* enim cognitionem ad alterius notitiam devenirent. *Nec san for-* Deinde, nec sunt formales representationes objectum *malis obiecti* & ejusdem plane rationis cum actibus. *etorum; sic namque non essent species impressæ, sed repre-* *presentatio-* *expressæ, & ejusdem plane rationis cum actibus.*

Notandum secundò, phantasiam pro hoc statu IV. semper in operationibus comitari intellectum: quod *phantasiam* exinde ostendit; primo, quia videmus laeso organo *hoc statu* corporeo, non posse homines eo modo operari quo *semper ope-* *ratius una* *rum in inuile-* *atu.* *Cur quidam* *in unico juba* *inde pando* *inianias.*

Ulterius vero probatur, dum operatur intellectus, V. operari semper phantasiam, vel antecedenter ad in- *phantasiam* *tellec-* *tuum, vel concomitanter, vel consequenter: an-* *frequenter* *operator an-* *tecedenter, nam prius quasi natura debet antecedere* *phantasma operationem intellectus tanquam quid* *excitans & determinans intellectum ad operandum* *circa tale vel tale objectum: phantasia vero determina-* *natur a sensibus, vel ab humore aliquo in corpore,* *qui spiritus quodam ad cerebrum transmittit, ip-* *sumque immutat, & nonnumquam turbat: ex quo* *provenit ut cholericu rixis, & præliis somniant,* *phlegmatici de aqua, & fluminibus, melancholici de rebus tristibus &c.*

Concomitanter subinde operatur phantasia, nam VI. quando cogitamus de re quapiam spirituali, ut de *Aliquando* *Angelo, imaginamur rem aliquam materiale, ut* *operator* *juvenem alatum: item Deum Patrem concipimus* *phantasma* *ad modum venerandi cuiusdam senis, gratiam in-* *du concomi-* *tar, vel alterius formæ materialis, &c. Demum* *tanter.* *consequenter, quia quando semel excitatus intellectus* *Aliquando* *per aliquod phantasma, postea discursu paula-* *tim ad aliud & aliud objectum per species universales* *consequa-* *ter.* *pervenit, vel saltem cognoscit actus suos, aut aliud* *hujusmodi, tunc probabile est phantasma producere* *speciem aliquo modo similem rei, de qua cogitat in-* *tellec-* *tus: quod eo fine fit, ut cum in viâ ordinetur* *phantasma ad excitandum intellectum, possit postea* *habere speciem in promptu, per quam id præstet; &* *in hoc superat phantasia hominis, ut supra diximus,* *phantasiam aliorum animalium.*

Dices, non eget intellectus phantasma ad exci- VII. tationem, potest enim excitari a voluntate, qua in- *Non potest* *perat frequenter intellectui, ut de hoc vel illo objec-* *intellectus* *to cogitat. Sed contraria, nihil volitum quin præcogni-* *primæ exi-* *tum, ergo si voluntas velit ut intellectus de objecto* *randum a* *aliquo cogitat, debet voluntati objectum hoc aliquo* *voluntate* *modo prius ad actum intellectus proponi; ergo vel* *dabitur processus in infinitum, vel dicendum, esse* *aliquod aliud determinatum actum præter vo-* *luntatem. Verum quidem est, si imperfæc-* *propo-* *natur objectum, posse voluntatem mouere intellectum, ut de eo perfectius cogitat, & illius naturam* *clarius indagat.*

Quoad primum ergo quod in titulo queritur, VIII. utrum scilicet sint species in intellectu? Resp. affir- *Datur p. 80* *mativè: cuius licet fateantur omnes rationem con-* *vicentem assignari non posse, si adjectum tamen proba-* *biliter ex eo, quod anima separata eget speciebus* *in suas operationes, ergo & conjuncta, cum non* *majorem, in modo minorem virtutem habeat ad intelli-* *gendum in statu conjunctionis, quam separationis.*

Dices, in statu conjunctionis habet aliud supplens IX. vicem species, nempe phantasma, ergo non eget spe- *cie. Contraria, actus aliquos elicet intellectus circa ob-* *jecta.*

phantasia
sive species
bus impressa
non potest
excitare in
intellectum.

X.
Multi per-
civit inelle-
ctus, qua
omnino non
cadunt sub
phantasiam.

XI.
Species im-
pressa con-
currit cum
intellectu
ad actus ef-
fective.

XII.
Concursus
species effe-
ctiva pro-
batur ex
ratione ima-
ginis in actu.

XIII.
Intel-
lectus deter-
minet vo-
luntatem
formaliter,
non tamen
species hoc
modo deter-
minat intel-
lectum.

jecta, quorum species, & notitia non erat antecedenter ad hos actus in phantasiâ, sed ad summum concomitante, vel consequenter. Imò, non appetatur, ubi semel fuerit excitatus intellectus à phantasmate, non possit uti suis speciebus independenter à phantasmate, saltem antecedenter, sed concomitante solum, aut consequente: & hoc sensu dicitur intellectus operari cum conversione ad phantasmata.

Secundò probatur: experimur intellectum longè subtiliori modo, & clariori intelligere ac penetrare objecta, quâm illa percipiunt sensus, & phantasia, solum enim videmus albedinem, vel lucem, intellectus verò ex hac occasione ulterius eas considerat sub conceptu accidentis, qualitatis, &c. Præterea, relationem earum transcenditalem ad effectus suos & causas disquisit: ulterius etiam tendit ad indagandum illarum subjectum, & causas efficientes, etiâ causam Primam, quorum pleraque non percipit omnino phantasia, reliqua autem non ea claritate percipit, ut possint illius actus esse sufficientes ad operationes tam perfectas. Aliud ergo requiritur principium ad hoc præstandum, cuius scilicet munus sit intellectum ad hos actus efficiendo juvare.

Quoad secundum, dico species ad actus concurrens cum intellectu effectivè. Ratio est, vel enim concurrere debent ad actus intellectus effectivè, vel formaliter, sed non concurrunt formaliter, ergo. Minor, in quâ est difficultas, probatur: species ex naturâ suâ ordinatur ad supplendam vicem objecti, si fuisset præsens, sed intellectum non potest terminare intellectum in genere causâ formalis, ergo. Probatur minor, Deus v.g. aut Angelus non potest informare intellectum animæ, vel Angeli, ergo non possunt illum determinare in genere causâ formalis, sed tantum efficientis, concurrendo scilicet cum illo effectivè ad actum producendum.

Secundò probatur: actus intellectus, sicut naturâ suâ est vitalis, ita est imago objecti, ergo sicut ob formalitatem vitalitatis requirit ex naturâ suâ concursus potentia vitalis, sic etiam ob rationem imaginis talis objecti requirit principium aliquod tenebris se ex parte objecti, quod sit imago virtualis illius, & cum intellectu ad illius productionem concurrat effectivè.

Tertiò: in oculo, non lux qua informat oculum, determinat ad visionem, sed illa qua est in objecto, ergo licet res aliqua informent, non tamen concurrunt in quantum informant potentiam, sed in quantum simul cum ea coëfficiunt actum. Nec refert, autem intellectus determinare voluntatem in genere causâ formalis ad operandum, munus enim actus intellectus est determinare illuminando & propounding objectum, quod facit in genere causâ formalis tanquam representationem rei: hoc autem modo juvare non potest intellectum species, cum non sit ullius rei formalis representationis, ut supra ostensu est.

SECTIO V.

Quorum objectorum dentur species in intellectu.

I.
Status con-
siderationis.

Difficultas præcipue est, utrum intellectus habeat species propriam substantiæ, Angelicæ & aliarum rerum, quæ sub sensu non cadunt, nam illarum quæ sensibus percipiuntur, non videtur dubium quin intellectus habeat proprias species, ut albedinis, lucis, &c. has enim accipit a sensibus.

Mibi probabilius videtur, dari in intellectu nostro, etiam in viâ, & dum anima est unita corpori, propriam species impressam imperfectam Dei, An-

geli, & aliorum objectorum, quæ sensibus non percipiuntur. Ratio est, quia species impressa propria in corpore aliquius rei est illa, quæ peculiari modo ad rei illius habet præsentationem ordinatur: sicut species expressa priam spe- rei alicujus est illa, quæ rem illam formaliter repræsentat: unde, sicut datur hic in viâ species expressa traditum ab Dei, seu actus illum peculiariter repræsentans, licet *animâ his imperfetè, & confusè, ut cum quis dicit, Deus est ille, & altius & unius, Deus est aeternus, immensus, &c. ita, rum, que quidni dari similiiter poterit species impressa huic sensibus non pertinet.*

Dices, species illa impressa est quidditativa. Cōtra.

trâ, ergo & expressa, cùm quoad omnia illi in uno *Hac species, genere conformetur. Resp. ergo, si per speciem licet repræquidditativam intelligatur species repræsentans sententia quiditatem rei, hanc speciem esse quidditativam: dictatum horum objectorum, non species quæ proveniat directè ab ipso objecto, & tamen est non abstrahatur ab alijs rebus prius cognitis, nec species eo-habetur per discursum, hoc sensu non est species rum quiditatitiva; pervenimus enim in cognitionem hujus objecti, non directè per speciem ab illo procedentem, sed per longum de alijs rebus discursum ducimur in illius cognitionem, speciemque illius propriam abstrahimus. Quod autem habeamus speciem propriam horum objectorum, inde probatur, aliquando enim non per discursum ad Deum, vel Angelum cognoscendum tendimus, sed sine discursu prævio illos cognoscimus: unde sicut propterea arguimus esse in intellectu reliqua speciem objecti, alius conclusionis, quod postea elicere possimus actum circa objectum illud immediate, & sine præmissis, ita & in præsente.*

Modus autem acquirendi has species est hujusmodi. Dicitur alicui esse Angelos, ipse primum non capiat quid velit loquens, per Angelum: paulatim ergo modus quo per res materiales obviis, & quæ sensibus subiaceant, species An- naturam ipsi & proprietates Angelii aperit; ait est gel, & alia- rum, rerum, quæ percipiuntur, & dicit esse species. *Angeli instar hujus juvenis, ablati tamen imperficiuntur, acquiruntur.*

Sicut autem hoc modo devenit intellectus in cognitionem Angelii per res corporas, secludendo illarum imperfectiones, ita è contrario ad cognitionem Entium rationis pervenit per cognitionem rerum verarum, & realium, secludendo earum perfectiones. Unde hippocervum equo & cervo similem esse affirmit intellectus metaphoricè, & seclusis perfectionibus, & consequenter ita esse similem, ut longissimo distet inter anno, non tamen ita quin majorem cum ijs similitudinem vel potius minorum dissimilitudinem habeat, quâm cum relatione rationis, vel unione informationis sita inter duos Angelos, aut cum alio hujusmodi.

Sic etiam negationes cognoscî primò possunt per hujusmodi species abstractas ab alijs rebus: cum enim videamus rem unam positivam removere alia ne aquiper remotionem veram & physicam, ut frigus calorem, dicimus negationem esse remotionem formæ ablati perfectionibus. *Hoc autem species imperfecte tendunt ad cognitionem negationis, paulatim tamquam magis depurantur, donec tandem, quantum.*

IV.

Explicatur quid velit loquens, per Angelum: paulatim ergo modus quo per res materiales obviis, & quæ sensibus subiaceant, species An-

*Quonodo
huc acquirat
intellectus
speciem en-
tium ratio-
nibus.*

V.

Angeli per res corporas, secludendo il-

Qua ratio-

ne aquiri-

intellectus

speciem en-

tiuum ratio-

nibus.

VI.

Qua ratio-

ne aquiri-

intellectus

speciem en-

tiuum ratio-

nibus.

VII.

Qua ratio-

ne aquiri-

intellectus

speciem en-

tiuum ratio-

nibus.

tum rerum obscuritas paritur, propriæ sunt negationis; licet forte nunquam sint ita propriæ, ut non simul admisceantur species rerum positivarum; unde existimo negationes hæc nunquam perfectè in se cognosci.

VII.
Per quas species elicatur pri-
mus actus circa sub-
stantiam, &
res spiritua-
les.

Difficultas præcipue est de primo actu circa res spirituales, substantiam, & alia hujusmodi, per quas scilicet species aetius ille habeatur. Dicitur communiter non elic actum illum per speciem impressam, sed per species expressas, seu aetius intellectus naturaliter hunc actum præcedentes, habetur enim ut diximus per quendam discursum, unde dici solet actus ipsos, seu species expressas habere hanc vim, ut concurrent loco speciei impressæ, ad actum ex ijs deducatur. Sed quod in hoc aliquæ sint difficultates, & quia supponit præmissas efficienter concutere ad conclusionem, quod tamen in Logica, d. 47. f. 7. ostendit esse falsum, dicam quod mihi hac in re videatur probabilius, & loco citato insinuavi.

VIII.
Primus a-
etius hic in
viâ circa
res spiritua-
les produci-
tur per spe-
cies univer-
sales.

Existimo ergo primum actum, quo quis devenit in cognitionem Angelorum, aut alterius rei sensibus non subiectæ, ex quo aetū postea relinquitur, ut dictum est, species illius objecti, posse produci à speciebus quibusdam universalibus in representando: habet enim intellectus pro illo priori varias hujusmodi species universales, ut species pulchritudinis, fortitudinis, velocitatis, juventutis, &c. per has ergo poterit determinari efficienter ad producendum primum illum aetum. Sicut enim juxta auctores supra citatos, potest ab actibus illis præcedentibus determinari intellectus ad hunc actum efficiendum, quidam etiam determinari poterit ab his speciesbus, ut potestate quæ cum eo dicunt sufficientem proportionem.

IX.
Aliud est
esse collec-
tionem spe-
cierum uni-
versalium,
aliud esse
collectionem
univer-
salium.

Dices, hæc species sunt universales, ergo non possum determinare ad actum circa objectum aliquod particulare. Distingo antecedens, sunt universales signatim sumpæ, concedo antecedens, totaliter collectione in his circumstantijs est universalis, nego. Aliud ergo est esse collectionem specierum universalium, aliud collectionem universalium, in vicem enim se ad efficiendum limitant, & modificant. Unde, licet signatim ad varios actus sint has species indistinctæ, simul tamen excitatae sunt determinatae ad hos actus, & circa hæc objecta in particulari.

X.
Per quas species elicatur pri-
mus actus circa Tri-
nitatem.

Hoc etiam modo existimo primum cognosci Trinitatem: habet enim intellectus speciem numeri ternarij, & unitatis, seu identitatis, & Dei: hæc ergo tres species simul producunt primum actum circa Trinitatem, adjuvata tamen subinde præsternit in rudioribus, exemplis quibusdam crassioribus est rebus creatis deductis. Si autem cum speciebus numeri ternarij, & unius, seu identitatis coniungeret quis species rei alicujus creatæ, cui numerum hunc ternarium, & unitatem applicaret, faceret Chimæram, cum hoc objectum esset impossibile, Trinitas enim & unitas soli Deo competit.

XI.
Propositiones
ex se univer-
sals in
causando,
conjugante,
sunt ad u-
nam con-
clusionem li-
mitatae.

Hoc autem ne videatur mirum, non erit abs re illud exemplis quibusdam illustrare. Et primum quod ad hoc eandem omnino puto esse difficultatem de species expressis, seu præmissis in ordine ad conclusionem. In hoc ergo syllogismo in Barbara, *Omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal*. singulæ ex his præmissis signatae sumpæ sunt indistinctæ ad varias conclusiones inducendas; si enim vel Major, vel Minor cum aliâ propositione coniungeretur, aliam conclusionem elicetur, & cum alijs & alijs propositionibus, alias & alias conclusiones propè in infinitum, ut discurrenti patet: ergo in se sunt propositiones universales in causando, seu in inferendo conclusiones, & tamē simul positæ se limitant & determinant, seu modificant ad hanc conclusionem in particulari, ita ut a-

liam in his circumstantijs elicere non possint. Quidam ergo idem præstare poterunt species impressæ? Idem ostendi potest in alijs rebus, ut in quatuor primis qualitatibus; calor enim ut tria ex se indifferens est ut sit in hoc mixto vel in illo, sicut & frigus ut tria, humiditas item & siccitas in certis gradibus, omnes tamen in certâ temperie determinant ad hoc vel illud mixtum in particulari, non ad aliud, & sic de alijs plurimis.

Dantur in intellectu species tam singularium, quam universalium. Quod dentur species singulæ, videtur clarum; nec enim solum cognoscitur intellectu homo, sed Petrus Paulus, &c. alioqui non possimus formare has propositiones, Petrus est Rome, Paulus est Leodij, &c. Deinde, eorum objectorum habemus speciem in intellectu, quæ percipimus sensibus, sed per hos percipiuntur singulæ, cum omnia percipiuntur semper ut existentia, ergo. Est etiam species universalis in intellectu, probatur; nec enim singularia tantum cognoscimus, sed etiam universalia, & gradus a c prædicta Metaphysica mente distinguimus, ergo eorum etiam habemus speciem, tanquam alterum comprincipium ad aetus hos elicendos.

Difficultas tamen hæc est, & maxima, quomodo seu per quas species cognoscantur rationes universales, & quo pacto hæc species producuntur. Et quidem post primum actum non videtur hoc captu difficile, cum enim, ut suprà diximus, omnis actus sit productivus speciei sui objecti (vel faltem intellectus ab aetū illo illustratus speciem illam possit producere) ubi semel representata est ratio aliqua communis, relinquitur in intellectu quasi semen quodam ad producendos postea actus rationis illius representativos. Præcipue ergo procedit difficultas de primo aetū, per quas scilicet species elicatur. Cum itaque videat intellectus res varias in ratione aliquâ omnibus aequaliter competente convenire, esseque sibi similes, colligit speciem illius rationis in qua sunt similes, non considerando illas formaliter ut discrepant: quod cōdūcilius contingere potest, si non signatim res illas consideret, & distingue, sed solum indistincte.

Conf. licet nunquam quis cernat individua, quin illa videat in aliquo loco & tempore, cum hæc circumstantia in quamlibet necessariâ comitentur, potest tamen intellectus, ob subtilem & abstractum suum modum tendens, separare illa in entiis realiter, & acquirere speciem illius rei secundum se, per quam potesta recordetur quis Petri ex gr. quem aliquando vidit, non cogitando omnino de loco, in quo illum vidit.

Hinc colliges quid sit intellectus agens, quid possibilis: nihil enim aliud sunt quam ipsa substantia animæ, quæ in quantum abstracta species àphantasmatis, dicitur intellectus agens; in quantum vero recipit has species, ut aliqui volunt, dicitur possibilis, vel potius passibilis, quod veluti eas patiatur, non agat. Secundò, dici potest intellectus possibilis, seu passibilis in quantum elicit & recipit actus intellectus, per quos percipit seu intelligit res, quartum sunt representative hæc species quas, ut dixi, in quantum dicitur agens, in se producit.

S E C T I O VI.

De divisibilitate specierum.

Quæstio præcipue procedit de divisibilitate species materialium, albedinis v.g. de divisibilitate, inquam, non subjectivâ, sed objectivâ, id est, non utrum sint diverse partes speciei in diversis partibus.

Quās procedit de partibus subjecti, in quo recipiuntur (hoc enim pro divisibili- parti admittimus, & eadem ferè de illis hac in- ratiōne obiecti- tate obiecti- vā specie- rum, non de subiecti- partibus specierum quo sunt partes in obiecto quod subiecti- vā. eas productit, ita ut singulārē partēs speciei repræsen- tent singulārē partēs obiecti, vel utrum totum obiectum ex adverto oculi possum, seu omnes illius partēs producant singulārē partēs speciei, & consequenter quavis pars minima speciei sit repræsentativa totius obiecti, seu omnium partium illius: sicut actio qua ignis B producitur ab igne A, licet subjective & divisibilis, id est, habeat di- versas partēs correspondentes diversis partibus obiecti, cui inest, singulārē tamen ex his partibus actionis pendent, indivisibiliter à toto igne A, ita ut quavis illius partē pereunte pereat tota actio.

II.

Conclusio: nulla est repugnantia, ut eadem pars speciei sit repræsentativa plurimū partium obiecti divisibilis quod extensionem, in dīta videtur fre- quenter, aut etiam semper contingere. Est contra P. Hurt, hic d. 12. sect. 5. P. Arriag. d. 4. sect. 7. num. 223. P. Oviedo Contr. 13. p. 5. num. 1. & alios. Pri- ma pars probatur: quid enim magis repugnat ut eadem pars speciei impressa sit virtualiter repræsentativa duarum partium obiecti, quām ut eadem visio, seu species expressa repræsentet duas partēs obiecti, in dī & duo obiecta planè distincta? quod tamen communiter censeatur non repugnare, nihil- quā frequentius, quām eadem posse esse visionem albedinis & nigredinis.

III.

Confir. eadem unio potest esse, in dī & de facto Badem unio est, inter res varias, maximeque diversas, ut inter res plu- materialē & formam, substantiam & accidentem, in dī ræxrema, concedunt recentiores communiter posse dari unio- & eadem spe- cies plura obiecta. quā connecta: plures formas eidem materia: quidni ergo & eadem species poterit esse repræsentativa virtualiter plurimū partium obiecti, cum non magis species impressa lumen suum speci- ficationem ab obiecto, quām species expressa, vel quām unio ab extremis.

IV.

Plures par- tes obiecti possunt concurrere ad produc- endam eandem partem obiecti. Dices primū, obiectum sensibile non cognoscitur nisi à specie, quam producit, sed pars A obiecti non producit partem B speciei, sed solum partem A, ergo non potest cognosci nisi per partem A. Relp. concedendo majorem, & distinguendo minorem: pars A obiecti sola non producit partem B speciei, concedo minorem, non producit solum cum parte B obiecti, nego: sic autem semper manet, obiectum videri per speciem quam producit, & consequenter per speciem sui; visio enim per hanc speciem producita non est visio solius partis A in obiecto, sed etiam partis B.

V.

U: gebis, pars A obiecti sola aliquando prodicit speciem sui, quā pars speciei est tantum repræ- sentativa illius partis, ergo gratis dicitur dari posse aliam speciem, quā producatur à parte A & B simul, itaque utriusque repræsentativa. Contrā primū, idem argumentum fieri potest de visione, seu specie expressa. Contrā secundū, actio A proficit ab igne A seorsim applicato, & tamen non repugnat, ut alia actio proficit indivisibiliter ex parte agentis ab igne A, & B simul applicatis. Relp. ergo sicut exp. dū in Logica, ut Physica diximus, licet actio, quā semel est hujus agentis tantum, sicut & visio hujus obiecti tantum, non possit esse actio, aut visio alterius agentis, vel obiecti, dari tamen potest juxta omnes alia actio & visio, quā plura obiecta vel agentia respiciat indivisibiliter: ita & contingere potest in specie impressa.

VI.

Dices secundū, ergo ablata minima partē obiecti perit tota species impressa. Contrā, quid in hoc ma- R. P. Tho. Comptens Philosophia.

gis incommodi quām in specie expressa, seu visio. Ablata minima partē, quā secundū communissimam sententiam, ablata minima partē obiecti, tota perit. Sic ut obiecti perit secundū omnes quando magnus aliquis ignis productit parvum, ablata minima partem agni ignis, perit tota actio, & alia tota energet.

Dices tertio, hinc sequi si quis interius aliquantulum sit intra cubiculum, fore ut tantum partēce- li videat, atque si prospiceret per fenestram: patet sequela, nam in fenestra producitur species indi- divisibilis totius illius partis cœli, ergo illa species pro- duceret ulterius aliam speciem sibi similem usque ad partē cœli, oculum videntis, & consequenter videbit totam illam partem cœli, quam videt stans in fenestra.

Miror hoc argumentum tantopere à P. Arriaga urgeri, cum eadem propositus sit difficultas, sive species illius partis cœli sit indivisibilis, sive divisibilis secundū diversitatem partium obiecti: sicut enim dicitor fore ut species illa indivisibilis producat aliam sibi similem, ita illa divisibilis, seu plurimū illa partes quidni producent partes alias sibi similes, sicut non potest minor est difficultas in illā sententiā quām in hac.

Resp. ergo non possit producī species directe, nisi in illā parte spatiū, aut oculi, quādā partē obiecti quā obiecti à repræsentant, duci potest linea recta, sed producitur qua duci alia species imperfectior, & repræsentativa pauciorū partium obiecti, quā species vel dici potest produci recta ad à specie illā perfectiore, & virtualiter hanc continēte, sicut (textus gradus heterogeneus caloris continet quintū, & alios quinto inferiores) vel inmediate procedere ab illis partibus obiecti, à quibus ad eam partem aēis duci potest linea recta: sicut responderē debent adversarij de suā specie divisibili.

Dices quartū cum eodem num. 227. hinc sequi, contra manifestam experientiam, omnes partes al- bedinis, quantumvis inæqualiter distantes, & que clarē videri: patet, inquit evidenter sequela, claritas lis, omnes enim actus visionis provenit ab intentione speciei, pars ob- cum ergo equalis sit intentionis speciei respectu ob- jecti equaliter & propinquū, utpote indivisibilis, & claritate videbuntur.

Hoc argumentum minus urget quām præcedens: quod ut clarius appareat, suppono communem Philosopherum doctrinam, posse scilicet per eam argumentū den speciem expressam, seu actuū intellectus indi- vidualib[us] duo obiecta inæqualiter repræsentari: sicut, ut non ab eam longius, ha ipsa partes albedinis inæqualiter distantes eodem indivisibili actu in specie intellectus repræsentantur: effectus item repræ- sentatur in causā, ut creaturæ in Deo clarē viso, minus tamen clarē quām Deus, actus enim ille respectu Dei est intuitivus, respectu creaturarum ab- stractivus. Si ergo argumentum suprà positum valeret, sequitur, hoc actuū indivisibili & quām clarē videri omnes illas partes albedinis, tam clarē etiam cernit creaturas, quām Deum: Simile enim conficiam argumentum; ubi respectu duorum obiectorum nulla est inæqualitas in claritate visionis, obiecta illa videntur & qualiter, sed respectu horum obiectorum nulla est inæqualitas in claritate visionis, est enim eadem indivisibilis visio respectu utriusque obiecti, ut supponimus, ergo obiecta ista actu illo videntur & qualiter, quod tamen certum est esse fa- sum. Sicut ergo hoc argumentum non tenet in specie expressa, & repræsentatione formalī, ita multo minus in impressa, & repræsentatione virtuali.

Dico itaque, totum actuū esse magis clarum & intuitivum respectu unius, & totum abstractivum & minūs clarū respectu alterius. Sic etiam species est respectu unius obiecti est eff. & alia actio, qui repræsentet unum obiectum, si magis, aliud minūs clarē species enim non respicit respectu alia obiectū, nisi per actuū. Sicut ergo tota species ex- terius ma- prossa nō est clara.

VII.

Dices, ergo stans intra domum sequela, nam in fenestra producitur species indi- divisibilis totius illius partis cœli, ergo illa species pro- videt ulterius aliam speciem sibi similem usque ad partē cœli, oculum videntis, & consequenter videbit totam illam partem cœli, quam videt stans in fenestra.

Miror hoc argumentum tantopere à P. Arriaga urgeri, cum eadem propositus sit difficultas, sive species illius partis cœli sit indivisibilis, sive divisibilis secundū diversitatem partium obiecti: sicut enim dicitor fore ut species illa indivisibilis producat aliam

sibi similem, ita illa divisibilis, seu plurimū illa partes quidni producent partes alias sibi similes, sicut non potest minor est difficultas in illā sententiā quām in hac.

Resp. ergo non possit producī species directe, nisi in illā parte spatiū, aut oculi, quādā partē obiecti quā obiecti à

reprezentant, duci potest linea recta, sed producitur qua duci alia species imperfectior, & repræsentativa pauciorū partium obiecti, quā species vel dici potest produci recta ad à specie illā perfectiore, & virtualiter hanc continēte, sicut (textus gradus heterogeneus caloris continet quintū, & alios quinto inferiores) vel inmediate procedere ab illis partibus obiecti, à quibus ad eam partem aēis duci potest linea recta: sicut responderē debent adversarij de suā specie divisibili.

IX.

Dices, sive species sit indivisibilis, clarē videri: patet, inquit evidenter sequela, claritas lis, omnes enim actus visionis provenit ab intentione speciei, pars ob- cum ergo equalis sit intentionis speciei respectu ob- jecti equaliter & propinquū, utpote indivisibilis, & claritate videbuntur.

Hoc argumentum minus urget quām præcedens:

quod ut clarius appareat, suppono communem Philosopherum doctrinam, posse scilicet per eam argumentū den speciem expressam, seu actuū intellectus indi- vidualib[us] duo obiecta inæqualiter repræsentari: sicut, ut non ab eam longius, ha ipsa partes albedinis inæqualiter distantes eodem indivisibili actu in specie intellectus repræsentantur: effectus item repræ-

sentatur in causā, ut creaturæ in Deo clarē viso,

minus tamen clarē quām Deus, actus enim ille respectu Dei est intuitivus, respectu creaturarum ab- stractivus. Si ergo argumentum suprà positum valeret, sequitur, hoc actuū indivisibili & quām clarē videri omnes illas partes albedinis, tam clarē etiam cernit creaturas, quām Deum: Simile enim conficiam argumentum; ubi respectu duorum obiectorum nulla est inæqualitas in claritate visionis, obiecta illa videntur & qualiter, sed respectu horum obiectorum nulla est inæqualitas in claritate visionis, est enim eadem indivisibilis visio respectu utriusque obiecti, ut supponimus, ergo obiecta ista actu illo videntur & qualiter, quod tamen certum est esse fa- sum. Sicut ergo hoc argumentum non tenet in specie expressa, & repræsentatione formalī, ita multo minus in impressa, & repræsentatione virtuali.

Dico itaque, totum actuū esse magis clarum &

intuitivum respectu unius, & totum abstractivum & minūs clarū respectu alterius. Sic etiam species est respectu unius obiecti est eff. & alia actio, qui repræsentet unum obiectum, si magis, aliud minūs clarē species enim non respicit respectu alia obiectū, nisi per actuū. Sicut ergo tota species ex- terius ma- prossa nō est clara.

pressa est magis clara formaliter respectu unius, minus autem clara respectu alterius, ita tota species impressa est respectu corundem magis & minus clara virtualiter.

species, sed solum perit pars illa speciei quæ ab illa objecti parte peculiariter simul cum aliis dependet.

SECTIO VII.

De productione, & corruptione specierum.

XII. Secunda Conclusionis pars, neinpe hoc frequenter contingere, ostenditur: videmus quippe magnum objectum longius emittere species, & fortius operari in magna distantia, q. à. parvū: ubi quævis minima pars illius objecti enitit species in tantâ distantia, quod tamen prætare non posset sola, ergo d. b. n. alia partes simul cum illa concurreat ad productionem illius species; nec enim apparer quo alio modo juvari ab illis posse pars illa, nisi alia partes simul cum eâ species illam cœfficiant. Sic cum magnus ignis producit intensem calorem in remoto, lingua pars concurreat ad calorem illum producendum, unde quantumcunque sit illius magnus ignis, si tamen Deus omnes partes ab operando impedit, præter unum aliquem palmum, hic non posset producere intentionem, nec magis remotum effectum, quām si reliqua partes ignis abessent: sic nec posset parvum aliquod objectum producere speciem sui tam remotè, & in tantâ intensione, nisi alia partes objecti una hunc effectum producerent.

Quæ sit causa productiva species
rum? In sensibus externis species quæ in iis
sunt producuntur ab objectis; species vero in Imaginativâ, vel producuntur ab actibus sensuum extero-
rum, qui si distent, transmittenunt species sa-
rum objectorum per nervos sensorios, qui, ut supra
diximus à sensibus ad cerebrum ducentur, in Imaginati-
vam: in intellectu vero, vel producuntur ab
ipso intellectu, seu animâ illuminata jam ab actu
phantasmatis, & ad hoc ab illo determinata, vel, ut
nonnulli volunt, à Deo. Unde non videtur necessarium,
actum phantasmatis ad speciem illam con-
currere effectivè.

Quæ secundum, utrū species internæ aliquando destruantur, an semel acquisitæ semper manant? Dicunt aliqui, non semper manere species, vel materiales in imaginativâ, vel spiritali, ales in intellectu, sed tandem destrui; quia, inquieti, licet species non habeant contrarium, sicut tamen sonus & impetus lunæ qualitates naturæ (nâ defectivæ, siveque, licet ad tempus durent, paulatim tamen deficiunt, & destruantur, idem dici poterit de speciesbus. At tane difficile videtur, cum duraverint species per tantum temporis (recordamus enim rerum quas vidimus ante viginti annos) postea casus deficiunt. De sonis vero & impetu dispar est ratio, illi enim ita, im incipiunt perire, siveque paulatim destruantur secundum diversos gradus.

Mihi ergo probabilius videtur, species intelle- III.
ctuales nunquam destrui naturaliter, ac proinde Specie in-
tota mutatio sit in speciebus materialibus; haec au- collectuales
tem, sicut requirunt temperamentum quoddam, ut perent.
primo imprimentur, ita etiam ut conserventur; sic
enim videmus humiditatem in cerebro jucare ad
aliquid facilè addiscendum, siccitatem ad retinen- Species
dum &c. Unde aliquando morbo destruuntur spe- materials
cies internæ materiales, aliquando lassone organi, imaginati-
aut alia simili ratione. Imò, cum subiectentur in-
materiæ, sicut hac paulatim deperditur, ita & species
in illa subiectata, tandemque totæ destruuntur, us varijs
nisi identidem refriceretur obiecti illius memoria. modis de-
struuntur.

Q^uares tertio, utrum species habeant contraria? IV.
Si per species contrarias intelligentur illa, quae inclinant ad actus contrarios, dari videntur in intellectu species contrariae, nampe species elicivae actuum contrariorum, assentus scilicet & disensus circa idem objectum. Hoc (altem est certum, dari similitudinem eodem subiecto species rerum diversarum, ut albedinis & nigredinis in gradibus intensis: quae tamen species non sunt dicenda contrariae, cum non mutuo se expellant ab eodem subiecto, ut constat.

Dantur in eodem subiecto species rerum contrariae, non tamen species contrariae.

DISPUTATIO XVII.

De specie impressâ. Dei.

Quartus hæc Theologica est, quam latè discussi primâ parte disputatione tertia: sed quia ab iis qui ante me de Philosophia scripserunt hæc eam tractatam video, omittendam

non putavi, maximè cum Philosophia nostra
Theologizæ, scientiarum Principi, sit subordinata,
eique tota deserviat.

SECTIO I.

Prænotantur quædam circa speciem impressam Dei.

I. Difficultas procedit in ordine ad claram Dei visionem, jam enim disputatione præcedente se & s. n. a. & sequentibus, ostendi dari in intellectu nostro propriam speciem Dei in ordine ad cognitionem illius abstractivam.

II. Notandum primum, Deum in visionis beatifica productione dupliciter se habere: primum per modum causæ universalis, qui conceptus communis est visioni cum ceteris omnibus effectibus, qui Deum respiciunt tanquam causam primam: secundum per modum objecti, quatenus scilicet hæc visio representat Deum, & sub hac consideratione Deus est causa particularis visionis, non minus quam quodvis aliud objectum est causa particularis representationis sui.

III. In visione itaque duæ reperiuntur formalitates, considerantes & representationes: ut est ens recipit Deum de sicut dñe ut causam universalem, ut representationem eundem representat per modum objecti intelligentis in hanc visionem, sicut alia objecta influunt in visiones sui.

IV. Notandum secundum, cum communi sententiâ philosophorum, ut suprà ostentum est, speciem ad representationem objecti concurrens effectivè: hoc aperte probatur ex verbis illis S. Augustini lib. 9. de Trin. c. 2. ubi sic habet: tenendum quod omnis res, quamcunque cognoscimus generatur in nobis notitia sui, ab utroq; enim notitia paritur, cognoscente & cognito. Ex quibus D. Augustinus verbis, quæ sunt clarissima orum est, ut diximus, communè illud dictum philosophorum, ex objecto & potentia paritur notitia.

V. Notandum tertio, quanvis nonnulli, ut Richardus in 3. d. 14. art. 1. quæst. 3. & faverunt Scotus in 4. d. 49. q. 11. dicant Deum de facto videri per speciem impressam, quam sententiam acriter defendit Vasquez 1. p. d. 43. c. 7. & Alarcon 1. p. tract. I. d. 3. c. 2. num. 4. & c. 3. per totum: contrarium tamen esse multo probabilem: ita S. Thomas 1. p. quæst. 11. art. 2. Alensis 1. p. quæst. 7. m. 2. & in 2. p. q. 24. m. 1. Henricus quodl. 3. q. 1. & quodl. 4. q. 7. Duran. in 4. d. 49. q. 2. m. 13. Palud. in 4. d. 49. q. 1. art. 2. Capreol. ibid. quæst. 5. art. 1. Ferra. 3. contra Gen. c. 49. Sotus in 4. d. 49. quæst. 2. art. 3. Cajet. 1. p. q. 1. art. 2. Suarez 1. 2. de Deo c. 12. Valentia 1. p. q. 12. p. 1. Molina 1. p. q. 12. art. 2. d. 1. Tan. 1. p. d. 2. q. 6. d. 2. num. 9. Heric 1. p. d. 42. c. 3. Atriag. hic d. 4. sect. 2. num. 11. & alij: qui omnes quicquid sit utrum possibilis sit necne species impressa Dei, negant tamen Deum de facto à beatis per hujusmodi speciem videri.

VI. Ratio est, quia Deus est objectum perfectissimum & perfectissimè intelligibile in ratione objecti, ratio autem objecti perfectissimi consistit in efficientia visionis, ergo ad Deum spectat concurrens immediatè ad visionem sui, actio enim & effectus propriè non pendent nisi à causâ proximâ, & consequenter perfectius est concurrens immediatè & per se, quam solum mediata.

VII. Probatur secundum: quando objectum ipsum est præsens, & proportionatum, non est necessarium ut aliquid aliud illius loco concurrat, sed hinc Deus semper est præsens, & potens agere, cum sit objectum perfectissimum, & actualissimum, ergo. Tertiò: quia hoc secundum probabilem sententiam dicitur de rebus quibusdam materialibus, iis scilicet, quæ sunt objecta tactus, gustus, odoratus, ut supra vidimus & ut multi volunt, auditus, ergo à R. P. Tho: Comptoni Philosophia.

fortiori dici poterit de Deo.

Cum ergo de facto Deus per se immediate concurrit ad visionem claram sui, species impressa Dei Dari negatur in ordine ad hujusmodi visionem naturaliter dari naturaliter non potest. Inquirendum ergo restat an saltem species impressa Dei divinitus sit possibilis.

SECTIO II.

Vtrum divinitus dari possit species impressa Dei.

A. D vitandum quæstionem de nomine notandum, quæcerem nos in præsenti utrum sit possibilis qualitas aliqua impressa, seu inherens animalis, que loco Dei concurrentis jam per modum objecti ad claram visionem sui, eandem visionem producat: si enim quis hujusmodi qualitatem concedat, neget tamen esse speciem, quia scilicet conceptus speciei in eo sit, ut sit vicaria objecti, ita scilicet, ut suppleat defectum ejus, quasi concurrens non possit, & propterā non vult dari species impressam Dei, cum Deus semper sit potens concurrens, rem concedit, ita quod nomine.

Prima sententia negat possibilem esse speciem impressam Dei. Ita Henricus quodl. 3. q. 1. Duran. in 4. d. 49. q. 2. Sotus in 4. d. 49. q. 2. art. 3. Capreol. ibid. q. 5. a. 1. Perrar. 1. 3. contra Gen. c. 49. Cajet. 1. p. q. 12. art. 2. Zumel 1. p. q. 12. art. 2. d. 3. Bannez 1. p. q. 12. art. 2. d. 2. Arrubal 1. p. d. 16. c. 4. Tan. 1. p. d. 2. quæst. 6. d. 2. num. 12. & alij.

Secunda sententia affirmat esse possibilem. Ita Richardus in 3. d. 14. art. 1. quæst. 3. Scotus cum suis secunda in 4. d. 49. q. 11. P. Molin. 1. p. q. 12. art. 2. d. 1. Vasq. 1. p. d. 38. 39. & 43. Suarez 1. 30. Met. sect. 11. & lib. 2. sit eam effe de attrib. neg. c. 13. Valen. 1. p. quæst. 12. punc. 2. Bécanus de visione c. 9. concl. b. Heric 1. p. d. 40. c. p. 2. p. 2. Falsolus 1. p. dub. 10. Hurt. hic d. 12. f. 3. Arria. hic d. 4. f. 2. Salas q. 3. tr. 2. d. 5. f. 2. Oviedo contra 13. de animâ p. 6. & alij passim.

Probatur hæc sententia, primò, impugnatione rationum quæ pro contraria afferuntur. Arguunt ergo primo: res superioris ordinis non potest cogi possibilis nosci per speciem ordinis inferioris, cum species speciei impressa Dei esse debet in eodem gradu immaterialitatis cum objecto. Sed negatur antecedens, & constat aperte contrarium in specie expressa, quia tum Deus, tum angelus videtur ab animâ vel angelo.

Negant consequenter aliqui speciem impressam, tunc enim, inquit, non videretur Deus immaterialiter in se, sed in specie illius seu verbo, quod in mente sibi quis format. Sed contra, non possunt Beati videtur Deum per ipsam essentiam Dei formaliter, ceterum ergo debent actum aliquem elicere, seu speciem impressam, per quam cum sibi representent.

Qod vero dicunt sequi non videndum Deum immediate, facile rejicitur, nec enim actus ille, qui ex eo quod Deus videtur, & quem vocamus visionem Dei, impedit quo minus Deus videatur immediate, cum sit ipsa speciem expressa, per quam videtur: unde sicut unio pressam, non non impedit quo minus extrema connectantur immediate, & sic de aliis hujusmodi (tunc enim censentur aliqua uniri immediate, quando nihil mediat, quod non sit ipsa ratio formalis eniendi) ita non obstat quo minus Deus videatur immediate, sequitur.

Quod autem obiciunt Beatos, si forment intra pressam non se actum, non visuros Deum in se, sed in illo actu, & aliquid seu similitudine Dei quam sibi formant: falsum est prius visione talis quid intra se formare, per quod tanquam in sum. sed ipse aliquo prius viso Deum cognoscant, hoc enim nullum.

lo modo est necessarium, sed producunt in se ipsam representationem claram Dei, per quam nō visam, Deum sibi representant. Et ulterius inquirō nūquid actum illum seu similitudinem immediate vident? si ita, ergo sicut possunt per actum aliquem videre illam similitudinem immediate, poterunt & Deum, alioqui dabitur processus in infinitum.

VIII.
Alia rationes contra speciem impressam Dei.

IX.
Species impressa non est realis similitudo objecti, sed intentionalis.

Alias etiam afferunt rationes contra speciem impressam, ut quod species sit similitudo objecti, nulla autem dari potest similitudo Dei, utpote qui est actus purus, nihil autem creatum potest esse actus purus. Item species sicut necessaria ab objecto, ergo Deus non operatur liberè. Præterea, si videatur per speciem non videtur per essentiam. Quare, species debet esse æqualis objecto, nihil autem esse potest æquale Deo.

Sed haec rationes quoad speciem de quâ loquimur nihil habent ponderis: ad primam distinguo majorum, species est realis similitudo objecti, seu in esse entis, nego majorem, in esse intentionalis, seu representativa, concedo: nullum autem est inconveniens, ut sicut visio ipsa est similitudo, & representatione formalis, ita species impressa sit representatione, & similitudo illius virtualis. Ad secundam resp. nōcando antecedens universim loquendo, est enim concursus ad speciem subordinatus divinæ voluntati. Tertia consistit in equivocatione, unde distinguo antecedens, non videtur per essentiam, hoc est essentia ipsa non videtur immediate, nego antecedens, essentia non est causa immediate productiva visionis, concedo. Ad quartam dico, in essendo nihil posse esse æquale Deo, posse aliquo modo in representando: quod fateri omnes debent de specie impressâ, quod autem habere potest hæc formaliter, potest impressa habere effectivè.

SECTO III.

Alia argumenta contra speciem impressam Dei.

I.
Obii. Deus est intelligibilis intrinsecè, ergo non potest fieri intelligibilis per speciem.

H is ergo omissis arguunt alii difficultius. Implicat aliquid habere per formam distinctam, seu extrinsecam, quod habet per se, & in intrinsecè, ergo non potest dari species impressa Dei. Patet consequentia, species impressa datur ut objectum redditum visibile, seu intelligibile, sed Deus essentia est per se intelligibilis, ergo non potest redditum intelligibilis per speciem impressam. Conf. Deus non potest reddi præiens, sapiens, intelligens &c. per aliquid distinctum, quia hæc habet per se intrinsecè, ergo nec reddi potest hoc modo intelligibilis, cum non minus per se hoc habeat, & intrinsecè.

II.
Resp. Deum non esse necessariò proximè intelligibilem per se, hoc enim præter potentiam producendi visionem importat voluntatem ad illam concurrendi, si autem nolit concurrendi, in sensu composito hujus nolitionis non est proximè præsens, cum ablatio cuiusvis conditionis auferat potentiam proximam, ut est per se notum: proinde ignis non approximatus non est proximè potens ad comburendum, esto totam potentiam, & seu vim activam habeat sine approximatione.

III.
Agentia libera posse, id habere ab extrinsecè, non in liberis: Deus enim est per se immediate productivus gratiæ, & tamen potest ei iam illam producere per aquam, aut rem aliam creata. Ad id quod ab intrinsecè additur de denominationibus intelligentis, præsentis &c. nihil mirū quod eas Deus accipere nequeat

ab intrinsecè, cum enim cognitio omnis & præsens extra Deum sint formæ creatæ, non possunt recipi in Deo, utpote qui nequit esse subiectum formæ intrinsecæ, sic namque mutaretur.

Arguit secundò: hæc species si daretur, foret infinita, esset namque illimitata, nec enim habet Obii. species unde limitetur, non ex parte intellectus, qui potest impressam perfectiorem & perfectiorem recipere species in infinitum; non ex parte objecti, quod similiter est infinitum; idem est de causâ efficiente, quæ est solus Deus. Contrà, idem dici posset de concursu Dei tanquam objecti ad visionem immediate, quæ similiter non haberet unde limitaretur, esetque proinde infinita. Res. ergo utramque limitationem suam sumere, vel à Deo volente se eo usque manifester, & non amplius: vel dici potest latiorem aut minus latam speciem in representando produci ad exigentiam luminis gloriae.

Arguit tertio: hæc qualitas est frustranea cum semper inveniat intellectum actuatum, & compleatum per essentiam Dei, ergo implicat. Nego antecedens, esto enim hinc sequatur non esse necessaria. non est frateriam hanc speciem cum Deus semper sit potens frater, concurrere, non tamen sequitur esse impossibilem. Sed hinc

Arguit quartò: species ordinatur ad concurrendum loco objecti, & ad supplendum vices illius, ergo non potest dari species impressa Dei, cum Deus nunquam possit non esse potens concurrere ad visionem beatam, ergo implicat dari aliquid ordinatum ad supplendum vices illius, quod nunquam potest decipi. Resp. si Deus est agens seu plenum objectum necessarium, objectio, ut supra dixi, habet vim, cum verò sit agens & objectum omnino liberum, potest dari aliquid ex naturâ suâ ordinatum ad supplendum vices illius, non quidem non potest, sed non volentis concurrere: unde hoc non ex re, sed ex libertate.

Contrà hoc urgent aliqui, implicare siquidem videtur, ut detur aliquid ordinatum ad supplendum Obii. non impedimentum in Deo tanquam objecto, merè ordinatum ex eo, quod nolit agere per seipsum, tunc enim aliiquid pari ratione poterit esse adhuc possibilè aliam subordinatum speciem ad supplendum vicem hujus etiam speciei, posito quod Deus nolit per hanc concurrere, sicque se operari, dabitur species speciei, idque in infinitum.

Sed contrà, tota enim hæc subordinatio in eo consistit, quod hæc species naturaliter existere non possit, & consequenter ad visionem concurrere, nisi esse possibilia posito quod Deus præbere concursum objectivum nolit per se, hujusmodi autem subordinatio non est nova, sed communis in rebus creatis, nempe ut aliquid connaturaliter sit possibile merè dependenter concurrere, a voluntate Dei nolentis concurrere per aliud. Sic concursus Dei ad actum fidei aut charitatis, vel etiam visionis, aut amoris beatifici per auxilium extrinsecum, aut intrinsecum transiens, non petit, nec potest connaturaliter existere, nisi posito quod Deus liberè nolit producere habitus infusos, qui sunt connaturalia principia horum actuum, sicut Deus per se est in ratione objecti principium con-naturale visionis beatifice.

Hoc in rebus naturalibus clarissimum cernitur: sic enim concursus Dei solum ut causa particularis ad aliquos effectus, calor ex. gr. producendum in igne, frigus in aquâ, luce in sole &c. cōnaturaliter superlibus clarissim. ponit Deum nolite concurrere cum causis secundis, igne, aquâ, & sole ad illos effectus; connaturaliter enim aliud concursus deberet poni, nempe simul cum his rebus, quæ concursum illum exigunt, posito autem quod nolit Deus, ut causa universalis, cum illis concurrere, potest has qualitates producere ut cau-

fa particularis, concursu à Deo solo procedente.

X. Concedant aliquam unam speciem alterius subordinatam infinitum.

Ad primum inconveniens quod inferebatur nema-
pe hinc sequi esse possibilem aliam qualitatem, qua
naturaliter concurrit ad visionem, posito quod Deus
nolit cum hac specie concurrere, P. Hurt. d. 12. de A-
nim. s. 3. n. 47. videtur concedere consequentiam; et-
iam in specie albedinis: unde, inquit, si Deus præ-
bere nolit concursum ad visionem materiali cum
specie A, poterit dari qualitas aliqua ei subordinata,
qua illius loco concurrit.

XI. Aliter tamen responderi potest: & inquirio utrum
in simili, quando nolente Deo concurrere cum ha-
bitu, aut causâ secundâ, datur concursus extrinsecus
habitui illi, aut causâ secundâ subordinatus, ut jam
diximus dari, inquirio, inquam, utrum si nolit Deus
concurrere per concursum A. si alius concursus huic
subordinatus, ita ut sicut concursus extrinsecus con-
naturaliter ponit non potest, nisi nolente Deo produ-
cere habitum fidei aut charitatis, ita concursus B
poni non possit connaturaliter nisi nolente Deo uti
concursu A, & sic de aliis: si sit alius concursus illi
subordinatus, quid incommodi si concedamus hu-
iusmodi subordinationem, etiam in infinitum in spe-
ciebus, cum adversarij eam concedant in concursibus;
si non sit alius concursus subordinatus, sed dicatur
concursum A & B & alios deinceps se habere dispa-
ratè, idem dicere possumus de speciebus.

XII. Non sequitur hinc non sequitur ultimum incon-
veniens, est scilicet possibilem speciem speciei in in-
finitum; licet enim daretur qualitas ex naturâ suâ
ordinata ad concurrentem loco speciei impressâ A
ad producendum visionem Dei, hæc tamen qualitas
non esset species speciei A: sicut si esset species ex-
pressa ordinata ad repræsentandum Deum loco spe-
ciei expressâ A, non esset illa species expressa speciei
A. Utique ergo esset species obiecti, seu Dei, illa
effectiva, hæc formalis. Addo tamen si concedatur
esse possibilem speciem speciei impressâ, idque in in-
finitum non videri magnum inconveniens, cum om-
nes id admittant in specie expressâ, potest enim dari
unus actus reflectens supra alium infinitum.

SECTIO IV.

Dua aliae difficultates contra speciem impres- sam Dei.

I. Obi. gra-
tia ob ex-
cellentiam
petri pro-
duci à solo
Deo ergo
& vicio
beatisfica.

Arguunt quidam: sicut gratia habitualis, & alia
dona supernaturalia, habitus scilicet infusi, quia
sanctificant formaliter, petunt ob suam excellentiam
Deum, tanquam causam particularem, nec possunt
producere à causâ secundâ, ita visio, cum beatificet
formaliter, est qualitas tam excellens, ut petat Deum
tanquam causam particularem.

II. Resp. ex rei
perfectione
nullum de-
duci argu-
mentum,
quod de-
bet à solo
Deo pro-
ducit.

Contra primò, ergo non potest visio produci per
lumen gloriae, cum gratia Deum petat tanquam cau-
sam adaequatam. Contra secundò, hæc ratio solùm
probatur Deum concurrere debere ad visionem im-
mediatè, si ergo per se ad eam concurrit loco lumini-
nis, poterit ex parte obiecti eam producere per spe-
ciam. Resp. ergo argumentum ex rei perfectione
deductum non probare illam à solo Deo debere ne-
cessariò produci, cum res, etiam imperfectissimæ, id
petant, ut materia prima, quantitas, & alia hujusmodi.

III. Peculiaris
estratio,
cum gratia
petat pro-
ducit à solo
Deo.

Quod autem afferatur de gratia habituali respon-
det Arriaga citatus n. 115. peculiariter esse rationem
de gratia: cum enim sit amicitia cum Deo, non vi-
detur possi conferri nisi à Deo, cum non possit ali-
quid connaturaliter conferre ulli amicitiam alterius,
præter ipsum amicum. Quæ ratio, inquit ille, si non
sufficiat, concedi poterit esse possibile aliquid quod

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

connaturaliter efficere possit gratiam: quod etiam
dogent alii recentiores. Unde Thomistæ communi-
ter, & videtur opinio D. Thomæ, dicunt de facto à
sacramentis imprimit animæ qualitatem productivam
gratiae, quod licet hodie communiter negetur, non
tamen ex eo capite quod repugnet istiusmodi qual-
itas, sed quod eadem difficultas sit quod sacramenta
producant physicæ qualitatem illam, seu characterem
supernaturem, atque quod producant gratiam,
de quo plura dixi de sacramentis in genere d.
3. s. tertia.

Secundò responderi potest gratiam esse per modum
naturæ, & actus primi in ordine supernaturali;
unde non potest connaturaliter dari alia qualitas il-
lius productiva, sic enim non esset per modum natu-
re. Addo tamen non satis efficaciter ostendi, non posse
profluere physicæ gratiam ab unione hyposta-
tice, ut vidimus in materia de Incarn. d. 11. s. 3. unde
P. Granado in materia de gratia tr. 4. d. 8. s. 5. n. 44. poststat, ait in Christo gratiam habitualiter physicæ profluxus
se ab unione hypostaticâ: quod etiam tribuitur Me-
dinae, & aliis nonnullis ex Thomistis.

Arguunt sextò: quando effectus connaturaliter
petit causam superiori, non potest illius vices sup-
eriori effectus causam inferiori, effectus siquidem petere vide-
atur causam illam secundum totam suam virtutem, periorum non
Cum ergo visio naturaliter petat Deum, ut vidimus, potest pro-
non potest loco Dei sub virtutis causa secunda, nulla duci ab in-
teriori.

Resp. ubi non est peculiaris difficultas, posse cau-
sam minus perfectam supplere locum perfectioris
respectu effectus alicuius, licet is magis connatura-
liter petat causam perfectiorum: nec enim ad effec-
tum aliquem producendum requiruntur ut tanta sit supplere
virtus in causâ inferiori quanta in superiori, sed locum super-
quanta est perfectio in effectu, ut spectat ad hanc rioris.

VII. Dices; ergo creatura potest creare. Negatur tamen
consequentia, tum ob orationes allatas d. 41. Phys. sequitur.
s. 7. tum maxime quia ad dignitatem Dei spectare vi posse creare
detur, ut aliqua series actionum ipsi, saltem natura-
liter reservetur, cum experientia videamus series aut sine Dei
retum, quo perfectiores, eò perfectiorum seriem a-
ctiopum sibi vendicare, ut viventia vitales, animalia
sensitiva &c. quam rationem latius prosequutus
sum in Physicis loco citato, & hæc etiam est ratio
quare creatura non possit operari sine actuali con-
cursu Dei, nempe quia dignitas Dei & perfectissimum
eius dominium requirit, ut sine illo, actu concu-
fente, nihil fiat, ut in Phy. ostendi d. vigesima octava.

VIII. Urgent; nullam posse rationem assignari cur ani-
ma rationalis non possit generari, præter hanc, quod ex hac do-
scilicet effectus petens causam superiori non possit
produci ab inferiore. Contra, hæc ratio hæc omni-
nō non urget, Deus enim ut auctor supernaturalis posse ani-
est perfectior se, ut est auctor naturalis, ergo saltem manum ratio-
supernaturaliter posset anima generari. Dices, non
posse, quia generatio ex conceptu suæ est actio infe-
rioris ordinis ad creationem. Contra, generatio in
entitate supernaturalis est perfectior creatione, quæ
de facto producitur anima, cum non sit, cur ratio
supernaturalitatis supplere nequeat, imò superare
modum producendi in creatione repertum: sicut non
est dubium, quin unio hypostatica eam superet, esto
generetur, imò forte possit esse ipsa generatio, in sen-
tentia statuente unionem formæ materialis actionem

eius educitam. Alia ergo quærenda est hujus cau-
sa, & quoad præsens hæc forte afferri potest, quod
imprimis videatur contra dignitatem animæ, ut edu-
catur è potentia corporis, & ab illo in esse depen-
deat: si autem sermo sit de materia spirituali, multæ
putant non tam facilem assignari esse implicantium

saltem in ordine ad potentiam absolutam. Dici tamen posset non esse illam subiectum animæ nostræ proportionatum.

S E C T I O V.

Quid sentiendum in hac controversia de specie impressâ Dei.

I.
Probabilis
tum posse
bilem spe
ciam imp
ressam Dei.

Quamvis negari non possit rationes sec. superiori est esse posse subiectum maxima probabilitatem afferre sententiae neganti possibilem esse speciem impressam Dei, probabilius tamen existimo cum auctoribus secundæ sententiae s. 2. posita, eam non implicare, cum quia hodie communior est hac sententia; tum quia non est aliquid negandum divinæ omnipotentiae, nisi quod implicantiam, aut magnum aliquod inconveniens secum afferat, nihil autem hujusmodi in specie impressâ reperiri ostendimus solvendo argumenta contraria, quæ est præcipua ratio hujus sententiae.

II.
Mens S.
Thomæ
circa spe
ciam im
pressam Dei
multis vi
detur valde
dubia.

Difficultas est circa mentem S. Thomæ, qui variis locis, præcipue autem i. p. q. 12. a. 2. negat posse videari Deum per speciem P. Erice, d. 40. c. 1. licet dicat speciem impressam esse possibilem, ait tamen S. Thomas eam hoc loco afferuisse impossibilem, quod etiam passim volunt Thomistæ; idem ait P. Suarez citatus c. 13. P. Salas, & alij: aiunt tamen ejus rationes non concludere de specie impressâ de quâ loquimur, sed de objectiva. P. Val. i. p. q. 12. pun. 2. ait cum loqui solum de potentia ordinaria. P. Arriaga h. d. 4. s. 2. n. 110. ait S. Thomas ita loqui in hac materia ut merito citari à Theologis possit pro contrariis sententiis, licet enim intendere videatur loqui

de specie impressâ, rationes tamen ejus solum probant de objectiva. P. Val. q. d. 29. c. 1. & 2. & d. 43. n. 23. cum alius vult eum loqui de specie objectiva, quod etiam sentit P. Hurt. d. 12. de An. s. 3. cùm rationes ipsius, ut ait, efficaces sint de similitudine objectiva, seu prius cognitâ, at verò de specie impressâ non habent pondus illud, quo D. Thomas soler argumetari, sed nullam omnino ad hoc efficaciam: quare, inquit, veri ejus discipuli tenemur sentire eum esse loquuntum de specie prius cognitâ, cùm hac expositio honorabilior sit S. Thomas: hæc ille.

Certè S. Thomas illo art. videtur expresse loqui de specie objectiva, nam in corpore, prope finem, ubi totam controversiam concludit, sic habet: unde logi de dicere Deum per similitudinem videri, est dicere divinam specie objectiva, efficiam non videri: ergo clarum est his verbis. Thomas ita, tamen loqui de specie objectiva, seu similitudine prius videri, visâ, nam angelus, etiam juxta S. Thomam q. 8. de dum neg. veritate c. 7. cognoscit alium Angelum, non absensem, sed etiam presentem per speciem, & tamen videt ipsum Angelum immediate. Unde ex hoc loco (qui tamen est præcipuus, cùm quæstionem proponat in terminis) existimo nihil concludi posse circa mentem S. Doctoris. Deinde omnia alia loca quæ asserta sua: & alij ex S. Thomâ videntur debere juxta hunc explicari; imò vix alibi loquitur de potentia absolutâ.

Solum Noto circa hanc quæstionem, non esse dubium in sententia admittente potentiam obedientiam latam, quin possit res aliqua, lapis v. g. aut elevare aliud hujusmodi elevari ad producendam obedientiam, tamen visionem beatificam, non tamen propter eam, sed esse speciem impressam Dei, hoc enim dicit qualitas, quæ ex naturâ suâ habeat vim visionem illam efficiam, non producendi, & ad id munus ordinetur.

D I S P U T A T I O X V I I I.

De Intellectu.

S E C T I O P R I M A.

De objecto Intellectus.

I.
Objectum
intellectus
est quid
est
con
ceptibile.

Objectum cuiusque potentiae est objectum omnium actuum illius: cum ergo nihil sit quod aliquod actus nostri intellectus non percipiantur, objectum intellectus nostri imprimis erit id omne quod in se rationem entis participat, non ita ut sola ratio entis ut sic sit illius objectum, cùm singularia, & differentias etiam ultimas, saltem indeterminatæ & confuse cognoscamus, scimus enim Petrum, Paulum, Bucephalum, & alia esse individua, & existere. Spectat præterea ad intellectum quid quid ratione est conceptibile.

II.
Signan
tur in par
ticulari
objecta in
tellectus.

Objectum ergo intellectus sunt Deus, creaturæ, universalia, singularia, res spirituales, materiales, entia, non entia, substantia, accidentis, entia realia, & rationis: quando enim dicimus, *Chimara est ens rationis; hypocrita est impossibilis*, aut aliquid hujusmodi, objectum aliquod apprehendimus, de quo hoc affirmamus, sed illud objectum non est quid reale & possibile, tunc enim actus est falsus, ergo concipiimus aliquid impossibile, ergo res etiam impossibilis sunt objectum nostri intellectus. De quo fuisse dictum est in Logica, d. 13. sec. tertia.

III.

Quæres primò, utrum universalia sint prius cognita quam singularia. Hæc est celebris apud nonnulos quæstio, quam late discutunt. Mihi non tanti

momenti videtur: quare paucis eam expediam. Resp. *Via inquisitoris* ergo, communiter & via inquisitionis prius cognoscendi singularia, per se enim loquendo non devenimus in cognitionem universalium, nisi per singularia, à singularia quibus, ubi illorum aliqua cognoverimus, & videamus inter se convenire partim, partim differre, abstrahimus postea discurrendo duas species, universaliter alteram, alteram particularem, hanc representativam confuso quodam modo rationis individualis, illam representativam rationis communis: quæ species post hos actus remanent, & ad similes postea actus eliciendos determinant. Quomodo autem, & per quas species primus actus representans naturam universalem habeatur, nempe per collectionem quæcumque singularium objectum universalium, quæ his circumstantiis representare possint solam naturam universalem, declaravimus disp. i. 6. sec. 5. n. 7. & 9. exemplo præmissarum respectu conclusionis, in quibus eadem ferè est difficultas.

Dixi per se loquendo, & via inquisitionis: per accidens enim, ubi scilicet objectum non claret, & in debitis circumstantiis proponitur, simul abstrahitur tur simili species singularis & universalis, species imperfecta species singularis, perfecta rationis communis. Cognitione singularis enim experimentaliter prius communiter cognoscuntur singularia, quam universalia, experientia quippe sunt de singularibus, cognitione tamen scientifica, seu doctrinali, prius cognoscuntur universalia. Quo sensu accipiendi sunt Aristoteles & S. Thomas dum dicunt, prius cognoscit universalia: unde etiam ait Aristoteles

Aristoteles, scientiam esse de universalibus; quia scilicet pricipum quod spectant homines, est cognoscere prdicata quedam rebus variis communia, ut hac ratione forment principia generalia ad scientias apta, licet via inquisitionis, & scientiam experimentalis, prius inchoent omnes a singularibus.

V.
Scientiam experientiam prius cognoscuntur accidentia, quam substantia; accidentis enim habemus speciem propriam & intuitivam, directe & immediatè in illud tendentem, substantie vero non nisi speciem medianam, & ab aliis rebus abstractam. Cognitione tamen scientifica & doctrinali, prius cognoscimus substantiam, quam accidentia, & per illius cognitionem devenimus in cognitionem accidentium: Sic etiam per essentiae cognitionem pervenimus in cognitionem passionum, & proprietatum: qua de causa haec vocatur cognitione a priori, illa autem quae ab accidentibus procedit ad substantiam, & a passionibus ad essentiam, dicitur a posteriori. Quare hoc etiam modo intelligendi sunt Aristoteles & S. Thomas cum dicunt, prius cognoscit substantiam, quam accidentia, nempe cognitione a priori.

SECTIO II.

De specificatione potentiarum, & actuum.

I.
Potentiae resipientes objecta ad aquata, specie distincta, distinguuntur species. Potentiae species distincte, feruntur a liquando in omnino eadem objecta ad aquata.

Quare secundò, unde specificantur potentiae & actus? Primo, potentias, quae in objecta ad aquata, specie distincta, distinguuntur species. Hoc primo patet in intellectu hominis, & Angeli, & duorum etiam Angelorum, supremi scilicet & infimi ordinis inter se, quos intellectus ex relatione qua dicunt ad essentias species distinctas, distinguuntur species, nullus negat. Idem dicunt multi de potentia visiva hominis, equi, leonis, &c.

II.
Actus, qui ad objecta specie distincta terminantur, distinguuntur species.

Quod dixi de potentia, dicendum eodem modo de actibus; nempe, actus qui feruntur in objecta specie distincta esse specie distinctos, quantumcumque objecta illa sint solum materialia, ut supra diximus. Unde actus fidei, quo quis credit Eam comedisse pomum vetitum, est distinctus specie ab actu quo credit Christum passum esse Hierosolymis. Ratio est, quia actus fidei duo in se habet, representatione objectum, & tali modo dicere seu assentiri. unde licet sub ratione assensus praescire, non distinguuntur species unus actus fidei ab alio, cum assentiantur omnes propter idem motivum, seu objectum formale, nempe auctoritatem Divinam, distinguuntur tamen ratione representationis, feruntur namque hi actus in objecta materialia specie distincta.

III.
Quando autem dicunt auctores non specificari actus, & consequenter potentias ab objecto mate-

riali, intelligunt de objecto materiali remotò, seu materialissimo, ut loquuntur Dialetici, & quod non attingitur omnino ab actu, sed propter ea solum dicitur objectum, quia sustentat objectum proximum, non specificantumque est subjectum denominationis: Sic se habet paries respectu albedinis, aer respectu lucis, &c. scilicet materialibus. Quo sensu dicunt auctores actus & potentias non specif. cari ab ob. sit visio hujus, vel illius coloris, immo etiam hujus & illius albedinis, si una albedo esset specie distincta ab aliis.

Quod autem possint duo actus specie distincti verari circa objectum ejusdem speciei, videtur multo certius: primò enim duas cognitiones duorum Angelorum, supremi scilicet & infimi ordinis, vel saltum animae & Angeli versari possunt circa idem objectum, etiam numero; uterque enim affirmare potest nunc solem lucere, solem esse majorem lunam &c. eorum tamen actus distinguuntur specie. Idem clarius constat in apprehensione & judicio, & in actibus intellectus & voluntatis, qui circa idem omnino objectum versantur; voluntas enim illud amat, quod ipsi proponit intellectus, nec ferri in quidquam potest quod non prius representetur ab intellectu. Ex aliis ergo specificari possunt actus, quam ex objectis, nempe ex modo tendendi. Notandum vero, potentias non specificari immediatè ab objectis sed solum mediatae; eo enim modo ab iis specificantur, quo ea respiciunt, sed non respiciunt objecta nisi mediatae ab actibus, nempe mediis actibus: specificantur ergo objectis, immediatè ab actibus, ab objectis vero tantum mediatae ab actibus.

Quare tertio, quid sit memoria? Resp. licet juxta Aristotelem, de Memoriâ & reminiscentiâ, memoria propriissimè sumpta sit intellectus prout reflectit deinde, vel cogitat, non de objecto solum prius cognito, sed etiam de actu a quo cessavit; communiter tamen dicunt memoria esse solum intellectus prout rursus cogitat de aliquo objecto de quo jam cogitare desiderat, idque perspeciem ab objecto illo reflectam.

VI.
Ex quo constat, res omnes cognoscitivas posse habere memoriam præter Deum; Deus vero non per se non potest, quia nunquam potest actum de objecto ullo potest memoriam intermittere: & licet dicatur obliuisci res, & recordari, haec tamen locutiones sunt solum metaphoræ, quod nimis ita se gerat circa rem aliquam, ac si illius fuisse oblitus, vel ac si deinde illam in memoria quasi revocaret. Sicut etiam subinde dicitur penitentem Deum alicujus rei quam fecit, non quod verè tunc ipsum illius facti penitent, sed quod ita se circa rem illam gerat, sicut solent homines cum ipsis alicujus rei penitent, nempe rem illam destruunt. Quærer aliquis, utrum omnia animalia habeant rebus sit memoriam? Pleraque habere, videtur certum: de memoria, quibusdam tamen infectis est aliqua dubitatio, immo Aristoteles ait muscas memoriam carere, quae quantumlibet a re aliquâ, aut loco abigantur, nihilominus statim redeunt; quod aliis animalibus non videtur competere.

DISPUTATIO XIX.

De quibusdam actibus Intellectus.

SECTIO PRIMA.

De cognitione Intuitiva, Abstractiva, & Quidditativa.

I.
Cognitio
abstractiva
duplicata.

Cognitio Abstractiva vel est cognitio abstrahens ab existentia rei pro ulla differentia temporis, ut cognitio de alio mundo possibili; vel, licet feratur in rem ut existentem, non tamen illam cognoscit in se, sed in alio. Hac ratione omnis conclusio est cognitio abstractiva, quia fertur in objectum, non immediatè cognitum in se, sed per premissas prius cognitas: sic quando videndo accidens per illud jam visum cognoscimus substantiam, cognitio illa substantia non est intuitiva, sicut cognitio accidentis, sed abstractiva.

II.
Ad cognitionem intuitivam in intuitivam duo requiriuntur.

Hinc infertur, ad cognitionem intuitivam duo requiri, & ut sit de objecto existente, ut existente pro aliquâ differentia temporis, præsens scilicet, præteriti, aut futuri; & ut cognoscatur res illa in se immediatè, & non in alio prius cognito. Cognitio ergo quam habuit Deus ab æternô, rerum futurarum, & quam modò habet præteritarum, est intuitiva; est enim immediata; & de rebus præ aliquâ differentia temporis existentibus. Et idem est de actu quo Angelus res intuetur: imò & de cognitione quam habemus accidentium sensibus perceptorum.

III.
Eadem cognitione potest esse intuitiva, & abstractiva respectu diversi objecti.

Infero secundò, eandem cognitionem posse esse intuitivam & abstractivam saltem respectu diversorum objectorum, ut visio beatifica quæ beatus videt Deum, & creaturas alias possibles in Deo: hæc, inquam, visio est intuitiva respectu Dei, abstractiva respectu illarum creaturarum. Idem est de omni actu naturali, quo Angelus videt effectum in causâ existente. Ex quo à fortiori infertur, non repugnare ut simul sunt in eodem intellectu duo actus, alter intuitivus, alter abstractivus, circa idem objectum: imò de facto ita frequenter contingit, ut dum Angelus videt se intuitivè, & simul abstractivè se cognoscit in suis effectibus.

IV.
Dum quis se conspicit in speculo, est visio intuitiva.

Quæres, cùm quis se intuetur in speculo, sitne visio illa intuitiva, an abstractiva? Qui afferunt, dum Petrus ex. gr. se aspicit in speculo, non terminari visionem illam immediatè ad Petrum, sed ad imaginem quandam illius in speculo efformatam, dicent visionem esse abstractivam. Nos verò, qui afferimus visionem illam non ferri ad imaginem, vel idolum Petri in speculo efformatum, cùm nihil ibi sit præter ipsam speciem impressam, sed immediatè terminari ad ipsum Petrum, consequenter affirmamus visionem illam reflexam esse & intuitivam, ac est ipsa visio directa. Imò existimo etiam actum, quo quis recordatur Petri mortui, esse dicendum intuitivum, cùm immediatè feratur in Petrum, ut pro sua differentia temporis existentem.

V.
Visio materialis conservata destructo objecto est intuitiva.

Quæres secundò, posito per possibile, vel impossibile quod Deus conservaret sensationem externam, visionem ex. gr. destructo objecto, utrum illa visio foret intuitiva? Resp. quodam præcipuum quod dicit visio intuitiva, esset; esto enim hic objectum destruatur, adhuc est visio objecti existentis, id est, ex natura sua est talis conditionis, ut petat connaturaliter loquendo existentiam objecti pro eo tempore: un-

de potest intellectus ex vi illius colligere existentiam objecti, sicut viso accidente colligere potest existentiam subjecti, eti divinitus existere sine illo accidentis possit.

In eo ergo differt hæc visio ab omni cognitione abstractiva, quod abstractiva non petat naturaliter loquendo existentiam sui objecti, sed ex natura sua eo insimilat abstrahat ab illius existentia. Dicunt tamen aliqui, & cognitione probabiliter in eo casu non fore visionem illam intuitivam adæquatè, sed inchoatè tantum, & in potentia proximâ: visionem enim compleatè intuitivam includere dicunt quid extrinsecum, nempe existentiam objecti.

Quoad cognitionem quidditativam: latius patet *Latius patet* cognitionis intuitiva, quæm quidditativa, quando enim *ter cognitio* quis videt colorem à longè, visio illa est intuitiva, ut intuitiva, poterit immediatè habita per propriam speciem illius coloris, non tamen quidditativa, quia nimur ex vi illius visionis non potest quis direcè dicere quid illud sit quod videt, sed solum confuso quodam modo illud cognoscit. Nec etiam quævis cognitio perfecta est quidditativa: licet enim quis perfectè cognosceret animal in homine, non cognosceret hominem quidditativè, quia per cognitionem quidditativam cognoscitur ultima rei differentia, ita ut possit quis certò dicere, *est Petrus est Paulus, est hoc, vel illud individuum, &c.* Nec etiam quævis cognitio quidditatis est cognitio quidditativitatis si propriè loquuntur: cognitione enim quidditativitatis est omnis cognitionis, non quæ quovis modo attingit entitatem rei, quævis tamen ejusmodi cognitionis non est quidditativa.

Cognitio ergo quidditativa est illa: per quam clare & distinctè cognoscitur essentia, seu quidditas alicuius rei, ita ut ex vi hujus cognitionis dicere nio possumus quid res illa sit, & eam ab omnibus aliis propriè discernere. Ad hoc autem ut cognitio aliqua sit quidditativa, vel debet esse immediata, clara, & intuitiva rei in seipso; vel saltem in ejus causâ efficiente magis principali, in qua formaliter vel eminenter continetur. Ratio est, quia communis sententia docet debere cognitionem quidditativam haberi per medium saltem æquè perfectum atque est ipsa res, quia in medio & per medium cognosci debent omnia ejus prædicta & perfections: unde sicut non potest effectus producere à causâ adæquatè imperficiare, ita nec in tali, & per talem perfectè cognosci: nec enim per illam plus videri potest illius effectus, quæm in se habet causa. Imò nec definitio hominis habita à posteriori per effectus est cognitio quidditativa illius, licet sit perfectissima cognitionis quidditatis. Siquis autem velit hanc dici cognitionem quidditativam, quia est perfecta cognitionis quidditatis, saltem specificæ, est tamen omnium infima & imperfectissima.

SECTIO II.

De scientia subalternante, & subalternata.

Quodam scientiam subalternantem & subalternatam infinita est confusio, tota quælis tandem recidit in questionem de modo potius loquendi, quæm de re. Fusè hac de re disputat P. Fonseca 4. Met. c. 1. Vaf. 1. p. d. 6. & Hurt. in Proce. Met. sec. 8. Notandum

Notandum, variis modis posse scientiam unam subordinari alteri: primò, quando idem est utriusque objectum, vel potius subjectum, ita tamen ut scientia subalternata superaddat differentiam quan- dam accidentalem; sic Musica subordinari dicitur Arithmetica, quod licet utraque agat de numeris, Musica tamen superaddat differentiam accidentalem, nempe sonum, & disputat de numeris sonoris, seu prout peculia: si er repenteruntur in sono.

III. Secunda subalternatio est, cum principio unius scientiarum vel defumuntur ab alia, vel in illâ demonstrantur, sive id fiat ostensivè, ut ajunt, sive per impossibile. Ostensivè medicina subordinari dicitur physica juxta illud, *ubi definit physica, incipit medicina*; à priori enim vel posteriori probantur ejus principia à physica; dum namque morbis calidis frigida, frigidis calida medicamenta apponit, rationem illius desumit probatam, & ostensam in Physica; quia scilicet calor & frigus sunt contraria, & in gradibus intensis ex eodem se invicem subiecto expellunt: ex quo principio deducunt Medici, quas herbas & medicamenta, id est, quantum in se habentia calorius aut frigoris virtutis, his vel illis morbis curandis applicare debeant.

Aliquando vero probantur principia vel conclusiones alicuius scientiae per reductionem ad impossibile, ut si quis concederet duas propositiones contradictoriarum simul esse veras, convinceretur deducendo ipsum ad principium illud Metaphysicum, nempti, *Impossibile est idem simul esse, & non esse*. Hoc pacto Logica, inquit sicutem generali quadam ratione omnes scientiae subordinantur Metaphysicæ, cum nulla sit in cuius materia non possit contingere ut explicite vel implicite concedantur duo hujusmodi contradictiones: quod si contingat, recurrendum necessarium ad illud principium Metaphysicum. Præcipue tamen & peculiari modo subordinatur Logica Metaphysicæ, ut pote cuius totum artificium, & forma sylllogistica in hoc principio fundatur, ut latè in Logicæ ostendimus est.

V. Tertiū dicitur una ars vel scientia subordinari, aut subalternari alteri, quando scilicet cum quodā ordinē mediatē vel immediaē habent eundem finem. Sic ars frāno-factoriā subordinatur equēstri; utraque militari. Imò aliquando dicuntur subordinari & subalternari aliquā scientiā, quando non cum quodā ordinē inter se, sed tūlīm concomitantē se habent ad finem aliquem: sic philosophia naturalis & moralis subordinati sibi invicem dicuntur, quia utraque spectat beatitudinem hominis naturalem, tenduntq̄ hēc p̄acticē, illa speculatiyē ad cūdēm finēm.

VI. In hac questione certitudo exigua est, confusio infinita, si singula quis minutatim velit discutere: quare praestat pauca clare dicere, quam multa confusè, praesertim cum parvi momenti res sit, & penè de voce. Quod ergo hic est de re, jam dictum est, nempe, tot modis artes & scientias se invicem juvare: quisnam autem ex his modis propriè dicatur subalternatio, quæstio est de modo loquendi.

VII. Propriissime itaque dicitur scientia illa subalter-
nari, seu subordinari alteri, quæ vel ab eâ desumit
principia, vel cuius præmissæ sunt conclusiones al-
terius priori ex his modis. Logica propriè subalter-
natur ut Metaphysica, hæc prouide respectu illius est
scientia subalternans: posteriori modo, medicina
subalternatur physica, & hæc respectu illius simili-
ter est subalternans. Hoc sensu dicitur communi-
ter, ut suprà notavimus, ubi definit *Physicus*, *incipit Medicus*. Solùm addo, contingere posse, ut duæ ali-
quæ scientiæ sibi invicem sub diversa ratione sub-
alternentur. Et hoc de re confusissimè sit satis.

SECTIO III.

An idem actus supra se possit reflectere.

Probatur secundò: ponamus Deum revelare, & II.
Ecclesiam definire omnem actum intellectus crea- Ostenditur
ti esse rem creatam, dependere à Deo, &c. actus quo ulterius
hoc definire, & diceret, omnis actus intellectus est dari posse
spiritualis, habet se aliquo modo pro objecto: pater actum supra
consequentialia, esset hereticus qui postea negaret se confundere
actum illum esse rem creatam, aut dependere à Deo, reflexione
ergo ille actus continetur sub objecto adaequato item.
istius actus, nec enim esset hereticus nisi qui nega-
ret aliquid quod alia propositio affirmabat, ergo
alia affirmabat actum illum, nempe se esse rem
creatam, & dependere à Deo, ergo habebat se pro
objecto. Idem est de aliis infinitis propositionibus
universalibus, ut, *nulla creatura, seu nullus actus*
creatus fuit ab aeterno, quia propositio est de fide,
cùm de fide sit omnia esse creata in tempore: itēde
hac, omnis actus finitus est creatura, hæc enim & simi-
les propositiones supra se sumul cùm aliis refunduntur

Dificultas ergo præcipua est, num dari possit actus aliquis, qui clare supra se reflectat. In primis, actu, quo Deus omnia clare cognoscit, esse ejusmodi est certum, cum unus & idem actus realiter cognoscat omnia, ergo &c. De actu creato major est difficultas, & plurimi recentiores negant possedari actum, qui clare supra se reflectat, ac se cognoscat, quia, inquit, esset principium effectivum sui. Sed contra, hoc argumentum etiam probare non posse refutatur, dari actu qui confusè se cognoscat, & supra se reflectat, cuius tamen contrarium jam ostensum est sapientius concingere. Resp. ergo duplex esse objectū, motivum, & terminativum, non ergo est necessarium omne objectum sit motivum, tui efficiat actu quo cognoscitur, sed sufficit in illius.

Unde nec omne objectum est prius cognitione; ut constat in cognitione Divina; cum respectu sui, ^{in actu} **IV.** cum rerum possibilium. Intra esto in aliis objectis ^{in actu} **Omne objec-** ^{sum est} verum fore, esse illa priora aliquo modo cogniti. ^{Pris cogni-} ^{tionibus, & valere hanc causalem, ideo cognoscuntur rationes} ^{intuitivae quia sunt, non est contraria; in actu tamen} reflexivo sunt simul, convertunturque subistendi ^{in actu} ^{flexivitatem} consequentia huc duo, ideo *actus reflexus cognoscitur est cognoscitur quia est. & ideo est quia cognoscitur*, cum ipsum actum est, & esse ipsum sit a seipso cognosciri; realiter enim *ut cognoscitur*.

Dices, causam temotam esse natura priorem effectu; cum ergo species sit causa immediata actus, & objectum causa speciei, tandem sequitur objectum fore causam actus, & consequenter sui, cum in se a-

Non omne
objēctum
producit
speciem sui.

Actus hic sit objēctum sui, sicut erit naturā prior sc. Resp. non omne objēctum necessariō producere speciem sui, sed infundi subinde species sine concurso objēcti; quo in casu objēctum nec mediātē nec immediātē esset causa actus, & consequenter nec sui. Deinde, actus repräsentantes negationes & Chimāras non cauſantur ab objēctis, nec media-

tē, cūm negationes & Chimāras non possint prōducere speciem sui; ergo omnis actus non cauſatur ab objēcto. Nec etiam dicit relationē actus semper relationem ad objēctum, sicut nec ad objēctum prōducens ad effectum, quando scilicet effectus vel cognoscit se; relatio enim semper est ad aliud.

DISPUTATIO XX.

De Comprehensione.

SECTIO I.

Generalia quādam circa Comprehensionem.

I.
Non quavis
clara viſio
est comprehenſio.

Quo ſenſu
Beati di-
cānur
compre-
hēnſores.

II.
Compre-
hēnſio tri-
plex.

Vulgaris

Strīcta.

Strītissi-
ma.

III.
Compre-
hēnſio alia
actualis,
alia habi-
tualis.

Quid re-
quiratur
ad comprehenſionem
cauſa libe-
ra.

IV.
Virūm ad
compre-
hēnſionem re-
quiratur.

C Ognitio comprehensiva ut sit propriē talis debet in primis esse clara & quidditativa, unde actus fidei & opinionis hoc nomine à ratione vera comprehensionis excluduntur. Nec etiam quāvis clara & intuitiva cognitio objēcti est propriē comprehensiva, sic enim viſio beatifica vocatur subinde comprehensio, unde de eis S. Paulus ad Philip. 3, sequor autem, si quo moā comprehēndam, & Beati vocantur comprehēnſores, licet hoc alio modo explicari possit, nempe ut comprehendere illic idem sonet, ac finem ultimum intentum conſequi, vel ad metam pertinere, ut optimē notavit S. Tho. I. p. q. 12. tr. 7. ad primum. Viſio tamen beatifica non est comprehensio propriē dicta, ut conſtabit ex dicendis fēct. sequente.

Comprehensio triplex est vulgaris, strīcta, & strītissima; vulgaris comprehensio est, quā res aliqua cognoscitur, & termini & effectus, quos respicit naturaliter, cognoscuntur generatim, id est ita ut cognoscatur, quis rem illam esse talium effectuum productivam: non tamen est necessarium ut effectus hi & termini perfectè cognoscantur. Comprehensio strīcta est, quā res cognoscitur, ac termini omnes & effectus eius ligillatim, & in particulari, ita ut nihil eorum, quā ad rem illam spectant, lateat cognoscēt. Tertia deum & strītissima est, quā res cognoscitur quantum cognoscibilis, non extensu tantum, ut in comprehensione strīcta, sed intensu, seu ita ut modus cognitionis sit modus objēcti. De quā fēct. sequente.

Comprehensio alia est actualis, alia habitualis, seu virtualis. Actualis est actus aliquis quo cognoscuntur illa omnia, quā spectant ad comprehensionem rei. Habitualis comprehensio est vis quādam in actu primo, quā possit quis licet non simul, saltem divisiō cognoscere omnes effectus, connota- ta, & terminos alicuius cauſe: quando ergo habet quis virtutem in actu primo hāc omnia cognoscendi, dicitur habere comprehensionem virtualem. Ad unam tamen vel alteram comprehensionem, habitualem scilicet vel actualē non requiriatur ut cognoscatur effectus liberi existentes, cūm ut cognoscatur causa libera perf. & tē non requiratur magis cognosci effectum illius ut existentem, quām ejus parentiam, sed sufficit cognosci habere, causam illam virtutem tales vel tales actus in particulari exercendi, & omni tendi.

Quāres utrum ad comprehensionem requiratur ut cognoscatur effectus & termini supernaturales, quos causa ut elevata respicit? Dico ad comprehenſionem vulgarem non requiri, cūm omnes com-

muniter supponant posse Angelum naturaliter ut cognoscere aquam, vel lapidem, & tamen naturaliter cognoscere non potest utrū sint productivagratia necne, cūm naturaliter scire nequeat gratiam, & effectus supernaturales. Utrum autem ad comprehensionem perfectam requiratur etiam, ut illi erimi cognoscantur non ita constat. Mihi probabilius videtur requiri, nam per se loquendo arguit majorē perfectionem posse elevari ad huiusmodi effectus, quām non posse: quo enim perfectiores sunt effectus, etiam supernaturales, eo major censetur virtus cauſa.

Difficultas prīcipua in hāc quāſtione est, utrū qui rem quāpiam, & omnia quā in eā formaliter & eminenter continentur scire, eam comprehendēret: quā propterē fūsūs hic diſcūtēmus. Quia verò res in particulari aliquo exemplo clarius constabit, quām si solūm diſputetur in genere, quāſtio- nem circa Dei peculiariter cognitionem propone- mus.

SECTIO II.

Anqui Deum, & omnia quā in eo formaliter & eminenter sunt, cognoscēt, Deum comprehendēt.

D Eum ab intellectu creato nec de potentia absolute comprehendi posse, tanquam indu- bitum suppono ex primā parte. ubi communis Theologorum sententia id hīc certum esse aſſerit: intellectu & licet P. Valsq. I. p. d. 52. contendat non esse hoc de fide, ob summam tamen Doctorum hāc in re conſentēt, variaque Scripturā testimonia, quā Deum frequentiter dicunt esse incomprehensibilem, temerarium saltēt aſſerere Deum ab ullā creaturā posse comprehendēti.

Prīma ergo sententia affīmat actum illum, qui Deum & omnia quā in eo formaliter & eminenter sunt, cognoscēt, fore Dei comprehensionem, ac proinde eū modi actum creatura communicari rit, ut non posse: ita D. Bonav. in 3. d. 14. ar. 2. q. 3. Capreol. ibid. q. 2. ar. 3. & in 4. d. 49. qu. ult. ar. 3. Ferrar. 3. contra Gen. c. 56. Cajet. 3. p. quāſt. 10. ar. 2. Sotus in 4. d. 49. qu. 3. art. 3. Molina I. p. qu. 12. art. 7. & 8. Suarez l. 2. de Deo uno c. 26. & 3. p. tom. I. d. 26. l. 3. Vásquez I. p. d. 53. c. 4. Arrubal I. p. d. 27. num. 8. Hurtad. hīc d. 10. l. 3. n. 34. Moncæus d. 2. c. 9. ex eo capite id affīmat repugnare quod viſio illa in Deo non posset videre ſeipſam: quād etiam docet Hurt. citatus, & ex recentioribus non pauci.

Secunda sententia ē contrā aſſerit, etiamsi homo aliquis, vel Angelus Deum videret, & omnia quā in eo formaliter & eminenter sunt ex vi hujus viſionis cognoscēt, Deum nihilominus non comprehendēt: ita Magister in 3. d. 14. §. Quibus respondentēs. omnia ad Alenſis 3. p. q. 13. n. 7. Greg. in 1. d. 44. qu. 22. Durand. eo cognoscēt.

secret, fore
comprehen-
sionem.

in 3. d. 14. q. 2. n. 4. & in 4. d. 49. q. 3. n. 13. Ruiz d. 6.
de Scientia I. 3. Erice I. p. d. 4. c. 4. Arria, hic d. 6. sect.
9. sub. 2. Oviedo hic cont. 6. p. 5. n. 7. estque satis
communis hodie opinio.

IV.
Ad viden-
dum infinita
in Deo
non requi-
tur visio
infinita.

in 3. d. 14. q. 2. n. 4. & in 4. d. 49. q. 3. n. 13. Ruiz d. 6.
de Scientia I. 3. Erice I. p. d. 4. c. 4. Arria, hic d. 6. sect.
9. sub. 2. Oviedo hic cont. 6. p. 5. n. 7. estque satis
communis hodie opinio.

V.
Visio Dei
non est in-
finita, ergo
ne infinita
tarum in eo
creatura-
rum.

in 3. d. 14. q. 2. n. 4. & in 4. d. 49. q. 3. n. 13. Ruiz d. 6.
de Scientia I. 3. Erice I. p. d. 4. c. 4. Arria, hic d. 6. sect.
9. sub. 2. Oviedo hic cont. 6. p. 5. n. 7. estque satis
communis hodie opinio.

VI.
Si esset a-
lius Deus
visio u-
trisque
repre-
fatis non
esset infinita.

in 3. d. 14. q. 2. n. 4. & in 4. d. 49. q. 3. n. 13. Ruiz d. 6.
de Scientia I. 3. Erice I. p. d. 4. c. 4. Arria, hic d. 6. sect.
9. sub. 2. Oviedo hic cont. 6. p. 5. n. 7. estque satis
communis hodie opinio.

VII.
Possunt in-
finita visio-
nem extra Deum
ergo & in
Deo.

in 3. d. 14. q. 2. n. 4. & in 4. d. 49. q. 3. n. 13. Ruiz d. 6.
de Scientia I. 3. Erice I. p. d. 4. c. 4. Arria, hic d. 6. sect.
9. sub. 2. Oviedo hic cont. 6. p. 5. n. 7. estque satis
communis hodie opinio.

VIII.
Connexio
inter Deum
& crea-
turas nihil
addit in
perfectionis.

in 3. d. 14. q. 2. n. 4. & in 4. d. 49. q. 3. n. 13. Ruiz d. 6.
de Scientia I. 3. Erice I. p. d. 4. c. 4. Arria, hic d. 6. sect.
9. sub. 2. Oviedo hic cont. 6. p. 5. n. 7. estque satis
communis hodie opinio.

IX.
Non magis
sequitur
visio-
nem infinitarum
specierum
fore in-
finitam, quam
in infinitorum
in Deo requiri-
tur unus gradus visionis, ergo ad
videndum duos plus requiritur, ergo ad infinitos
homines in Deo videndos requiritur visio infinita
intensa. Quod si dicas: ut visionem illam infinitorum
individualium crecere solum secundum minores
& minores partes in infinitum, sicque non esse sim-
pliciter infinitam, cum non crecet secundum par-
tes aequales, seu arithmeticas, ut ajunt, sed tantum
geometricas, quidni idem dici posset de infinitis spe-
ciebus? præsertim cum non videantur implicare

plures, & consequenter infinita ejusdem perfectio-
nis. Addo cum P. Suarez citato, non esse necessariu-
ut in visione represtante infinitas species in
Verbo sit hoc nomine ulla omnino intencio gra-
dualis, cur enim implicet visio indivisibilis quæ hoc
præstet? sicut extra Deum eadem cognitione indi-
visibilis cognosci potest albedo & nigredo, & obje-
cta quæque diversissima.

X.
Dico secundò: ad videndum omnia possibilia in
Deo non requiritur visio infinita. Ita auctores
concl. præcedentes citati. Probatur iisdem rationibus
quibus priorem conclusionem probavimus: si enim
infinita in Deo visa non arguant visionem infinitam, non foret
certè nec omnia, majus enim est videre Deum quam
reliqua omnia, cùm creaturæ nihil addant Deo per-
fectionis, nec per etius intensivè sit objectum Deus
& creatura, quam Deus solus. Deinde sicut con-
nexio illa quæ cernitur inter omnipotentiam Dei
& effectus infinitos non arguit visionem infinitam, ergo nec cognitio connexionis cum omnibus.

SECTIO III.

Principia conclusiones circa comprehen- sionem.

Dico tertio: Etiamsi quis Deum & omnia possi-
bilia in Deo videret, adhuc Deum non com-
prehenderet. Hanc conclusionem existimo à nem-
esis negari posse. Probarur, qui Deum & omnia in eo
possibilia videret, non cognoscere Deum quantu-
m cognoscibilis est, ergo Deum non comprehendere.
Consequentia est clara, antecedens probatur: pos-
set adhuc unum attributum Dei, nempe scientia,
perfectius cognosci, ergo per actum illum non cog-
noscere Deum quantum cognoscibilis est. Ante-
cedens, in quo est difficultas, probatur, potest Deus,
seu attributum scientiæ cognosci adhuc in ordine
ad impossibilia, quæ non minus clare & perfectè
novit Deus, quam possibilia, ergo per solam cognos-
cibilitatem Dei in ordine ad possibilia non exau-
ritur tota ejus cognoscibilitas, & consequenter per
hujusmodi actum non comprehendetur.

Dico quartò: Etsi qui omnia videret quæ in Deo
sunt formaliter & eminenter, non eum compre-
henderet. Ita auctores supra sect. 2. in secundâ sen-
tentiâ relati. Imò S. Fulgentius lib. ad Ferrandum
in resp. ad 3. questionem de facto hoc anima Christi
tribuit, Sanctissima, inquit. Christi anima nihil cognoscere,
minus habuit scientia quam ipse Deus: & S. Iudorus non eum
in c. 10. Exodi de Christi anima sic scribit, sola enim tamen com-
sibi integrè nota est Trinitas, & humanitati assumptio.
Ad hujus conclusionis probationem notandum,

comprehensionem variè sumi; primò, ut dixi sect.
1. num. 1. pro adceptione, quo sensu loquitur Apo-
stolus 1. ad Corinth. 9. v. 24. sic currite ut compre-
hendatis. Secundò pro contentione unius rei intra
superficiem concavam alterius, quæ comprehensio quid com-
petit rebus materialibus. Tertiò demum stri-
p. & perfecc. dicitur aliquid comprehendendi, quan-
do ut ait S. Augustin. l. 12. de civitate cap. 18. scien-
tia cognoscibilis ita satisfiat, seu, ut
comunis habet definitio comprehensio, cognos-
catur quantum cognoscibile est, non extensivè tantu-
sed intensivè. Duplex proinde est comprehensio
extensiva, quæ ita cognoscitur objectum, ut nihil la-
teat cognoscere, quod semper ad comprehensio-
ne requiritur: & intensiva, per quam ea perfectione
cognoscatur.

Ex quibus verbis S. Augustin. colligimus ad com-
prehensionem perfectam necessarium esse ut per cog-
nitionem intentioniter exspectetur, & exauriatur
objectum, ejusque cognoscibilis ita satisfiat, seu, ut
comunis habet definitio comprehensio, cognos-
catur quantum cognoscibile est, non extensivè tantu-
sed intensivè. Duplex proinde est comprehensio
extensiva, quæ ita cognoscitur objectum, ut nihil la-
teat cognoscere, quod semper ad comprehensio-
ne requiritur: & intensiva, per quam ea perfectione
cognoscatur.

cognoscitur, & tam altè penetratur objectum, atq; cognosci & penetrari petit; quæ duo ubi conspi-
rant, est perfecta comprehensio.

V. Quod ut melius intelligatur, notandum, res
creatas ex natura sua propendere non solùm ut se
non in phys. Physicè per realem generationem alterius sibi simi-
licam tam
sue multi-
plicatio-
nem propen-
dent, sed in-
tentio-
nalem.

Non tamen præcisè spectandum quam cogni-
tionem possit objectum terminare, cùm res qua-
que minimæ cognosci à Deo, & supercomprehen-
di possint, sed quam cognitionem per se loquendo
tur. Petat. Sicut autem productio substantia non est
tam perfecta in esse entis sicut effectus, sed solùm
est illi proportionata in esse actionis, ita & com-
prehensioni substantia perfectæ ut quatuor debet
esse perfecta ut quatuor in ratione cognitionis,
non in ratione entis. Quando ergo eo modo cog-
no-citetur objectum, quo petit cognosci non extensivè
solùm, sed intensivè, tunc verè comprehenditur, &
co-mensuratur ei cognitione, hoc autem si desit non
cognoscitur adæquatae, nec latiatur ejus appetitus,
seu cognoscibilitas, nec cognoscitur quantum cog-
noscibile est, sicut omnes fatentur ob hanc causam,
licet omnia in objecto aliquo cognoscerentur
probabiliter, non comprehensum iri objectum.

VI. Hinc manifestè constat, cur nullus intellectus
creatus possit comprehendere Deum, nec divini-
tus: esto enim extensivè cognoscere possit quicquid
in Deo formaliter est & eminenter, cùm tamen
nulla cognitione possit per perfectionem suam
intrinsicam ex æquare inæquem cognoscibilitatem
Dei, sed petat adhuc perfectiorem & perfectiorem
cognitionem in infinitum, tanquam sibi parem in
ratione cognitionis, consequenter non potest Deus
ab ullâ cognitione creatâ cognosci intensivè quan-
tum cognoscibilis est, sed tam unum à divinâ, quæ sola
in ratione cognitionis tam perfecta est, ac Deus in
ratione entis, & objecti, estque ei adæquata. Quâ
etiam de causâ non potest secundum S. Thomam
amari Deus, quantum est amabilis, ab alio quæ ab
ipsomet Deo. Quam doctrinam ex S. Aug. tradit
S. Fulgentius ad Ferrandum his verbis: *Quia anima
Christi non novit Deitatem, ita ut Deitas sit, Deita-
tem non comprehendat.*

VIII. Eadem est mens S. Thomæ variis locis, præcipue
verò q. 8. de veritate art. 2. corp. & ad 2. ubi compre-
hensionis naturam ex proposito tractans ait ad
non sufficere ut nihil lateat videntem, sed
ut nibil lateat vi-
deniem.

IX. Id est ut non solùm videatur in actu signato
modus quo objectum petit cognosci, sed in actu
exercito ita cognoscatur, ut est cognoscibile: &
exemplum afferit actus opinione, per quæm ait esto
repræsentetur omnia, quæ sunt in propositione
demonstrabili, & modus ciuitati quo cognosci petit,
nempe demonstrabilitas, non tamen comprehen-
ditur proposicio illa, quia modus cognitionis non
est modus objecti, nempe demonstratio.

Declaratur 3. & q. 12. art. 7. in corp. & ad 2. ubi. inquit, *li et om-
nibus que in objecto sunt cognoscantur, si tamen non tam*
mens D. *Thoma cir-
perfecte cognoscantur atque objectum perit, non compre-
hendit objectum illud: & hoc sensu explicat ille S.
hensionem* August. ad Paulinum ubi dicit tunc aliquid compre-
hendi cum fines ejus circumscriptur, quod ait S.
Tho. intelligendum esse quando modus cognitionis est
modus objecti, alioqui per cognitionem non finitur,
non extensivè, hoc enim modo cognitione probabilis,
licet omnia cognoscat, non tamē comprehendit se-

cundum S. Tho. sed intensivè, ut supra ostensum est.
Hinc ergo probatur conclusio ratione primò per
actum creatum quo cognoscuntur omnia, quæ Ratione
formaliter & eminenter sunt in Deo, non cognoscuntur
secreter Deus quantum cognoscibilis est, nec cognoscibilis
cognoscibilitas ejus finiretur, ut ait S. August. ergo non
comprehenderetur, consequentia constat ex definiti-
tione comprehensionis, quæ est ut aliquid cognoscatur
quantum cognoscibile est. Antecedens probatur,
cito enim extensivè tunc cognoscetur Deus quan-
tum cognoscibilis est, non tamen intensivè, cogni-
tio enim, quam petit Deus tanquam tibi propor-
tionatam, est ipsa cognitione divina. Sic enim in
ratione entis Deus est res omnium perfectissima, ita
petit cognitionem in ratione cognitionis omnium
perfectissimam, tanquam sibi proportionatam.

Secundò probatur: possunt alia Dei attributa
communicare creaturæ ut æternitas, angelus enim
creari potuit ab æternio, & in æternum durare, ergo
extensivè in hac ratione esse potest aequalis Deo, effe potest
cum tamen non minus de Deo dicatur *qui solus aequalis*
*habet immortalitatem, quam quod sit incomprehen-
sibilis: Intensivè tamen duratio creaturæ non est in
perfectione aequalis durationi Dei, cùm nec sit in-
finita simplicitas, nec necessaria, hoc enim repugnat
creaturæ. Quidam ergo & cognoscere omnia in Deo
communicari poterit creaturæ, & habere etiam
cognitionem extensivè aequalis cognitioni Dei?*

Probatur tertio: potest dari visio in uno angelo
vel homine quæ repræsentet Deum & infinita in
ipso, omnes v. g. angelos possibiles, & alia in eodem
vel alio, quæ repræsentet Deum & in eo omnia
animalia possibilia, una quæ res omnes materiales,
alia quæ pirituales, una, quæ Deum & res natura-
les, alia, quæ ipsum & res omnes spirituales: nulla
enim harum visionum est Dei comprehensio, ergo
talem non repugnat Deum & omnia in ipso
cognosci posse extensivè à pluribus. Si tamen flare
velint adversarii exemplo comprehensionis mate-
rialis, quod tantopere urgunt illa erit vera extensivæ
comprehensio, cùm non minus aqua in stagno
aliquo contineri possit perfectè in variis parvis
fossis, quam in stagno. Hoc autem si temel habe-
mus, certè gratis diceretur non posse dari unam
visionem quæ omnia in Deo repræsentet, ex eo
enim quod contineret in se perfectionem duarum
vel plurium visionum finitarum, non sequitur vel
illam fore infinitam, vel intensivè aequalis Deo:
de extensivâ autem perfectione cognitionis nil
refert, cùm duæ vel decem saltæ visiones esse pos-
sint extensivè aequales Dei cognoscibilitati, ergo
conceptus comprehensionis non consistit in ad-
ditione extensivæ, sed intensivæ.

Confir. potest sigillatum unus vel plures homines
habere hujusmodi cognitiones, scilicet successivæ, ergo
& simul, quid enim viciat dum Petrus habet vi-
nam Dei, & omnium rerum supernaturalium in
ipso, quin possit Paulus, vel idem etiam Petrus ha-
bere aliam, quæ videat Deum, & in eo omnia na-
turalia?

Quarto probatur: ponamus cum probabili sen-
tientiæ quæ tenent plerique ex adversariis, Deum
non dicere relationem transcendentaliæ ad crea-
turæ, & has omnes implicare præter unum Ange-
lum ex. gr. In hoc casu Deus non minus esset in-
comprehensibilis, quam modò, sicut in illâ sententiâ non
esset minus omnipotens, nec enim unum attribu-
tum magis penderit à creaturis, quam aliud, & ta-
men tunc videri possent omnia, quæ sunt in Deo
formaliter & eminenter, cognoscique Deus quan-
tum cognoscibilis est extensivè, ergo in alio situs est
conceptus comprehensionis, quam in cognitio-
ne.

ne extensiva omniū, quæ sunt in Dco.

SECTO IV.

Objectiones contra naturam comprehensionis
hoc modo explicatas.

I.
Propositio
quædam de
comprehen-
sione ear-
damata.

Obijicitur 1. Arnoldum de villa nova damnatum
fuisse ab Inquisitione Tarragonensi, ob hanc
propositionē, quām cū anima Christi unita fuit di-
vinatā ipsa scīt omnia quæ divinitas. Resp. t. hanc
centūram a nullo Concilio, vel Romano Pontifice
confirmatā esse, ut notatūr in decretorio illorū
Inquisitionis. Secundū, dico damnatum esse quod hoc
ex errore principio dixerit, nam alioqui, ait, nō po-
tuerit constitutere unam personā cum humanitate.

II.
Differe-
ntia com-
prehen-
sione
corporalē
intellectu-
alē.

Obijicitur 2. ex S. August. dicente & quæ compre-
hendi aquam in vase, sive illud aureum sit, sive lapi-
deum, aut ferreum, ergo ad comprehensionem par-
rum refert, quale sit id quod alterum continet, mo-
dō totum continet. Resp. in comprehensione ma-
teriali perfectionē materia parum conferre ad per-
ficiōrem continentiam, mō frequenter metallū
imperfectius perfectius aliquid continet. At vero in
cognitione aliter res se habet, perfectior enim cog-
nitio, sicut denominat potentiā perfectiū cogni-
tē, ita & objectum perfectiū cognitū, sicut
diversitas perfectionis in cognitione facere potest
ad comprehensionem, ut omnes fatentur de actū
cognitionis tantūm probabilis, qui licet ex ieiūne cō-
pleteatur objectū, nō tamen illud comprehendit.
Et idem juxta communem sententiam est de scientia
nostrā demonstrativa, cū ad comprehensionē requiri-
ratur cognitionis intuitiva, seu viu objecti primarij.

Rei hec de-
claratur
exemplū a
dūs proba-
bili.

Cū ergo duplices sint fines eūjūsvis rei, exten-
sive & inten-
sive, & objectū ut comprehendatur co-
gnosci debeat quantum cognoscibile est, consequē-
ter cognosci etiam debet cognitione adæquata
intensive, alioqui omnes ejus fines non circumcri-
buntur, ita ut modus cognitionis sit modus objecti,
quod tamen requirunt S. Thom. & S. Aug. ad com-
prehensionem, ut vidimus lect. præcēd.

IV.
Ex eo quod
creatura nō
possit omnia
producere,
non legitur
non posse eam
omnia co-
gnoscere.

Obijicitur 3. repugnat creatura posse omnia pro-
ducere, ut p. ē quod est proprium omnipotentiæ
& attributum Dei, ergo & eidem repugnat omnia
cognoscere. Contrā, unus Angelus non potest pro-
ducere alium, & tamen potest eum cognoscere. La-
tius ergo pater cognoscere quām producere, cū
& angelus & homo cognoscat Deum. Resp. ita que
omnipotentiā, cū dicat vim producendi res in-
dependenter à concursu alterius, & non extrinsecē
tantūm eas attingat, sicut cognitionis, sed intrinsecē
dei iis esse reale, nō metaphoricum solum & inten-
tionalē. Respondeatur, inquam, arguere vim infinitam
simpliciter, sicut etiam arguit eas cognoscere
cum omnimoda independentia ab omni alio, non
tamen cognoscere cognitione participata, ut in si-
mili etiam diximus tūpā d. xternitatis.

V.
Vis produ-
cendi fermē
omnia com-
municari
potest crea-
tura.

Deinde dico, vim producendi fermē omnia, &
omnipotentiā participatam posse obedientiālē
communicari creaturā juxta sententiam admittē-
tem. Potentiam obedientiālē, ut ostendit d. 27. Phy-
s. sec. 4. ergo saltem quæ latē patet vis cognoscendi
omnia in creatura. Quod admittit P. Hurt.
hīc d. 10. l. 3 n. 26. ubi dicit, posse dari visionem, quæ
Deum & omnia in eo repre-
senter præter seipsum. Qui tamen ob hoc solum afflant Deum compre-
hendi non posse, non magis faciunt eum incom-
prehensibilem, quām angelum.

VI.

Obijicitur 4. ergo solus Deus rem, quamvis
minimam comprehendit, cū ab eo solo sit perfe-

ctissimē cognoscibilis. Nego consequentiam, nec Res creatiæ, enim spectari debet quo modo possit objectum co-
gnosci, sed quo cognosci perat: cum ergo res crea-
tūtā tantūm habet cognoscibilitatē, non pos-
sunt, ut sibi proportionatam exigere cognitionem
simpliciter infinitam, ut comprehendantur. Res
ergo creare per cognitionem ibi in esse cognitionis
æqualem comprehenduntur, per cognitionem iis
superiorem super comprehenduntur.

Ethinc solvitur quod obijicunt nonnulli, ange-
lum scilicet & materiam primam petere cognosci à Re. creatiæ
Dco, cū ab eo petant produci. Resp. enim petere
quidem hoc titulō à Deo cognosci, sed mediare lo-
lum, quod scilicet petant ab eo produci: nos autem
loquimur de exigencia immediata, & sub conceptu
cognoscibilitatis præcē. Deinde non petunt co-
gnitionem divinā ut infinitam formaliter, sed qua-
tus in illa continetur eminentiā perfectiō finita
ipis proportionata: & licet cognitionis Dci tendens in
has & alias creaturas sit infinita, hanc tamen infinita-
tē habet materialiter tantum & identicē, & ex
parte subjecti, quia scilicet identificatur hanc scien-
tia cum Deo, non ex parte objecti: unde si Deus
est finitus, aut angelus habetur potentia creandi,
utriusvis cognitionis esset huic exigentia adæquata.

Eodem modo respōdetur ad id quod affertur de
gratia, quæ ut amari, ita cognosci petit à Deo, cū
tamen amabilitatē & cognoscibilitatē non ha-
bent infinitam, adæquatur scientia & amore limi-
tatis. Licet etiam cū constūtūt amicum, petat
redamari à Deo, illum tamen amorem solum petit
secundūm perfectionem illam amoris, quæ ipsius
amabilitati est proportionata, infinitam verō in
illo amore concomitante solum & materialiter: si
enim Deus amare posset amore solum finito, posset
amabilitatem gratiæ exæquare, ut de qua vis crea-
tura dicere debent omnes, quæ & cognosci & amari
petit à Deo.

Mens S. Thomæ in hoc puncto ita dabitā nōnul-
lis visā est, ut Soto affirat multos ex discipulis S.
Thomæ ipsum putasse hac in parte sibi fuisse con-
trarium. Hoc certū est ipsum quāties ex proposito
agit de natura comprehensionis explicare eam sem-
per in ordine ad perfectionem intentionem, ut con-
stat in exemplo ab eo tōtis alato opinionis & scien-
tia. Quando verō in 1. & 3. parte dicit Beatos &
animam Christi non videre omnia in Verbo, quia
tūc Deum comprehendenter, probabilitē explicari
potest tantūm loqui de comprehensione extensiva,
& illam de facto negare Beatis, & animis Christi,
dōcere quæ de potentia ordinaria fieri non posse, ut
Deus & omnia in eo cognoscantur: quid verō de
potentia absoluta fieri possit, non disputat.

Omnis ergo creatura rationalis, quæ naturaliter
habere in se potest speciē alicujus rei aptam elicere Quenam res
cognitionem illi usquequaque adæquatam, potest possit alias
rem illam naturaliter comprehendere: quæ verō su-
pernaturaliter tantūm habere potest eūjūsmodi spe-
ciam, poterit can comprehendere etiam sūperna-
turaliter. Ac proinde quævis creatura rationalis, & ter-
sū, & rerum sibi inferiorum comprehensionem ha-
bere potest; quævis anima naturalis creatura
elicere potest cognitionem & quæ imperfectum, ac
potest natura inferior, non tamen hæc quæ perfecta
ac superior. Rerum verō superiorum habere solum
potest comprehensionē supernaturaliter. Res quip-
pē, ut quo perfectiores in le, eo perfectiores habent
potentias cognoscitivas, ita & perfectiores cognos-
cibilitates. Dei verō cognoscibilitatē nullus in-
tellectus, præter divinum, adæquare potest, ut dixi,
& consequenter nec Deum comprehendere.

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

DISPUTATIO XXI.

De oppositione actuum intellectus inter se.

SECTIO PRIMA.

Posse simul dari in eodem intellectu assensus & dissensus circa idem objectum.

I. Sententia affirmat posse simul stare assensum & dissensum.

Pars negativa viderur hactenus supposita ut certa, contra Gabrielem in q. dist. 10. q. unica, a. 3. & Nominales communiter, quos ex parte sequuntur aliqui ex recentioribus, qui dicunt assensum & dissensum circa idem objectum posse, saltem per Divinam potentiam simul in eadem anima, vel Angelo inveniri.

II. Prima conclusio: Assensus & dissensus de eodem objecto non potest naturaliter in eadem anima vel Angelo simul existere. Ita Aristot. 4. Met. ubi ait, perspicuum esse, fieri non posse ut idem simul rem eadem esse, & non esse existimet. Hec conclusio clarius constabit ex conclusione 3. si enim nec divinitas stare simul possint assensus & dissensus, multo minus stare possint simul naturaliter.

III. Secunda conclusio: Assensus & dissensus circa idem objectum possunt divinitus ponit simul in subiecto effectuum illorum formalium incapaces, in ligno v. g. vel lapide. Hoc latius ostendetur infra n. 7. & 8.

IV. Tertia conclusio: Assensus & dissensus de eodem objecto nec per potentiam Divinam esse simul possunt in subiecto effectuorum formalium capaci, in eadem anima v. g. vel Angelo.

Probatur 1. implicat enim contradictionem ut intellectus judicet id ita esse, quod evidenter scit non ita esse habere. Secundum, impossibile est, ut intellectus assentatur falso cognito ut falso: sicut enim in re ista duo se destruant, & lumine naturae notum letius assensus non posse idem simul esse & non esse, ita & se destruant in cognitione; implicare quippe omnino videtur contradictionem ut intellectus, tam aperi pugnante, esse simul posse sibi persuadet, cum sciat ea esse simul non posse. Tertiò, sicut non potest quis simul accedere & recedere localiter ab eodem termino, seu moveri in motibus contrariis physis, ita nec poterit moveri contrariis motibus intentionibus, seu accedere simul & recedere ab eodem termino. Quæratio etiam probat in ordine ad Divinam potentiam, nisi Deus statuat intellectum in duobus locis, sicut statuit corpus, cum accedit & recedit simul ab eodem loco.

V. Si assensus & dissensus esset simul, non nec intentionaliter potest quis moveri in contrariis.

Sicut localiter, non nec intentionaliter potest quis moveri in contrariis.

VI. Quod sequeretur posse aliquem efficaciter velle quod novit esse impossibile, seu posse efficaciter conari facere id, quod novit fieri non posse, quod tamē planè est impossibile, nec enim potest conari applicare media apta & proportionata ad efficiendum id, ad quod efficiendum novit nulla esse media apta vel proportionata. Diccas, si aliquid judicat fieri id posse, moveretur ergo ad hoc faciendum ex vi huius judicij, non alterius. Contra, tam unum determinet & impedit, quam alterum movere, ergo si excitatur ex vi unius ad hoc prosequendum efficaciter, excitabitur etiam ex vi alterius ad efficiendum, vel videntur non prosequi, ergo voleret simul pugnaria cognita ut pugnaria, quod implica.

VII. Diccas, si judicare potest intellectus utrumque contradictionum esse probabile, ergo & utrumque ex contradictionibus assentiri. Non ergo consequenti unius nulla enim est iugularia ut ut aque pars contra-

ditionis pro se habeat rationes probabiles; hoc enim in omni ferè opinione Philosophica continetur, siquæ in hoc nulla involvitur contradictionis.

Dices 2. potest Deus collocare simul has duas qualitates, assensus scilicet & dissensus circa idem objectum in lapide, aut alio subiecto effectus, corum formalis præcipui incapaces, ut diximus supra n. 3. ergo & in intellectu, ergo intellectus simul poterit taliter divinitus assentiri simul & dissentiri eidem objecto. Qui assensum & dissensum dicunt non consistere ad aquitatem in sola qualitate, de quo postea, facile se ab hac difficultate expedient, ut constat. Nunc autem in omni intentione respondetur, solum repugnare hos actus circa subiectum capax effectus illorum formalis, non subiecto incapaci effectus formalis non insunt in quantum assensus & dissensus formaliter, sed in quantum qualitates solum, vel accidentia: sub hac autem ratione non sibi repugnant; oppositio siquidem horum actuum non est respectu entitatum ipsarum præcise, sicut est oppositio formæ & negationis, cum hi actus formaliter contradictriorum non sint, sed solum virtualiter, unus quippe actus non est negatio alterius; magis tamen expresse opponuntur contradictriorum virtualiter, quam quilibet terè duæ aliae res virtualiter sibi oppositæ cum ferantur formaliter in objecta contradictionis.

Conf. nullas enim negabit quin possit Deus assensum hujusmodi & dissensum simul in eodem spatio imaginario conservare, quod tamen fieri non potest in contradictionibus, ergo repugnatio non est in ipsis entitatibus harum qualitatum præcise, sed respectu subiecti, ergo non est etiam respectu cuiuscunquam subiecti, sed subiecti apti ad recipiendum effectus illarum formalium, subiectum enim effectum horum incapax, quæd hoc perinde est ac nullum.

Notandum tamen, non eodem modo rem se habere in apprehensione: nec enim repugnat apprehendi simul duo contradictiones, in modo hoc frequenter videtur contingere, cum quis proponit tibi aliquid, dubitando de illius veritate, seu proponendo tibi utramque partem contradictionis, vel quando simul audit duas propositiones contradictiones, auras in charta scriptas legit, & dum legit posteriorem, recordatur adhuc primum. In modo potest quis simul apprehendere unum, & judicare contradictionum, quod semper contingit dum Cæholicus agit cum heretico contra fideli articulos disputante. Ratio est, quia simplex apprehensio non fertur adhuc, nec aliquid intentionaliter ponendo in objecto, sicut judicium: apprehensiones enim res solum proponunt intellectui, non afficiunt, ac proinde nulla sequitur contradictione: nec etiam illa inferuntur inconvenientia in apprehensionibus, quæ in judicij supradicti: fieri ostendimus.

Ex his infero, id est dicendum de voluntate, nemp̄ non posse fieri simul efficaciter in duo contradictiones judicata ut talia, licet in se contradictione non sint: voluntas enim non fertur in objecta prout sunt, sed prout representantur. Non tamen repugnat dari simul duas similes complacentias de contradictionibus, sicut in prædictis de apprehensionibus: sicut nec repugnat voluntas efficax circa rem aliquam, & inefficax seu simplex complacentia de opposito, ut contingit dum quis in tempestate invitus merces proicit in mare. Ratio est, quia simplex complacē-

ria est probabilitas.

VIII.

Cum esse pos- simus simili in subiecto effec- tive eorum firmata in capace, non capace, non capace.

IX.

Dicimus pos- simus in ob- jecto spatio.

que fieri in ob- jecto.

X.

que fieri in ob- jecto.

Potest voluntas non est absoluta voluntas aliquid faciendi, sed lunas efficiuntur: & retardatio quasi voluntatis efficacis contraria, dum simul inventuntur: unde sicut in motu locali non potest quis similiter ferri simul versus terminos oppositos, potest tamen motu contrario inefficacem, ut ita dicam, impreso ab alio agente retardari; ita & in presenti in motu intentionalis voluntatis.

SECTO II.

De oppositione actuum fidei, opinionis, & scientiae: ubi etiam de certitudine & evidentiâ: de apprehensione etiam, judicio, & discursu.

I.
De scientia, opinioni, & fidei
dictum est
in Logica.

II.
In quo con-
siderat cer-
titudine, &
evidentiâ
actuum.

Certitudo
& eviden-
tia sunt
actibus in-
trinsicæ.

III.
Bi actus in-
collectus op-
timè decla-
ratur per
actus vo-
luntatis.

Amor ap-
prelativus.

Differentia
inter amo-
rem inten-
sionis, & ap-
prelativum.

De actibus fidei, opinionis, & scientiae fuses dis-
putatum est in Logica d. 50. pertotam: nec
quidquam hic occurrit adjicendum. De apprehensione etiam, judicio, & discursu ibidem late dictum
est d. 6. & d. 47. De certitudine etiam & evidentiâ d. 49. hic tamen quidam obiter adjiciam.

Certitudo ergo & evidentiâ substantialis actus in hoc consistunt, quod talibus nitatur principijs, si sit cognitio media, vel tali connexione terminorum perfectè penetrata, si sit immediata. Unde Angelus intuens hanc cognitionem videbit nihil in ipsis, ratione cuius is qui eos elicit, si supra suos actus, vel illorum principia reflectat, formidare posse de eorum veritate, & conformitate cum objectis. Quo autem principia sunt plura, firmiora, & evidentera, perfectius penetrata, eo etiam actus sunt certiores, evidenteriores, & clariores substantialiter: ut actus quo quis judicat & cognoscit se existere, est certior & evidenter actus quo cognoscit esse Petrum illum quicunque loquitur, & alia huiusmodi. Est autem certitudo & evidentiâ actibus intrinsicæ & ille actus præter dicta dicitur clarus, quo ita quis percepit objectum, ut illud ab aliis distinguat, & quo magis distinguuntur seu discernuntur objectum, eo dicitur actus laetus.

Dicitur: si as hec in substantiali perfectione actu-
um intellectus, optimè explicatur in simili in acti-
bus voluntatis: diverso enim modo fertur quis in
unum objectum per anotem, quam in aliud: nec
perfectissimo modo substantiali fertur quis semper
in objectum, in quod tendit per actum maximè inten-
suum: plurimi namque magis intensè amant rem
aliquam levem, & parvi momenti, ut divitias, de
quibus semper penè cogit, quam Deum: amore
tamen apprehensivo, qui est substantialiter perfectior,
& alterius rationis, magis amant Deum, id est, si
alterum ex duobus est relinquendum, Deus scilicet aut divitiae, nullies citius relinquerent divitias
quam Deum, & ex vi illius amoris præferrent Deum divitias. Quod signum est, acutum illum esse al-
tioris rationis & ordinis, & in perfectione substanti-

tialis superare amorem divitiarum, quamvis ab illo
superetur in perfectione graduali.

Licer ergo non possit esse una cognitio verior, vel falsior formaliter alia, ut in Logica diximus, tio nequit cum veritas consistat in indivisiibili, potest tamen esse verior una cognitio esse certior & evidenter alia, idque aut falsior non gradualiter tantum, sed substantialiter, quia alia, potest nisi potest plurius & certioribus principijs, vel esse certior & evidenterius penetrare connexionem extremorum inter se. Sic actus Angelorum, etiam circa eadem objecta, sunt nostris longe clariores.

Quæri hæc solet, utrum judicium sit simplex qua-
litas, an ex tribus actibus compositum? Res ipsa est simplex
simplicem qualitatem, siue etiam est simplex qua-
litas apprehensio complexa, quæ scilicet quis duos
terminos sibi invicem unitos, ut paries alius, vel
integrum etiam propositionem mente concipi, ut
anima est immortalis.

Probatur: licet enim saperet contingat, quando
quis audit alium successivè proferentem proposi-
tionem aliquam, ut ipse etiam successivè apprehendat
extrema, & per diversos actus, hi tamen actus
non sunt judicium, sed duæ vel tres apprehensiones
simplices: postea vero ubi loquens ab solvit proposi-
tionem totam, tunc audiens cum per apprehensiones
præcedentes, quæ etiam manent, habeat tibi sufficiens
etiam applicatum, per alium actum indivisibilem
assertive profert quasi sententiam, & judicat ex-
tremam illa inter se uniri. Nec enim duæ vel tres ap-
prehensiones simplices faciunt unum judicium; bus ap-
prehensionibus enim adhuc his apprehensionibus dubitamus
frequentiter utrum objectum ita sit, à parte rei, dubitamus
necne; seu utrum extrema illa inter se uniantur: ut
cū apprehendimus stellas & paritatem, licet per
aliam certiam apprehensionem apprehendatur, e-
tiam unio, dubitamus nihilominus utrum pares consitit,
sunt, an impares: ergo hæc apprehensiones non sunt
unio judicativa.

Quod vero judicium sit unicuius actus simplex
cognoscens tam extrema quam unionem, probatur: nam actus judicij cognoscit necessarij unio-
nem identitatis exercitam inter duo illa extrema, hominem v.g. & Petrum in hac propositione, Pe-
trus est homo, ergo hic actus necessario fertur etiam
in extrema, ergo licet apprehensiones quædam pri-
us naturâ prærequirantur ad hunc actum, in hoc
tamen solo consistit: judicium.

Quando autem dicitur, propositionem esse com-
positam, & habere extrema, sermo solùm est de
propositione vocali, nam propositione mentalis non
alio modo habet extrema, quam propositione ob-
jectiva, dum dicimus Petrus est homo, nempe for-
maliter, & ratione nostrâ. Unde si etsi ex parte ob-
jecti, ita ex parte cognitionis dari poterunt ratio-
ne nostrâ diversæ formalitates, formalitatibus ob-
jectivis correspôndentes.

DISPUTATIO XXII.

De actuali intellectione.

SECTO PRIMA.

Refelluntur duæ opiniones circa naturam
intellectionis.

I.
Prima sent. in-
tellectione
non consi-
stere cogni-
tionem, seu intellectionem
in sola actione, & hanc sine termino ullus pro-
positus.

R.P. Th. Comptoni Philosophia.

ductæ reperiuntur, licet, in modo explicandi nonnulla sententia, in
inter eos sit diversitas: quod primum enim, quod sola actione
scilicet intellectione consistat in sola actione physica, ne physica
videtur hæc sententia. Conimbr. l. 3. de An. c. 8. q. 3.
a. 3. & 4. quod utrumque vero id afferunt alii non
nulli.

Sed quod secundum falsa est hæc sententia: actio
enim essentialiter est via ad terminum, & ipsum fieri
in ipsius, ergo implicat contradictionem ut detur fie-
minib.

Z 22. II. &

et, & tamen nullius fieri, & aliquid quod sit essentialiter via, & nihilominus ad nullum terminum: sicut ob eandem rationem implicat secundum omnes ut detur unio & tamen nullius unio; non minus autem essentialiter respicit actio terminum, quam unio extrema.

III.
Offenditur intellectio-
nem non
consistere in
sola actio
physicā.

Quod primum etiam non placet haec sententia: primum, quia actio physica ex conceptu suo est solum via ad terminum. Deinde, Deus tam agit seu producit actionem illam quam intellectus creatus, & tamen non vivit per eam, ergo vivere & intelligere non est praeceps agere hanc actionem. Præterea, illa qualitas producta per actionem, seu illud verbum est formalis representatio objecti, ergo cognitio, ergo actio sola non est cognitio & representatio objecti, sed non est omnino cur actio sit representatio, cum verbum hoc per actionem productum sufficienter id praestet: sicut nullus dicit parvum reddi album, aut aërem lucidum, vel totaliter vel partialiter per actionem productivam albedinis, aut lucis; nec ob alium requiritur actio quam ut producatur hos terminos, & ut hos effectus tribuat remote & causaliter, non formaliter.

IV.
Qualitas
illa produc-
ta, seu ver-
bum est for-
malis re-
presentatio
objecti.

Dices; verbum illud non est formalis representatio objecti, sed est aliquid prius cognitum. Contraria primò, hoc habere non potest verum in omni cognitione; sequeretur enim hinc visionem, & sensationes omnes non ferri immediate in objecta, sed in idolum quoddam prius cognitum. ergo visio albedinis non est intuitiva. Idem est de cognitione intuitiva Angelorum, immo & de visione ipsa beatificā, quam sequeretur non ferri immediate in Deum, sed in hujusmodi qualitatem prius cognitam, & consequenter Beatos non videre Deum in se, quod tamen juxta omnes est falsum. Contraria secundò, verbum illud, seu qualitas producta per actionem, cognoscitur immediate, juxta hos auctores, per hanc actionem, quid ergo vetat objectum ipsum immediate per eandem cognosci? ergo superflua est haec qualitas, & verbum in hac sententia, sed sufficit sola actio; quæ simul erit actio & verbum, seu productio & representatio: quæ est sententia quorundam recentiorum jam referenda.

V.
Seconda
sententia
aut intellec-
tione
consistere in
sola qual-
itate, quæ
fit sua pro-
ductio.

Secunda ergo sententia est quorundam recentiorum, qui intellectione omne dicunt consistere ad aquat in termino, seu qualitate productâ: hanc tamen qualitatem asserunt produci seipso, & esse non solum actionem intentionalem, seu grammaticalem, ut ajunt, quæ tunc denominantur intelligentes, sed etiam actionem physicam, eo modo quo aliqui in physicis dixerunt Angelum non produci per actionem distinctam, sed esse ipsum productum, & actionem physicam, seu creationem.

VI.
Ratio est:
1. n. 19. & alij. Ratio horum est, quia actus vitalis, seu qualitas illa procedere petit a principio in quo recipitur, seu a principio vitali, ergo est ex naturâ sua determinata ad talen causam, ergo non est differentia ad plures, ergo nil opus actione distinctâ, cum haec fidei solum dicatur requiri, ut effectum ex se indifferenter ad dependendum a varijs causis determinet, ut potius ab hac dependeat quam ab illâ: ergo ubi nulla est indifferencia & indeterminatio, nil opus determinativo, sive qualitas illa erit sua actio.

VII.
Centra,
gratis dici-
tur quali-
tatem illam
non esse ad
varijs prin-
cipia par-
tia in
differentem.

Sed contra primò, gratis enim dicitur non esse indeterminatam qualitatem illam ut pendeat a diversis agentibus sicutem partialibus; quidni enim (nisi peratur principium) potest actus seu qualitas, quæ productur, nunquam (sicut sententia, postea conservari a potentia simul cum habitu, vel etiam primò ab habitu partialiter produci). Deinde, actus supernaturalis, charitatis v.g. qui primò produci-

tur per auxilium Dei extrinsecum concurrens simul cu anima, nulla ratio reddi potest, nisi similiter pertatur principiū, cur conservari postea nequeat ab habitu charitatis loco auxilij illius extrinseci concurrentis.

Conträ secundò, cur saltem per Divinam potentiam elevari nequit aliquid ad actus illos, seu qualitates, simul cum potentia producendas? Nulla appetitatio, posita a potentia obedientiali, quam hi auctores admittunt, cur hoc fieri nequeat; ergo produci necessariò debet haec qualitas per actionem distinctam, cum sit indifferens ut a varijs causis, saltem partialibus, producatur: ergo ad hanc indifferenter tollendum requiritur actio.

Contraria tertio, habitus naturales secundum omnes non dant simpliciter posse, sed solum facile, sed s' actus illi in hac sententia habitus naturales darent posse. Tertia, si unapliciter, ergo Minor probatur, rursum dicitur aliquid datur, habere esse simpliciter, quando effectus simpliciter non posset esse sine illo, sed in hac sententia actus qui elicetur ab habitu aliquo naturali, nec per Divinam simpliciter. potentiam elici posset sine illo habitu, ergo. Probat minor, actus ille seu qualitas, secundum hos auctores est simul actio, sed actio quæ procedit ab aliquo agente, non potest nec per Divinam potentiam existere nisi ab illo, ergo agens illud & principium essentialiter requiritur ad hanc actionem, & consequenter ad actionem & qualitatem, ergo habitus ille naturalis huic actioni, seu qualitatibus dat esse simpliciter.

SECTO II.

Due alia sententiae circa naturam
intellectionis.

Tertia sententia asserit intellectione includere non qualitatem tantum, seu actionem grammaticalem, sed etiam physicam, arque aucto in conceptu suo dicere productionem & receptionem in intellectu illius qualitatis, essentiamque illius in his tribus rationem inadæquatè confitere, nempe in qualitate ipsa, in actione illius productivâ, & in passione seu receptione. Pro hac sententia ciari solent ex antiquis physicis. Capreolus, Medina, Scotus, & alij, & quibusdam in locis in eam inclinare videntur Suarez, ut To. I. in 3. p. d. 24 f. 2. concil. 3. & alibi: tenet Molina 1. parte, q. 12. a. 2. Lessius, & alij ex recentioribus: præcipuus tamen fautor hujus sententia hoc nostro aucto est P. Hurt. d. 6. de Ani. per sectiones varias & subsectiones, quem plurimi ex recentioribus sequuntur, & acriter hanc sententiam propugnant.

Impugnatur tamen haec sententia primò: est namque haberi nequeat haec qualitas sine actione illius productivâ (cum enim sit quid creatum debet necessariò per actionem aliquam produci) non tamen propter ea sequitur actionem illam productivam ingredi conceptum formalem intellectus, magis quam conceptum formalem albi aut lucidi ingreditur actio productiva lucis vel albedinis, aut actio pingendat objecto formaliter denominationem representati. Conf. si ex eo quod actio qualitatem, seu actum hunc necessariò comiteretur, dicat quis actionem ingredi conceptum formalem, ergo etiam conceptum cuiusque rei ingrediatur ubicatio & duratio, cum non minus sine ijs res esse non possit quam sine actione productivâ. Conf. secundo, actio ex conceptu suo solum est via ad terminum, seu illius productio, nec ad alium munus deservit, ergo non intelligimus per illam formaliter, sed solum per terminum, seu qualitatem ab ea productam.

Secundo impugnatur: intelligere formaliter est formaliter representare objectum; sed sola qualitas est representatio, ergo per solum qualitatem intellegimus.

Sola qualitas est representativa, & imago objecti, sed solum causalis, seu productio representationis formalis, ergo representationem cōsistit in sola qualitate. Conf. ab eo denominatur potestia representans, à quo denominatur objectum representatum, sed objectū denominatur representatum, à sola qualitate, nō ab actione, ergo &c.

IV. *Sola qualitas est imago objecti, ergo si ponatur in subiecto apto tribuet ei effectum suum formalem.*

Tertio impugnatur: sola qualitas, ut dixi, est formalis representationis, & imago objecti, sed solum causalis, seu productio representationis formalis, ergo representationem cōsistit in sola qualitate. Conf. ab eo denominatur potestia representans, à quo denominatur objectum representatum, sed objectū denominatur representatum, à sola qualitate, nō ab actione, ergo &c.

V. *Dicunt repre sentare mortuo modo.*

Dices: tunc mortuo tantum modo producet illam qualitatem, ac proinde non habebit effectum. Contra primum, modus producendi nihil juvat ad effectum formalem, si consistat adaequatè in qualitate, ergo si representationem cōsistat adaequatè in sola qualitate, ut manifestum videtur consistere, quocunq; modo producatur, tribuet necessariò effectum suum formalem. Contra 2. denominat potentiam representantem & percipientem objectum, ergo nō mortuo modo, tali enim modo redderetur tunc homo cognoscens objectum illud, ut maneret in ejus intellectu notitia illa, & loqui de ea posset, posteaque illius recordaretur, imo & ex vi illius moveri posset voluntas ad amorem: quid ergo illi dect ut representanter objectum vitaliter? Contra 3. ipsa qualitas est essentialiter vitalis, ergo quandocunq; est in subiecto vitali apto ad recipiendum effectum illius formalis, dabit ei denominationem viventis, & consequenter cognoscens vitaliter. Conf. si estet in subiecto non apto ad recipiendum effectum illius, tribueret tamen ei denominationem habentis qualitatem vitalem, ergo plus tribuet subiecto apto, cū secundum proportionem capacitatē subiecti, crescat semper effectus formalis. Pluribus hanc sententiam impugnabimus in probatione nostra.

VI. *4. sententia affirmat in intellectu in conceptu suo essentia, non includere actionem physicanam, cito sine ea naturaliter dari non possit, sed ait confitit in sola qualitate.*

Quarta sententia, affirmat in intellectu in conceptu suo essentia, non includere actionem physicanam, cito sine ea naturaliter dari non possit, sed ait confitit adaequatè in sola qualitate, & verbo mentalis seu actione, ut vocant, grammatical. Unde affixunt multi ex auctoribus hujus sententiae, posse aliquem divini: ut intelligere licet ipse physicanus ad qualitatem illam non concurredit, sed infundatur à solo Deo. Ita quoad priorem partem Valquez variis locis, sed pricipiū t. i. in t. part. d. 141. c. 4. n. 20, tenet Scot. in 3. dist. 13. q. 3. & alibi. Durand. in 4. dist. 49. q. 2. Cajet. i. p. q. 79. a. 2. Ferrar. l. 2. cont. Gent. c. 9. & 82. Capreol. in 2. d. 1. q. 2. a. 3. ad 12. Henrici quod. II. q. 3. Soncinas l. 9. Met. q. 21. Valentia l. 1. p. 6. q. 5. pu. 1. Salas l. 2. q. 3. tr. 2. d. 2. sect. 4. qui innumeros de more citat, Arriaga hic d. 6. l. 2. n. 37. & alij, & videtur expressa mens S. Thom. i. p. q. 34. a. 1. ad 3. ubi sic habet, *Intelligere importat solum habitudinem intelligentis ad rem intellectam. In qua nulla ratio originis importatur, sed solum informatio quadam in intellectu nostro, prout intellectus noster fit in actu per formam rei intellecta. In Deo autem importat omnitudinem identitatem. Hæc S. Doctor.*

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

SECTO III.

Premittuntur quadam circa naturam intellectus.

A Ntequam statuamus quid hac in parte tenemus, nam sit, notandum vitam duplē esse, physicanam & intentionalem, de quibus suprā dictum est d. 6. f. 4. & 6. Vita physica in actu secundo consistit in actuā productione vitæ intentionalis per actionem physicanam. Vita intentionalis in actu secundo est qualitas quadam habita connaturaliter ab intrinsecō, quæ per suam entitatem est tendētia quadam in objectum, per quam potentia vitalis denominatur videns, intelligens, amans &c.

Notandum 2. licet hæc duæ vitæ in actu secundo, ut plurimū saltē, reperiantur conjunctæ, nam Angelī, homines & animalia efficiunt suas operationes, & qualitatem illam intentionalem, per quam percipiunt objecta; nil tamen vetat unam vitam reduci ad actuū, saltē supernaturaliter sine alia, fieri, ut aliquid vivat intentionaliter, licet non vivat physicanè in actu secundo: vivere enim physicanè potest vita in actu secundo in creatis, cito, ut dixi, per actionem physicanam producere vitam intentionalem. Unde licet non possit aliquid vivere physicanè, producendo in se hos actus, quin vivat intentionaliter, cū ipso facto quod habeat qualitatem illam seu actionem intentionalem libi unitam, sitq; subiectum capax necessariò vivat intentionaliter: è contraria tamen nil obstat quominus vivere possit intentionaliter, quantumvis non vivat physicanè: potest enim aliud, saltē supernaturaliter, habere qualitatem illam sibi unitam, licet eam in se non producat: sicut tunc haberet exercitium vitæ intentionalis, licet non haberet exercitium physicanæ.

Tertio notandum circa has qualitates intentionales, id est eas vocari actiones, ut ait S. Thomas, cum quia verè reddunt potentias, in quibus sunt, aliquid agentes: & licet actiones physicanæ dant denominationem tendentis in terminum suo modo, id est, physicanè, ita hæc denominant potentiam tendentem etiam in objectum suo: qua de causa verbis semper activis & passivis, eodem modo enuntiantur, quo illæ.

Quemadmodum ergo dicimus per actionem physicanam solum producere, lucem verò vel metallum producere, ita & intellectum dicimus cognoscere per has actiones, seu qualitates, & objectum cognoscere. Præcipue verò dicuntur actiones, quia si ut per actionem physicanam verè agens tendit in ipsum vel terminum, illumque veluti possidet, ita per actionem intentionalem, intellectum e.g. cognoscere comprehendit, & quasi possidet aliquo modo objectum in ordine ad operationes aliquas circa illud exercendas, ut ad amandum illud, vel odio habendum, ad sermonem de eo serendum, &c. ergo aliqua est similitudo & paritas inter has actiones & physicanas, ne merè gratis dicuntur actiones & tendentiae.

Dico 1. hujusmodi qualitates intellectio cōficit, visio, &c. sunt qualitates intentionales. Conclusio est in confessio apud omnes, & probat. r. aperte: qualitas intentionalis est illa, qua principium vitale intentionaliter fertur in objectum, illud representando, vel appetendo, seu per quam principium vitale possidet aliquo modo objectum, si que illius compos in ordine ad aliquas operationes, modo super. n. 3. ex S. Thomas declarato, sed omnis actus intellectus, & voluntatis, seu qualitas hujusmodi à potentia cognoscitiva & appetitiva elicita, est talis, ut patet, ergo.

Dico secundò: istæ qualitates sunt etiam physicanæ.

Zz 3

Huc

I. *Vita dupla, physica, & intentionalis*

II. *Haec duæ vitæ ut plurimū repeririuntur conjunctæ.*

III. *quare iuxta s. Thomam qualitates intentionales vocentur actiones.*

IV. *Declaratur magis ratio s. Thomae.*

V. *Intellectio, visio, &c. sunt qualitates intentionales.*

VII.

Hoc licet expresè nō assuratur ab auctòribus quartæ sententia sect. præced. relate, explicatis tamen etiam qualiter terminis facilè constabit. Illæ ergo qualitates edutates physicae cunctur ex potentia animæ in ea subjectantur, verè illam immutant; producuntur item per actionem physicam, ergo quoad hæc convenient cum gratia, lumine gloria &c. in & cum luce, calore, & albedine respectu suorum subjectorum; sed hæc sunt qualitates physicae, ergo & illæ.

S E C T I O N I V.

Statuitur in quo situs sit conceptus intellectio-
nis creatae.

I.
Conceptus
intellec-
tions
non includit
actionem
physicam.

Prima conclusio: conceptus intellections & vi-
tae intentionalis, est naturaliter eam comitetur
actio physica, in formalis tamē suo conceptu actionem
physicam non includit. Ita auctores quartæ
sententia sect. 2. n. 6. citati. Præcipua hujus probatio
sunt impugnaciones tertiae sententiae suprà
sect. 2. posta.

II.
Intellectus
tendit in ob-
jectum ada-
quatè per
qualitatem,
ergo per solā
qualitatem
intelligit.

Ratio tamen ulterius est, i. quia vita intentionalis in actu primo solum dicit in formalis suo con-
ceptu vim tendendi intentionaler in objectum;
sed tendit adæquatè intentionaler per qualitatem,
ergo per solam qualitatem vivit intentionaler in
actu secundo, seu, quod eodem recidit, ergo sola
qualitas est illius exercitium intentionale in actu
secundo, & vita actualis: sicq; vivit intentionaler
per solam qualitatem. Conf. per illud solum vivit
intentionaler, per quod tendit intentionaler in
objectum, sed hoc est sola qualitas per quam nimi-
rum solam representat objectum, ergo.

III.
Aliis deno-
minationes
non ingredi-
tur actio, er-
go nec deno-
minationem
intelligent.

Secundò probatur conclusio: in aliis denomina-
tionibus & effectibus formalibus non ingreditur
actio, ergo nec in denominatione intelligentis. Ante-
cedens probatur, ad denominations enim albi,
calidi, lucidi, &c. licet necessariò requiratur actio
aliqua productiva, quasi prævium quiddam, non
tamen actionem formaliter includunt, ut suprà
dixi, sed consistunt adæquatè hi effectus formales
in forma, subjecto, & unione, ergo & effectus for-
malis intelligentis in his constituit. Unde sicut in il-
lis parum refert qualis sit actio per quam produ-
cuntur, generativa, an creativa, naturalis, an super-
naturalis, una, an duplex &c. ita & in praesenti.

IV.
Intellectus
nō
est actio phy-
sica, sed in-
tentionalis.

Dices 1. intelligere est agere, & intellectio est
actio, ergo non consistit conceptus formalis intel-
ligentis in sola qualitate, sed intrinsecè includit
actionem. Distinguo antecedens; intellectio est
actio physica, nego antecedens; actio intentionalis,
concedo, ut jam ostensum est.

V.
Intelligere
non est vive-
re physice,
sed intentio-
nali.

Dices 2. intelligere est vivere, ergo includit
actionem. Distinguo eodem modo antecedens, est
vivere physice, ergo antecedens; intentionaler, est
concedo: vivit autem intentionaler p. principium
vitale ipso facto quod habeat in eis hanc qualita-
tem, quæ essentiali: er est vita intentionalis, cui licet
naturaliter conjugatur vita physica, seu actio phys-
ica vitalis, illius tamen conceptum non ingreditur,
sed solum habet se concomitans, ut suprà est de-
claratum.

VI.
Actio inten-
tionalis aqua-
dere potest
denomina-
tionem in-
tentionalis
subjecto, atq;

Probatur, sicut actio physica, quia vita physica,
potest denominare principium vivens physice,
quidni actio intentionalis, cum sit vita & tendentia
intentionalis, poterit denominare principium inten-
tionalis vivens intentionaler. Nec obstat, quod hæc
qualitas connaturaliter petat procedere à principio
cui inest: licet enim forma materialis petat connat-
uraliter procedere, seu produci in genere causa-

materialis à materia, si tamen Deus solus illam pro-
ducet per creationem, & uniret materia, non mi-
tificam. Atque si illa quæ si educere-
tur, & produceretur modo connaturaliter: ergo
codem modo philosophari licet in nostro casu.

Secunda conclusio: licet multi, & non improba-
bile, dicant qualitates hæc intentionales esse
uniones sui ad sua subjecta, & consequenter modos:
probabilius tamen est, & dictis in Phys. d. 34. sect. 3.
conformius eas non esse modos, sed per uniones
distinctas subjectis suis uniri.

Ratio est: essentialis enim affectio, seu unio, vi-
sionis e.g. cum subjecto non est de conceptu illius
essentiali, licet loco citato dixi de ubicatione & du-
ratione; abundè enim munus suum præstant hæc
omnia, licet connectantur cum subjectis per unio-
nem distinctam: sunt ergo modi aliquo modo res-
pectu objectorum, non subjectorum; seu modi in-
tentionales, non physici, ut illic dixi de ubicatione
respectu spatij. Plura hac de re dicta sunt loco in
Physicis citatis, eadem enim est de visione respectu
objecti, & de ubicatione respectu subjecti difficultas.

Tertia conclusio: Visio, intellectio, & hujusmodi
a'æ actiones intentionales non consistunt adæqua-
tè in sola qualitate, sed ad effectum suum formalem
dandum includunt etiam unionem. Hanc conclu-
sionem existimo esse de mente auctòrum quartæ
sententia, quam supr. sect. 2. n. 6. rectuli: licet enim
mentionem exprefse non faciant unionis, sed dicant
consistere intellectiōnem in sola qualitate, adhuc
videtur necessariò includenda.

Ratio à priori est, quia intelligens in conceptu
suo essentiali & intrinsecè nō dicit solum subjectū
aptum, & formam, sed unionem, sicut album, luci-
dum, &c. quantumcumq; enim albedo esset intimè
præsens laci vel parieti, non tamen illi tribueret
effectum formalem nisi ipsi uniretur. Conf. intel-
ligens est habens intellectiōnem, sicut album est
habens albedinem: unde hæc propositio album e'ß
dulce, apud Dialeticos harum rerum arbitros, facit
hunc sensum, habens albedinem, est habens dulcedi-
nem, sed subjectum habet intellectiōnem & albedi-
nem formaliter per unionem, habere enim formam,
est habere eam sibi unitam, ergo. Conf. 2. unio sub-
stantialis inter materiam & formam in homine
ingreditur juxta omnes conceptum formalem &
constitutionem hominis, ergo & unio accidentalis
conceptum formalem intelligentis. Conf. 3. al-
bum, dulce, intelligens &c. sunt composita, sed in
compositis omnibus tanquam pars ingreditur unio,
ergo album, dulce, intelligens &c. ingreditur unio
tanquam aliquid illorum constitutivum.

Hinc clare intelligitur, quomodo, licet intellectio
ponatur in bruto, aut visio in lapide, nec hunc visu-
rum, nec intellecturum illud; idque non tantum
quia non est ap. itudo ex parte subjecti, quod tamen
solum sufficeret, sed quia de' est aliquid ex parte for-
mae, nempe unio proportionata, & vitalis, seu quæ
ordinetur connaturaliter ad conjugandam hanc
formam subjecto, quod connaturaliter petet.

Posse autem subinde defectu solius unionis non
communicari effectum aliquem formalem, videtur
certum: multi enim dicunt, animas in Inferno per
unionem quandam alligativam affigi & uniri igni,
& illius materia, quam tamen certum est eas non
informare: cuius ratio est, quia unio illa nō est unio
informationis, sed alterius cuiusdam generis; si enim
Deus produceret unionem informationis inter ma-
teriam illam adhuc informatam formam ignis, & anima-
mam rationalem, anima verè illam informaret; ergo
quod nō informet, provenit solum ex defectu unio-
nis proportionata, ergo idem contingere posset in
intel-

intellectione, licet cetera adessent, quæ tamen, ut dixi, non adiunt, cum delit subiectum similiter proportionatum.

XIII. Dices, ergo solendum nobis est argumentum de representatione & imagine, quo sectione precedente impugnabamus tertiam sententiam, & diximus actionem physicam non ingredi conceptum intelligēcis, quia intellectio est representatio, actio autem omnino non est representatio, sed nec unio hæc est representatio, ergo pars est difficultas hæc de unione, atque ibi de actione.

XIV. Resp. negando sequelam, licet enim unio non sit representatio, ip. & tamen intrinsecè ad conceptum representantis, vel intelligentis: intelligens squidem est habens intellecti, habet autem illam formaliter per unionem, ut dictu est. Deinde, in omnibus aliis denominationibus, & effectibus formalibus longè alio modo videmus habere se unionem, quæ actionem productivam, licet hæc etiam, saltem tantum aliquid extrinsecè prærequisitum necessariò adesse debeat, necessitate tamen existentiæ potius, quæ denominationis, quod nimur nulla forma dare possit effectum formalem, nisi sit, esse autem accipit per actionem. Unio vero ingreditur ipsum intrinsecum conceptum informantis, cùm sit formaliter ipsa informatio.

XV. Licet ergo unio non sit representatio, requiritur tamen ex generali conceptu forma informantis, quæ, ut tribuat effectum formale, debet esse in subiecto, hic enim est formalis conceptus unionis, est autem in subiecto formaliter per unionem, ergo alio modo ingreditur effectum formale unio, quæ actione. Unde, si albedo esset à se, & nullam haberet actionem sui productivam, si tamen uniret subiecto, tribueret effectum formale, non tamen tribueret quotcunq; haberet actiones productivas, si non esset unio, ergo unio ingreditur ipsum conceptum formale, intrinsecum, nō tamen actione. Nec requiritur actione ad vitalitatem, seu tendentiam, cum hæc qualitates ex se & vitales sint, & tendentia.

SECTIO V.

Argumenta quædam contendentia actionem physicam ingredi conceptum intellectus.

I. **O**bijecies 1. cognitio est attentio ad rem cognitam, sed attentio est conatus quidam, & actio physica, ergo. Resp. negando minorem, attentio enim nihil aliud dicit quæm perceptionem rei, de qua cogitat, hoc autem sit formaliter per qualitatem illam, & actionem intentionalem. Si autem quis attentionem dicat consistere in actione physica, neget maiorem, sicque duplex distinguere poterit attentio, physica, & intentionalis, sicut & duplex vita, illa in actione physica consistens, hæc in intentionali; illa producens, hæc percipiens, utraq; denominans potentiam agentem, sed diversimode.

II. Concil. Trident. less. 6. Can. 4. ubi damnat illos, qui dicunt libertum hominis arbitrium nihil cooperari divina gratia, sed habere se mere passivè. Respondetur, hoc ad nos non spectare, dicimus enim voluntatem semper cooperari, & agere physice: quæstio verò est, quid fieri possit divinius, Concilium autem solum loquitur de facto. Secundò dico, loqui illuc Concilium de actionibus liberis; ad hos autem tempore requiritur actione physica.

III. Urgebis, damnare Concilium eos, qui dixerint liberum arbitrium à Deo excitatum habere se ut

inanimi quoddam, & nihil omnino agere, ergo id est apud Concilium, nihil agere, & esse inanimi, ergo ut vivat, debet agere physice. Resp. verum est, si autem dicimus inanimi quoddam instrumentum, quod merè passi, ut etiam hoc sensu liberum arbitrium sit tanquam inanimi quoddam, sed ut agat & cooperetur liberè inanimi. Non tamen hinc deducitur, quidquid non operatur hoc modo, statim esse inanimi, cùm etiam res inanimis operentur physice, ut sol, ignis, &c. Verum quidem est, si ex natura sua nil posset agere, sed solum pati & recipere, tunc fortè estet quid inanimi, licet hoc etiam multi in rebus quibusdam negant: id autem non contingit in intellectu & voluntate, quæ, quidquid sit in ordine ad potentiam absolutam, connatur aliter tamen possunt & petunt agere physice, & suas operationes producere.

Objecies 3. vivere juxta S. Thomam, est movere. se ab intrinseco, ergo dicit actionem physicam. Resp. Quo juxta S. Thomam dicitur ab omnibus mas vivere, explicari, cùm certum sit non competere omni vita esse movere. Deus enim perfectissime vivit vita esentiali, & se ab intrinsecè non se movere physice non solum recipit, sed secundum ratione, cùm ad intellecti & voluntiæ ejus naturalem non datur actio physica, ne quidem ratione nostra. Nec etiam pro omni vita cœta à S. Thoma tradita est hac definitio, formaliter loquendo, sed solum concomitante, vel causaliter, quales multas definitiones tradit Aristoteles, ut cùm definit sonum esse percussionem aëris, odorem Definitions in flore aut alia re esse evaporationem fumosam, &c. quædam quæ certum est esse definitiones causales, non formales. Quod autem hæc sit mens S. Thomæ, videtur clarum ex loco ipsius supr. sect. 2. num. 6. citato, ubi expressè docet, in intellectu nullam importari rationem originis, sed solum informationem quædam nostræ intellectus.

Movet ergo se ab intrinseco intentionaliter omnem intelligentem, per intellecti in se receptam: Intelligens quia nimur illa qualitas est peculiariter modo intel- movet se ab lectui intrinseco, ita ut non possit connaturaliter intrinseco esse ab extrinseco, licet supernaturaliter possit. Suf- per qualita- cit ergo hanc qualitatem esse ab intrinseco con- naturaliter: movet autem se, ut patet, per hanc qualitatem, quia qualitas intellecti infusa non denominat illum, qui eam infundit, intelligentem, sed illum cui infundit: inquit eum qui infundit, potest denominare passivè intellectu, ut si Deus Pe- tro infundat actum cognitionis circa ipsum Deum.

Nec hinc sequitur, ignem vivere per calorem in se receptum, nec aquam per frigus, non enim sunt qualitates intentionales, nec tendentia, seu motus, nec etiam vitales, cùm non ita sint ab intrinseco, ut naturaliter esse ab extrinseco non possint. Vegetatiæ autem, ut vivant in actu secundo, & moveant se ab intrinseco, debent operari physicè, cùm terminus in ipsis productus non sit intentionalis, & con- querenter per illum non possint movere se intentionaliter, ergo nisi agant physicè, nō vivunt omnino.

Objecies 4. intellectum creatum in actu primo, est productivum intellecti, ergo constituitur in actu primo per vitam agenti physice, ergo reduci debet ad actu secundum, per actum operationem physicam, c. ergo intellectio dicitur, ergo in actionem physicam. Huic argumento valere insilit actu secundus. P. Hartado d. hac 6. & 7. & dicens, estque prædicta actionem physicam. Ita, ergo in actu secundus, cum fundatum contraria tententur. Resp. itaq; distinguendo antecedens intellectum creatum dicit actionem physicam, presuppositive, vel concomitante, concedo antecedens; formaliter,

R. p. solum
dicere actionem
nem physicae
presupponit
vita.

nego: licet enim, si non posset producere suam intentionem, & vivere physice, non posset vivere intentionaliter, cum, si intellectus non posset producere qualitatem illam ab intrinseco, non esset immanens qualitas, nec vitalis, hoc tamen solum arguit vitam physicam in creatis in actu primo semper comitari, vel presupponi ad vitam intentionalem.

VIII.
In creatis
semper est in
actu primo
duplex vita.

In actu ergo primo est in omni quod vivit intentionale, duplex vita, ut supra diximus. 1.3. physica, & intentionalis, quarum etiam exercitum naturaliter semper conjugitur: non tamen identificantur haec duo exercitia, sed vita physica exerceatur per actionem physicam, intentionalis per qualitatem & actionem intentionaliter, per quam, & non per actionem physicam, tendit intentionaliter in objectum, ut loco citato latius explicatum. Nec sequitur, ex eo quod non possit separari naturaliter actione physica ab intentionalis, proprieatatem de illius essentia seu conceptu metaphysico, sed solum esse aliquid concomitante requisitum.

IX.
Haec qualitas
a Deo solo
productum sunt
immanentes.

Unde etiam notandum, licet actus isti intentionales, quando producuntur a solo Deo, & infunduntur anima, sint immanentes quodam intrinsecum quod dicit actus immanens, nempe ut in isti principio a quo ex natura sua petit procedere, non tamen sunt completere & aequaliter immanentes quoad extrinsecum, quod dicit immanentia, nempe ut quid in isti principio, a quo actu procedit: actualis autem haec processio non requiritur ad intellectionem, sed solum aptitudinalis, seu ut in isti principio a quo petit procedere, licet actu ab eo non procedat.

X.
Objecies 5. intelligere in creatis est dicere, sic enim in scriptura habetur Sap. 2.1. *Diversum cogitantes apud se non recte*: quod etiam aliis scripturæ re, dicer autem imponit actionem physicam.

Objecies 6. ex dicens in scriptura habetur Sap. 2.1. *Diversum cogitantes apud se non recte*: quod etiam aliis scripturæ locis inveniuntur: unde communiter dicunt SS. Patres nil aliud esse apud se cogitare, quam apud se dicere. Sic etiam Theologi affirmant cognitionem essentialem Dei non esse dictionem, sed hanc affirmari solum de Deo notionaliter, & in tantum loqui Deum ad intra, in quantum producit Verbum. Resp. i. etiam loqui totam Trinitatem, sic enim habetur Gen. 1. v. 3. *Dixit Deus, fiat lux*, & Psal. 148. v. 5. *ipse dixit, & facta sunt &c.* haec autem tribuntur, toti Trinitati: unde dicere aliquando idem ferè est quod representare objectum.

XI.
Latius patet
intelligere,
quam dicere.

Aliquando vero dicere sumitur pro producere qualitatem illam, & verbum mentis, & si hoc modo sumatur, ut communiter sumitur, latius patet intelligere quam dicere: illa autem loca scriptura intelligenda sunt prout res de lege ordinaria se habent; semper enim de lege ordinaria principium intelligentis producit suam intellectionem, sive semper etiam dicit. Dicere ergo non est intelligere ut cunque, sed intelligere producendo suam intellectionem, includitque actionem physicam simul & intentionalem, distinguuntque ab intelligere sicut includens ab inclusu. Quæ solutio conformis est doctrina S. Thom. I. p. q. 34. a. 1. ad 3. dicentis, intellectione non importare originem, sed meram informationem potentiae intelligentis, dictionem vero asserit importare ulterius originem a dicente.

XII.
Verbum pro-
prie præter
intell. & connotat
productionem.

Eodem ferè modo solvi ut objectio quæ fieri solet de verbo, tam externo quam interno; nempe, intellectionem esse verbum, sed verbum ex conceptu suo importat actu dici seu produci a loquente, ergo intellectione in conceptu suo importat produci a loquente, seu intelligentem. Resp. enim I. verbum plus dicere quam intellectionem, nempe productionem ab intelligenti; sicut etiā loqui externe est, verbum seu sonum illum articulatum proferre. Secundò probabilitate dici potest, verbum ut sic non dicere in conceptu suo essentiali ut actu producatur ab in-

telligente, sed ut sit aptum produci: qua de causa excluditur cognitio essentialis in Deo a ratione verbi, quia scilicet omnino non potest produci.

SECTIO VI.

III.

Alia objectiones contendentes actionem physi-
cam esse de conceptu intellectionis.

Objecies 6. ex P. Vasq. Volitio est voluntaria, ergo debet produci a principio in quo est, quando adiungatur luntarium enim definitur, id quod est a principio in- trinseco cognoscere singula. Resp. si per voluntarium intelligatur liberum, tunc non est mirum ingredi conceptum illum actionem etiam physicam, ut postea dicemus. Secundò responderi potest, verba in definitionibus non significare actum, sed potentiam, sive ad rationem voluntarij non requiri ut actu producatur a principio volentes, sed solum quod appetit ab illo produci. Definitio tamen voluntarij est alio modo explicanda; nempe ut voluntarij intelligenda sit quod procedit a motibus intrinsecis, non extrinsecis, qualia sunt vis & tactus, haec enim faciunt actu involuntarij voluntarij enim dicitur actio conformis inclinationi operantis, & consequenter non elicita per coactionem: de quo alibi.

Objecies 7. peccare est physicè agere, sed odisse Deum est peccare, ergo actus odij includit actionem physicam. Resp. peccare dicere actionem libera- ram, libertas autem consistit in creatis in actione physica, libertas enim est posse operari, & non operari physicè, seu producere, & omittere actionem. Hinc tamen solum sequitur, de essentia talis actus esse actionem physicam, non vero omnis.

Hinc etiam inferitur, requiri gratiam excitantem & adjuvantem ad credendum, sperandum, & diligendum prout oportet, quia sunt operationes liberae, libertas autem consistit in creatis in actione physica, libertas enim est posse operari, & non operari vele, dicitur actione physicæ.

Objecies 8. hinc sequi, absque eo quod in intellectu sit cognitio proponens objectum, posse voluntatem amare, quidni enim poterit Deus per se producere qualitatem amoris, & illam voluntati infundere absq; eo quod præcedat cognitio: quod si fiat, amabit per actum illum voluntas, cum ibi sit tota essentia amoris. Sed contraria, nam per penè vietam operari, detur quod hoc difficultas, sive actio physica in- greditur rationem amoris ut sic, sive non; quidni enim eodem modo potest Deus efficere ut voluntas eliciat, sicut supernaturaliter & necessariò actu amoris sine prævia cognitione quod si continget, amaret voluntas, cum ibi sit tota essentia amoris: sed de hoc postea redibit sermo.

Respondent ergo aliqui, non repugnare in ordine ad Divinam potentiam, ut voluntas amet fine. Dicunt alii, cognitione prævia, & tunc velle illum ajunt obiectum aliquod, nescire tamē quodnam illud sit. Deo per concursum extraordinarium determinationem actus intellectus supplere; cognitio enim, inquit, solum est per modum applicantis objectum, & redentis illud quasi intentionaliter præfens voluntati: sicut ergo in causis physicis, licet naturaliter non possit dari actio seu tendentia physica in terminum seu objectum distans, potest tamen supernaturaliter, absque eo quod applicetur passum agenti, ita quidni in causis intentionalibus poterit voluntas fieri divinitus in objectum non applicatum per intellectum, esto naturaliter non possit?

Probabile tamen est, hoc fieri non posse, vel divinitus: voluntas enim fertur in bonum in esse ap-

pre-

Ratio probabilis cur voluntas non posse furris in cognitum. prehensio, seu in bonum intentionale, sicut appetitus naturalis in rebus inanimatis ab bonum in esse rei, unde sicut non potest dari, nec divinitus appetitus naturalis ad rem, quæ non habeat bonum in esse rei, seu bonum verum & reale, ita nec volitio ad bonum non apprehensum; bonum enim non apprehensum perinde est quod voluntatem, atque si omnino non est. Quam vim habeat hæc solutio, videamus d. sequent. sec. 8. n. sexto.

VII. Obicit non nō P. Hurtado sec. 1. subsec. 2, hinc se. qui, posse dari creaturam intellectivam quæ non sit voluntiva. At certè non video quomodo hoc sequatur magis ex nostrâ sententiâ, quam ex contraria: sive enim cognitio includat actionem, sive non, unde ex hoc magis sequitur posse dari hujusmodi creaturam, quam ex contrario.

VIII. Objetis decimè: si aequalis intellectio non includit formaliter actionem physicam, ergo poterit dari potentia intellectiva creata quæ non sit physicè productiva sua operationis, seu qualitatis intentionalis. Probarur consequentia, si enim non est de essentiâ intellectus in actu secundo actio physica, ergo nec est de essentiâ intellectivi in actu primo, ergo potest separari. R. p. esse aliquo modo de essentiâ intellectivi in actu primo posse producere suum actum, seu qualitatem, nempe implicitè & concomitante, vel præsuppositivè, ut jam dictum est; cùm enim qualitas hæc sit immensæ, debet posse procedere à principio cui inest. Ut ergo reducatur ad actum secundum completem, debet completem exercere totam suam virtutem, quam habet in actu primo, non tamen ut reducatur ad actum secundum solum incompletè: quæ tamen incompleta redutio sufficit ad intellectuonem.

SECTIO VII.

Quædam alia de intellectione: ubi de actibus quibusdam conditionatis.

I. *Qualitas intellectio- nis produc- potest à solo Deo, & pos- si in lapide.* Quædam utrum possit produci intellectio seu actio illa intentionalis & grammaticalis à solo Deo, & ponit in alieno subiecto, ut lapide, vel ligno: Quoad primum, sám diximus posse: cùm enim non sit sua actio, potest vel à Deo solo, vel ab alijs simul causis pendere. Quoad secundum, nil etiam obstat quo minù: id siat; quod tamen si contingat, non redderet subiectū illud intelligens, ob dicta in Physicis, cùm de potentia obedientiali d. 27. sec. sexta.

II. *Nullus ar- dus intel- lectus est conditiona- tis ex parte subiecti, sed obiecti.* Notandum hæc circa actus quosdam intellectus, qui dicuntur conditionati, non esse conditionatis ex parte subiecti: hoc enim videtur implicare, nam quod ab alijs est in intellectu, non est in illo conditionate, solum ergo sunt conditionati ex parte obiecti: ideo vero dicuntur conditionati, quia representant conditionem ex parte rei representata, ut cùm Petrus dicit, si paries est albus, est disgregativus visus; hic actus est judicium absolute: um ex parte subiecti, nam Petrus verè hoc judicat; est autem conditionatus ex parte obiecti, judicat enim paritem non esse absolute disgregativum visus; sed conditionata, nempe si haeat albedinem, absolute tamen habet hæc judicium.

III. *Pis actus, judicarem paritem esse dis-gregati- vum visus, si est albus, hic saltem actus est conditionatus ex parte subiecti; dicit enim judicarem, quod insinuat non esse absolute judicium, si est albus, sed fore posita tali conditione. R. p. hinc eiā actus, non est esse absolute ex parte subiecti, sed respectu alterius obiecti, judicat enim se id judicaturū: unde propter subiecti, obiecto habet actum intellectus quo judicaret paritem esse disgregativum visus, posita ex parte ob-*

jecti tali conditione: absolute tamen nunc judicat se id in ijs circumstantijs: judicaturū: unde aetate solum conditionatus ex parte obiecti, non subiecti.

IV. Eodem etiam fieri modo (ut non ultraius differat) philosophandum est de actibus conditionatis *De conditionis partis qui- se uelletatibus, ut ajunt, ex parte voluntatis, licet busdam res sit haud paulo obscurior, nec eadem ratione ref- aribus ve- ponderi possit in omnibus. Quando ergo quis dicit, luntatis. vellem videre Petrum, vel indicat solum simplicem complacentiam, vel desiderium quoddam praesentis Petri: verè autem tunc habet complacentiam illam absolute, & non conditionatè. Cùm vero dicit quispiam, vellem dare elemosynam, si pecuniam ha- berem, hic actus, sicut & præcedentes, non potest ita vellem: explicari, ut significet actum conditionatum ex dare ele- mafynam, partis subiecti, quasi tunc non est in voluntate a- tis habet em actus, nisi sub conditione: actus enim tunc absolute pecuniam, est, sed non est absolute ex parte obiecti, sed conditionatus, id est, talis qui non moveret ad opus illud, nisi dependenter à conditione ponenda.*

V. Aliqui tamen, & probabiliter, dicunt, posita conditione elici novum actum ex modo tendendi diversum, nempe absolute. Prior ergo actus facit hunc sensum, ita sum animo affectus, ut si haberem pecuniam, darem elemosynam: secundus vero actus dicit, volo absolute dare elemosynam, hic enim actus, supponit ipsum jam pecuniam habere. Ultimum genus actuum conditionatorum in voluntate est, cùm quis dicit, volo dare elemosynam, si navis salva appellat: ubi etiam sit voluntas absolute ex parte subiecti, sed dandi conditionatè, nempe, si navis ap- pellat: & sic de ceteris hujusmodi actibus.

SECTIO VIII.

De verbo mentis.

Sermo, ut in Logicâ dixi, duplex est; internus, & **I.** externus; hoc alijs, illo nobis loquuntur: ut vero sermo dux exterius ve bis ore prolati, ita internus verbis plex duplicate formatis constat. De his pulchrit S. Augustini, c. constantinus l. 15. de Trinitate, Sicut, inquit, in nobis duplex genere ver- est os, unum corporis, aliud cordis, ut colligatur ex S. Augu. 15. ita & duplex loqui, & verbum. Ex his duo- de Verbo bus verbis præcipuum est mentale, seu verbum cor- interno, & dis, utpote cuius illud aliud, signum tanquam est, & index, in quam rem idem S. Augustinus l. 15. de Tri- nite. c. 11. sic scribit: Verbum quod foris sonat, signum est verbi quod intus lucet, cur magis verbi competit nomen, nam, illud quod profertur carnis ore, vox verbi est &c. Hic ergo quid & quale sit hoc verbum mētis inquirimus, varijs enim variè de eo loquuntur.

Dico itaque, verbum in creatis esse qualitatem, **II.** seu speciem expressam ab intellectu productam, per *Quid sit* quam repræsentamus obiectum: hæc enim nobis *Verbum in* exprimit rem illam, de qua cogitamus, Mihitamen *creatis*, probabile videtur, ut suprà dixi l. 5. n. 12. licet mera intellectio non includat actionem physicam, ver- *Connotat* actionem verbum tamen illam in suo conceptu includere, & lo- *produci-* quationem internam non esse repræsentationem *vam*. obiecti quomodoque, sed repræsentationem *productam à cognoscente*.

III. Quæres, utrum in sensibus etiam sit verbum? *Sine Ver-* Quæstio hæc est de voce. Dico itaque esse in sensi- *bum in* bus tum externis, tum internis qualitatem quan- *sensibus*. dam ab ipsis productam, quæ idem in illis quoad sua obiecta præstat quod præstat qualitas spiritualis in intellectu. Communiter tamen hæc qualitas non dicitur verbum, nec sensus per eam dicuntur loqui, hoc enim peculiariter tribuitur soli intellectui.

Hinc infero, verbum non esse imaginem quan- **I.** dam ab intellectu efformatam, per quam prius vi- *sam*

Verbum non est idolum prius visum. sam percipiamus in ea velut in quodam quasi idolo, objectum. Primo quia non est opus hujusmodi aliquo objecto prius viso ad cognoscendum objectum, cum sufficiat qualitas seu species expressa, per quam non vitam objectum representetur. Secundo, quidam et quae potest a deus intellectus immediatae representare objectum ipsum ac imaginem hanc objectivam?

V. Tertio, sic enim nulla visio objecti esset intuitiva, cum non feratur immediate, in objectum, sed solum in hoc illius idolum. Quartò, Deus a Beatis non videtur immediatae, sed solum in hujusmodi imagine prius visu: vel si Deus immediatae videatur per actum intellectus, eodem modo videri potest alia objecta, sicut tupa: sua erit haec imago prius visu. Quin dicitur in cibis videtur abique contumet a fatendum, objecta ipsa, lucem scilicet, calorem saporem &c. percipi immediatae ergo dicunt idem potest de intellectu.

VI. Dicunt; dispartiatum esse inter sensum & intellectum, nam ut ait Aristoteles 2. de Ani. tex. 60. Objectum intellectus est intra, objectum vero sensus extra animam: ergo habet intra se semper anima secundum Aristotelem objectum, ergo objectum

intellectus est aliquid hujusmodi in anima producendum, quo vivo vides per illud anima res illas dixerit. A quarum est imago. Resp. solum velle Aristotelem, habere nos objectum intra animam, id est, in nos habere objectum intellectus, ut possit de illo intellectus cogitare quandocunque libuerit, quia quantumvis objectum sit absens, habet tamen in anima principi-um sufficiens ad illud intelligendum, ubi placuerit: quod iesus coniungit in sensu, nec enim potest quis objectum sentire quando voluerit, sed tunc solum quando est praesens.

Objicte: Pater aeternus intelligendo producit Verbum, quod intuetur, ergo idem fieri poterit in nobis. Contra hinc potius deducitur argumentum pro nostra sententia: Pater enim aeternus intelligit per suam intellectualem antecedenter aliquo modo ad productionem Verbi a se vidi, ergo & nos intelligere poterimus per cognitionem formaliter, non per verbum aliquod quod per modum objecti inveniatur. Quod vero Pater aeternus vel potius producit Verbum, non est ex indigentia intelligenti, sed ex fecunditate naturae, ut scilicet deatur alia Persona cognoscens. In rebus autem creatis, longe alio modo res se habent.

VII

DISPUTATIO XXIII.

De Voluntate.

I. Intellectus, ut in essendo, ita & in operando sequitur voluntas, ut potest a cuius actibus, cum cetera sit, in suis operationibus elicendis dirigitur. Opportune itaque post tractatum de intellectu, sequitur tractatus de voluntate, quem proinde de more subjecimus.

SECTIO I.

De objecto voluntatis: ubi an voluntas amare possit, malum quam malum.

I. Nprimis notandum, bonum a Philosophis moralibus triplex communiter numerari, honestum, utili, & iucundum seu delectabile. Honestum est, quod in se, & sine relatione ad aliud habet honestatem & amabilitatem, & consequenter amatur amatoe benevolentia. Bonum delectabile & utili sunt objectum amoris concupiscentiae, utpote quae bona sunt cum ordine & relatione ad aliud, cum hac, tamen differentia, quod bonum delectabile per se bonum alteri, utili vero est alteri bonum, non per se immediatae, sed ratione boni quoq; causat. Eadem tamen res diversas subinde bonitates habere poterit.

II. Sicut autem est triplex bonum, nempe vel in se, vel alteri formaliter & causaliter, ita illi est oppositum triplex similiter malum, nempe in se, ut caretia alicuius rei; alteri formaliter, ut dolor; & causaliter, nempe malum impediens confectionem alicuius boni. Id tamen quod est malum sub una ratione, potest esse bona sub aliis, ut malum physicum, scilicet bonum moralis, scilicet dolores, & cruciatus, & torturatus, quae sunt per se in malis mala physica, ipsos enim verè affligunt & cruciant, sicut tamen bona moraliter, ut potest a meriti & præmij.

III. Notandum secundum, duo esse genera actum in voluntate, a iij enim sunt: actus prosecutionis, ut a. mors desiderium &c. a iij aversio, & fuga, ut odini, o. um. Objectum ergo priorum actuum est bonum, objectum posteriorum malum, quod fugit voluntas, & aversatur, seu odit. Quando autem dicitur ob-

jectum intellectus esse verum vel falsum, voluntatis bonum aut malum, non est sensus diversorum esse objectum intellectus & voluntatis, cum voluntas in nihil unquam feratur, nisi quod ei per opinorit ab intellectu, sed solum intelligendum est dictum illud in sensu formalis, hoc est, quod intellectus in objectum feratur quia verum, voluntas quia bonum, &c.

Quæres primò, utrum possit voluntas amare malum sub ratione mali, & bonum quia tale odisse. Nullus potest voluntas bonum quia malum operari. Ad hoc etiam allusio videtur in Nominis contrarium opinantes, non posse voluntatem, vel malum simpliciter, seu in quo, aut in aliquo ejus circumstantia non appareat aliqua ratio boni, amare, aut bonum simpliciter, seu in quo, bonum quia modis aut in aliquo ad illud spectante, nihil appetat se. malum, odio habere. Probatur ex illo S. Dionysij lib. de Div. Nominib; prope finem, nemo intendens ad malum operatur. Ad hoc etiam allusio videtur in philosophus moralis his vel his, Nam in se, inquit, ratione a naturali legi deservit, & hominem exiit, ut animi causa malus sit. In huius numerum uniusquamque, in actibus etiam malis aliquid libi boni praæfigere, ad eum tanquam ad scopum colligitur, nec unquam in malum quam malum ferri.

Ratio est, quam afferit S. Thomas I. 2. q. 8. a. 1. V. Quod appetitus sit inclinatio in bonum: sicut ergo appetitus innatus, qui sequitur formam, non prædicto potest ferri nisi in id quod responsum est bonum, ita appetitus elicitus, nisi in id quod aliquid ut bonum apprehenditur, sicut possit in id tendere. Quod non est bonum in se, cum sequatur, non naturas rerum præcise, sicut res prædicta, ut appetitus innatus, sed prout apprehenduntur.

Secundum probatum experientia, quæ ad modum manifesta videtur, ut hoc in parte, ut negari omnino non possit: exprimunt enim in dies nos bona prosequi, mala fugere, non est contra. Contra priori id quod monet aliquem ad prosecutionem, debet esse bonum, nam bonum solum est quod aliquid voluntatem, malum autem deterrere, nec potest a licere ad voluntatem, nisi aliquid latenter in eo apprehendatur, ut bonum. Nihil aliud potest voluntatem prædictum, ut bona, ut mala. In Conf.

ni. Conf. 2. non potest intellectus assentiri falso cognito ut falso, sed ab illo refutari: etiam aliter & dissentit, ergo nec poterit voluntas amare & prosequi malum quam tale, licet malum specificative possit, sicut & intellectus materialiter & specificative assentiri potest falso existimato scilicet vero.

VII.
Omne quod
amatur ar-
mari debet
ut finis, vel
ut medium
ergo ut bonum.

Conf. 3. quidquid amatur, vel amari debet ut finis, vel ut medium: si primum, ergo habet bonitatem in se ratione cuius amerit; si secundum, ergo debet esse utile seu aptum ad consequendum finem, ergo bonum saltem alterius, ergo semper in eo quod amatur, reperitur aliquid boni. Quae etiam probant, nec per potentiam absolutam posse malum ut malum amari, aut bonum ut bonum odio haberi, cum par quod hoc sit ratio tam in ordine ad potentiam absolutam, quam ordinariam.

VIII.
quod docu-
que amatur
malum, ali-
qua ratio
boni in eo
apprehenditur

Semper ergo quando amatur malum, amatur sub aliqua specie boni, quod in malo illo apprehenditur: ut si quis velit malum inimico, amat malum illud, ut bonum sibi, quod etiam contingit cum quis sibi ipsi mortem conciscit, in eo enim bonum aliquod apprehendit, nempe liberationem a presenti dolore, cruciatu &c. Præterea, quando quis vult abstinere a re aliqua jucunda, vel vult malum ad exercendam libertatem, (si hoc fieri possit) apprehendit ut bonum exercere hic & nunc libertatem, & sic de aliis. In quibus omnibus semper appetit aliquid boni, vel physici vel moralis, ut doiores, ac cruciatu, & mors ipsa est martyribus malo physice, bona tamen moraliter, seu in ordine ad meritum:

Quod bona
physice, mala
moraliter, &
physice mala
moraliter
bona.

sicut est contra voluntates peccatoribus sunt bona physice, malum autem moraliter, quia sunt occasio peccati ac demeriti, ac demum damnationis. Quando autem quispiam odit aliquid bonum, ut cum peccator odit Deum, concipit illum non ut malum in se, sic enim semper actum odij Dei procedere heretis, aut infidelitas, sed illum apprehendit ut malum alterius, nempe ipsius peccatori.

SECTIO II.

Vtrum possit voluntas ex duobus aequalibus bonis alterum præelligere; vel etiam minus bonum majori preponere.

I.
Potes-
tum ex a-
lum quod
num alteri
preferre.

R. Espondetur posse: est contra Vasq. to. I. in 1. 2. d. 43. Probatur 1. quia videntur homines in dico id in se experiri: cui conformiter est dictum illud Poëta: Vnde meliora, probo, deteriora sequor, quod saltem ad communem experientiam & existimationem omnium probandum, vim habet, & a fortiori urget in bonis aequalibus.

II.
Licet non
possi quis a-
mari quod
non est bonum
preferre ma-
jori.

Dices; Iupræ affirmasse nos, quando voluntas fertur prosecutiva in aliquid malum, inveniri ibi aliquid, quod habeat rationem boni, ergo & quando inter aequalia unum alterius præligit, vel inter aequalia præfert minus, reperiatur ibi aliquid, quod sit, vel appareat saltem, ut majus bonum. Resp. negando consequentiā, dispartias est, quia in illo casu posse tamē ratione boni, alioqui voluntas non inveniret illuc sum obiectum, & consequenter ferretur extra obiectum ad aequalium, quod tamē illi non magis potest competere, quam oculo, vel auri, aut alterius sensu externo: hic autem inveni suum obiectum, cum utrumq; sit bonum, ut supponimus: quod vero preferat unum alterius, tribuendum est illius libertati. Non tamē amat minus bonum, quam minus bonum, hoc enim consistit in privatione, estque malum formaliter, sed amat quia bonum: quod autem præferat hoc alterius, nihil est ex parte obiecti deter-

minans ad unum potius quam ad aliud, sed merē id facit quia vult, sicutque *stat pro ratione voluntatis*.

Secundū probatur: quando quis omittit opus aliquod charitatis, quod præstare tenter, repræsenta- III.
tur illi & opus & negotio operis, ergo vel utrumq; concipitur ut æquè bonum, vel alterius ut melius: non primum in hac sententia, quia ipse eligit alterius ut supponimus, quod secundū hos auctores facere non possit, si utrumq; ei proponeretur ut æquè bonum: nec etiam secundum, quia si negotio illius operis proponatur ut melior, ergo non libere opus omittit: probatur, non enim potest facere opus in hac sententia, tunc enim eligeret minus bonum, ergo non omittit illud libere, & consequenter non peccat, quod ut omnes faciuntur, est falsum.

Respondet Vasquez, peccat ipsum, quod non inquirat rationes, per quas persuadet sibi opus esse. Non satisfa-
melius negatione operis, cum tamen possit, & te- cit dicendo
neatur ad hoc rationes inquirere. Cont. à primō, ipsum peccat, re, quod ra-
communiter censetur homines, quando omittunt tiones non
opus aliquod præceptum, peccare ipsa omissione inquirat.
operis quod facere deberent. Contrā secundū, idem argumentū fieri potest de ipsa inquisitione harum rationum, vel omissione seu carentia hujus inquisitionis; vel enim hæc carentia homini repræsentatur ac proponitur ut magis bonum, vel non, & cetera eodem modo & ordine quo in argumento; æqua- liter enim urgent hic arque ibi, & vis difficultatis utrobius est eadem.

Tertiū probatur: nam Deus non tenet ut amare & producere perfectiores creaturas, sed potest ex duabus vel multis rebus possibilibus in perfectione aequalibus, quam velit, eligere; immo & creaturas minus perfectas producere, ut communiter contra quodam recentiores dici solet, qui affirmant Deum semper facere optimum: immo sequeretur & ipsum & voluntatem creatam semper operari necessariam, non libere, cum & actus ipse voluntatis sic necessarius foret, & multo magis cognitionis à qua excitatur & dirigitur, ergo hic nulla omnino intervenit libertas.

Objicit Vasquez 1. communis illud dictum in scholis ab omnibus receptum, omnis peccans est ignorans, quod arguit in omni peccato voluntatis semper præcedere ignorantiam in intellectu, qui si cognoveret, seu penetraret bonitatem obiecti opus, non eligere istud; ergo quod hoc eligat est quia ignorat præstantiam alterius. Resp. verum esse Theologos cum S. Thom. I. 2. q. 77. a. 2. & q. 78. a. 1. communiter assertere, antem omne peccatum præcedere in intellectu defectum aliquem; quia de causa peccatores vocantur in Scriptura *insipientes, stulti, tores in scri-
&c. hic autem defectus non est error, nec judicium, Cuper peccati
quo quis judicat hic & nunc expedire appetere po- tores in scri-
tius hoc obiectum, quam contrarium, sed est solū in-
carentia talis cognitionis, qua posita videt Deus
fore ut voluntas non eligere hoc, sed contrarium;
non quod non posse, etiam illa stante ferri in con-
trarium, sed quod nollet eligere que pro sua libor-
tate hoc potius quam illud.*

Objicit 2. idem Vasquez, Aristotelem & com- VII.
muniem sententiam Philosopherum, qui dicunt, Confutatio-
semper autem electio voluntatis præcedere con- prædens
sultationem in intellectu; ergo debet sequi & am- non arguit
plicet id quod optimum factu judicat intellectus, voluntatis
nullo enim alio fine præcedit consultatio. Resp. vo- sempre elige-
luerat enim quidem plerumque, cum finem aliquem re optimum.
intendit, ampliè eti medium quod ad illum judicat eligeret
optimum & efficacissimum, vel saltem quod intensius eligeret
repræsentatur & proponitur, non quod non pos- eligeret
sit aliud eligere, sic enim non eligere libere, licet eligeret
enim posita intentione efficaci finis, non possit non

ligere aliquod medium, potestamen hoc potius medium eligere quam illud. Ratio ergo cur ut plurimum feratur voluntas in melius medium, est quod ibi inveniat plus ex suo objecto, nempe plus boni, in quod proinde magis inclinatur.

S E C T I O III.

De quibusdam actibus voluntatis.

I. duplex genus actuum in intellectu, ita & in voluntate, esse duplex genus intellectu & ratione in sua objecta. Dicunt itaque dari unum genus, voluntate, assensu, & puri assensu, & puri assensu & pura fide.

Nonandum hic quod asserunt aliqui, ut in intellectu, ita & in voluntate, esse duplex genus actionum negativarum quibus feruntur ha poterit, in sua objecta. Dicunt itaque dari unum genus, quod vocant purum dissensum in intellectu, & purum fugam in voluntate, quibus actibus nihil positivum, seu per modum assensus & prosecutionis vel intelligentur, vel appetitur, sed per illos ita se habet intellectus & voluntas, ut purum ab objectis illis recedant, seu relinquant. Aliud genus actionis negativa est per modum assensus in intellectu, ut cum quis positivè affirmit esse negationem lucis in aere &c. In voluntate vero hoc contingit, quando quis per actum positivum amat contradictorium aliquod privativum; tunc enim eodem actu formaliter odit contradictorium positivum, ut dum quis amat te nebras, eodem actu formaliter odit & avertit lucem, cum velle esse teneat, ut nolle esse lucem, nam velle non esse aliquius rei, est formaliter nolle illam esse, quod est per accipitum genus odij.

II.

Amor amicitiae, & concupiscentiae.

Amor concupiscentiae est amor queatuois.

III. vi appre-
hensio judicium, ita simplex
complacen-
tia antecedens
actum effi-
cacie voluntatis.

Motus primus primus.

IV. De actibus voluntatis, maximè de conditione natu-
rali, ut, velle dare elemosynam si haberem pecu-
niam, & alii hujusmodi dictum est disp. praeced. sec.
voluntatis. 7. num. 4.

S E C T I O IV.

Positio voluntas ferri in incognitum.

I. **N**aturaliter omnem actum voluntatis praecedere debere actum intellectus, qui objectum

proponat, in quod feratur voluntas, certius videtur voluntas non quam ut probatione indiget: unde ortum habuit potest naturaliter illud, nihil voluntum quin præcognitum. Ratio rarer vele, est, quia voluntas tendit in objectum per amorem quod non proponitur allecta ab illius bonitate; sed allici ab illa non potest, nisi cam cognoscat, ergo: de quo latè Suar. d. 23.

Mer. sect. 3. Val. q. 1. 2. d. 35. c. 2. & 3. Salas 1. 2. tr. 1. d. 5. f. 1. Hurr. d. 14. de Anin. 1. 4. lecuti S. Thom. 1. 2. q. 9.

a. i. Sicut autem non potest voluntas naturaliter primò producere volitionem sine prævia cognitio- ne, ita nec eam potest conservare: unde quocunq; instantie cessat cognitio, ceteret etiam necesse est voluntas.

In ordine autem ad potentiam Divinam, utrum possit dari amor alicius objecti sine cognitione prævia, major est difficultas. **Dicunt multi** Gregorius, **Paludanus**, **Osmanus**, **S. Bonaventura**, **Gerson**, & alii nonnulli mystici Theologi affirmant posse. Dicunt itaque hi auctores, posse hominem amore perfectissimo in Deum ferri, nullo praecedente actu intellectus, vel etiam sensus. Cui etiam sententia existimat aliqui faverent S. P. Ignatius in libello Exercitiorum spirituualium, in Regulis de spirituum discrecione secundo loco positus: ubi in secunda regula sic haberet: **Solus est Deus consolari animam, nulla praecedente consolationis causa: quod paulo post ita explicat tunc contingere, quando nec sensibus, nec intellectus, neque voluntarii nostri eis quaquam objectum est, quod eis modi consolationem causare ex eo possit.** Qui tamen locus explicari potest: i. a ut nihil iucundum tunc objiciatur, sed infundi consolationem etiam in medio rigore penitentie, & aquam quasi elici ex filice, ac mel de petra: non tamen quod nihil omnino tunc menti objiciatur.

Comminior longè est contraria sententia, quæ affirmat, nec per Divinam potentiam posse dari voluntatem sine cognitione prævia. Ita omnes ferunt auctores, præter jam citatos, inter quos S. Bonav. & Gerson dicunt, frequenter naturaliter contingere ut voluntas rapiatur in amorem, absque eo quod praecedat cognitionis, quod tamen ab omnibus feretur rejicitur. Ratio vero cur non possit voluntas habere actum amoris vel odij, sine cognitione prævia, non ita facilis est assignata, prælestum cum agatur de Divina potentia.

Dicunt aliqui rationem esse, quia debet voluntas allici ab objecto, & illius bonitate, hoc autem, inquit, fieri inquit, nisi ipsi proponatur objectum. Sed contra, nam allici nihil aliud est, quam quod delectatur, vel erga illud afficiatur; ad hoc autem nihil aliud requiritur, quam ut habeat in se delectationem, & affectionem erga illud: cum ergo Deus solus possit producere per se volitionem, sicut & intellectu, cur non poterit divinitus voluntas amare, seu allici & effici erga objectum, quod non cognoscit. Aliud fortasse foret si voluntas ipsa deberet elicere actum illum, nos autem ponimus elicere, à solo Deo & infundi animam, quod disp. praecedit. in simili de actu intellectus diximus fieri posse.

Affirmant alii, id est non posse voluntatem amare sine cognitione prævia, quia sicut appetitus innatus non potest nec divinitus dari, nisi in bonum recipi, ita appetitus elicitus, inquit, non potest nec divinitus ferri nisi in bonum in esse apprehensio, sicut enim ille sequitur rem ipsam ita licet sequitur apprehensionem. Quam rationem latius prosequitur disp. p. 1. 6. n. 6.

Responsum: tamen negando consequentiam, Disparitas est, quia cum appetitus innatus sit ipsa entitas rei quicquid habet, habet naturaliter. Appetitus vero elicitus, cum sit quid distinctius ab ipsa re, actus nimirum

III.

2. sententia negat posse voluntatem, voluntarii nostri eis quaquam objectum est, quod eis modi consolationem causare ex eo possit.

etiam ari-
nus ferri in
incognitum.

Ratio diffi-
culty offi-
catur.

III. 1. sententia negat posse voluntatem, voluntarii nostri eis quaquam objectum est, quod eis modi consolationem causare ex eo possit.

etiam ari-
nus ferri in
incognitum.

IV. 1. sententia negat posse voluntatem, voluntarii nostri eis quaquam objectum est, quod eis modi consolationem causare ex eo possit.

etiam ari-
nus ferri in
incognitum.

V. 1. sententia negat posse voluntatem, voluntarii nostri eis quaquam objectum est, quod eis modi consolationem causare ex eo possit.

vitatem inter mirum aliquis, seu operatio, & possit produci à solo appetitu Deo, & uniri subiecto aucto, ut supra vidimus, non elicium, & est cur habet non possit sine cognitione prævia, innatum.

que ideo solum videtur requiri, ut propoñat objectum, non eger autem principium volitivum propositio objecti, nisi ut eliciat actum, non ut aliunde productum accipiat. Nec item est necessarium, ut quando quis amat aliquid, possit reddere rationem illius quod amat, & dicere quid sit; hoc enim solum requiritur naturaliter, non supernaturaliter, in modo nec tamen naturaliter, nisi modo quodam confusissimo: neque enim cognitio est partiale objectum actus amoris.

VII. Dico 1. non potest voluntas liberè amare vel odire objectum aliquod sine cognitione prævia, nec divinitus. Videtur clarum, potest enim libera est illa, quæ positis omnibus requisitis potest operari, & non operari; sed implicat contradictionem ut possit principium aliquod liberè se determinare ad amandum objectum, nisi sciat quid sit illud in quod ferri velit, vel à quo actum suspendit; ergo ad operationem liberam necessariò prærequisitum cognitio rei in quam ferri debet.

VIII. Dico 2. licet affi mari possit, volitionem essentialem præsupponere cognitionem, sicut corpus supponit: Ubi, uniuersa extrema &c. & consequenter probabiliter asserere licet, non posse, nec divinitus, actum voluntatis produci à solo Deo, & infundi sine prævia cognitione; difficultè tamen est rationem hujus ostendere, præsertim cum non videatur cur saltem in lapide ponere hujusmodi actum non possit Deus sine cognitione.

IX. Videtur ergo probabilitus possit infundi animæ actum amoris sine cognitione prævia, & consequenter posse voluntatem amare objectum quod non cognoscit, amore tamen necessario, & à solo Deo producere. Ipsiique infuso, nulla enim hac in re apparet contradicatio, vel ratio valde urgens, cum non ob aliud requiratur cognitio, quam ad determinandum potentiam circa objectum: si autem Deus solus producat hunc actum, & eum infundat animæ, non requiritur hæc cognitio ex parte animæ: nec enim anima hæc & nunc determinat ad actum illum voluntatis producendum, sed à Deo productum recipit.

SECTIO V.

Quomodo actus voluntatis pendant ab actibus intellectus.

I. Status præf. con. proverba. Dicimus fæc. præced. ita actus voluntatis dependere ab actibus intellectus, ut non possit naturaliter operari voluntas, nisi prævio actu aliquo intellectus. Hic ergo ulterius inquirimus, in quo genere, actus voluntatis à cognitione seu objecti propositione dependeant, utrum scilicet actus intellectus efficienter ad volitiones concurrant, an solum in genere cause directivæ, objectum scilicet repræsentando; illudque potentia appetitiva ponendo.

II. Dicendum tamen aliqui, concurrere actus intellectus ad actus voluntatis tanquam causas effi. i. ntes partiales simul cum voluntate: ita Molina 1.pq. 10.a.2. d. 3. Cajet. & alii nonnulli, quos multi hodie sequuntur ex recentioribus.

III. Dicendum tamen actus intellectus non concurrens nec partialiter effectivæ ad actus voluntatis. Ratio à priori est, quia sufficiens intelligitur causality actuum intellectus in actus voluntatis quod proponant objectum, in quod feratur voluntas elicendo suos actus circa illud, nec ob aliud requiritur.

R.P. Th. Comptoni Philosophia.

actum intellectus, nisi quia est potentia circa, egetq; illuminatione circa objectum in quod debet tendere; sicque causalitas intellectus respectu actuum voluntatis est intentionalis, non phisica, seu dirigendo, non efficiendo: ita S. Thom. 1.2.q.9.a.1. & 1.p.q. 27.a.4. & q.82.a.4. & de Verit. quæst. 22.a.12. Henric. quodl. 9.q.5. Scotus in 2.d.25.q.1. Capro. in 2.d.25. qu. 1. art. 3. Ferrar. cont. Gentes, l. 1. cap. 44. Valen. 1.2.d.2. quæst. 4. p. 1. §. Tertia tamen, & alij passim.

Dices; Verbum Divinum spirat tertiam Personam, eamque verè producit, ergo & Verbum creatum producit amorem. Negatur con sequentia, ita licet Verbum in creatum producat amorem, quia communicatur Filio à Patre natura morem, non Divina ut natura, ut dixi in lib. de Generat. d. 5. & tamen sequentur ut secunda & operativa ad intra, ut idem facere Verbum creatum. Cum ergo non supersit alia operatio ad intra, præter amorem, debet secunda Persona, quæ est Verbum, esse productiva amoris, seu tercia Persona. Deinde, idenfificatur in Verbo Divino ratio Verbi, & vis spirativa, quod non contingit in creatis. Tandem, Verbum Divinum non producit Spiritum Sanctum formaliter per intellectum, sed per voluntatem; sicque lata est quoad hoc disparitas inter Verbum Divinum, & creatum.

Quæst. 2. qualis actus in intellectus requiratur ad volitionem, apprehensionem, an judicium? In primis ad simplicem complacentiam certum est non requiri nisi apprehensionem, quod indubitatem videtur apud omnes. Difficultas ergo est de actu effaci. P. Suarez d. 73. Met. f. 7. Salas 1.2. tr. 1.d.5. f. 1. & alij nonnulli afferunt, ad volitionem efficacem non sufficere apprehensionem, sed requiri judicium. Vals. è contr. to. 1. in 1.2.d.44. c. 2. censet, ad volitionem, etiam efficacem, sufficere solam apprehensionem: quem communiter hac in parte sequuntur recentiores, videturque probabilius sententia.

Ratio est, quia non minus efficax est apprehensione spiritualis ad movendum appetitum, ut ita dicam, Ratio est, spiritualis, seu voluntatem, quam apprehensionis materialis, ad movendum appetitum materialem, sed apprehensionis materialis potest movere efficaciter appetitum materialem, ut videmus in brutis, quæ nullus elicit actus judicij, ergo & apprehensione spiritualis movere poterit efficaciter voluntatem. Notandum tamen, non quamcumque apprehensionem sufficere ad determinandum voluntatem ad actum efficacem amoris, vel odij, sed eam solum que ita apprehendit rem, ut sufficiat ad proximè determinandum ad judicium & assensum, vel qua approhendit rem ut convenientem aut disconvenientem, hujusmodi autem apprehensione equivaleret iudicio quoad excitandum affectum.

Hinc solvitur quod obicit P. Suarez loco supra citato, sequi scilicet ex hac sententia, posse odio haberi beatitudinem, potest enim, inquit, quis eam appetere, apprehensione autem non magis determinat ad unam partem, quam ad aliam, ergo ex vi hujus apprehensionis potest tam odisse eam, quam amare; ergo per hanc apprehensionem determinari poterit autem odio habendam. Responsum, apprehensionem quæ determinat ad amandum aliquid, non debere illud apprehendere quomodoconque, sed apprehendere ut bonum & conveniens iuxta proximè dicta, ut autem illud quis aversetur, apprehendendebet ut disconveniens, seu ut aliquo modo malum.

Beatus ergo, si apprehendatur ut beatitudo, debet necessario apprehendere ut bona & convenientes, cù beatitudo ex sua definitione sit complexio omnium pleniorum bonorum, & consequenter non potest odio haberi: si autem apprehendatur ut mala, jam non apprehendendebit, ut

IV.

Licet Verbum in creatum producat amorem, non

divina ut natura, ut dixi in lib. de Generat. d. 5. & tamen sequentur ut secunda & operativa ad intra, ut idem facere Verbum creatum.

Ad volitionem efficacem elicitam sufficit simplex apprehensio.

V.

Ratio est, quia non minus efficax est apprehensione spiritualis ad movendum appetitum, ut ita dicam, Ratio est, spiritualis, seu voluntatem, quam apprehensionis materialis, ad movendum appetitum materialem, sed apprehensionis materialis potest movere efficaciter appetitum materialem, ut videmus in brutis, quæ nullus elicit actus judicij, ergo & apprehensione spiritualis movere poterit efficaciter voluntatem. Notandum tamen, non quamcumque apprehensionem sufficere ad determinandum voluntatem ad actum efficacem amoris, vel odij, sed eam solum que ita apprehendit rem, ut sufficiat ad proximè determinandum ad judicium & assensum, vel qua approhendit rem ut convenientem aut disconvenientem, hujusmodi autem apprehensione equivaleret iudicio quoad excitandum affectum.

Hinc solvitur quod obicit P. Suarez loco supra citato, sequi scilicet ex hac sententia, posse odio haberi beatitudinem, potest enim, inquit, quis eam appetere, apprehensione autem non magis determinat ad unam partem, quam ad aliam, ergo ex vi hujus apprehensionis potest tam odisse eam, quam amare; ergo per hanc apprehensionem determinari poterit autem odio habendam. Responsum, apprehensionem quæ determinat ad amandum aliquid, non debere illud apprehendere quomodoconque, sed apprehendere ut bonum & conveniens iuxta proximè dicta, ut autem illud quis aversetur, apprehendendebet ut disconveniens, seu ut aliquo modo malum.

Beatus ergo, si apprehendatur ut beatitudo, debet necessario apprehendere ut bona & convenientes, cù beatitudo ex sua definitione sit complexio omnium pleniorum bonorum, & consequenter non potest odio haberi: si autem apprehendatur ut mala, jam non apprehendendebit, ut

Aaa

tur

potest apprehendere ut mala.

IX.
Ut voluntas operetur non est opus actu reflexo intellectus.

X.
Tractus ad operandum

tur beatitudo nisi nomine tenus, cum sit implicatio in terminis, ut complexio omnium bonorum, & in qua nihil mali potest reperiri, apprehendatur, ut mala.

Ut autem voluntas feratur in objectum, non egredietur intellectus qui reflexe dicat esse hic & nunc eliciendum talem actum voluntatis, sed sufficit quod representetur bonitas, vel mali in objecti, qua representata fertur in objectum illud voluntas, & actum elicit circa illud, licet pro objecto non habeat ullum suum actum.

Nec etiam requiritur ad hoc ut voluntas operetur, imperium illud practicum quod ponunt quida in intellectu respectu voluntatis explicatum per

has voces, *fac hoc*; nec enim aliud requiritur ad hoc ut potentia indifferens, seu libera se determinet, *non egreditur in potentia indifferens, seu libera se determinet, per se praeceps* *hac enim potentia necessaria indifferens suo modo, hoc verbo, fac est, indeterminata, non possit se determinare, potest hoc.* *nam ut ipsi proponatur objectum sufficiens; licet explicato his* *potest operari, & non operari;* *in illa enim provenit indifferencia ex imperfectione & impotencia, in hac vero ex perfectione & potentia ad utramque partem contradictionis, ut videbimus disp. seq. potentia enim libera illa est, qua, positis omnibus requisitis, potest operari & non operari;* *quod est, posse sed determinare ad operationem, quod manifestum est per occidere ex perfectione.*

DISPUTATIO XXIV.

De libertate voluntatis.

SECTIO PRIMA.

An sit, & quid sit libertas in actu primo.

I.
Liberitas quadruplex. A miseria.

A peccato.

A coactione.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

IV.

A necessitate.

V.

A necessitate.

VI.

A necessitate.

VII.

A necessitate.

VIII.

A necessitate.

IX.

A necessitate.

X.

A necessitate.

XI.

A necessitate.

II.

A necessitate.

III.

A necessitate.

Necessitas quoad specificacionem, & quoad exercitum.
illo priori habeat principium libertatem, & ad eliciendum amorem, & ad eliciendum odium, licet non ad utrumque eliciendum simul, ut jam sepius est declaratum. Unde si quis solùm posset elicere actum unius rationis, ut tantum amorem, vel tantum odium, dicitur: necessitas quoad specificacionem: si vero non posset omnino non agere seu omittere actionem, dicitur: necessitas quoad exercitum, quae est necessitas simpliciter, & nullo modo stare potest cum libertate.

IX. Inter omnes potentias voluntas sola est libera, ut potest sola vim habet operandi & non operandi, seu se determinandi, intellectus enim proposito debet esse objecto, cessare ab opere non potest, magis quam visus proposita luce, vel albedine. Si autem propositis objectis non producunt visus & intellectus in actu, est quia prodire non possunt defectus alicujus ex parte actus primi requiriti.

X. *Quae requiriuntur ut voluntas sit proximè libera.* Ut tamen voluntas sit proximè libera, requirit quādam alia connotata, ut cognitionem delibera- tam, seu cum insufficienti advertentia rationis concursum Dei indifferente, ut objectum non sit infinitum & clarè visum, tunc enim necessariò rapit voluntatem ad amorem: quia si adstant, voluntas est proximè libera; si vero aliquid ex istis absit, est voluntas solùm libera radicaliter & remotè: hoc autem semper retinet etiam in pueris & amentibus, in quibus ex parte sui, & quoad intrinseca, habet eandem vim operandi liberè, atque in adultis & ratione utentibus, licet prodire in actu non possit, defectu alterius requiriti.

XI. *Licet à voluntate via via ad operandum, illa tamen non sunt, nec partialiter libera.* Nec ex hoc quod voluntas, ut sit proximè libera, requirat aliqua alia concomitantia, licet inferre eam solam non esse formaliter liberam; sicut nec rebus infertur, oculum solum non esse formaliter visum, licet connotet speciem & concursum Dei: sicut enim hic id est oculus solus dicitur visum, quia solus est qui in actu secundo videt, & percipit objectum, licet species simul cum oculo coëfficiat visionem; ita voluntas etiam sola est libera, non cognitionis, & alia, nec partialiter, licet ad operandum requirantur ex parte principijs in actu primo, quia nimirum in solius voluntatis potestate est facere & omittere actionem, & consequenter in ordine ad illam solam actio censetur libera.

SECTIO II.

Sitne libertas in actu secundo actibus voluntatis intrinseca.

I. *Liberitas duplex, in actu primo, & in actu secundo.* Supponit quæstio libertatem esse duplem, alteram in actu primo, quam modo declaravimus plex, sed & præced. alteram in actu secundo, quæ nihil primo, & in actu secundo.

aliquid est quād exercitum libertatis prioris, & ipsa actio quam elicit. De libertate in actu primo certum est quoad radicale quod dicit, esse illi libertatem intrinsecam, cum sit ipsa ejus essentia, licet ut sit proximè libera, nonnulla alia requirantur, ut dictum est sed & præced. n. 10.

II. *Dicunt alii qui libertate esse actibus intrinsecam.* Libertatem ergo in actu secundo, esse actibus intrinsecam, tenent multi ex recentioribus, secuti Capreolum Ferrar. & alios nonnullos, quam etiam opinionem latè probat P. Hurt, d. 15. de Ani. sect. 6. subl. 2. & seq.

III. *Ex eo quod voluntas sit actibus intrinseca, non sequitur libertas actibus intrinseca.* Arguit 1. vitalitas est actui intrinseca, ergo & libertas actui libero. Negatur tamen consequentia, disparitas est, quia actu esse vitalem dicit procedere actu à principio intrinseco, naturaliter factum loquendo; unde, potest voluntas operari & exercere aliquos actus, imò de facto illos producit R. P. Th. Comptoni Philosophia.

necessariò, & non cum indifferentia & indeterminata, ut operari & producere in actu voluntatis non vitaliter, non potest. Deinde, vitalitas est adæquatè intrinseca potentia vitali, non sicut libertas potentia libera; hæc enim præter id quod dicit ex parte potentia & intrinseca, connotat tanquam quid constitutus partialiter libertatem, concussum Dei indifferentem, & non determinatum ad unum. Licet vero, ut potentia vitalis possit operari, requiriatur etiam concursus Dei, hic tamen concursus non constitutus formaliter potentiam vitalem, ne quidem partialiter, cum sit principium extrinsecum vitalitas autem, ut supra ostendimus, ex conceptu suo est formaliter, & adæquatè intrinseca.

Arguit 2. potentia libera habet aliquam perfectionem peculiarem intrinsecam, quam non habet necessaria, ergo hæc perfectio relucere debet in actu, ergo perfectionem aliquam confert actu liberu suprà actu necessarium; ergo actu liber & necessarius essentialiter differunt, ergo libertas & necessitas sunt actibus intrinsecæ. Resp. potentiam liberam, qualis est voluntas, conferre aliquid intrinsecum suis actibus quod potentia mere necessaria, & quæ non potest esse libera (quales sunt potentia brutorum & rerum inanimatarum) non confert suis. Peculiaris autem hæc, & intrinseca perfectio actu voluntatis est, quod licet subinde sint actus voluntatis necessarij, habent tamen aptitudinem ut sint liberi, quod auctibus aliarum potentiarum non competit; ita enim sunt necessarij, ut fieri liberi nullo modo possint; nec enim ulla ratione potest ignis liberè comburere, vel equus aut leo rugire, aut currere libere.

Arguit 3. ponamus aliquem habere actu, seu volitionem indelibera etiam & necessarij occidendi inimicum, fiat hic actu postea per plenam advertentiam liber, Deo jam displicet hic actu, antea non displicebat, ergo aliquid ei jam additur malum, quod antea in illo non erat, sed nihil est hujusmodi, si actu in nisi dicatur esse novus actu intrinsecè liber & malus, substitutus loco prioris, ergo actu liber & necessarius differunt intrinsecè, & per suas entitatis & non solùm extrinsecè.

Resp. sapè contingere, denominationem aliquam tribui partialiter à re, quæ in se denominationem illam non habet; sic denomination prioris, posterioris, superioris, inferioris, primi, secundi &c. tribuitur à rebus quæ denominations illas in se non continent; dicitur enim hæc hæc dies prior ab hodierno, & sic de aliis. Sicut ergo potest aliquid denominari prius ab eo quod non est prius, sed posterius, ita quidni poterit aliquid denominari malum ab eo quod in se formaliter malum non est? Actus ergo malus duo dicit; potestatem in voluntate faciendi & omittendi, & quod objectum si prohibitum; quocunq; autem ex his deficientibus, actus non est malus. Unde ulterius, sicut lex vel prohibitio, licet in se bona, potest tamen extrinsecè constituere partialiter actu aliquem contrarium legi, ita quidni poterit advertentia, licet in se bona, constituere tamen partialiter actu extrinsecè liberū & malum?

Dices: ergo Deus odit hanc advertentiam, quod tamen fieri nequit; advertentia enim non est mala, ergo non potest esse objectum odij. Respondeo 1. advertentiam nec esse malam, nec Deo displaceare, sed actu in his circumstantiis Deo displaceare. Sicut è contrario, dum quis valde laborat in frigido, frigida ipsi placet, & est pretio estimabilis, non quod sit placet, vel sit estimabilis, sed potest sit, tamen in his circumstantiis placet & est pretio estimabilis frigida.

Secundò, dici potest, licet nec actu, nec advertentia

VII.

No. displaceat

Dio adver-

tentia, sed

actus in his

circumstan-

cias.

VIII.

Aaa 2

tentia

Licet neutrō tensia per se sit quid malum, utrumque tamen conjunctionē constituere unum objectum malum, & Deo displaceat, potest tamen totum displaceare. Sicut enim in pulchritudine physica, licet subinde singulæ partes sigillatim sumptæ, sunt pulchrae, si tamen inter se conjugantur, totum constituunt deformē, ut si magnus oculus ex facie sibi proportionata desumptus, statuatur in parva facie, aut ē contra: idem contingere potest in pulchritudine morali, quæ non minus haberet partes suas, quam pulchritudo physica suas, possuntque, licet sigillatim pulchrae, conjugatae tamen constituere objectum turpe ac deformē.

S E C T I O III.

Alia argumenta contendentia libertatem esse actibus intrinsecam, & resolvitur quæstio.

L. Argunt 4. operatio libera est actus secundus, & exercitum potentia libera: sed actus secundus debet adæquatè distingui a primo, ergo actus liber debet in se esse intrinsecè liber, & non constitui in esse per denominationem extrinsecam a potentia libera, sic enim actus quælibet, non distingueretur adæquatè a potentia. Resp. actum secundum debere distingui adæquatè a primo quoad influxum & entitatem productam, non tam quoad denominationem quam in se habet; sicut licet ignis A producens ignem B, debeat necessariè ab illo distingui, non tamen secundum omnem denominationem quam habet distinguitur ab eo adæquatè, in ratione enim prioris aut posterioris constituantur per se invicem extrinsecè inadæquatè.

II. Argunt 5. quando potentia de operante necessario, transit ad operantem liberè, tunc primò exercet suam libertatem, ergo tunc debet producere operationem liberam, omisla necessaria. Distinguunt antecedens, tunc primò exercet suam libertatem formaliter, concedo antecedens; efficienter, nego. Non ergo est necessarium, ut tunc de novo efficiat operationem aliquam, quod est efficienter exercere libertatem, sed ut eundem actum conservet, ita tamen ut possit omittere: quod dum facit, operatur liberè formaliter, non quidem primò producendo operationem, sed conservando.

III. Argunt 6. diversa sunt principia actus liberi, & necessarij, ergo & actus ipsi erunt diversi, ut potest qui necessariò mutantur pro diversitate agentium. Resp. i. negando antecedens; principia enim voluntatis operantur, tunc liberè, tunc necessariò, sunt sola voluntas & omnipotētia Dei, & subinde habitus, hæc autem eadem principia in actu primo manent, tam in actu libero, quam necessario. Dices; mutatur cognitio, nam ex non plenè advertente reddit ut intellectus plenè advertens, quod necessariò fit per novum actum intellectus. Resp. ita hoc sit, non tamen mutari principia actus voluntatis, cognitio enim non influit physicè in actus voluntaris, ut dixi d. prædict. sect. 5. n. 3. sed solum est conditio requisita per modum propositionis, & quasi applicationis obiecti. Secundo resp. candem qualitatem posse producere a diversis principiis, ut idem calor productus a sole, potest conservari vel etiam primò produci ab igne, ergo hoc argumento ad summum conficitur mutari actionem, non tamen terminum actionis. Sed, ut dixi, probabilius est, nec actionem mutari.

IV. Dicendum ergo: libertatem esse actibus voluntatis intrinsecam partim, partim ex: trinsecam, nempè denominationem desumptam partialiter a potentia proximè expedita ad agendum, & non agendum, seu habente plenam advertentiam, qua posita &

potest ponere actionem, & potest illam non posse, sed suspendere concursum. Ita Scotus in 4 q. 1. Durand. in 2. d. 3. q. 1. & 3 Suarez de gratia, Proleg. & de Angelis l. 2. c. 35. n. 9. Valq. 1. 2. d. 55. cap. 3. n. 13. Valentia 1. 2. d. 2. q. 13. pu. 1. Tanner. 1. 2. d. 2. q. 1. d. 2. n. 34. Arriaga hic, d. 8. l. 4. n. 104. Oviedo hic, Cont. 12. p. 8. & alij passim.

Unde duo dicit actus liber ut liber, intrinsecum unum, nempè procedere ex anima, seu voluntate, unde accipit, ut dixi, libertatem quandam radicalem, seu aptitudinalem, quæ non competit actibus brutorum; alterum est ex: trinsecum, nempè procedere a potentia, quæ potuit eam producere & non producere.

Probatur 1. ex solutione argumentorum prioris sententia. Secundò, quia sicut veritas & falsitas sunt extrinsecæ actibus intellectus, ut ostendit in Logica d. 44. f. 3. n. 6. ita quidni libertas & necessitas actibus voluntatis? Tertiò & præcipue, quia eo ipso quod intelligimus actum procedere a principio libero, seu quid ita illum producit, ut possit non producere, intelligitur actus ille esse liber, ergo non est opus ut concipiamus novum aliquod prædicatum ut illo intrinsecum; ipso facto enim quid procedat a principio libero & indifferente, habet esse librum; sed actus liber semper procedit a principio indifferente & libero, ergo semper necessariò habet hanc libertatem extrinsecam, ergo vel dicendum habere duplēcē libertatem, quæ tamen est planè superflua, vel afferendum libertatem non esse actibus intrinsecam, sed solum partim intrinsecam, partim extrinsecam, ut suprà declaratum est.

S E C T I O IV.

An actus sit liber pro primo instante quo est.

R Esp. a. & cum primo instante quo elicatur, esse liberum. Primò, quia Deus ab æterno habuit actum liberum creandi mundum, sed nullum est instantis prius eo quod est ab æterno, ergo. Secundò, istius denominat oculum videntem, & lux aërem lucidum, aut calor-calidum primo instante quo sunt hæc qualitates in oculo & aëre, ergo & actus liber primo instante quo est, denominabit potentiam liberè agentem.

Dices; actus licet sit primo instante, non tamen est pro illo instante liber, sed solum pro sequentiibus, in quibus potest esse & non esse. Contra 1. ergo nec Deus habuit actum liberum ab æterno, cùm idem argumentum de actu Dei fieri possit, ut constat: imo actus Dei nunquam fuisse liber, quia posito semel quid sit, nunquam potest non esse. Contra 2. quando peccator quispiam elicit actum odij Dei, primo instante quo illum elicet, potuit non elicere, ergo actus ille, primo instante quo fuit, fuit liber.

Contra 3. si actus ille non sit liber primo instanti, ergo nec sequentibus: si enim idem sit liber secundo instante, quia potuit in illo non esse, ergo & primo, cùm in illo etiam potuerit non esse: unde & Angelus creatus ab æterno potuerit ab æterno elicere actum liberum, ut in Physicis diximus. Contra 4. ergo si quis in instanti A existens in gratia, sequitur, elicere in instanti B actum odij Dei, & sequente peccatore in statim instanti moreretur, non damnaretur. Et instanti A idem est contrario est de peccatore in instanti A existentem eliciente actum contritionis, & moriente in instanti B; ita ut uno tantum instanti actus ille contritionis existat, hic enim secundum hanc sententiam damnaretur.

Dices 2. posito quid actus sit, non potest non

V. Duo dicit quidni actus liber.

VI.

Ratio prius cur libertas fit actibus voluntaria extrinseca.

I. Actus primo instanti quo est, est liber.

II. Offenditur actum liberum primo instanti quo est liber.

III. Contra 3. si actus ille non sit liber primo instanti, ergo nec sequentibus: si enim idem sit liber secundo instante, quia potuit in illo non esse, ergo & primo, cùm in illo etiam potuerit non esse: unde & Angelus creatus ab æterno potuerit ab æterno elicere actum liberum, ut in Physicis diximus. Contra 4. ergo si quis in instanti A existens in gratia, sequitur, elicere in instanti B actum odij Dei, & sequente peccatore in statim instanti moreretur, non damnaretur. Et instanti A idem est contrario est de peccatore in instanti A existentem eliciente actum contritionis, & moriente in instanti B; ita ut uno tantum instanti actus ille contritionis existat, hic enim secundum hanc sententiam damnaretur.

IV. Dices 2. posito quid actus sit, non potest non

non esse, sed primo instante est, ergo non potest iti
vi actus si illo non esse, ergo non est tunc liber. Contrà, pos-
to quòd perseveret, non potest non perseverare, sed
secundo instante perseverat, ergo secundo instante
non potest non esse, ergo non est liber. Relp. ergo,
ut actus sit liber, sufficere quòd pro aliquo priori,
non temporis, sed naturæ potuerit non esse, esto, pos-
sito quòd sit, non potest non esse, hæc enim solum
est necessitas secundum quid, & consequens, nem-
pe supposito quòd sit, quæ necessitas non obstat li-
bertati actus.

V.
Magis de-
clarans hac
prioritas na-
ture in actu
libero.
Ut ergo actus aliquis sit liber, sufficit quòd poten-
tia pro aliquo priori naturæ, seu signo rationis po-
tuerit illum non elicere, tunc enim ita est, ut potuerit
illo instante reali non esse, cum ita cum producat
potentia, ut potuerit tunc non producere, potentia
quippe libera ea est, ut diximus, quæ positis omnibus
requisitis in actu primo, potest operari & non operari, ergo
eo instante quo ponuntur omnia requisita, debet
habere hanc indifferentiam, seu potentiam operandi
& non operandi, ergo actus, qui eo instante elic-
itur, ita est, ut potuerit illo instante non esse, ergo
illo instante est liber, hæc enim est definitio liberta-
tis. Imò potentia actus hunc illo instante produ-
cendo, exercet tunc suam libertatem.

VI.
Actus pri-
mo instanti
ia ponitur,
ut possit non
poni ergo es-
libero.
Conf. quocumque instanti ponuntur omnia re-
quisita, potest potentia libera operari & non ope-
rari, ergo actus illo instante ita ponitur, ut possit
tunc non ponni, aliqui nec secundo instante, nec ul-
lo ex sequentibus erit liber, ut jam dictum est, quo-
cunque enim instanti conservatur, ideo liberè con-
servatur, quia potentia ita illum tunc conservat, ut
possit tunc non conservare, instantia autem omnia
præcedentia perinde se habent ad illud instanti, at-
que si omnino non fuissent.

SECTIO V.

An transire posse actus de libero in necessa-
rium, & è contra: ubi etiam de
judicio indifferenti.

I.
Post idem Q Uod primum resp. posse actum transire de
necessario in liberum, & è contrà. Explicatur
actus de libero & probatur: ponamus Petrus habere volitionem
in necessario occidendi inimicum, quæ tamen volitio procedat ex
cognitione indelibera, postea, manente eadem voli-
tione, habeat cognitionem liberatam, & plenam
adventientiam illius objecti, jam ille actus ita est, ut
possit non esse, & consequens est liber, cum tamen
antea esset necessarius, & per eum Petrus non pec-
caret. Dicere autem adveniente hujusmodi cognitio-
ne, mutari necessario actum illum, & novum pro-
duci, videtur gratis affirmari, cum nulla talis essen-
tialis dependantia assignari possit hujus actus volun-
tatis respectu illius cognitionis, ut mutata cognitio-
ne mutari necessario debeat actus etiam voluntatis,
præsertim cum, ut supra diximus disp. præcedente,
sec. quinta, actus intellectus non influat physicè in
actus voluntatis, sed solum ad hoc deserviant, ut pro-
ponant objectum.

II.
Cur licet a-
ctus negat
transire de
vero in fal-
sum, possit
tamen de-
libero in ne-
cessarium.
Dices; non potest actus transire de vero in falsum,
cum tamen veritas sit actui intrinseca, ergo nec
de libero in necessarium, vel è contrà. Rely. negan-
do consequentiam, disparitas est clara: nam si actus
transiret de vero in falsum, mutaret objectum, ut in
Logicè fusè ostensum est disp. 45. hic autem nihil
hujusmodi contingit, sed solum sequitur mutari in-
tellectionem, & loco cognitionis indeliberae sub-
stitui deliberatam, in hoc autem quid repugnat?

Dispar ergo maximè quoad hoc est ratio in volunta-
te, & intellectu.

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

Quæres, utrum stante judicio indifferenti de ali-
quo objecto, possit aliud voluntas cogi, saltem
per Divinam potentiam, ad amandum, vel odio ha-
bendum illud objectum? Plurimi ex recentioribus
negant: nam voluntas, inquit, pro illo priori est unde volunta-
libera, & consequens quod agit ex vi hujus co-
gnitionis, liberè agit. Ad difficultatis intelligentiam
notandum, judicium seu cognitionem indifferentem
est illam, quæ est deliberata cum plena advertentia:
si vero sit de objecto infinito, videlicet Deo, non de-
bet esse clara illius representatio, qualis est visio bea-
ta, quæ propterè rapit sanctos necessariò in amorem
Dei, & consequenter in ordine ad hunc actum tol-
lit eorum libertatem.

IV.
Dico itaque stante judicio indifferenti de objecto
aliquo, posse aliunde necessari voluntatem ad a-
cessitatem voluntas:
Petrus necessitaretur ad opus illud, seu actum cli-
entem, & non est necessitatum. Distinguendo antecedens, est in-
differens adæquatè, nō antecedens; inadæquatè,
concedo: licet enim actus ille intellectus ex se non
necessitat, habet tamen secum conjunctum aliud
principium necessitans: ad tollendam autem liber-
tatem sufficit vel ex uno principio ita cogi operan-
tem, ut stante illo, omittere operationem non possit,
quod contingit in praesenti; bonum enim, ut aiunt, ex
bonum ex integrâ causâ. Quod declaratur, quia licet Beati ha-
bent cognitionem infusam, vel etiam naturalem
Dei, per quam præcisè non rapiuntur necessariò in
illius amorem, cum tamen simul habeant visionem
beatificam, ex vi hujus rapiuntur ad necessarium a-
morem Dei; ergo ad tollendam libertatem sufficit
vel utrum, quod per modum causæ antecedenter di-
cat necessariam connexionem cum effectu.

V.
Nec obstat quod contra hoc opponunt quidam
nempè sequi, voluntatem ferri in incognitum. Ne-
catur enim hoc sequi, nihil enim amat voluntas in
hoc casu, quod non cognoscit; sicut per actum libe-
rum & necessarium amat idem omnino objectum
adæquatè: ergo quòd actus sit liber vel necessarius,
nil opus est mutari quidquam in objecto, sed stante
eadem cognitione, & ex se indifferenti, poterit vo-
luntas cogi ab extrinseco, & determinari ad unum,
nempè per concursum Dei, per quem cogi potest,
aut per aliquod aliud principium necessitans, licet
cætera principia sine indifferentia ad assentiendum
vel dissentendum illi objecto.

SECTIO VI.

De possibiliitate creaturarum quarundam
rationarium.

I.
Hæc quæstio, de variis scilicet creaturis ratio-
nibus possibilibus, non est hoc loco omni-
tenda: nec enim tanti mihi videtur, ut in illius dis-
cussione diu quis moretur, & argumenta vel in u-
nam partem vel alteram exquirat, cum in istiusmo divinationis
quæstionib[us] agre[re]t quis inventiat in quo figat pe- plurimum
dem, & non dico cum certitudine, sed vel cum pro- luvis pa-
bilitate quidquam pronuntiet. Rem itaque paucis rum
expidiat: quæstiones enim de possibiliitate rerum,
divinationis plurimum habent, utilitatis parum.

II.
Quæres primò, utrum sit possibilis potentia ali-
qua intellectiva purè discursiva, seu quæ elicere non potest in-
possit actum ullum immediatum. Rely. ejusmodi intellectuva
potentiam intellectivam non esse possibilem. Ratio
est clara, talis enim intellectus nunquam posset in-
cipere operari, cum incipere debeat ab actu imme-
diato.

dato, primus enim actus nequit esse discursivus, cum actus discursivus ille sit, qui ex alio actu antecedente inferatur, ergo præcedit necessariò actus aliquis immediatus, vel dabitur processus in infinitum. Hoc etiam continget quoties ab omni actu cesseret, immo & dum omissio discursu circa unum objectum, discurrere incipit circa aliud alterius plane rationis, quodque nullam habet connexionem cum præcedente. Debet ergo posse elicere aliquos actus, præter discursivos.

III. *Possibilis est intellectus, quid ad omnia objecta non extendatur, sed sphaeram quasi habeat hac in parte limitatam?* Nullum video hujus rei implicatam: sicut enim in rebus materialibus cognoscitivis, videmus eas esse ad certa objecta limitatas, ita non est cur intellectibus quibusdam possibilibus, certi hac in re limites nequeant a natura præscribi. Unde omnis intellectus non necessariò cognoscit ens ut ens.

IV. *Oferendum, nihilominus intellectum ad omnia objecta non extendi.* Dices ergo probari nequit nostrum intellectum de facto esse omnia objectorum cognoscitivum. Resp. experientia probari videtur intellectum nostrum ad omnia objecta extendi; cognoscit enim omnis generis objecta, naturalia, supernaturalia, materialia, spiritualia, Deum, creaturas, existentia, possibilia, entia, non entia, possibilia, impossibilia: ex quo probabilitate inferimus eum ad omnia objecta extendi. Conf. dicimus omnipotentiam Dei ad omnia possibilia extendi, omniscientiam ad omnia etiam impossibilia; ergo intellectus noster aliquo saltem modo ad omnia objecta extenditur.

V. *An sit possibilis voluntas, qua supernaturales operari libere divinitus?* In primis si sermo sit de actibus supernaturalibus, non videtur dubium quia supernaturaliter, seu divinitate exercere actus aliquis possit libenter, quos liberos possit, quos exercere nequit naturaliter, cum naturaliter nihil supernaturale producere possit. Loquendo vero de actibus naturalibus, seu quae sunt intra naturalem sphaeram agentis, nulla voluntas potest circa quocunque objectum operari libere ullo modo, circa quod non possit operari libere.

naturaliter.

Quæres quarto, an possit dati potentia cognoscitiva formaliter libera, seu qua objecto debite proposito assentiri pro libito possit vel dissentire. Non est quæstio utrum potentia intellectiva identificari possit cum voluntate, & in quantum est voluntiva possit præbere vel cohíbere assentum: in primis enim id reputatur in Deo, & juxta nostram sententiam potentias non distinguuntur ab anima, id contingit in homine. Nec video repugnantiam cur, si potentiae distinguantur ab anima, non possit dati potentia accidentalis intellectiva realiter identificata cum voluntate, sicut, ut supra vidimus, de facto statuit Durandus intellectum & voluntatem in homine, & Angelo.

Quæstio ergo procedit de potentia qua sit tantum cognoscitiva, an scilicet possit operationes suas exercere libere. Mibi probabilis videtur repugnare hujusmodi potentiam intellectivam: immo quantumvis qui eam admittunt, nolint illam vocare voluntatem, existimo tamen esse imperfectam quendam voluntatem, & si à tali creaturæ rationali quæretur, cur in objecto obsecrè propositio (de hoc enim tantum procedit quæstio, non de objecto, quod clarè & evidentiter appetit verum, vel falsum) huic parti assentum præbat potius quæm contrariae, diceret quia volo. Deinde, nulla ratio est, cur in hac sententia non possit dati etiam potentia intellectiva, quæ vero clarè proposito pro suâ liberitate non assentatur, quod tamen refugunt concedere, qui libertatem intellectui concedunt.

Quæres quinto, utrum dari possit creatura intellectiva non voluntiva? Ego certè loquendo in ordine ad Divinam potentiam, non solum non video ut deus manifestam hujus rei repugnantiam, sed nec ullum creaturæ omnino inconveniens cur concedi hujusmodi creatura non possit.

De possibiliitate aliarum creaturarum, ut an dari possit libertas merè passiva: an sit possibilis potentia materialis quæ percipere possit objectum spirituale, & de aliis hujusmodi dictum ex occasione est in disputationibus jam traditus.

DISPUTATIO XXV.

De Praefinitione actus liberi.

SECTIO PRIMA.

Vtrum Deus salvâ libertate praefinire posse actum liberum.

I. *Quid sit Praefinitio.* Praefinitio de quâ hic loquimur est actus voluntatis divinæ, quâ videns per scientiam conditionatam voluntatem creatam, si detur ei auxilium indifferens, talem actum libere elicitorum, pro aliquo priori antequam actus ille voluntatis creatæ sit absolutè futurus, vult actum illum & consequenter postea dat aliquod ex mediis illis antea prævisis, per quod voluntas creata actum illum elicet. Quærimus ergo utrum positâ hujusmodi voluntate divinâ possit actus ille libere elicî, æquè ac si Deus ejusmodi illius præfinitionem non habuisset.

II. *Prima sententia.* Due hac in re sunt oppositæ sententiae, prima alia actum liberum per hujusmodi intentionem efficacem Dei; antecedenter ad absolutam ejus futuritionem præfiniti non posse, sic enim, inquit hæc sententia, tolleretur libertas, cum ex una parte, pos-

sit præfinitione, actus non possit non sequi, ex alia non possit, vero præfinitio hæc sit antecedens; quidquid autem antecedit incompensabile cum negatione actus, tollit libertatem. ita Vasq. I. p. d. 89. c. 10. & d. 99. c. 3. & 7. & 3. p. to. I. d. 74. c. 7. & alibi. Valentia I. p. d. 2. q. 22. punc. 3. & q. 23. p. 4. Molina I. p. q. 14. a. 13. disp. 18. Lessius de præf. I. 17. Hericke I. p. d. 23. c. 9. & alij ex recentioribus.

Citatur etiam S. Anselmus, & S. Damascenus, qui tam non loquuntur de ejusmodi præfinitionibus, hac sententia quibus hic disputamus, sed de iis, quæ, vel ipsæ ita citantur per se sunt principia necessitatis immediatae, vel S. Anselmo principia necessitatis proxima inducent: quo modo S. Damasceno explicat S. Thomas I. p. q. 23. a. 1 ad primum.

Secunda è contraria sententia affirmat hujusmodi præfinitionem efficacem non tollere libertatem, & consequenter eam esse possibilem: ita Suarez I. I. de præf. c. 8. n. 18. & opusc. I. de auxiliis I. I. c. 160. 4. posse actum & alibi sæpe, addens oppositam sententiam sibi numerus quam nec probabilem quidem visam: Arrubal I. p. d. 67. c. 4. Coninck de actibus supernaturalibus d. 2. dub. 7.

dub.7. P. Rainaudus, Tannerus 1. p. d. 2. q. 10. dub.8.
Arriaga d. 8: de anima s. 3. P. Fonfca, Henriquez &
alij plurimi tum ex recentioribus, tum antiquis.

V. Hanc secundam sententiam veriorem existimō.
Conclusio: Pro cuius explicazione Notandum, intentionem
potest actus
liber salvā
libertate
præfisiari.

Quantumcunque dicatur efficax, non tamen in flue-
re per se in actum immediatè, sed solum in meditatiè,
sive per media proxima, quæ applicat. Unde quantum-
cunque intentionis efficax si tamen per impossibiliter

Hoc ergo posito probatur Conclusio primò: Deus
videt per scientiam conditionatam esse actum talium
liberum possibilem per hujusmodi media libera; er-
go potest Deus velle agnum illum eo modo quo est
possibilis, & postea ejus existentiam per illa media
efficere, omne enim objectum possibile potest Deus
velle eo modo quo est possibile; cum ergo videat a-
ctum illum liberum esse possibilem, potest eum vel-
le & efficaciter intendere. Conf. quādācūnque
quis scit certissimò se habere media efficacia repre-
sentā alicuius finis, potest absolūte viā intentionis di-
cere, volo finem: sic medicus sciens se habere varias
medicinas, quibus possit mōrbum aliquem curare,
aut variis media ut currum, equum &c. quibus possit
ad locum aliquem tendere, potest absolūte viā intentionis dicere, volo curationem talis mōrbi, seu sanita-
tem restituere, volo ire ad talem locum &c.

Secundū probatur: si quid obster, quō minus pos-
fit dati ejusmodi præfinitio, est quia tolleretur li-
bertas, sed non tolleretur ergo. Probatur minor, non
majorem habet connexionem præfinitio efficax cum
positio sequiturā actū, quam scientia conditio-
nata de ejusdem futuritone, positrā conditione, nec
enim magis frustrari potest scientia Dei, quam voli-
tio, nec magis cum illā, quam cum hacflare potest
omissio seu negatio illius actū: nec enim minus im-
possibilis est negatio illius actū in sensu composito
scientiæ conditionate, positrā conditione, quam in
sensu composito voluntis, & tamen juxta omnes,
qui admittunt scientiam conditionatam, hæc non
tolleretur libertatem, quantumvis æquè antecedat con-
sensum ab solutum, ac præfinitio, ergo nec eam tol-
lit præfinitio.

SECTIO II.

Argumenta contendentia præfinitionem a
etius liberi salva libertate esse
impossibilem.

I. **O**bjicies primò: posito quod Deus efficaciter a liquid velit non potest illud non esse, ergo posito quod velit efficaciter consensum Petri, non potest Petrus non consentire, cum hoc decretum sit infrustrabile, ergo stante hoc decreto, non est in potestate Petri non consentire, sed hoc decretum est an-

cedens, &c. non in potestate Petri ut *eam* habeat, ergo ex aliquo antecedente necessitatur ad actum illum eliciendum.

Nec sufficit si dicas licet consentire debeat, si Deus II.
illum vellet consentire, adhuc tamen esse liberum ad ^{Nee sati-}
circumstantias actus, nempe ut assentiat hoc vel ^{facit si re-}
illo loco, hac vel illa intentione graduall actus &c. ^{pondeas ne}
hoc inquam non sufficit, adhuc enim sequitur esse ^{nes actus}
Petruum necessitatum ad consentendum, seu ad illius cir-
culud de quo est præfinitio, ergo præfinitio tollit liber-
tatem, ergo ulterius si præfinitetur actus quodam om-
nes circumstantias, sicut ex vi prioris præfinitio-
nis, quæ est tantum de amore ex. gr. necessitatur Pe-
trus ad amorem, ita ex vi hujus quæ foret de amore
cum omnibus circumstantiis; necessitatur ad amo-
rem, & omnes circumstantias, ergo præfinitio sem-
per tollit libertatem respectu objecti, de quo est præ-
finitio.

III.
Resp. cum præfinitio non influat immediate in Rispon. Præf. actum, sed solum sit causa cur ponantur principia finitiones immediata, quæ adæquatè actum illūm producent, cum solum Rispon. inquam hæc principia sint libera, ita influat per eadem quæ fuissent, licet præfinitio non fuisset pos- media libe- sita, quippe quæ non ponitur nisi ex pænitus con- ra, non sol- ditionata effectus, casu scilicet quo media illa pone- tere, liberam- tentur.) claram videtur præfinitionem non alio mo- tem.do ponere actum, quam ponetur si præfinitio non fuisset, & consequenter non tollit libertatem.

Quod vero præfinitio non inflat, nec causet a-
etum constat; primò enim non omnino illum pro-
ducit: deinde quantumcumque ponatur præfinitio
efficac illius actus, si tamen adhíberentur principia
proxima inefficacia, adhuc non sequeretur actus: si
aut ergo in tantum solum actus, est vel non est futu-
rus, in quantum media seu principia proxima sunt
vel non sunt efficacia, ita in tantum est vel non est a-
ctus futurus liberè, in quantum principia proxima
sunt vel non sunt libera.

Urgebis, principia proxima in his circumstantiis V.
non esse libera: nec enim ejusmodi sunt ut possint Obj. nulla
inferre vel non inferre actum; posito enim quod media con-
cojuncta sunt cum præfinitione, impossibile est, ut juncta cura
non producant actum; cum præfinitione sit infrastruc-
bilis. Resp. toram hanc necessitatem non esse ante-
cedentem, sed consequentem; præfinitione enim sup-
ponit actum aliquo modo futurum, nempe condi-
tionatum, nec potest Deus præfinitre actum nisi regu- R. p. eff.
letur à scientiâ conditionata repræsentante actum
suum futurum, casu quo ponantur illa principia, er-
go ante præfinitionem, actus est conditionatum futu-
rus. Sicut ergo ob similem rationem principia illa
conjuncta cum scientiâ conditionata non tollunt li-
bertatem, esto non magis possit in sensu compositio
scientiæ conditionatae poni negatio illius actus, quam
in sensu composito præfinitionis, ita nec tollent li-
bertatem conjuncta cum præfinitione. 31

Instabis, etiam necessitate antecedente poni actum præfinitum, ponitur enim ex vi alicuius antecedentis, præfinitio liquidem necessariò antecedit actum, cùm antecedat principia actus, quæ necessariò præcedunt actum, principia enim illa dantur hic & nunc ex vi præfinitionis. Resp. negando antecedens, est enim præfinitio præcedat principia actus illius, solum tamen præcedit ut quid necessariò illa applicans: si vero principia sint libera parum referunt à quo applicentur, & utrum liberè applicentur, an necessariò. Sicut licet Deus necessariò ageret ad extra, si tamen, ut suprà dixi, eandem voluntatem humanam vel Angelicam tunc produceret, quam nunc producit liberè illa squaliter elicet suos actus, ac modo elicit.

Præfinitio ergo licet secundum quid præcedat VII.
A a a 4 actum,

Præfinitione actum, cum ponatur ante absolutam illius existentiam, non tamē præcedit simpliciter: ad hoc enim requiritur, ut nullo modo supponatur actus futurus, hūc verò aliquo modo supponit eum futurum præfinitione, in eis scilicet conditionato: unde simpliciter est in nostrā potestate efficere, non quidem ut habeamus præfinitionem, quando volumus, hoc enim non requiritur ut non tollatur libertas, sed efficere possumus ut non ponatur præfinitione, sicut enim de facto consensurus est Petrus huic inspirationi & auxilio, posito quod dentur, ita potuisset non consentire, siquicunque efficere potuisset, ut Deus hanc scientiam, & consequenter præfinitionem non habuisset: ergo simpliciter est in nostra potestate ut non ponatur præfinitione, cum pendeat à libertate jam aliquo modo, nempe conditionate exercitā, siquicunque exercitium libertatis conditionatum subsequitur: nihil autem necessitate absolutè & simpliciter, nisi quod simpliciter antecedit actum, seu quod nullo modo supponit libertatem exercitam, ne quidem conditionate; quod hic, ut vidimus non contingit.

VIII. Obijices secundō: ut actus producatur liberè, obit, actum bet in statu absoluto procedere ab iisdem principiis, hic non procedere ab à quibus prævidebatur processus in statu conditionato, quod tamen hic non contingit, videtur enim actus in statu conditionato processus à solis principiis à quibus prævidi, secundum se sumptus, in statu debatur pro autem absoluto de facto procedit ex iis simul & præfinitione, ergo additur novum principium, iēque necessariō connexum cum effectu. Contrā, idem namque argumentum fieri posset de scientiā conditionata, hāc enim non prævidebatur in statu conditionato actus.

IX. Resp. ergo distinguendo ultimum consequens, additur novum principium proximum simpliciter antecedens, & influens in effectum, nego antecedens; additur novum principium remotum, subseqens seu supponens effectum aliquo modo futurum, & non influens, concedo: hujusmodi autem principium non tollit libertatem, cum, ut dixi, supponat eam jam aliquo modo exercitam, & actum aliquo modo futurum: ad hoc autem ut videatur actus certè futurus, vel non futurus, sufficit yideri causas immediatas seu verè influentes; saltem, non requiritur, ut illæ causæ remora videantur, quæ supponunt aliquo modo effectum, hāc enim non possunt in eum verè influere.

X. Nec refert quod tam scientia conditionata, quā præfinitione antecedat absolutam positionem actus, hoc enim non ledit libertatem: etenim ut quis sit liber, sufficit quod possit operari & non operari, potius omnibus simpliciter antecedentibus. Non ergo antecedat præfinitione simpliciter futuritionem etiam absolutam effectus, sed subsequitur, ad hoc enim sufficit quod simpliciter fuerit, in nostrā potestate, ut præfinitione non fuerit, quod ita esse supradictum ostendimus.

S E C T I O III.

Alia argumenta contra præfinitionem
actus liberi.

I. Obijices tertio: in hoc sita hæc tenus videtur solutione, quod præfinitione non immutet principia proxima, & simpliciter antecedentia, seu influentia, vel actum, sed præfinitione immutat hāc principia, vel saltem ulla ergo non potest esse voluntate, ergo. Probatur minor, immutat voluntatem Dei, per quam vult præbere concursum generali, vel quidem generali indifferentem, hāc enim esse debet ejusmodi, quā etiam sit paratus ad habendam carentiam

actus, si voluntas creata nolit actum illum ponere, sed hæc voluntates divinas pugnant inter se; velle enim efficaciter actum, est absolute cum velle, hac autem voluntate stante, non potest ullo modo Deus velle actus carentiam, etiam inefficaciter & conditionatè.

Sed contrā, voluntas enim efficax alicujus objecti non excludit omnem voluntatem, etiam inefficacem contrarij, sed solum efficacem: sic qui in tempestate p[ro]ssimis alicuius efficaciter projicere merces in mare, habet nihilominus voluntatem inefficacem, quā velit eas, quantum est ex se non projicere: sic etiam si quis adjudicatus morti sciat unicum medium evadendi mortem, seu ut judex ei parcat, esse, ut quantum est ex se, sit paratus mori, & ad mortem subeundam se offerat, potest ex intentione evadendi mortem, velle illo modo mortem, seu ex parte suā contentus esse mori; enic homo vult efficaciter vitam, & tamen inefficaciter vult illius privationem, nempe mortem, & hanc voluntatem adhibet tanquam medium ad vitam conservandam.

Quod adhuc clarius constat si ponamus alicui graviter laboranti Deum revelare fore certò ut mortem evadat, si sit contentus mori, sequē voluntati divinæ hæc in parte resignat: hic potest velle mori seu paratus esse mori, si Deo visum fuerit, ut hæc ratione efficaciter mortem effugiat. Sic etiam de facto Deus cum voluntate antecedente inefficaciter & conditionata salvandi omnes, & inter eos Iudam, habet voluntatem efficacem cum post prævisa demerita dammandi.

IV. Resp. ergo voluntatem, quā Deus efficaciter vult actum præfinitione, non esse ejusmodi ut nolit contrarium non posse fieri, hæc enim esset alia voluntas à præfinitione, sed solum ut verè fiat, in modo ipso factō quod velit actum liberum fieri, debet per aliquem actum parare concursum sufficientem ad contrarium, alioqui non vellet actum liberum, sed necessarium.

V. Nec hinc sequitur, quod objiciunt aliqui, si Deus habeat voluntatem, quā parat concursum ad contrarium, posse voluntatem præfinitionem frustrari, & voluntaria nullum enim hæc est frustrationis periculum, nec enim antea præfinit Deus futuritionem Petri ex gratia, ita quā per scientiam conditionata sciat certissimō frustari, si detur tale auxilium, consensurum, quā scientia falli non potest. Nec etiam quod objiciunt alij, per voluntatem illam quā parat Deus concursum ad contrarium, parat concursum ut præfinitione frustretur, sed potius ut sortiat effectum, cum sit præfinitione actus liberi, liber autem esse actus non posset, nisi paratur ei talis concursus, ut, licet de facto sit actus sequitur, posset tamen non sequi, ad quod voluntas parans concursum ad contrarium est omnino necessaria.

VI. VI. Obijices quartō: si Deus præviso per scientiam conditionatam consensu Petri substitueret ante concensum absolutum prædeterminationem physicam, tolleretur libertas, ergo & in nostro casu, cum non minus infallibilem habeat connexionem præfinitione cum effectu quā prædeterminatione. Negatur tamen consequentia, disparitas est, jam enim mutarentur principia proxima, & immediate influentia, & ponitur unum partialiter concurrens ad effectum, quod simpliciter necessitat, prædeterminatione enim sive detur ex scientiā conditionata, sive non, retinet semper eandem naturam, & consequenter absolutē, & antecedenter necessitat.

VII. Dices; hæc & nunc prædeterminatione hæc est quid consequens effectum conditionate futurum, datur enim ex scientiā cognoscente effectum futurum, cū ergo hæc scientia sit posterior effectu conditionate futuro

Prædeterminatio
nem in se semper
tolleret liber
tatem.

futuro. à fortiore est illo posterior prædeterminatio
nem, quæ sequitur scientiam, & ex illius directione
datur. Resp. nihilominus prædeterminationem, et
iam in hoc casu tollere libertatem, cum, ut dixi, sit
principium immediatæ & physicæ influens, & ope
rans semper juxta naturam tuam.

VIII.

Quod verò hic & nunc fingatur subsequi liber
tatem, jam sub conditione exercitam, est per acci
dēns, nec enim in re potest unquam ita contingere,
nunquam enim virtus est actus futurus liberè, si pro
cederet ex prædeterminatione, cum haec excludat
essentialiter omnem indifferentiam. Si autem Deus
simul cum principiis ex se indifferentibus daret
prædeterminationem physicam, quod una quasi
manu adificat, alia destruet, & actum redderet
necessarium, ut enim actus sit indifferens omnia
cujus principia proxima debent esse indifferentia.

IX.

Objicies 5. præceptum Christo impolitum non
infiniti immediatæ, & tamen tollit in eo libertatem
ad non subeundam mortem, ergo non solum principia
immediata tollunt libertatem, sed etiam mediata,
ergo & tollit eam præfinitio. Distinguo pri
mum consequens, ergo principia mediata impliciter
antecedentia, & quæ inferunt principia & ca
usas immediatas necessitantes, tollunt libertatem,
concedo consequentiam; principia mediata, quæ
non simpliciter antecedunt, nec inferunt causas im
mediatas necessitantes, tollunt libertatem, nego:
hic autem cum Christus ob unionem hypotheticam
sit antecedenter necessitatis ad vitandum omne
peccatum, & præceptum de subeunda morte reddat
vitationem mortis peccatum, debet ei negari con
cursus ad volendum non mori, nec Deus est para
tus ad dandum ei concursum ad actum, quo vellet
non mori, sicutque necessitatur ratione mediorum
immediatorum.

X.

Obj. Inven
tio semper est
etiam execu
tio.

Resp. licet.
interdum
identificen
tis, possunt
tamen separ
ari.

Objicies 6. non enim videtur dari posse ejusmo
di præfinitio, de qua nos loquimur, per modum sci
licet puræ intentionis, potentia enim operativa
personæ rationalis, si sit expedita determinatur ne
cessariò immediatæ ad operandum, & est simul ex
ecutiva nec enim est cur alio modo operetur. Resp.
ad summum hinc probari debere illum intendere
executionem illius per aliquod medium, qui actus
non est propriè elec^{tio}, nec voluntas immediate
executiva, nec enim unquam ex vi illius ponetur ef
fectus, nisi sequatur alia medium aliquid deter
minatum eligens in particulari. Secundò, dici potest,
nec hoc modo velle media actum illum, sed esse vel
actum imperantem respectu electionis mediorum,
vel magis propriè intentionem puram mediae solum
tendentem ad media, quatenus obligat vel ne
cessitat Deus ad volitionem mediorum, quibus
immediatæ rem illam efficiat. Ratio autem est,
nam agens liberum potest pro libito hoc vel illo
modo operari, vel scilicet uno & eodem actu di
cendo, vel hunc effectum per hoc vel illud me
dium, vel volo effectum, & postea eligi medium; sicut
potest vel immediatæ velle dare elemosynam, vel
imperare actum elemosynæ ex actu charitatis, &
deinde illum elicere tanquam actum imperatum.

SECTIO IV.

Discutiuntur quædam circa præ
finitionem.

I.

Si nulla esset
scientia condi
tionata in
Deo, & præ
-

Quæres utrum, si per impossibile Deus haberet
actum præfinitum sine scientia media, præ
finitio tolleret libertatem. Resp. questionem nostram
non procedere de ejusmodi præfinitione; ut tamen
etiam de hac aliiquid dicamus, advertendum præfa

nitionem variis modis statui posse sine scientia mea finitio sit in
dia primò, ita ut sit omnino frustrabilis, & nulla frustrabilis
sit in Deo scientia media, nec autem præfinitionem, tamen.

Præfinitio, tunc autem dici posse videtur præfinitio
nem tollere libertatem, non per se, & immediate,
sed quia cogit ad ponendum medium necessitans,
ne forte frustretur; nisi quis dicere velit, tunc etiam
præfinitionem connotare sola media indifferentia,
nec posse mouere Deum ad eligendum alia quam
ejusmodi, quæque inferent consensum liberè, inter
grum enim hic cuique est dicere quod liber, cum
catus sit plane fictitius.

Secundò, ita fingi potest præfinitio, ut sit frustra
bilis, & nulla sit scientia media, etiam consequens secundo, fingi
intentionem finis & præcedens electionem medio
rum, licet enim voluntas Dei, ut nunc est, sit frustra
bilis, cum prudenter semper habeatur, si quis
tamen imprudenter eam haberi supponat, nil est
quo minus eam ponat fruстрabilem, nil enim obstat
quo minus voluntas Dei sit fruстрabilis sub condi
tione impossibili, sicut Deus sub conditione impos
sibili potest peccare, si enim mentiretur, peccaret.

Tertio, statui potest intentio Dei efficax & fru
strabilis, ita tamen ut in signo subsequente inten
tionem autem electione essentialiter connotet scientia
sua, sicutque licet ex eo modo ponatur intentio,
electio tamen hac ratione non ponitur, sed ex scientia
tamen, tunc vero præfinitio non tollit libertatem per
se, sed indifferens esse potest, ut per scientiam con
ditionatam sequentem ponantur media vel indif
ferentia (efficacia tamen vel necessitatis).

Quarto, tandem fingi posset quod Deus per in
tentionem efficacem sine scientia conditionata an
tecedente velit, non solum actum illum quomodo
cunque (suppono libertatem esse actui ex irsucam) sed ut liberum, & tunc non tollit libertas, neque
hæc præfinitio præcedit futuritionem consentius,
etiam conditionatam, sed subsequitur, verè enim
Deus talem præfinitionem habere non posset, sal
tem efficacem, nisi conatus Petri esset, sub condi
tione talitem, futurus. Tunc ergo vel debet scientia
conditionata subsequi, per quam eligat media illa,
que efficaciter & libere efficiant actum præfinitio
rum, vel debet ipsa intentio ex se illa sola secutura
connotare, & sicut ex eo modo intendit finem, seu
actum illum liberum creatum quam talem, ita & de
bet intentio illa excitare ad sola media libera, &
non alia, eo etiam modo ponenda, sicutque requere
tur actus liberè. Sed hinc

Objicier aliquis: si auxilium habeat totam suam
viam & efficaciam independenter à scientia media,
ergo de facto non est cur Deus non possit, & præ
nire actus liberos, & habere etiam suam providen
tiā sine scientia hac media, seu conditionata; unde
recentiores aliqui ita opinantur, & licet, inquit,
possit Deus uti hac scientia si velit, non tamen est
ita necessaria, ut sine ea disponere rebus non
possit per scientiam simplicis intelligentiæ.

Resp. tamen non posse haberi præfinitionem &
providentiam Deo dignam sine scientia condi
tionata, esset enim ipsius ordinatio exposta errori, &
frustrabilitati; nec posset prudenter quidquam sta
tuere.

Dice; Deus per scientiam simplicis intelligentiæ
cognoscere diversa media, quæ possunt efficere
talem actum, & finem illum consequi, ergo talis
actus & finis est per illa media possibilis, sed Deus
potest velle quicquid est possibile, & eo modo quo
est possibile, ergo. Resp. aliud quod hoc esse de
caulis necessariis, & liberis. Quod ergo illa media
possunt efficere talem actum, non sufficit, nam etiam
ad præfinitio-

II.

Omnis præf
initio sine
scientia mo
dia non tollit
libertatem.

IV.

V.

VI.

Dice: ergo
potest Deus
habere pro
videntiam
sine scientia
media.

VII.

Quidam
scientiam
habere
negavit pro
videntia
Deo digna.

possunt non efficere, nec aliter possunt eum efficere, quam si voluntas velit, hæc enim est natura mediorum indifferentium, ut scilicet voluntatem suæ relinquant libertati, si ergo relinquatur naturis suis, solum potest Deus velle ut possint, seu ut voluntas per ea possit ejusmodi actum elicere, si autem absolute velit Deus ut fiat actus per hoc medium, quando alias voluntas non erat per illud actum hie & nunc elicitura, infertur vis voluntati, & nec ipsa, nec medium relinquitur sua natura.

VIII.
Dics: principia omnia huius actus præcedunt scientiam conditionatam.

Respondent, Deum antecedenter ad scientiam conditionatam habere omnia requisita ad actum illum liberum causandum: voluntas enim collativa auxilijs, seu medijs ad illum requisiti, voluntas item concurrendi in actu primo præcedunt: scientiam conditionatam, hæc enim supponit effectum conditionatum futurum, ergo a fortiori supponit voluntatem collativam auxilijs, & concurrendi in actu primo. Cum ergo Deus antè scientiam conditionatam habeat omnia principia ad effectum requisita, quidni ut iis poterit pro illo priori si voluerit.

IX.
Resp. principia huius actus non esse proxime expedita sine scientia me- dia.

Sed contraria, nam etiam si concederetur totam vim purè physicam, seu physicè influentem, & absoluē antecedenter præcedere scientiam conditionatam, non tamen sequitur posse sine hac scientia virtutem illam prodire in actu, & esse proximè expeditam quoad operandi modum, ad hoc namque requiritur, ut possit Deus prudenter in suis operacionibus procedere, & infallibiliter finem per hoc vel illud medium assequi, quo qui exposita est frustationi ejus voluntas; intendens enim dare medium efficax, daret subinde in efficax, nisi prius sciat quid, dato tali auxilio, voluntas sit facta. Cum ergo hoc per solam scientiam simplicis intelligentie non novitur, sed tantum per scientiam conditionatam, nihil nisi ex illius directione statuere potest, perinde enim est apud Deum non posse omnino statuere, & non posse statuere prudenter.

X.
Conditionale nil ponit in esse.

Adde non videri necessarium ut ulla volutio, aut principiū actus conditionatè futuri præcedat actu & absolute, nam ad conditionatam existentiam effectus sufficit conditionata similiiter existentia cause, conditionale autem nil ponit in esse, sed solum ponere, si illud conditionatum de facto ponetur. Unde causa positiva in esse ab soluto, poneret absolute, quod in esse conditionato ponit conditionatè.

XI.

Vi actus liber præ- deatur, non nisi opus ut videantur, nisi principia immediata.

Dic; ut actus, præterim liber videatur futurus, etiam conditionatè, debet videri ut procedens ab omnibus suis principiis, alioquin non videbitur ut liber, sed per scientiam conditionatam non videtur procedens ab ipsa scientia conditionata, ergo hæc non est principiū illius, ergo potest esse actus sine scientia conditionata. Resp. distingendo maiorem, debet videri ut procedens ab omnibus suis principiis immediatis, concedo; non ab aliis: principia enim immediata, ut sapè dixi, sola sunt quæ in actu influum, ac proinde si illa habeat homo, undecimque habeat, & five ex hac scientia, sive ex illa, ex ulla scientia vel nulla, actus eodem modo sequetur, & liber, scientia enim & alia cause remora actus, non immutant naturam principiorum immediate influentium.

XII.

Declaratur hoc exemplo ignis præ- terti caloris.

Sicut si sit natura ignis ut producat calorem, a quacunque causa producatur ignis, sive a sole, vel alio igne, sive a Deo solo, per actionem creativam vel generativam, naturalem vel supernaturalem, eodem modo producet calorem, quia scilicet semper manet idem principium immediatum; reliqua autem principia solum sunt remota, & nullo modo influunt in effectum, sed solum applicant causam proximam. Unde ulterius infero non esse necessarium ut volutio Dei applicativa auxilijs ingrediatur

objectum scientiæ conditionatae, cum solum sit causa remota, sed sufficit quod cognoscatur ipsum auxilium. Ingredi tamen debet objectum scientiæ conditionatae voluntas concurrendi generaliter, seu concursus simultanei, hæc enim volutio est principium influens imminutum.

Ut vero hæc, quæ per se sunt satis obscura, melius percipiunt, advertendum, ut possibiliterem, ita & futuritionem rei alicuius duplēm esse, complētam & incomplētam: per hanc in possibiliterem intelligimus ipsa prædicta objectiva rei: per complētam verò possibiliterem intelligimus omnia, quæ quovis modo concurunt ut responsum possit a parte rei; unde non omnipotens solum in Deo ad rei alicuius possibiliterem requiritur, sed etiam scientia.

Eodem modo ad futuritionem rei incomplētam requiritur solum ut ponantur principia proxima, quæ rem illam de facto producunt: futuritionem vero rei omnino complētam ingrediuntur omnia, quæ quovis modo, directè vel indirectè, remota vel proximad eam actu extra causas ponendam concurunt. Hæc tamen omnia non eodem modo ingrediuntur conceptum proprium futuritionis: unde per locum intrinsecum non desinet res esse futura, licet principia illa remota cessarent, modò persistarent; verum est quidem in hoc casu consequenter definieret res esse futura, quæ si remota principia descent, descent consequenter proxima, ut potest quæ ab iis pendent: sic sublata actione conservativa solis, periret lux & calor, aliique effectus in rebus sublunaribus à luce solis producti, licet hi effectus ab actione illa non procedant.

Deinde notandum, peculiarem distinctionem cur non debet scientia conditionata videri inter alia principia: præterquam enim quod sit principium remotum, ulterius concurrit solum directè, ad hoc autem ut principium directivum concurrat, non est opus ut cognoscatur ipsum, sed ut per ipsum cognoscatur objectum, hoc enim sufficit ad movendam voluntatem, ut rem illam, & principia ad illam requisita velit, sicque concurrit in actu exercito, licet in actu signato non representetur se, quoniam à parte rei sine hac scientia, nec actus liber, nec auxilium efficax ad illius actus productionem ponit possit.

Nec tamen scientia conditionata representat positivè actu producendum sine se, hoc enim est falsum, sed solum præcisivè se habet, sū representat rem in statu conditionato, in statu autem absoluto semper concurrit in actu exercito, representando scilicet rem conditionatè futuram, si detur auxilium, & hoc faciendo sufficienter moveret voluntatem ad ponendum auxilium. Unde quoad hoc eodem modo se habet scientia media quoad futuritionem conditionatam, sicut se habet scientia simplicis intelligentie quoad possibiliterem, dirigit enim hæc ad rem producendam, representando scilicet possibiliterem rei, non representando seipsum.

Objiciunt ulterius idem recentiores: conditio antecedenter actu liberum futurum debet esse ejusmodi, ut possit stare cum utrovis ex extremis, assensu scilicet vel dissensu, sed hoc fieri non potest, si voluntas Dei pendaat à scientia conditionata, & potest stare cum ea connectatur, sicut enim ipsa scientia conditionata est determinata ad unum extremum in particulari, ita volutio cum ea conjuncta ad idem extreum determinetur necesse est.

Resp. sicut scientia ipsa conditionata non tollit libertatem, quia supponit aliquo modo consensum futurum, nemp̄ conditionata, sicque non antecedit consensum simpliciter, ut ostensum est, sed tantum secundum quid; ita nulla volutio Dei in hac scientia fundata potest tollere libertatem, quæ enim super-

XIII.
possibiliterem duplex, completa & incompleta.

XIV.
Futuritione de iam rei est duplex, completa & incompleta.

XV.
non debet scientia conditionata videri inter alia principia: præterquam enim quod sit principium remotum, ulterius concurrit solum directivè, ad hoc autem ut principium directivum concurrat, non est opus ut cognoscatur ipsum, sed ut per ipsum cognoscatur objectum, hoc enim sufficit ad movendam voluntatem, ut rem illam, & principia ad illam requisita velit, sicque concurrit in actu exercito, licet in actu signato non representetur se, quoniam à parte rei sine hac scientia, nec actus liber, nec auxilium efficax ad illius actus productionem ponit possit.

XVI.
Scientia conditionata circa se habet se præ-

XVII.
Obj. voluntas pendaat à scientia conditionata ad unum determinata, ita volutio cum ea conjuncta ad idem extremum ex extremis.

XVIII.
Resp. scientia ipsa conditionata non tollit libertatem, quia supponit aliquo modo consensum futurum, nemp̄ conditionata, sicque non antecedit consensum simpliciter, ut ostensum est, sed tantum secundum quid; ita nulla volutio Dei in hac scientia fundata potest tollere libertatem, quæ enim super-

Supponit consensum aliquo modo futurum, ac ipsa scientia conditionata, sicut non antecedit consensum simpliciter.

Hec obiter de quæstione Theologica dicta sun-

to: plena enim quæstionis hujus discussio, maxime de necessitate scientia conditionata, spectat ad primam partem, ubi eam latius discussi disput. 9. sectione 4.

DISPUTATIO XXVI.

De purâ omissione.

SECTIO PRIMA.

Sitne possibilis pura omissione.

I. *Statu quo.* **Q**uestio procedit de omissione libera, nam omissiones multas necessarias, & quæ animæ incogitanti obrepunt, reperiunt frequenter in voluntate certissimum est, jam enim homines non eliciunt multos actus voluntatis, quos tamen elicerent si ipsi representaretur tale vel tale objectum, saltem debito modo: quod autem non eliciant de facto, non stat per ipsos, & consequenter ipsi non imputantur illæ omissiones, sed sunt necessariae.

II. *Ad omissionem liberam non requiriatur ut voluntas nullum elicit.* **A**d hujus difficultatis resolutionem notandum, ad puram omissionem liberam non requiri, ut voluntas nullum omnino tunc actum elicit, sed solum ut nullum elicit incompositum cum illo actu, quem omittit. Quæstio itaque est utrum quando voluntas est proximè potens ad amandum, & aliud agendum, possit pure omittere amorem. Ex quo multo clarius constat ad puram omissionem non excludi omnem actum in electus, inessentialiter requiri ut ad omissionem liberam, non ad necessariam.

III. *Sent. ait implicare puram omissionem.* **P**rima sententia affirmat puram omissionem non esse possibilem: ita Montefilia 1.2.to.2.d.2.q.2. Gamachæus 1.2.q.71.c.2. & ex recentioribus non pauci: citatur etiam à nonnullis Valsquez 1.2.d.92. c., & Valentia 1.2.d.6.q.1.p.4. *Si autem*, Hita-
men non negant puram omissionem simpliciter, esse possibilem. sed solum ajunt, eam moraliter nunquam contingere.

IV. *Pura omissione liberam non est.* **D**icendum nihilominus possibilem esse puram omissionem liberam. Ita S. Thomi 1.2.q.6.a.3. & ali-
bi tèpè Durand. in 2.d.35.q.2. Mol. 1.p.9.t.3.a.13. ad
imp. possibilis. 12. Suar. co.4. Met. d.19.1.4.n.8. Valentia citatus. Sa-
fas 1.2.13. d.2.1.5. Hurtado d.15. de Anim. 5.7. Tan-
ner. 1.2.d.4. qu.4.dub.1. Ripalda de En. sup. d.70.
Arrig. his dis. 8. sc.6. Oviedo hic Con. 10. p.1.
§. 3. estque communissima inter recentiores opinio.

V. *Probatur hæc Conclusio ex libertate contradic-
tionis possim à Philosophis admisa, quæ in hoc
precise consistit, quod voluntas, proposito aliquo
objecto, ita circa illud versetur, ut possit versari, ut
possit etiam non versari, ut cogitans se debere au-
dere sacrum, non accingit se ad ponenda media ad
illius auditionem requisita, & merè negativè se habet
circa illa omnia, & ipsam sacri auditionem, qua de
causa vocatur libertas contradictionis, nempe li-
bertas ad actum præcisè & negationem actus, quæ est
illius contradictionia. Quare, idem est libertas con-
tradictionis formaliter, ac libertas ad contradic-
tionis, quale respectu actus nihil propriè est, præter
illius negationem, seu omissionem. Conf. ex defini-
tione libertatis in actu primo, quod scilicet sit poten-
tia operandi & non operandi, sed non operari præ-
cisè est omittere actum, ergo pro illa priori potest
voluntas elicer vel omittere actum, sed hæc omis-*

sio est negatio illius actus, ergo si pro illo priori non operaretur eo modo, quo secundum definitionem potentia liberæ potest, habet puram omissionem.

Dices 1. sufficere ad libertatem quod elicere possit hunc actum, vel alium similem, hoc autem non est pure omittere. Contrà 1. definitio libertatis non dicit, sed solum potentiam operandi & non operandi, sed non operari non est elicere actum diversum, hoc enim tam verè est operari, atque elicere actum priorem, ergo posse non operari p. ex. non est posse elicere alium actum, sed posse non elicere hunc, nam, ut jam diximus, libertas contradictionis est juxta etymologiam vocis libertas ad contradictionem, unus autem actus amoris numero ab hoc distinctus non est ei contradictione oppositus, sed disparatus. Deinde, anima hic in via non habet potentiam eligendi unum individuum p. a. alio, ut dixi in Phyl. d. 31. dum de individuatione effectum.

Dices 2. alio modo explicari posse definitionem libertatis, nempe, ut positis omnibus in actu primo requisitis, possit quis velle actum, aut ejus negationem. Contrà, ut quis verè: ut circa objectum aliquod Petrum e.g. non est necessarium aliud quam ut objectum illud solum proponatur, si enim habeat in se bonitatem, amari potest ipso facto quod sufficiens proponatur, cum ergo actus ipse amoris sit distinctum objectum, poterit voluntas in prius objectum ferri, sive hoc secundum objectum, nempe actus proponatur, sive non, alius enim est actus quo amatur Petrus, alius quo quis vult eum amare, hic enim est reflexus, tendens in ipsum actum, alius directus tendens in Petrum. Unde si alicui per actum fidei proponatur Deus, etiam non cogitare reflexè supra actum amoris, vel illius negationem, poterit Deum amare.

Deinde, modus ordinarius quo homines amant objectum aliquod, non est volendo prius elicere vel non elicere amorem circa illud, sed immediatè tendendo in objectum, nihil in actu signato cogitando de actu vel illius negatione. Præterea, nunquam actus amoris vel odij, aut alterius viri: ut ait viri esset elicitivè & formaliter liber, sed solum mediæ, in quantum scilicet sequitur ad actum imperantem liberum.

Hinc itaque habemus non solum non esse necessarium actum positivum, ut quis omittat amorem e.g. sed aliquando non posse haberi, ut in casu posito, quod quis haberet cognitionem Dei, sine cognitionem, representatione ullius alterius objecti, tunc enim posset ipsum amare ex una parte, ex alia vero, non necessarietur ad amorem, quia cognitione viri ut potest imperfecta, non necessitat.

In casu ergo posito, ad non amandum Deum, non solum non debet quis positivè velle omittere amorem, sed non posset id velle positivè, nihil enim voluntum quin præcognitum, hic autem supponimus nullum aliud objectum cognosci præter Deum: & licet cognoscatur, cum tamen non sit insinuum, nec posset qua infinite propositum, non necessario raperet voluntatem non amare.

VI. *quid propriè
dicat libera-
tas contra-
dictionis.*

VII. *ut quis libe-
rè possit a-
mare Petru-
m non est opus,
ut cogites de
illo actu a-
moris.*

VIII. *deinde actus
amoris non
est forma-
liter liber.*

IX. *Si quis solum
Deum habere-
t cognitionem
possit cum
libere amare*

X. *In hoc casu
ad non a-
mandum
Deum, ne-
est opus, ne-
ceps posset que-
vel eum*

tatem ad volitionem sui. Tandem non deberet elicere odium Dei, hoc enim, non est necessarium ut non amet, in modo frequenter elicere illud non posset, cum solum proponatur Deus ut bonus, & si fermos sit de persona hypostaticè unita, non posset omnino Deus odire.

XI.
Poteat Deus
subtrahere
concursum
circa omne
alium obje-
ctum.

Secundum probatur conclusio: potest Deus, dum quis habet cognitionem alicius objecti creati, sufficientem ad excitandum auctum amoris circa illud, potest, inquam, subtrahere concursum ad omnem alium actum circa aliud quocunque objectum, & praeter amorem circa hoc, ergo in illo casu cum objectum illud sic cognitionem non rareret necessariò voluntatem ad amorem, posset non illud amare, non per alium actum positivum, cum omnis ejusmodi actus hic & nunc sit impossibilis, ergo amorem purè omittendo, in modo in hoc casu vel debet amare, vel amorem omittere, cum sint contradictiones.

XII.

Alię etiam rationes à nonnullis ad puram omissionem probandam afferuntur: hec tamen ut opinor, maximam ad hoc ostendendam vim habent, & classissimè probant intentum.

S E C T I O N I I.

Argumenta contra puram omissionem liberam.

I.
Obj. si detur
pura omissione
nihil est in
actu secundo
quod non
fuerit in
actu primo.

Objicies 1. si detur pura omissione libera, debet voluntas habere aliquid in actu secundo, quod non habuit in primo, sed nihil habet, ergo. Probatur minor, in actu primo non operatur, ergo in actu primo habet omissionem operationis, sed in actu secundo nihil habet aliud, ergo nihil habet in actu secundo, quod non habuit in primo. Putant multi hoc argumento evinci puram omissionem esse impossibilem.

II.
Resp. in actu primo non includit actionem, nec negationem actionis, cum nihil debeat ingredi secundum esse actum primi, repugnans cum actu secundo: negationem, quod non fuit in actu primo.

Obj. in actu negatione actionis, cum nihil debeat ingredi consequitur esse actum primi, repugnans cum actu secundo: sicut materia prima pro illo priori, quo est indifferens ad formam non habet negationem formæ, licet eodem modo argui posset pro illo priori non habere formam, in modo pro illo priori haberet negationem formæ, non esset indifferens ad formam, concepsus enim indifferentiæ essentia est abstrahit & a forma & illius negatione.

III.
In actu pri-
mo voluntas
nec includit
actum, nec
negationem
actus.

Habent se ergo pro illo priori tum materia, tum voluntas præcivitatem: respectu formæ, & negationis formæ, actus & illius omissionis. Fallacia vero hujus argumenti in hoc consistit, quod procedat à prioritate naturæ & rationis ad prioritatem realis, seu à rebus in conceptu, ad casum ut à parte rei, in quem lapsu in multos & hic, & in Logica, dum de Præcivitatis, maximè proclives esse video. Licet ergo non possit materia vel præcivitatem libera instante aliquo reali carere forma & illius negatione pro signo tamen aliquo rationali, sicutum omnes, potest. Sic secundum Dial. Eticos in priori atibus illis repertis in eis gradus Metaphysicos, homo u. animal, seu pro illo priori, non est rationalis, non tamen pro illo priori est irrationalis, quavis realiter seu à parte rei nullum animal esse possit, quod non vel rationale sit vel irrationaliter.

IV.
Quid sit pro
ilio priori
habere ne-
gationem
præcivitatem.

Dices pro illo priori voluntas non operatur, ergo habet formam, vel quasi formam, per quam denominatur non operans, sed denominatio non operantis formalissimè provenit à negatione operationis, ergo. Distinguuo primum consequens, ergo habet eumodi formam præcivitatem nego consequentiam; præcivitatem, concedo: id est, intellectus considerans voluntatem, cum fundamento illam repræsentat.

nec cum actu, nec cum negatione actu, sed indifferenter ad utrumque: sicut repræsentare etiam potest parietem, nec concepsa albedine, nec illius negatione, licet sine harum altera à parte rei existere nullo modo possit.

Negatio itaque non se tenet ex parte objecti, sed cognitio: & pro illo priori nec esse actum nec omissionem auctus, nihil aliud est, quia in conceptu voluntatem, illis non conceptis, cum aptitudine tamè ad alterum illorum habetur. Dices, pro illo priori non habet realiter actum, & non tantum in conceptu, ergo pro illo priori habet realiter negationem actus. Resp. negando suppositum tam in antecedente, quam consequente, est enim implicatio in terminis dicere pro illo priori, & realiter, cum pro illo priori involvat necessariò nostrum conceptum: unde dicere pro illo priori realiter, id est ac dicere à parte rei nostro modo concipiendi vel realiter ratione. Pro illo itaque priori voluntas solùm non operatur præcivitatem, pro illo enim priori nec operatur, nec non operatur, sed habet se in mente præcivitatem circa operationem & illius carentiam.

Objicies 2. pura omissione, si detur, debet esse voluntaria, sed talis esse nequit, cum sit negatio voluntarii, magis quam negatio caloris potest esse calor. Resp. negando minorem, licet enim sit negatio alicius voluntarii, nempe positivi, non tamen omnis, cum enim hæc omissione aliquo modo procedat à voluntate, et etiam alicui modo voluntaria, præfertum cum procedat liberè, ita scilicet, ut potuerit non procedere. Est itaque pura omissione voluntaria, exercitium voluntatis, tendentia, & alia hujusmodi interpretativæ & aequivalenter, quæcunq; scilicet, qui non agit cum possit, gerit se aequivalenter, & interpretativæ, ac si positivè nollet agere.

Ad quæ intelligenda norandum, hoc habere voluntatem præpotentias, quæ determinantur ad unum, seu agere necessariò, quales sunt visus, intellectus &c. quod illa in actu primo dicat potentiam volendi, & non volendi, und, dicit prætentiam ad utramque partem contradictionis, ex quo provenit, ut tamen operari, quam non operari si aliquo modo exercitum voluntatis, cum in actu primo sit potentia ad utrumq; In aliis vero potestis quando non operantur, non provenit ex potentia ad non operandum, sed ex imotentia ad operandum, unde non operari nullo modo vocari potest exercitum illius, cum exercitum sit potentia alicius exercitum, ubi ergo non est potentia, nec est exercitum potentiae. Volentiam operatur ex potentia non operandi, alia ex imotentia non operandi.

Objicies 3. potentia libera ut libera est vitalis, ergo quando reducitur ad actu secundum, reduci debet per exercitum vitalis, sed negatio, hoc non est vitalis, ergo &c. Distinguuo antecedens, potentia libera ut libera, est vitalis, in quantum est potentia agendi seu volendi, concedo antecedens; in quantum est potentia non volendi & non agendi, nego. Unde quando exercit potentiam non agendi, non exerceat per vitam, sed per non vitam, cum non moveat se ab intrinseco per negationem. Secundum, tamen dici potest juxta lupta dicta omissionem puram esse vitalem interpretativæ, quatenus scilicet est peculiaris negatio, quæque, saltem sub ratione libera, nisi in potentia vitali, reperi non potest.

Objicies 4. in Deo est libertas contradictionis, qui tamen non habet puram omissionem, ergo.

In primis

V.
negatio non
renet se ex
parte objecti,
sed actu.

VI.

Pura omis-
sion est voluntaria
interpretati-
on. & aequi-
valenter.

VII.
Differentia
inter volun-
tatem & po-
tentiam ut
cessariæ.

Volentiam
operatur ex
potentia non
operandi, alia
ex imotentia
non operandi.

VIII.
Potentia li-
bera est vi-
talis solum
in quantum
est potentia
agendi.

IX.

De purā
omissione
aliud est de
Deo, aliud
de creaturā.

In primis multi, & probabiliter in Deo statuant puram omissionem. Secundò dico, licet Deo denegatur, quia est imperfectum quoddam voluntarium, non tendens propriè in finem, non tamen est cur in nobis non admittatur.

X.
Voluntas est
potentia ten-
dendi, &
non tenden-
di.

Objicies quinto: voluntas est potentia intentionalis, ergo per omne exercitum debet tendere intentionaliter. Resp. voluntatem ita esse potentiam tendendi, ut etiam sit potentia non-tendendi, in quantum ergo est potentia tendendi, exercet se per tendentiam, in quantum verò est potentia non-tendendi; exercitum eius est carentia hujus tendentiae, per quam non debet tendere in objectum, sed non-tendere. Resp. secundò puram omissionem liberam esse tendentiam interpretativam, quatenus scilicet non operari cum possit, perinde est in prudenti hominum estimatione ac nolle operari, ut supra diximus de voluntario.

XI.
Habitus non
generantur
per omis-
sionem, sed per
actus positi-
vus.

Objicies sexto, ex omissionibus generari habitus malos inclinantes ad similes postea omissiones, qui enim sèpè omittit sacrum die festo, facilius illud omittit quam alius, ergo omissiones sunt actus, non negationes. Resp. omissionem puram nunquam generare habitum, cum non sit operativa. Ad experientiam illam dico, plerumque intercedere actus positivos, quibus volunt homines hæc vel illa facere, & per hos generantur habitus negligentiae inclinantes ad iterum vitiosè omittendum in similibus occasiōibus.

S E C T I O III.

Alia argumenta contra puram omissionem liberam.

I.
Obj. omis-
sio
habet moti-
vum, ergo
est actus po-
sitivus.

Objicies septimo: semper quando quis omittit habet aliquid motivum, ergo omissione non est pura, sed est aliqua intentio, & tendentia ob motivum. Antecedens probatur, si enim interrogetur cur omiserit, semper poterit reddere illius rationem, ergo non sit per puram omissionem, quæ nullum motivum attingit. Resp. primò vel sermonem esse de omissione internā vel externā, si de secundā solēmus plerumque respondere causam cur actionem externam, orationem scilicet omiserimus esse quia nolimus facere, vel quia omisimus actum internum. Si verò sermo sit de omissione actus interni, respondemus quia non erat clare nobis propositum objectum vel infinitum, vel plurimum saltem habens bonitatis, nullā admixtā malitiā. Unde in omissione purā non proprium, sed solum lato modo motivum intervenit. Imò frequenter quando potest dari pura omissione nullum omnino potest attingi motivum, cum nihil aliud sèpè sit in cogitatione præter objectum, circa quod actus versari poterat, qui emittitur, ut declaratum est.

II.
Resp. primò
puram omis-
sionem non
habere mo-
tivum.

Responderi potest secundò, interpretativè posse habere motivum, sicut habet causam, quæ enim major implicantia, ut pura omissione impropriè causeretur quasi finaliter ab objecto, quam quasi efficienter à causā efficiente. Quod si quis vocare nolit motivum, vocet conditionem; saltem eo modo videtur se habere, ut illa posita sequatur omissione, alias non sequatura.

III.

Objicies octavo: quando sunt duo, vel plura motivi, potest omissione esse ob unum, non ob aliud, ergo non est pura. Resp. primò juxta dicta objectione præcedente, nec esse propriè ob unum motivum, nec ob aliud. Secundò dico, sicut interpretativè & impropriè, seu metaphorice est ob moti-

vum, ita nullum esse inconveniens, ut sit ab hoc motivo, non ab illo. Hoc autem si dicatur, tunc consequenter probabiliter dici potest, quod affirmant multi, diversas esse specie negationes, seu omissiones, quæ connaturaliter sequuntur ad diversa motiva: licet enim non quævis differentia cognitionis inferat diversitatem in omissionibus, sicut nec in actibus positivis, actus tamen intellectus repræsentantes diversa motiva, sicut causant diversos actus voluntatis, quidni etiam causabunt diversas specie omissiones?

Objicies non: non posse nos ab emni actu cessare, unde quando omittimus, vel sit quia directè nolumus, vel quia aliquid volumus impossibile, vel denique quia intentionem aliò divertimus. Resp. primò, nullam esse repugnantiam ut voluntas circa particulare aliquod objectum ad breve tempus cesseret ab omni actu, ergo dari in omni rigore poterit pura omissione. Secundò dico, licet omni actu carere nequeat, non tamen est necessarium ut semper velit aliquid incompossibile, nec etiam aliquid disparatum tantè intensione, ut in illa cogitatione & volitione planè impendatur omnes vires animæ, ita ut ad aliud attendere non possit; sèpè enim anima ad varia simul attendit: ergo licet versetur voluntas circa unum objectum, adhuc potest versari circa aliud, sicutque est locus puræ omissioni liberæ, si non agat quando potest.

Objicies decimo: non potest dari meritum sine actu positivo, ergo nec peccatum. Conf. nam Aristoteles 3. Ethicorum ait omne voluntarium esse laudabile vel vituperabile. Resp. primò latius secundum multos patere omissionem liberam quam peccatum, Vaque enim eam admittit esse possibilem, & tamen negat esse peccatum. Resp. secundò negando consequentiam, plura enim requiruntur ad bonum, quam ad malum: unde communiter dici solet non posse dari meritum, ubi est tantum semiplena delibera-
tio, cùm tamen dari possit peccatum.

Ad confirmationem dico solum loquutum esse Aristotelem de voluntario perfecto seu positivo. Imò omnes hoc ejus dictum explicare debent, cùm actus voluntatis necessarij sint voluntarij, qui tamen nec laude digni sunt, nec vituperio. Quod verò proponi solet ex Ecclesiastici c. 3 i. v. 10. qui potuit transgredi & non est transgressus, non probat puram omissionem esse meritoriam, cùm laudetur vir pius jam mortuus quod universum non sit transgressus legem Dei, quod faciendo non potest non aliqua præstítisse laude digna, cùm multa sint præcepta affirmativa, quæ non transgrediendo, seu implendo, exercet opera bona, & meritoria.

Tandem ad auctoritatem S. Augustini, & S. Thomæ, quæ hic objici solet, ad S. Augustinum dum l. 2. satis fit au-
toritatis S. S. Augustini, & S. Thomæ
c. 19. ait in omni peccato reperi-
conversionem ad creaturam, & aversionem à Deo: c. puram
omissionem.

Resp. primò, velle ipsum omne peccatum habere conversionem ad creaturam vel formaliter vel interpretativè, qui enim die festo advertens instare tempus audiendi sacrum, jacer in lecto, interpretativè præfert somnum, vel pigritiam Deo, & perinde cum ipso agitur, ac si positivè nollet audire sacrum, sed dormire. Alij dicunt S. Augustinum loqui tantum ut plurimum. Quibus eriam modis explicari possunt alij Patres, & illud S. Augustini, peccatum qđ dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei, &c. Ad S. Thomam eodem modo dico solum loqui eum moraliter, dum ad omissionem requirit actum, raro enim contingit ejusmodi pura omissione, ut apud omnes est in confessio.

Quoniam in
pura omis-
sione ob unum
motivum,
non ob aliud.

IV.

Voluntas ad
breve tem-
pus carere
potest omni-
actu.

V.

Licet non
possit esse me-
ritum in pu-
ra omissione,
potest esse
peccatum.

VI.

Solum vo-
luntarium
perfectum est
laudabile,
vel virtupe-
rable.

VII.

Satis fit au-
toritatis S. S. Augustini,
& S. Thomæ
c. puram
omissionem.

DISPUTATIO XXVII.

De Intentione & Electione.

SECTIO PRIMA.

Inquiruntur quedam circa intentionem finis, & electionem mediorum.

I. **M**ulta de his in physicis diximus d. 23. cum de causâ finali, nunc pauca solum adjicienda, quæ ibi in hunc locum remisimus,

II. **P**rimum est utrum cognitionis finis ingrediatur partialiter ejusdem constitutionem, vel sit solum conditionis? Resp. esse solum conditionem: ratio est, quia id solum est finis, quod amat, & quod assequi intendimus per media, quæ adhibemus, sed solum intendimus assequi rem apprehensionis, non ipsam apprehensionem, ergo. Hinc tamen non sequitur quin cognitionis partialiter simul cum fine moveat, sicut finis & illius cognitionis constituant unum movens aequatum, utrumque enim movet in suo genere, finis objectivæ, cognitionis formaliter.

III. **S**ecundum est, utrum possint duo fines adæquati & totales concurrere ad eundem effectum? Non quærimus utrum possit quis eodem actu velle duo objecta, quorum singula per se sufficere ad rationem finis, & ad movendam voluntatem, ita ut de facto sint objecta partialia illius actus: sed utrum possit quis per duos actus velle duplē finem totalem, id est ita, ut si alter finis non intenderetur, eodem tamen modo sequerentur operationes ad extra, quæ jam sequuntur ad utrumque finem.

IV. **R**esp. posse: ponamus ex gr. velle quempiam concessionari ex motivo charitatis, dum autem perstat in hoc actu, & intentione concionandi ex charitate, injungatur ipsi ut concionetur, tunc actum illum concionandi, quem elicitorus erat ex charitate, idque eadem celeritate & promptitudine, elicet nunc etiam ex obedientia, imò elicet, etiamsi non habet motivum charitatis, ergo hi duo fines sunt adæquati, hoc enim est esse finem aequatum & totalem, nempe ut licet eum aliquid aliud comiteretur, eodem tamen modo actum elicet, atque si hic solus finis tunc esset in intentione.

V. **D**icces cum P. Vasquez, qui est in contrariâ sententiâ tom. 1. in 3. partem d. 10. c. 8. Non potest naturaliter dari duplex causa totalis efficientis, ergo nec duplex finalis; nec enim minus esset hinc superfluitas, quam ibi. Admissum antecedente negatur consequentia, disparitas est, quia longè diverso modo se habent causæ intentionales, ac physica: primò enim nihil frequentius, quam ut idem objectum recipere possit diversas denominations extrinsecas a diversis visionibus, intellectibus, & voluntibus, non tamen potest produci naturaliter a diversis actionibus physica.

VI. **R**atio est, actiones enim physicae solum ordinantur ad ponendam rem à parte rei: cum ergo per unam actionem sufficienter ponatur, & habeat suam existentiam, non requiritur alia, imò foret superflua. Actiones vero intentionales ordinantur per se primò ad perficiendam potentiam vitalem, & solum consequenter ac secundariò ad objectum; quod secundus contingit in actionibus physicis quæ primò & per se ordinantur ad objectum, seu terminum. Deinde, à duobus finibus totalibus tantum procedit una actio physica in rem quæ sit: à duabus vero causis totalibus efficientibus semper procedere debe-

ret duplex actio, ut constat, & in physicis latius est declaratum.

VII. **T**ertium est utrum intentionis finis, & electionis mediorum sint duo actus, an inter se identificantur? Existimant aliqui realiter distinguere hos actus in nobis, ratione in Deo, sicutque aiunt intentionem in Deo esse aliquo modo priorem electione, & causam illius, licet intentionis presupponat cognitionem mediorum. Hæc opinio est probabilis: mihi tamen semper magis placuit contraria sententia afferens eundem esse actum quo quis intendit & eligit media. Ratio est quia intendere efficaciter finem est velle diorum in eum consequi, seu velle efficientiam finis, velle autem efficientiam finis necessariò involvit volitionem mediorum, per quam finem vult consequi: unde saltem debet velle aliqua media in confuso: quando autem consultatione facta, invenit quodnam medium in particulari sit magis proportionatum, deposito priori actu, quo volebat finem per aliqua media confusè, habet alium, quo illum vult per hæc media in particulari.

VIII. **I**mò videtur probabile, nec ratione distinguere intentionem & electionem saltem aliquorum medium in genere, cùm intentionis efficaciter sit formaliter actus, quo quis vult efficaciter consequi finem; electione vero est actus quo vult media ad finem consequendum: qui actus videntur planè idem.

IX. **C**onf. Electione tendit in medium ut utile, ergo ut conducens ad aliquid consequendum, ergo eodem actu, quo medium eligimus, intendimus finem. Antecedens probatur, non enim vult medium propter se, sic enim non amaretur nec eligeretur ut medium, sed ut finis, ergo non alio modo eligit quis medium, nisi propter aliud, seu ad illud per medium consequendum, sicutque actio illa est formaliter & electione medijs, & intentionis finis.

X. **H**inc solvitur quod opponunt aliqui, posse scilicet intellectum assentiri conclusioni propter præmissas, licet actu illo non attingat intrinsecè objectum præmissarum, sed præmissis extrinsecè tantum ad actum conclusionis determinantibus, ergo & poterit voluntas velle media propter finem, licet actu illo non attingat finem intrinsecè. Sed negatur consequentia, disparitas est manifesta, objectum enim conclusionis sufficientem in se habet veritatem, ut terminet actum, medium autem, cùm quæ tale, habeat solum bonitatem utilem, bonitas ipsius non est per se experibilis, sed solum in ordine ad finem, ut dixi disp. 47. Log. sec. 5. n. tertio.

SECTIO II.

De actu imperante & imperato.

XI. **D**ixi supra disp. 23. sec. 5. n. 10. ad hoc ut voluntas prodeat in actum, non requiri imperium illud practicum his vocibus explicatum. FAC HOC, si ve sit actus intellectus, ut communior fert opinio, five voluntatis. Hic ergo ulterius inquirimus utrum saltem possit voluntas imperio suo, seu actu aliquo alium actum imperare.

II. **R**esp. posse voluntatem per unum actuū impere alium, non externum tantum, sed etiam internum, nec intellectus solummodo, sed voluntatis: imò etiam existimando posse actum imperatū esse per fectionem.

Quid sit
unum actū
imperare
alium.

secundum subinde imperante: sic non solum ex affectu charitatis potest quis imperare actum humilitatis, vel temperantiae, sed ex affectu misericordiae erga proximum potest sibi imperare actum religiosus vel charitatis. Nec in hoc videtur esse peculiaris difficultas, si recte intelligantur termini, unum enim actum imperare alium nihil est aliud, quam efficaciter ad illum determinare, hoc autem non videtur dubium quin possit voluntas praestare, posito enim quod efficaciter velit actum aliquem voluntatis, vult cum absolute elicere, ergo elicet; si enim non elicat, si sit in illius potestate, ergo liberè omittit, ergo vult cum efficaciter, & non vult, quae sunt contradictiones.

III. Confit. stante voluntate efficaciter servandi omnia declaratur mandata, si occurrat praeceptum aliquod eorum ex ulterius, quomodo unus actus alium imperet.

IV. V alquez 1,2,d.51, cap.5, Coninck d.3, de actibus, dub. 10, & alij nonnulli opinantur non posse voluntatem imperare sibi actum voluntatis efficaciter, & immediate, sed ad summum inefficaciter, & mediately, movendo scilicet intellectum ad indagandas rationes quibus moveatur voluntas ad voluntatum obiectum peccandi, quod nimirum in se includat propositum servandi omnia mandata.

V. Ratio eorum est: sequeretur enim, inquit, a-

ctum imperatum non esse liberum, cum stante actu imperante, eo modo quo nos cum ponimus, non possit actus imperatus non sequi, hoc autem videtur inconveniens, si enim quis actus imperatus alij cuius virtutis amitteret suam honestatem, cum amitteret libertatem. Imo ulterius, inquit, sequitur imperantem sibi actum contritionis, vel amoris Dei super omnia ex affectu beatitudinis, & justificacionis, reddere se ipso facto impotentem ad ejusmodi actum eliciendum, actus enim amoris vel contritionis necessarius non sufficit ad justificationem, sed solus liber.

VI. Ad solutionem notandum, varijs modis posse a-
ctum imperatum esse liberum: primò extrinsecè, seu denominative, & participative ab actu imperante: hoc ergo modo actus imperatus voluntatis est liber, id enim nihil aliud est, quam hunc actum sequi ad determinationem alterius, qui est liber: quo etiam modo actus intellectus, imo actus etiam externi, ad internum voluntatis actum sequuntur, sunt denominative liberi.

VII. Secundò actus aliquis imperatus est liber, quando licet (ut hic contingit) non sit liberum voluntatis, posito actu imperante de actu amoris v.g. eliciendo, non cum elicere, potest tamen hic actus in particuliari esse liber quatenus scilicet, quantumvis ponatur actus imperans, potest voluntas non solum hunc numero actum præ alio simili elicere, sed etiam valde diversum secundum intensionem, objecta diversa, & alias hujusmodi circumstantias, actus enim imperans amorem Dei, solum tendit in genere, sique quocunque amore posito satistis illius imperio, multi autem sunt actus amoris possibilis, etiam inter se valde diversi, unde poterit actus amoris imperatus non solum esse liber, sed meritorius, licet stante actu imperante non possit non sequi aliquis actus amoris, pro instante vel tempore, quo est imperium.

VIII. Hoc modo d.15 de Incar. s.2, dixi Christi libertate sufficienter ad meritorum salvari, cum hac ratione non solum in ipsis potestate fuerit mori hac vel illa horum, in hac vel illa cruce, quod sufficit ad libertatem

R.P.Th. Comptoni Philosophia.

pure physicam, ut dici solet, sed liber erat ad morientem. *Liberum* per talia vel talia tormenta, graviora scilicet pure physicam, vel minus gravia, in loco obscurâ vel celebri, unde *ca.* major oriatur mortis ignominia, ex hoc vel illo motivo, & alia hujusmodi, quæ dici solet libertas in genere moris: licet enim, ut ibidem dixi, secundum hunc modum procedendu non fuerit liber Christus *Liberas* in ad modum simpliciter, circumstantia tamen genere, proximè posse mulcere faciunt ad estimationem *ris.* moralem, & consequenter ad meritum.

Si tamen omnes mortis circumstantia fuissent *IX.* determinatae, non fuisset liber Christus secundum *Si omnes* hunc modum libertatem ejus defendendi, nec mortaliter libertate, nec physica. *Quod idem continget tamen determinatae* in actu imperante respectu imperantis, nec alia *actus imperante* actus esse, in hoc casu actus ille liber, pro tempore quo illum sic intendit actus imperans, quam ex trisecè modo supra explicato n.5. Ino ulterius addidi d.17. de Incar. s.2. probabile esse portuisse Christum hic in viâ mereri per actus amoris Dei beatissimos, seu ortos ex visione beatâ, cum, licet non poterit non amare Deum, esset tamen in potestate ipsius diversos & inaequales actus amoris elicere.

Dixi pro tempore pro quo actus imperans vult *X.* illum actum elicere, si enim solum eum imperet inde. *Si tempus* terminatè quoad tempus, seu pro aliquo instante intra tale tempus, non obstante actu imperante est liber actus imperatus elicitus quoconque instante illius durationis, excepto ultimo. *Quod idem est de esse liber:* intentione, efficaci finis respectu electionis medijs, etiam unici, si intentio non sit determinata pro certo instante, sed tantum pro tali tempore, tunc enim electionis medijs est libera quovis instante illius temporis, excepto ultimo, si eosque electione differat. Et per hanc patet ad objectionem supradictam.

Dicunt aliqui actum imperatum amoris in circumstantia actus amorem imperantis non solum esse liberum quoad circumstantias, sed etiam quoad substantiam, ita ut simpliciter possit tunc voluntas omnino non amare; quia, inquit, est in potestate voluntatis tollere vel impedire ne ponatur imperium.

Sed contra hoc enim non sufficit ut possit immediatè non elicere actum amoris, seu non amare, sed *Hic tamen modus solitudo* tantum media tollendo scilicet vel impediendo causam ad amorem necessitatem, quæ stante, non sequi amor non potest. Unde in hoc casu solum est libera voluntas ad non amandum mediata, immediata autem & simpliciter necessaria. Quia plura de actu imperante & imperato videre cupit, aeat P. Oviedo, qui hic Cont. nona fuisse hac de re disputationat.

SECTIO III.

De concurso Dei cum causis secundis.

F U. è hac de re dictum est in physicis d.28, f.5. & 6. *I.* ubi & varios Dei cum causis secundis concur- rendi modos ab alijs statutis impugnati, & veram eum explicandi rationem aperui. Hic tamen quædam adjiciam.

Dicunt ergo aliqui, Deum cum videat quod voluntas pro aliquo priori se esset inclinata, dare ipsi *II.* in actu primo, seu parare concursum determinatum quod Deum, ad illum actu, ita ut Deus non sit indifferens ad cum videat non concurrendum. Per hoc autem, inquit, non quod voluntas se esset tollit libertas, licet enim hæc actualis determinatio ad unum proveniat ab hoc decreto divino, voluntas tamen ante ea erat virtualiter determinata ex cursum de- se, quod sufficit inquit, ad libertatem.

At sane hæc sententia videtur pugnare secundum *III.* pro illo enim priori quo vidit Deus quod voluntas se esse

B b b 2 se esset

Contraria, sumdem semper dare debet Deus concursum, per quem videbat aetum esse futurum.

se esset inclinatura, vidit hoc eam facturam esse per aliquem concursum, ita enim videret Deus res futuras, sicut ipsae sunt futurae, cum ergo hi actus non solum non sint futuri, sed nec possibles sine concursu Dei, non possunt videri a Deo, vel futuri vel possibles sine concursu aliquo Dei, ita autem concursus debet esse indifferens, ergo alium videret concursum pro illo priori, aliam dat, quod implicat, illum enim dare debet actu, per quem videbat operationem conditionate futuram, nec enim alium concursum praebet Deus creaturis operantibus, quam illum, per quem vidit eas conditionate operaturas, aliqui non esset idem actus in statu conditionato, & absoluto. Decretum autem quod ponunt hi recentiores est huiusmodi, *si dederis concursum indifferenter Petru, operabitur ejus voluntas, dabo aliam nempe determinataum.*

IV. *In hoc modo terminatio antecedens actum per modum causa in explicandi, fluentis tollit libertatem, sed hic concursus Dei est concursus Dei tollitur libertas.*

Ex quo si hanc sententiam impugno, omnis determinatio antecedens actum per modum causa in explicandi, fluentis tollit libertatem, sed hic concursus Dei est determinatio per modum causa influentis, & est determinatus ad unum, & absolutus non relinquens in voluntate indifferenter ad non operandum, ergo tollit libertatem. Conf. nam eodem modo respondere possent, qui ponunt prædeterminationem physicam, & dicere eam non tollere libertatem, quia Deus pro illo priori vidit, quod se esset inclinatura voluntatis. Sicut autem ipsos impugnamus, quia physica prædeterminatione, cum sit causa influens determinata ad unum, tollit necessariam libertatem, ita & hic concursus, cum non minus sit determinatus ad unum. Unde ad libertatem non sufficit quod voluntas habitur a suis omnia requisita ad agendum & non agendum, sed & quando operatur debet habere in actu primo omnia requisita ad operandum & non operandum quod non salvatur in hac sententia, sicut nec in prædeterminatione physica, cum unum principium non sit indifferens, sed necessario inferens actum.

V. *Decretum universale, & solum confuso quadam modo in Dei non est stvens; Deus ergo, inquit, hoc & nihil aliud dicit tanum universale, & confusum, pro illo priori, volo præbere concursum ad aliquem effectum, non tamen magis determinat suum concursum ad aquam, quam ad ignem, nec ad ullum effectum in particulare. Sed contra primò, nam ad*

decretem tam universale nullus unquam effectus sequerit. Contra secundò, Deus quidquid producit, producit ex suis Ideis, sed Idea aquæ non est Idea ignis, sicut nec Idea hominis Idea equi, &c. ergo debet decretum Dei, & concursus in actu primo procedere magis in particulari, & non modo ita confusum.

P. Suar. l.2. de Auxilijs c. 3. n. 17. ait decretum Dei, VI. per quod decernit concurrere cuiuslibet creaturæ, esse generale quidem in hoc sensu, nempe quod offerat pro illo priori ad varios actus species, sub conditione tamen, nempe si voluntas creata voluerit: non tamen, inquit, est generale hoc decretum, seu confusum, ut dicebat prior sententia, id est, ad nullum in particulari individuum descendens, Deus enim ut distinctissimæ omnia, & in particulari cognoscit, ita etiam distinctissimæ, & in particulari vult, ac decernit. Non tamen est dicenda haec voluntas *Decretum Dei conditionata simpliciter & formaliter, sed (o- hoc Dei non lùm virtualiter; unde fertur hic concursus divinus est formaliter, sed virtualiter conditionatus.*

Unde ad effectum ad extra non requiritur semper decretum efficax absolutum, sed sufficit conditum; est verò conditionatum hoc decretum Dei, etiam quod exercitum, siue relinquit voluntatem liberam, tam libertate contradictionis, quam contrarietatis, ita enim est paratus Deus in actu primo præbere concursum ad hunc specie & numero actum amoris v.g. ut paratus sit etiam non concurre, vel etiam concurre ad contrarium, nempe ad actum odii, si voluntas creata velit. Nec est hujusmodi decretum superfluum, quod aliqui objiciunt, ut enim aliquid non sit superfluum, sufficit si ad aliquem finem deserviat, hinc autem haber finem hoc decretum, nempe ut relinquat voluntatem creata liberam, & quod exercitum, & quod specificat, quod tamen non faceret, si esset determinatum ad unum actum, vel specie vel numero.

Hic modus explicandi concursum Dei est probabilis. Videatur locus in physicis citatus disp. 28. l. 5. & 6. ubi meam hanc in re opinionem explicui.

DISPUTATIO XXVIII.

De habitibus secundum se.

Hec sola restat disputanda quæstio, quam hue remisi, cum à nonnullis in Logicâ discuti loeat. Magis tamen necessaria est cognitio habitus supernaturalis, ut pote de quo frequentior usus in Theologiâ, quam naturalis. Primo de habitibus naturalibus agemus, & de iis quæ utriusque sunt communia: deinde disputationem subiiciemus, de supernaturalibus.

SECTIO PRIMA.

Quid sint, & in quibus Potentijs reperiantur habitus.

I. *Habitus variè sumi-
zariè sumi-
tare.* **V**arijs modis sumitur habitus: nonnunquam pro facilitate quadam, quæ ita rebus quibusdam ex se non gratis, sed molestis potius & asperis paulatim assueficiunt, ut exiguum tandem in iis ferendis, ac propè nullam difficultatem sentiamus, que

proinde transire dicuntur in habitum. Hinc ortum habuit dictum illud philosophorum, *Ab affectis non fit passio.* In quâ rem pulchre Seneca Philo. de Tranquill. animæ c. 10. *Nullo, inquit, melius nomine de nobis natura meruit, quam quod cū sciret quibus arum-nis nascemur, calamitatū mollimentum consuetudinē calamitatem inventit, cū in familiaritatem gravissima adducens, tum molli-mentum.* *Ab affectis non fit passio.* *Consuetudo calamitatem inventit, cū in familiaritatem gravissima adducens, tum molli-mentum.* *Consuetudo altera natura.* *altera na-*

*Secundò sumitur habitus pro modo quodam rem aliquam habendi, de quo in prædicamentis. Tertiò pro forma accidentalí opposita privationi: sic sumi-
tur dum dicimus habitus & privatio. Quartò de-
mum pro principio quodam actuum, quo sensu de eo in presenti disputamus.*

*Habitus ergo naturalis juxta omnes est qualitas
impressa.*

Definitio
habitus na-
turalis.

impressa animo, facilitans ad actus ius similes, à quibus pri-
mū fuit producta. In quo differt ab habitu supernatu-
rali, ut fidei, spei &c. bi non dant facile posse sed
simpliciter. Et si dicat quis nos in dies experti fre-
quenti usu actuum fidei facilitatem in credendo, ex
quo probari videtur etiam habitus supernaturales
tribuere non simpliciter solum posse, sed facile. Re-
spondi potest quandocunque elicimus actum fidei
supernaturalem, elici etiam actum naturalem fidei
circa idem objectum, siue produci habitum natu-
ralis, qui facilitat ad actus naturales, sive hi habi-
tus distinguuntur à speciebus, sive non: quod exin-
de probatur nam si quis circa unum aliquem articu-
lum fidei labatur in heresim perdit illicet totum habi-
tum supernaturale fidei, sentit nihilominus ean-
dem facilitatem in elicendis actibus circa reliquos
articulos fidei, ergo facilitas illa non provenit ab
habitu supernaturali, sed naturali, qui etiam inum
remianet. Quoad secundum

IV.
Nec in sen-
sibus exte-
rnis, nec in
ternis dantur
habitus.

Dicendum: non in igne tantum & aqua, celo,
sole, lapidibus, & aliis rebus inanimatis non dantur
habitus ulli facilitantes ad operandum, sed nec in
sensibus etiam externis, ut aure, oraculo &c. in d
ne
inphantasia nec sensu interno reperitur quidquam
hujusmodi distinctum à speciebus impressis internis,
quod iis promptitudinem tribuat ad actus suos eliciendos.
Ratio horum est, quia hec omnia sunt ex
naturā suā determinata ad unum, & ita necessitata,
ut positis omnibus ad agendum requisitis, non pos-
sint non intensissimo semper, & velocissimo quo
possunt modo operari: ad quid ergo ipsis ulla adde-
ratur alia facilitas?

V.
Habitus, non
ad minu-
dum concur-
sum infun-
dantur, sed
ad maiorem
conatu actus suos, virtutis scilicet, aut virtutis elicien-
tia, ad

Dices primū; licet sensus externi sint ad operan-
dum nec sitati, dari nihilominus in iis potest habi-
tus, ut minore concurso & conatu operationes suas
eliciant. Sed contra, non ideo assignantur potentiss
quibusdam habitus praeceps ut minori concurso &
ad maiorem conatu actus suos, virtutis scilicet, aut virtutis elicien-
tia, ad difficultatem minuendam, tum ut eas ad
actus illos producendos antecedenter etiam irritent
quasi, & allificant. In sensibus ergo, cum nulla sit in
actibus difficultas, nulla indeterminatio, in d
summa, ut dixi, non facilitas solum, sed necessitas, ad quid
aliud incitamentum & illecebra, quibus ad eos exer-
cendos pellicantur. Eodem certe modo quis diceret
luci addendum esse habitum, quo producat lucem,
ut eam minori concurso & conatu efficiat.

VI.

Dices secundū; experientia nos quotidianā cer-
nere paulatim acquiri facilitatem, quandam ad res
varias, ut cum quis dicit pulsare citharam, initio
difficultatem sentit, postea summā facilitate id pre-
statur, ergo acquirit habitum. Quod similiter constat
in ipsis brutis animalibus, dum enim docetur canis
saltare, acquirit paulatim habitum, idque postea
facillimē, ac summā cum dexteritate prestatur, in quo
primum summam habuit difficultatem. Responde-
tur in utroque casu istud provenire ex speciebus re-
latis inphantasia canis, & inphantasia simili &
intellectu hominis, quo enim cerebrus iteratur saltus
ille, & pulsatio artificiosa, relinquuntur mox &
intensiores species in imaginativa, quæ cum viva-
ciores sint, clariorē postea, dum excitantur actus
dirigentes eliciunt, per quem faciliter peragitur pul-
satio & saltus.

VII.
Cur in sen-
sibus exte-
rnis non
major
unotempor
sit facili-
tas, quam alio.

Subinde tamen, ut in pulsante citharam, frequen-
te usu acquiritur agilis quædam, & laxitas nervorum, quæ alio modo ad digitos expeditius mo-
vendos conductit. In sensibus autem externis ideo
non majorem uno tempore habemus facilitatem
quam alio, si organum æque sit dispositum, & objec-
tum æqualiter applicatum, quia post primum actum
nulla species relinquitur in sensu externo, quæ con-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

ducatur ad actus sequentes; cum enim hæc species pro-
ducantur ab objectis, his amoris pereunt species;
sicut etiam contingit, quando interponitur aliquod
opacum inter objectum & potentiam, ut quotidiana
constat experientia.

S E C T I O I I.

Denturne habitus in intellectu, & vo- luntate.

Prima conclusio: In intellectu non dantur habi-
tus distincti à speciebus intelligibiliibus impre-
fatis. Hæc videtur clara mens D. Thomæ variis locis non dantur
q. enī 10. de veritate ar. 2. postquam probavit in <sup>habitus di-
stincti à spe-
ciebus.</sup> intellectu possibili manere species, subiungit, & ha-
bitus ordinatio est habitus scientia: & 3. parte quæst. 12.
ar. 2. ait augmentum habitus scientiæ proprium, &
secundum essentiam consistere in augmentatione specie-
rum intelligibiliū: & alibi sèpè ait habitus intel-
lectus esse ordinationem specierum D. Thomam se-
quuntur P. Hurt, hic d. 16. s. 2. P. Arria, hic d. 9. sec.
n. 9. P. Oviedo hic cont. 14. p. 2. n. 10. est quæ com-
munioc hodie inter recentiores sententia, contra
Suar. d. 44. Met. 4. & alios.

Ratio a priori est, quia ponitur habitus ad tollen-
dam difficultatem in operando, sed in intellectu po-
situs omnibus requisitis nulla est difficultas, ergo. ^{Ratio est,}
Minor probatur, potentia necessaria positis omni-
bus requisitis non potest non operari, sed determi-
natur necessariò ad operandum quantum potest, sed
intellectus est potentia necessaria, ergo. <sup>qua in intel-
lectu est po-
tentia, ne-
cessaria non
minus quam
sunt sensus.</sup> Conf. si in
potentiss necessariis omnino determinatis ad ope-
randum ponatur habitus, quidni ponatur etiam in
sensibus externis, in d
igne ad ascendendum &c. Conf. secundū, nullus
actus intellectus requirit habitum, nam si propona-
tur objectum evidenter non potest non assentiri in-
tellectus, si vero non proponatur evidenter, incli-
natur ad assentendum ab imperio voluntatis; ad
conclusionem autem determinatur à præmissis si
sunt evidentes, & ad Judicium similiter ab appre-
hensione terminorum, & sic de aliis, ergo non ap-
paret ad quem actum requiratur habitus in intel-
lectu.

Nec urget quod objicit P. Suar. citatus requiri
hanc facilitatem, non ex parte objecti, sed potentie,
species autem sunt vicariae objecti. Respondetur
enim ab eo quod procedit ab objecto posse facilitari ^{Licet species}
in d
sunt tamen
objectus, po-
tentia, ne-
cessaria non
minus quam
sunt sensus.

Secunda conclusio: In voluntate dantur habitus
inclinantes ad actus liberos, similes iis, à quibus sunt ^{In voluntate.}
producti, & facilitantes principium circa objectum, ^{se, utpote}
quod ab actibus illis respicitur. Ita omnes commu-
niter cum Aristotle & S. Tho. quæ de causâ super-
vacaneum est autores recensere. Ratio est quia vo-
luntas est potentia indifferens seu libera, & non de-
terminatur necessariò ad unum, sicut aliae potentie,
de quibus hæc numerus, ergo in eâ dari poterit aliquid
facilitans & inclinans ad actus istos, in d
sunt tamen
potentia li-
bera dantur
habitus.

pensiones, ergo debet dari peculiare aliquod illorum principiū.

V.

Habitus vo-
luntatis non
possunt uni-
versum re-
fundi in
species intel-
lectus.

Dices; hanc facilitatem refundi posse in species impressas, quae sunt in intellectu. Contrā primō, licet enim negari non possit, quod clarius proponitur objectum, eō magis illud movere voluntatem, sicque species subinde effectivē inclinare voluntatem remotē, universim tamen non possunt habitus voluntatis constitui in his speciesbus, frequenter enim contingit habere aliquem perfectissimas species honestatis alicuius objecti, ut condonatio in iuris, & tamen sentit se vehementer inclinari & propelli in contrarium, nempe vindictam, ergo habitus vindictæ & odij non consistit in speciesbus impressis.

VI.

Si habitus
voluntatis
sunt species,
segitur Be-
atos & ipsum
Christum
habere habi-
tus vitiōsos.

Contrā secundō, hinc enim sequeretur Angelos, Beatos, in dō animam Christi habere habitus vitiōsos: probatur sequela, habent perfectissimas species horum objectorum, cū ea perfectissimē cognoscant, ergo si species hae sint habitus odij, irā & aliorum vitiōrum, habent etiam habitus vitiōsos, quod nemo sanus concedet. Dices; species hae, ut sint habitus vitiōsos, connotant absentiam aliarum specierum, earum nempe quae sunt species actuum & objectorum virtutis. Contrā, ergo & species virtutis, ut sint habitus honestus & virtuosus, connotant absentiam specierum actuum & objectorum vitiōrum, ergo anima Christi non habet habitus virtuosos, quod

tamen est æquē falsum. Deinde, habitus virtutis & virtutis in gradibus saltem intensis opponuntur, ergo non consistunt in speciesbus impressis, hae enim simul stant in eodem intellectu, objectorum etiam maximē oppositorum, utraque enim objecta tam bona, quam mala, multi perfectissimē cognoscunt.

Dices; si facilitas hæc sit habitus aliquis informans voluntatem, ergo vel semper sentiret ante operationem, vel nunquam, quorum tamen utrumque est falsum, ut constat. Resp. considerare facilitatem hanc in habitu informantem voluntatem, ut tamen moveat requiri cognitionem, per quam proponatur objectum voluntati, quā posita inclinat voluntatem habitus ad amplectendum illud objectum, licet non semper sequatur illius inclinationem: sicut aliquando continet in ipsa voluntate, quæ licet habeat vim inclinans se ad amorem alicuius objecti, non tamen sentit hanc inclinationem, nisi quando ei proponitur objectum. Quod clarius constat in prædeterminatione physica, quæ licet habeat vim, non inclinandi solum voluntatem, sed necessitandi, id tamen non præstat, nisi posita cognitione objecti, in quod feratur voluntas. Facilitatur ergo voluntas in actu primo per habitum ante cognitionem, licet non prodeat in actu secundum ante representationem actualem objecti, ut modū prædeterminatione physica dictum est.

DISPUTATIO XXIX.

De concursu habituum.

SECTIO PRIMA.

In quo genere causa concurrat habitus naturalis.

I.

Habitus supernaturales dant simpliciter posse, habitus naturales facile. Praelens ergo quæstio est quo pacto, hanc actibus facilitatem tribuant habitus, & quā ratione potentias in iis facile eliciuntur.

II.

1. Sent. ait
facilitatem
habitus con-
sister in mo-
do superad-
ditio.

Prima sententia affirmat facilitatem hanc constare in modo quodam actibus superaddito, quem habitus producendo, facilitatem addit actui, & juvat hoc modo potentiam: ad substantiam vero actus dicit hæc sententia habitum omnino non concurrens, sed ad solum modum. Ita Vasqu. 1.2.d.83.c.2.nu. 8. & decimo quarto.

2. Sent. ait
facilitatem
habitus con-
sister in mo-
do superad-
ditio.

Contra, si enim habitus omnino non concurrat ad substantiam actus, in actu ipso producendo non juvat potentiam: sicut trahens cymbam nihil ad alio juvatur qui aliam similiter cymbam trahit, nisi vires una cum priore ad eandem cymbam trahendam conjungat. Conf. modus hic cū sit affectio actus, debet in eo subjectari, ergo pro aliquo priori actus est productus, antequam producatur hic modus, ergo in actus productione habitus nullo modo juvat potentiam, utpote quæ totum suum concursus & conatus prius posuit, quām facilitas producatur.

3. Sent. ait
habitus pro-
ducere in-
tensionem
actus.

Secunda sententia docet habitum facilitare potentiam ad actum producendo illius intensionem: unde tribuendo singula singulis, substantiam actus dicunt hi auctores producere potentiam, intensionem ab habitu.

V.

Contra, intensione enim actus non distinguuntur ab actus substantia, ergo non potest habitus concurrens.

re ad intensionem actus, quin concurrat ad illius substantiam. Si autem intensionem actus ponant distinctam ab actus substantia, præterquam quod hoc sit falsum, eodem modo impugnatur, quo præcedentem sententiam impugnari num. tertio: si enim habitus non concurrat ad substantiam actus, sed tantum ad modum intensionis, nullo modo juvat potentiam in ipsis actus productione, ut loco citato latius est declaratum.

Si vero tandem dicant habitum hoc sensu juvare potentiam producendo intensionem, quod potest cum habitu intensionem actum possit producere quām sine habitu. Contra primō, habitus enim naturales non dant simpliciter posse, sed tantum faci actum magis intensionem, ergo totum potest potentia sine habitu, quod potest cum illo. Contra secundō, potentia non solum ad ultimum gradum intensionis facilitatur, sed ad alios omnes, ergo habitus potentiam non ad ultimum tantum intensionis gradum juvat, sed etiam ad reliquos, ergo in aliquo alio consistit hæc facilitatio habitus.

Tertia sententia facilitationem habitus statuit in coëfficiētia. Dicunt itaque nonnulli habitum facilitare ad actum concurrendo unā cum potentia ad illius productionem, quo sit ut potentia non tantum contentione, se ad actum productionem accingat, tantumque conaminis in eorum effectione adhibeat, habitu partem quasi operis sublevante, & vires adjungendo, ad eorum effectiōnem facilitante. Ita Gab. in 3.d.23.ar.2. Ockamus quod l.3.qu.20. Cajet. 1.2.qu.49.ar.3. & quæst. 51.ar.2. Capreol. in prologo sententiarum. Valen. 1.2.d.4.qu.1.p.2. Frus. 9. Met. c.5.qu.4. seft. 2. Suar. d.44.f.5. num.6. & seft. 6. Monce. d.4.c.3. Granad. 1.2. Cont. 4. d.3.num.13. Oviedo hic Cont. 16.p.4.n.5. & alij plurimi.

Hæc sententia in quantum ait habitum effectiōne concurrens cum potentia ad actum, mihi videtur vera:

Hab. sententia adaequata sum manu habitus non explicat. vera: hic autem non est unicus effectus habitus, ut potest qui non solum actum efficit, sed prævi etiam ad eum voluntatem inclinat & allicit, quod ab hujus sententiae actoribus non explicatur. In quo vero hæc inclinatio seu invitatio consistat videbimus sectione tertia.

IX.

4. Sent. ait habitum faciliatorem jo- luum in gene- re causæ for- maius. Quarta sententia afferit habitum facilitare ad actum tantum in genere causæ formalis, informando scilicet potentiam, & nihil aliud præstanto: Ita Duran. in 3. d. 23. qu. 2. 3. & 4. Palud. in 3. d. 23. quæst. 2. & alij nonnulli ex antiquis. Quam etiam sententiam cum multis ex recentioribus tenet P. Hurt. hic d. 16. sect. septima.

X.

Si facilitare fit scilicet in- formare, ba- buis semper fa- cilitabili. At sane, difficile intelligitur quomodo hæc facilitario formalis contingat: si enim constat adæquatè in ipso habitu informante potentiam, difficulter explicatur quomodo non semper faciliter, eum facilitare nihil aliud sit, quam informare, cuius tamen contrarium manifesta constat experientia, nec enim facilitat habitus ad actum circa aliquod objectum, nisi posita illius objecti cognitione. Deinde, ægrè explicatur quomodo in hac sententiâ habitus, ut faciliter, dependat à cognitione cum habitus non percipiat quidquam per cognitionem: & si hoc dicatur, non appetet cur dici nequeat voluntatem solum ex sympathia cum intellectu posse operari, & actus suos elicere, licet nihil percipiat, & consequenter non probatur non distingui intellectum & voluntatem ab anima, nec inter se, quod tamen mordicūs defendant auctores hujus sententiae; nec si distinguuntur ab anima, probatur hinc debere animam simul cum illis insluere in operationes utriusque potentiae: de quo plura sect. sequente, numer. quinto.

Nec habitus in faciliter do- pessit à co- gnitione.

SECTIO II.

Alia opinio de concurso habitus.

I. 3. Sent. affer- rit habitum in- concur- re efficien- ter ad actum & inclinare for- maliter. Quinta sententia docet habitum & concurrere ad actum efficienter, & antecedenter ad actum inclinare: hæc vero inclinatio, ut aiunt hujus sententiae auctores, non sit in genere causæ efficientis, sed formalis, habitus enim, inquit, informando potentiam, illam per suam entitatem inclinat, & allicit, nihil tamen in eam producendo, sed merè informando. Ita plurimi ex recentioribus, & præter P. Hurt. sect. præcedente n. 9. citatum, qui hoc tantum modo habitum concurrere affirmat; eandem opinionem tenet P. Arria. hic d. 9. sect. quartâ.

II. Habit. non inclinat in genere causæ for- malis. Hanc sententiam, sicut quoad primam partem de concurso effectivo habitus ad actum veram existimo, ita quoad secundam, de inclinacione scilicet formalis, eidem nullo modo assentior, nec facile sustineri posse existimo, licet primâ facie videri possit plausibilis.

III. Primo quo- semper incli- naret. Impugnatur ergo primò: nam ut dixi sect. præcedente n. 10. si habitus iræ ex. gr. in genere causæ formalis, seu merè informando inclinat, ergo semper inclinabit, cum semper informet, sed certum est habitum iræ, vel alterius virtutis aut virtutis, non semper inclinare ad iram, aut ad actum virtutis illius aut virtutis, ergo.

IV. Habit. non dependet à cognitione ut informet, er- go nec ut in- clinare sit in- formare. Dices; deesse conditionem ad inclinacionem illam requiritam, nempē cognitionem, seu representationem objecti. Contrà, nulla conditio deesse ad informationem, seu ut habitus informet potentiam, ergo si inclinatio nihil aliud sit quam informatio, nihil etiam deerit ad inclinacionem. Dices; inclinatio illa est habitus simul & cognitionis, seu hoc complexum. Contrà, etiam si habitus abesse, cognitionis omnibus quam ver. cau. proponeretur objectum ali-

quod jucundum, & appetibile, moveret voluntatem ad illius complacentiam. Dices; non tantum, ac quando adest habitus. Contrà, ergo habitus concurrat simul cum cognitione ad illam complacentiam, ergo vel concurrat in genere causæ efficientis, (quod postea ostendam esse verum) vel in genere causæ formalis ut volunt hi auctores: si vero concurrat in genere causæ formalis, ergo concurrat integrando unam integrum inclinationem simul cum cognitione, sicut duæ partes ferri aut lapidis conjunctæ constituant unum movens totale, ergo habitus habet hic suam etiam partiale inclinationem, sicut quæ- *Habitus ha- vis pars lapidis habet partiale inclinationem ad bebat pars in- lum inclina- tionem di- formatio, sic enim ante cognitionem aliquantulum standam à cognitio- nis movisset voluntatem, licet non tantum, quantum conjunctus cum cognitione: sicut quævis pars lapi- dis inclinat ad centrum, licet non tantum, ac con- juncta cum alia.*

Impugnatur hæc inclinatio formalis secundò: in- *V.* clinatio requirit cognitionem, seu qualitatem inten- *Habitus, ut- tionalem, ut intentionalem, ergo non potest habi- potest quid tus excitari immediate à cognitione, seu repræsen- *moriuntur, non potest tatione objecti, cum habitus sit qualitas mortua: ad excitari à quid enim loqui surdo, aut facem præferre cæco, qualitate multo magis stipiti? solum ergo excitari potest à vitali, cognitione mediata, in quantum nimurum in ope- rando conjungitur cum alia causâ, animâ, nimurum, quæ excitari potest, intentionaliter, & cum quâ ope- rationem aliquam efficiat. Conf. alioqui, ut supra dixi, licet voluntas distinguatur & ab intellectu, & ab anima, adhuc poterit ad actus suos elicendos in- tentionaliter ab actibus intellectus excitari, quod ta- men negant, qui hanc sententia de habitu sequuntur.**

Impugnatur tertio: Potest voluntas stante cogi- *VI.* tatione repræsentante objectum aliquod movens ad iram ex. gr. potest, inquam, non solum non consen- *Stante cogi- tatione & habitu potest quia inclina- tionem mi- nuere, ergo inclinatio est aliquid præ- ter hoc.* tire, sed etiam inclinationem illam antecedentem minuere, idque, licet non eliciat actum contrarium patientiæ, valde enim difficile est aliquando, iis præ- fertim, qui sunt naturâ præservidi, & vehementer habent passionem, seu habitum iræ, elicere tunc actum patientiæ: ergo inclinatio hæc antecedens non est merè entitas cognitionis, & entitas habitus, his enim, ut dixi, stantibus, inclinatio illa antece- dens minuit, & reprimitur: saltem hoc fieri potest divinitus.

Dices; prædeterminatio physica movet in gene- *VII.* re causæ formalis, ergo idem præstare poterit habi- *Prædetermi- natio physica non movet in genere causæ for- malis.* tus. Nego antecedens, prædeterminatio enim non alio modo movet, quam actum simul cum voluntate coëfficiendo. Hinc ergo magis confirmatur nostra sententia, sicut enim prædeterminatio non nisi coëfficiendo necessitat, ita habitus non nisi coëfficiendo inclinat.

Dices secundò; sentitur impulsus in manu produc- *VIII.* tus, sed hoc non fit nisi in genere causæ formalis, ergo & inclinatio habitus sentiri potest, licet habitus solum moveat, & inclinet in genere causæ formalis. Hic argumento valde insitunt aliqui, quod *Impulsus non sentitur in genere causa formalis.* tamen meo iudicio non omnino urget; imò ex eo probari potius existimo contrariam sententiam, resp. ergo impulsum & ejus inclinationem non sen- *malis.* tiri in genere causæ formalis, sed efficientis, producendo scilicet sensationem sui in manu, sicut calor, durities, ubicatio, & similia, dum sentiuntur producunt sensationis sui. Unde si Deus impediret quod minus sensatione hæc calor, ubicatio, impulsus, & hujusmodi produceretur, quantumvis applicata non sentirentur. Idem ergo est de inclinacione habitus, illam scilicet esse aliquid efficienter productum ab

habitu, ut latius declarabitur sectione sequente.

SECTIO III.

Resolvitur quæsto circa concursum habitus
ad actus.I.
Duo circa
actus præstat
habitum.

Duo circa actum præstat habitus, ut supra dictum est sec. 1. n. 8. ad illum scilicet & immensitatem concurrit; & præviè inclinat, potentiamque ad actum circa objectum aliquod eliciendum allicit & incitat. De utroque hic breviter dicemus.

II.
Habitus
concurrit
ad actus &
effectus.

Prima Conclusio: habitus ad actus iræ, odij, iustitiae, temperantiae &c. concurrunt effectivè. Ita auctores sec. 1. n. 7. relati, estque communis philosophorum sententia. Ratio est, experientia enim constat, quo quis intensiores acquisivit habitus, eo cum minore labore, contentione, & conatu actus elicere: quod signum est habitum simul cum potentia concurrere, eamque in præsentia habitus minus vires suas exercere, minoremque conatum adhibere.

III.
Dices: cum
hoc tantopere urgent aliqui, nempe actum voluntatis producatur in instantiæ, sive producatur a voluntate sola, sive ab ea simul cum habitu, ergo inquietum non potest habitus facilitare simul concurrendo, cum nihil facilius produci possit quam quod producitur in instantiæ.IV.
Non produc-
tum actus
celerius per
habitum, sed
facilius.Declaratur
exemplo.

Sed contrà primò, æquè enim difficulter etiam intelligitur quomodo possit facilitare habitus ad actum in genere causæ formalis, cum similiter argui possit, nihil facilius produci, quam quod producitur in instantiæ, ergo quoad hoc parum refert utrum facilitatio fiat in genere causæ formalis, an effectivæ. Contrà secundò, non enim dicimus per habitum celerius produci actus, quam sine habitu, sed minori conatu & contentione, quam si habitus una non concurreret. Sicut licet eodem tempore, & eadem etiam celeritate ponamus moveri navem, primù ab uno solo, postea a duobus; minorem tamen adhibet tunc prior conatum quam antea, sicutque actio æquè perfecta facilis tunc ab illo provenit ex concurso alterius, utroque nimis concursum suum contemperante. Idein est de potentia & habitu.

V.
Animæ etiæ
separata, mi-
norem cona-
rum adhibet
cum habitu.

Objiciunt secundò: Animæ separata operatur per habitus, animæ enim in inferno retinent habitus vitiosos, & tamen in statu separationis non adhibet anima conamen quasi illud, & contentione, etiam sine habitu, ergo habitus non supplet contentione, illam, & conatum. Resp. animam etiam separatam operantem sine habitu exercere majores vires: quod enim plura sunt principia, sed minus, per se loquendo, exerunt suas vires, conatus autem ibi & contentio non sentitur, quia nihil est quod animam in eo statu quasi defatiget.

VI.
Actio animæ
separata est
defatigativa
quod mo-
dum.

Est tamen actio illa in animæ separata defatigativa, ut ita dicam, quoad modum, requiriens scilicet maiorem contentione & conatum, non quoad numerum graduum intensioñis, sed quoad modum procedendi, & actum illum producendi.

VII.
In quibusdam
habitibus ani-
ma separata
sentientia dif-
ficitatem.

Secundò dico, posse in animabus separatis inventi maiorem difficultatem in eliciendo actus aliquos sine habitu, & cum habitu, sicut ibi etiam habitum facilitare effectivè, & animam cum habitu operantem minorem conatum adhibere, imo & aliquo modo minorem labore, quam sine habitu: quod con-

cedi ab omnibus debere videtur in acquisitione specierum intelligibilium, & discursu de his rebus, quas non vident intuitivè, ut de rebus supernaturalibus, impossibilibus, &c.

Objiciunt tertio: si habitus concurrat ad totam entitatem actus, ergo nihil differt in modo concurendi à specie impresa respectu actuum visionis, & intellectus. Negatur tamen consequentia, esto enim in hoc conveniat cum specie, quod producat totum actum, differt tamen in necessitate concurendi, species enim ita concurrit, ut sine eâ fieri omnino actus non possit, habitus vero ita est principium hujus actus, ut etsi non concurret, posset tamen idem actus sine eo a sola potentia produci.

Objiciunt quartò: actus producunt habitus, ergo habitus non possunt producere actus. Nego consequentiam, sicut d. 25. phys. sec. 4. cum communis sententiæ ostendit, licet accidens producatur a substantiæ, accidens tamen simul cum substantiæ posse producere substantiam: sic ergo licet actus producat habitum, habitus tamen simul cum anima potest producere actum.

Secunda conclusio: Inclinatio illa, quæ actum præcipuum, seu ad quem præviè movet habitus, antecedit, non sit in genere causa formalis ab habitu, sed in genere causæ effectivæ. Hæc conclusio præter rationes sectione præcedente, quæ tota fuit hac cetera, astatas, probatur: nam inclinatio illa est vitalis, & percipitur a voluntate, ergo inclinatio hæc sita est in actu aliquo voluntatis ab anima simul cum habitu elicito, non in qualitate mortuæ animæ informante. Conf. non percipit tunc voluntas habitum, sed inclinacionem ad aliquid aliud, ergo non movet habitus per se formaliter, sed per actum aliquem circa aliud objectum ab anima simul & habitu productum.

Est ergo inclinatio illa prævia actus quidam conplacentiæ, vel appetitio imperfecta circa objectum illud, quod tunc proponit cognitio. Complacentia autem hæc efficitur ab anima simul & habitu, estque magis vel minus vehemens pro intensione habitus: ex quo sit, ut qui passiones & habitus valde habent intensos, magis vel ad vitia proclives sint, vel apti ad virtutem facile excedendam.

Notandum vero, quando dicitur posse eundem actum produci sine habitu, qui de facto ab illo procedit, sermonem esse de sola qualitate, non de actione physicæ, actio enim, cum sit essentialis dependens ab hoc numero agente, non potest ullo modo esse nisi ab hac causâ, nec ab aliâ procedere, quoniam ab eâ, à quâ primò processit. Licet vero dicatur habitus cum sit semper actus, tantum producere actus similes, seu ejusdem speciei cum illis, à quibus est generatus, intelligi tamen hoc debet, non posse scilicet habitum iræ concurgere ad actus iustitiae, vel temperantiae, aut habitus harum virtutum ad actus aliarum, & sic de ceteris. Nihilominus, quando est quædam subordinatio inter actus, non appareat cur non possit idem habitus concurrere ad diversos etiam specie actus, sicutque poterit habitus iræ ex. gr. concurre effectivè, & ad ipsum actum iræ, qui est effectus illius primarius, & ad actus præcedentes, qui sunt propensio quædam & facilitatio antecedens inclinans potentiam ad actum iræ. Quod etiam idem est in aliis habitibus respectu suorum actuum primiorum & secundiorum, ut discurrenti patet.

DISPU-

DISPUTATIO XXX.

De augmento habituum.

SECTIO I.

Quomodo habitus augeantur extensivè.

I. Circa augmentum extensivum habituum, dari aliquod hujusmodi augmentum in habitibus videtur manifestum, idque non in supernaturales tantum, sed naturalibus; nec enim qui faciliatem sentit circa unum objectum, candem facilitem sentit circa omnia: siquidem qui temperans est circa cibum, non semper est temperans circa potum, nec qui est temperans circa unum cibum, est temperans circa alium, ergo per aliquid aliud habetur facilitas circa unum & alterum objectum.

II. Realiter ergo augentur habitus, & additur ipsi de integrò aliquid physicum, per quod ad diversa objecta extenduntur, cum possit esse facilitas circa unum, & non circa aliud, ut ostensum est. Id vero quod additur, non est tantum aliquis modus, ut possit ostendetur, sed alia pars facilitans ad novum objectum, sicut facilitabat prior pars ad suum. Circa res habitus has tamen partes extensivas habitum probable continuatur: sicut enim actus ipsi voluntatis, à quibus producuntur, non continuantur, ita nec habitus: quamvis existimem contrarium valde esse probabile, & facilè defendi posse.

III. Nec est ulla ratio cur statuantur habitus isti extensivè indivisibilis, indivisibilitate obiectivè, ut voluntarii, licet enim nos hoc modo supra statuimus species visibiles, urgens tamen ad hoc affirmandum erat ratio, nempe concursus duorum objectorum mutuò se juvantum ad speciem longius producendam, quam unum seorsum sumptum producere cam potuisset. At vero habitus circa unum objectum non juvat, per se loquendo, & immediate potentiam ad facilium elicendum actum circa aliud, ergo diversissima est ratio de speciebus & habitu. Alia efficax hujus ratio ponetur infra n. quinto.

IV. Ratio tamen, quā ad hoc probandum utitur P. Hurt. d. ill. 16. sect. 4. §. 21. non videtur efficax: dicit enim sequi fore in intellectu simul, imò identificari habitus contrarios in gradibus intensis. Ponamus, inquit, disputationis gratiā dari habitus in intellectu, si ergo habitus si objectivè indivisibilis, idem est habitus intensus scientiæ, qui inclinat ad judicandum animam esse immortalem, & habitus erroris qui inclinat ad judicandum celos esse corruptibiles, hi habitus identificantur secundum hanc scientiam: tum sic ergo & habitus intensus erroris circa mortalitatem animæ identificabitur cum cognitione de incorruptibilitate materiæ primæ, & hic habitus cum habitu de immortalitate animæ, ergo à primo ad ultimum, intensi habitus erroris & scientiæ circa idem objectum erunt identificati in eadem anima. Hoc, inquam, argumentum non convincit quoad hoc præcisè. Respondere enim poterunt contrarij, esse quodam gradus intensioñis in utroque habitu, & quod plus acquiritur unius, ed semper plus desperatur alterius.

Alio tamen ex capite impugnatur hæc sententia: licet enim hi gradus inter se distinguantur intensi-

ve, debent tamen identificari extensivè, ex parte objecti, alioqui non est habitus extensivè indivisibilis, tenet ergo quando diminuitur habitus circa unum objectum divisibilis, & cum diminui debet circa omnia, quod tamen est diminuē aperte contrà experientiam, licet enim quis perdat tur semper facilitatem circa unum objectum, non tamen per dicit circa aliud, sed eandem retinet quam antea.

P. Valquez ait frequentatione actuum acquiri, VI. non novam partem habitus, sed modum quendam, Augmentum qui modicat partem habitus jam acquisitam; sicut extensivum d. 29. l. 3. n. 12. loquuntur cum esse vidimus de con- currens habitus non consistit in actu habitus ad actum. Sed contrà primò, id enim modo de ratione cum eo quod acquirebatur per primum, ergo est pars habitus, sicut illud. Contrà secundò, hæc enim sermo est præcipue de augmento extensivo habitus, in hoc autem non potest id quod acquiritur esse modus præcedens; probatur, manet quippe primo pereunte, ponamus enim aliquem primò acquisivit habitum temperantia circa cibum, postea acquirat etiam habitum temperantia circa potum, hic habitus manere potest altero pereente, quod patet, si enim quis intemperanter postea se gerat circa cibum, & non circa potum, perdi facilitatem quam acquisiverat circa cibum, manente adhuc facilitatem circa abstinentiam à potu, ergo temperantia circa potum non erat modus temperantia circa cibum, cum manere possit; illa pereunte, quod tamen modo planè est impossibile.

SECTIO II.

De augmento intensivo habituum.

Circa augmentum intensivum habituum notandum, aliquando acquiri habitum intensum per actum, si ille sit valde intensus; utid post habitus actum illum invenit quis summam facilitatem circa subinde actus ejusdem speciei: ut plurimum ramen acquiratur, nec attulit habitus successivè per frequentationem actuum, donec tandem longo usu & exercitatione ad mag- nam quis facilitatem pereat.

Quæres, per quos actus intendatur habitus? In primis per actus intensiores intendi habitum non videtur dubium, cum quoad hoc per actus ratio de habitu, & alijs qualitatibus: difficultas est utrum augeat per actus ri possit habitus intensivè ab actibus ejusdem, vel etiam minoris intensioñis. Mihi hac in re videtur probabile quod affirmat Valquez, posse scilicet habitum intendi per actus sibi in intensione æquales, imò inferiores. Hoc probatur experientiæ, quā nimirum quis postquam se diu per actus, etiam remissos, in virtute aliquā exercuit, magnam postea facilitatem in ea experitur, ergo hæc facilitas per illos actus paulatim acquiritur, sed hi actus ut supponitur, non sunt intensiores habitu, sed subinde remissiores, ergo postlunt actus æqualis, imò minoris intensioñis intendere habitum.

Dicis primò, ergo habitus intensitatur per gradus homogeneos. Reip. primò, id esto diceretur nihil facere contra nos, qui in lib. de Gen. d. 10. f. 2. non diximus omnes omnino qualitates componi ex partibus

Hoc tamen tibus heterogeneis, sed solum qualitates operantes non est ne- univocè, non nullasque alias, in quibus idem urget cesserium. argumentum, ut ibidem ostensum est. Secundò tamen respondet negando sequelam, nec enim semper in qualitatibus operantibus aequivocè servatur inter causam & effectum eadem proportio gradu, sed qualitas minoris intentionis, lux v.g. ut tria potest producere calorem ut quatuor: cum ergo actus sit causa aequivoca respectu habitus, & per- actior illo, poterit actus gradualiter inferior producere habitum in maiore intentione, quam ipse actus in se haberet.

IV. Dices secundò, si lux ut tria fuisset producta à causa sole ut tria, tunc non posset lux illa producere calorem non primum intensiorem suam causam, sed solum calorem ut ducit actum, tria, sed actus iste à quo dicimus intendi habitum fuit productus ab habitu illo, ergo non potest intendere suam causam, nempe habitum. Distinguimus minorem, actus iste fuit productus ab habitu adequate, nego minorem; inadquate concedo: anima enim est partialis causa illius actus, hoc autem posito, non urget argumentum, ut constat. Citius vero aut tardius producunt habitum intentionem actus, quo melius aut peius fuerit dispositum subiectum, mihiusque habeat de contrario expellendum.

V. Hinc constat à quo producuntur primo habitus, nempe ab actibus & voluntate seu anima: conser- vantur vero à sola voluntate vel anima, quia tanquam causa quædam universalis suorum effectuum debet illos in absentia causa magis particularis conservare: nec enim secundum eum ad Deum, ubi supponit causa secunda sufficiens, præterim cum dedebeat Deum tanquam causam particularis conservare habitum vitiosum. Semel autem producti habitus

nunquam destruuntur, nisi inductione contrarij. Quando autem quis, ubi diu cessaverit ab aliquo non corpore, sentit subinde difficultatem in eo rursus elicendo, est, vel quia non ita perfectè excitantur species illius objecti, vel quia diminutus ex parte est habitus per inductionem habitus contrarij, quando enim quis diu cessavit ab aliquo actu, frequenter occurrit occasio elicendi actum contrarium, siquæ habitum paulatim diminuit.

Dices: videtur unum habitum non posse expellere VI. alium: ponamus enim aliquem habentem habitum Argumentum iræ intensum ut 6. & habitum remissum patientiæ, in cum con- instat. A motu ad iram, in codem exercere tendens non actum patientiæ: in illo instante A, in quo habitus posse unum patientiæ elicit actum patientiæ, potuisse pro aliis habitu per induc- tionem expelli per quo priori habitus iræ elicere actum iræ, ergo habitus iræ erat in instante A, ergo non potest illo instanti destruiri, si enim simul esset & non esset. Conf. illo instante quo elicit actum patientiæ, habitus iræ movet ipsum ad iram, ut dixi, ergo illo instante est habitus iræ, ergo illo instante non destruitur.

Ad argumentum dico, in illo instante A, quo habitus patientiæ elicit actum patientiæ, potuisse habitu iræ operetur, nō est opus ut eis opus ut eo instanti intelligatur exire, sed sufficit quod existat tunc præ- existant, hoc est quod instanti præcedente exireter. & posse, sed pro aliquo priori non intelligatur destrutus. Ad præcisivæ confirmationem Resp. in instantibus præcedentibus instans illud, in quo elicitur actus patientiæ, omnes sex gradus habitus iræ monere & inclinare eum ad iram, at illo instante quo actus patientiæ exercetur, solum movent quinque gradus habitus iræ, sextus enim gradus tunc destruitur, sicque non operatur.

DISPUTATIO XXXI.

De habitibus supernaturalibus.

SECTIO PRIMA.

Quid sit habitus supernaturalis, & quomodo differat à naturali.

I. Hactenus in naturalibus versati sumus, habi- tuimus, et tantum acquisitorum conceptum explicimus, qui primarius est Philosophi scopus. Cum vero philosophia nostra, ut alibi dixi, Theologia subordinetur, eique subserviat, non abs- rexit quædam de habitibus etiam insulsi attexere, ad quorum cognitionem non parum naturalium habitum notitia conductit.

II. Quid sit habitus supernaturalis qualitas quedam à Deo anima infusa ad actus ordinis altioris, & supra naturam vim elicendos. Est, inquam, qualitas, accidentis scilicet, animæ inhærens, & ab illius substantiæ rea- liter distincta: nec enim est ex se sufficiens anima, aut angelus ad hujusmodi actum efficientiam, sed aliud comprincipium requiriunt. Hujus vero admini- nículo opera longè nobiliores, quæque non in sub- lunarium, aut etiam creatarum rerum communica- tione persistunt, sed ad ipsius etiam Dei per gratiam & gloriam participationem assurgunt.

Habitus naturales & supernaturales in multis differunt: primò quod habitus supernaturales dent

simpliciter posse, ut pote sine quibus, aut aliquo eo- rum locum suppleat (auxilio scilicet Dei extrinseco) actus supernaturales produci omnino non pos- tis natura- fuit. Habitus vero naturales, licet juvene ac facilis & sup- tent ad actus naturales, & potentiam ad eos incli- na, quod habi- ment, non tamen sunt ad eorum efficientiam sim- pli- pliciter necessarii, sed quidquid potest cum illis po- tentia, potest sine illis. Unde solum dant facile pos- se, non simpliciter.

Differunt secundò, quod quoties augetur, seu in- tenditur unus habitus supernaturalis, intenduntur Secundò, omnes, cum leuantur gratiam habitualem, & eo- quia omnes gradu cum illâ crecant. Habitus vero natura habitus su- les, sicut potest unus esse sine alio (nō enim sunt con- naturales) ita unus augeri potest, scilicet, & altero valde remitto remanente. Indò aliquando con- tingere potest, ut dum unus habitus naturalis in- tenditur, alius eodem tempore remittatur, ut si quis, rales, dum actum naturalem temperantia elicit, elicit simul actum iræ, tunc enim eodem tempore habitus temperantia augetur, & minuitur habitus patientiæ.

Quare, utrum habitus supernaturales intendantur seu augantur phyllice per actus supernaturales; sicut habitus naturales, ut supra diximus, intenduntur phyllice per actus naturales? Resp. cum com- muni Theologorum sententiâ eos non intendi actus phyl- physicè, sed solum moraliter, seu meritorie. **V.**

Ratio est, quia habitus supernaturales habent VI. peculia-

Ratio est,
quia habitus peculiarem connexionem cum gratiâ, utpote ad quam, tanquam ad radicem sequuntur, unde ejusdem cum ea sunt intensionis, & consequenter & inter se, sed si habitus supernaturales augeantur physicè sequeretur omnes non esse ejusdem intensionis cum gratiâ, & inter se, ergo. Probatur minor, si

una cum actibus supernaturalibus elicuntur, habentque idem cum ipsis objectum formale & materiale: vel producitur habitus ille naturalis ab ipsis actibus supernaturalibus, qui eum eminenter continent, sicut Deus Eos supernaturale continet ementer res omnes naturales, easque producit.

V.

Dices cum P. Arriaga citato n. 20, si semel dicatur posse actum supernaturalem producere habitum naturalem, sequitur nullo modo ostendi posse actus ab habitibus infusi productos esse supernaturales.

Resp. primò negando sequelam, ex eo enim quod cauila aliqua possit producere effectus quosdam imperfectos, qui indifferentes sunt, ut producuntur à causâ naturali vel supernaturali, non sequitur non dari alios effectus longè perfectiores, qui petant procedere à causâ supernaturali. Sicut licet homo & equus possint motum, vel ubicationem in re aliquâ producere, cum hi effectus sint indifferentes, ut à causis diversis & in perfectione valde inaequali- bus procedant, non sequitur non dari alios effectus perfectiores, actus scilicet intellectus & voluntatis, qui petant procedere à solo homine. Secundò, dico nos aliunde probare supernaturalitatem, quod nimis actus naturales improportionati sint ad beatitudinem, & finem supernaturalem. Unde potius habitus supernaturales probamus ex actibus, quam actus ex habitibus.

VI.

Dices secundò cum eodem n. 19. habitus non faciliter nisi ad actus iis similes, à quibus producuntur, ergo habitus ille naturalis productus ab actibus supernaturalibus non potest facilitare ad actus naturales, hi enim sunt dissimillimi actibus illis supernaturalibus, utpote generare ab iis diversi.

Dices; habitus non facili-
tari nisi ad
actus similes.

Resp. doctrinam illam Philosophorum, quod scilicet non possint habitus facilitare nisi ad actus similes iis, à quibus producuntur, intelligi solum quod non possint facilitare nisi ad actus qui habent idem objectum, & eundem modum tendendi, ut quod habitus temperantiae non possit facilitare ad actus iustitiae, patientiae &c. non tamen negant Philosophi posse habitum aliquem facilitare ad actus solum diuersos ex parte principiis, nempe sive illud naturale sit, sive supernaturale. Cujus ratio est, quia in supernaturalitate præcisè nulla est specialis difficultas, si adhuc principium sufficiens actus supernaturalis elicetur. Ubi ergo inter actus est sola differentia naturalis & supernaturalis, potest habitus naturalis ad utrumque facilitare.

VII.

Probatur secundò: doctrina illa, quæ affirmat dari hujusmodi habitus supernaturales facilitantes, vix videtur conformis Concilio Trid. afferenti in peccatore nullos habitus supernaturales manere præter fidem & spem, cum tamen ad multas virtutes eadem maneat facilitas quæ antea, ergo non dantur habitus supernaturales facilitantes, sed soli naturales.

VIII.

Dices; solum loqui Concilium de habitibus supernaturalibus per se infusis, non de acquisitis. Contrà, Concilium loquitur indiscriminatim de omnibus habitibus supernaturalibus. Contrà secundò, Negat Concilium illas omnino virtutes in peccatore manere præter fidem & spem, cum ergo habitus huiusmodi habitus supernaturales, quantumvis sint acquisiti, sint vere virtutes, debent juxta Concilium unâ cum gratiâ per quodvis mortale peccatum tolli. Contrà tertio, fides secundum Patres & Theologos est fundamentum totius ædificij supernaturalis, ergo sublatâ fide, non possunt hujusmodi habitus in animâ permanenter confundere.

IX.

Probatur tertio: habitus facilitantes, etiam juxta adversarios, ut vidimus d. 29. f. 2.n. 1. non præviè solum ad actum movent & inclinant potentiam, sed

X.

VII.

Nulum est
fundamen-
tum dicendi
habitum pa-
tientia non
mereri aug-
mentum sui
habitibus.

Dicit fortè aliquis; non sequi habitus omnes non fore æquals intensionis, habitus enim patientiae in hoc casu augebit gratiam, & alios habitus supernaturales meritorie, se autem tantum physicè. Sed contra, nulla ratio est, cur non æquè mereatur quis per actum patientiae unum gradum patientiae, ac unum gradum temperantiae, religionis, aut iustitiae, nec enim minorem proportionem habet actus patientiae ad movendum Deum ad dandum gradum patientiae, ac gradum aliarum virtutum, immo habere videtur majorem: ergo si actus patientiae producat etiam physicè unum gradum habitus supernaturalis patientiae, habitus patientiae erit uno gradu intensior, & gratia, & aliis virtutibus supernaturalibus.

SECTIO II.

*Virum saltē actus supernaturales producunt
habitum supernaturalem acquisitum,
& solum facilitantem.*

I.
Proponitur
flatus qua-
ficiens.

Quæstio est, licet actus supernaturalis patientiae ex. gr. non producat gradum aliquem supernaturalem habitus infusi patientiae, priori habitui patientiae unitum, ut jam diximus, utrum saltē producat alium habitum supernaturalem patientiae, specie à priori distinctum, quicquid petat ex naturâ suâ produci à Deo, quâ de causâ non dicitur habitus per se infusus, sed posset per actus patientiae supernaturales produci, vocaturque proinde habitus supernaturalis per se acquisitus, cuius etiam munus sit, non dare simpliciter posse, sed tantum facile.

II.
1. Sent. n. 10
per actus su-
pernat. pro-
ducunt habi-
tum.
mōrē facili-
tantem.

Prima sententia est affirmativa, quæ proinde asserit per actus supernaturales omnium virtutum produci physicè habitus ad alios postea actus supernaturales merē facilitantes. Unde postquam quis se in actibus virtutum exercit, duas afferunt esse in ejus animâ qualitates supernaturales, quarum altera dat poste operari simpliciter, altera facile. In hanc sententiam propendere videtur P. Hurt. h. d. 16. f. 8. n. 74. & absolvè tenet P. Arriaga h. d. 9. f. 1.n. decimo actavo.

III.
Contra illam
est probabi-
litas.

Mihi verò hac in re non recedendum videtur à communī sententiâ. Ratio est, primò quia nullum est urgens fundamentum ad hoc asserendum, sine urgente autem fundamento non est quidquam contra generalem Theologorum consensum asserendum.

IV.
F. 1. in illa
provenit ab
habitum na-
turali, qui
vel produc-
tur ab aliis
naturalibus ex-
ercentur.

Dices; urgens ad hoc affirmandum fundamen- tum est facilitas quam sentit quis, ubi diu se in actibus supernaturalibus exercit. Contrà primò, fa- cilitas illa nihil aliud est, nisi habitus naturalis, qui vel ab aliis naturalibus producitur, qui semper

*Habitus in
supernatu-
rals per se
acquisiti da-
ren posse
simpliciter.*

Sed etiam physicè & efficienter actum ipsum virtutis cum potentia producunt: indò, ut ostendi eadem d. 29. f. 2. aliter, ne quidem præviè facilitare possunt, ergo voluntas cum hujusmodi habitu elicere poterit actum virtutis supernaturalis, sicut cum habitu naturali elicere potest actum naturale: in eo enim tantum differunt habitus hi supernaturales acquisiti ab habitibus acquisitis naturalibus, quod illi sunt supernaturales, hi naturales, ergo habitus illi acquisiti supernaturales non solum dabunt posse fa-

cile, sed etiam posse absolutè & simpliciter.

Conf. ut actus supernaturales, temperantie v.g. IX.
aut iustitie eliciantur à voluntate, nihil obstat præ-
ter formalitatem supernaturalitatis, cùm ergo habi-
tus hi acquisiti, qui efficienter facilitant, contineant
in se virtualiter formalitatem illam supernaturalita-
tis, poterit voluntas cum illis elicere actus supra-
naturalis, sicutque, ut dixi, non dabunt facile posse, sed
simpliciter.

Finis librorum de Anima.

DISPU-